

УРСУЛА ЛЕТУИН

носител на наградите „Хюго“ и „Небюла“

ОСВОБОДЕНИЯТ

УРСУЛА ЛЕ ГУИН ОСВОБОДЕНИЯТ

Превод: Николай Зарков

chitanka.info

Хората на планетите-близнаци Урас и Анарес водят съвършено противоположен начин на живот. От поколения насам двата свята не поддържат връзка помежду си, след като Урас е пометен от революционна вълна и революционерите напускат, за да основат цивилизация на планетата Анарес. Постепенно ентропията на посредствеността ерозира новото общество на Анарес. С такава сюжетна рамка Ле Гуин сътворява една неповторима, очарователна и силна творба, чийто главен герой е гениалният анарески учен Шевик, който открива, че той е фитилът, който може да взриви Вселената.

Брилянтната повествователна техника на мис Ле Гуин въвежда читателя в далечни светове, но тези извънземни картини и образи изглеждат някак познати.

The Times

ГЛАВА ПЪРВА

АНАРЕС — УРАС

Имаше стена. Тя не изглеждаше особено важна. Беше построена от необработени камъни и грубо измазана. Възрастен човек можеше да погледне над нея; дори дете можеше да я прескочи. На местата, където стената пресичаше пътя, нямаше порти; тя просто се превръщаше във въображаема линия, в мислена граница. Но тази граница беше реална и наистина важна. За седем поколения тази граница беше най-важното нещо на света.

Като всички стени и тази имаше две лица, в зависимост от това къде се намираш: отвътре или отвън.

Погледната от едната ѝ страна, стената опасваше двеста и четиридесет декара пусто поле, наречено Пристанище на Анарес. На това поле имаше няколко огромни портални крана, площадка за кацане на ракети, три склада, гараж за камиони и общежитие. Сградата на общежитието изглеждаше солидна и мрачна: около нея нямаше парк и не играеха деца. Тук никой не живееше и дори не отсядаше задълго. Всъщност цялото поле беше под карантина. Стената изолираше не само площадката за кацане, но и корабите, които пристигаха от космоса; хората, които излизаха от тях: снеговете, от които те идваха и цялата останала вселена. Тя ограждаше вселената, а Анарес оставаше от другата страна, свободен.

Погледната от другата ѝ страна, стената обкръжаваше Анарес: цялата планета оставаше отвътре — един голям затворнически лагер под карантина, отрязан от другите светове и хора.

По пътя към площадката за кацане приближаваше група хора. Друга група спря на мястото, където пътя пресичаше стената.

От съседния град Абиней често идваха хора, с надежда да зърнат космически кораб или просто за да видят стената. Все пак това беше единствената гранична стена в техния свят. Никъде другаде не можеше да се види табела „Минаването забранено“. Това привличаше най-вече младежите. Те се качваха върху стената и сядаха. Често цяла група

наблюдаваше складовете, където от верижни камиони се разтоварваха щайги. Понякога, с повече късмет, можеше да се види дори товарен кораб, въпреки че те идваха осем пъти годишно и само синдиците^[1], които работеха на Пристанището знаеха предварително деня на пристигането им. В първия момент гледката на товарния кораб развълнува наблюдателите, имали късмет да го видят. Но времето течеше; те си седяха на стената; той си стоеше на мястото далеч сред полето — обемиста черна кула сред гора от самоходни кранове. После откъм складовете дойде една жена и каза: „За днес приключваме, братя“. Надписът „Отбрана“ върху лентата на ръкава ѝ беше не помалка рядкост от гледката на космическия кораб. Предизвикваше някаква тръпка. Тонът ѝ беше мек, но категоричен. Тя беше отговорник на групата и ако я предизвикаха, нейните синдици щяха да я подкрепят. Пък и нямаше какво толкова да се види. Чужденците от другия спят седяха в кораба си, скрити от погледите им. Нищо интересно.

Гледката беше отегчителна и за хората от Отбраната. Понякога отговорничката си мечтаеше някой да прескочи стената или чужденец, член на екипажа да премине отвъд, или пък някое дете от Абинея да се промъкне през стената, за да погледне товарните кораби отблизо. Но това никога не се случваше. Никога нищо не се случваше. И когато наистина се случи нещо, тя не беше подготвена за него.

— Заради моят кораб ли се е събрала тази тълпа? — попита капитанът на „Майндфул“.

Отговорничката се обърна и видя, че наистина около портата са се събрали над сто души. Те просто си стояха, също както са стояли пред продоволствените станции по време на Глада. Това я изплаши.

— Не. Те... протестират — бавно отговори тя на ограничения си йотийски. — Протестират срещу... как се казваше? Пътника?

— Искате да кажете, че са дошли заради онова копеле, което трябва да вземем с нас? Него ли искат да спрат или нас?

Думата „копеле“ не можеше да се преведе на езика на жената. За нея тя бе само някакъв чуждестранен термин за нейния народ, но въпреки това тя не харесваше нито звученето ѝ, нито тона на капитана, нито самия него.

— Можете ли да се погрижите за себе си? — рязко попита тя.

— По дяволите, разбира се, че можем. Вие само натоварете бързо останалата стока и докарайте на борда това копеле, пътника. Не може да ни попречи никаква си тълпа от одонианци — рече той, потупвайки металния предмет, който висеше на колана му и приличаше на деформиран пенис. После погледна със снизхождение невъоръжената жена.

Тя погледна предмета с форма на фалос — знаеше, че това е оръжие — и студено каза:

— Корабът ще бъде натоварен за четиринадесет часа. Погрижете се за безопасността на екипажа. Излитане след четиринадесет часа и двадесет минути. Ако се нуждаете от помощ, съобщете на Наземния контрол.

Тя бързо се отдалечи, за да не даде възможност на капитана да отвърне. Гневът я накара да се държи по-твърдо с хората си и с тълпата.

— Освободете пътя! — заповяда тя, приближавайки към стената. — Оттук ще минат камионите и някой може да пострада. Отдръпнете се!

Мъжете и жените от тълпата започнаха да спорят — както с нея, така и помежду си. Те продължаваха да пресичат пътя, а някои дори преминаха от другата страна на стената, но в крайна сметка се отдръпнаха от пътя. Отговорничката нямаше опит в разпръскването на тълпи, но и тези хора не можеха да се държат като тълпа. Те бяха членове на общност, а не единици в колектива; не притежаваха стаден инстинкт и всеки от тях бе обладан от различни чувства. Те не очакваха категорични заповеди и затова не знаеха как могат да им се противопоставят. Животът на пътника бе спасен от тяхната неопитност.

Някои от тях бяха дошли, за да убият един предател. Други искаха да предотвратят заминаването му, или да крещят обиди по негов адрес, или просто да го видят и точно те объркаха откровените убийци. Огнестрелно оръжие липсваше, но неколцина имаха ножове. Да нападнат някого за тях означаваше да упражнят физическо насилие над него; те искаха хванат предателя със собствените си ръце. Очакваха го да пристигне с охраняван автомобил, но докато се опитваха да претърсят един товарен камион, спорейки с побеснелия шофьор, той се зададе по пътя. Вървеше пеш и бе сам. Когато го

разпознаха, той вече се отдалечаваше към площадката за кацане, следван от пет синдика от Отбраната. Тези, които искаха да го убият, разбраха, че е твърде късно да го преследват, но не и да хвърлят камъни по него. Камъните леко засегнаха ръката на пътника, вече достигнал кораба, но един тежък кремък уцели човек от Отбраната в слепоочието и го уби на място.

Люковете на кораба се затвориха. Хората от Отбраната се върнаха обратно, носейки тялото на мъртвия си другар. Те дори не се опитаха да спрат водачите на тълпата, които вече тичаха към кораба и минаха покрай отговорничката, която гневно ги ругаеше, побледняла от страх и ярост. Челните редици на тълпата стигнаха до кораба, разпръснаха се и спряха нерешително. Безмълвният кораб, резките движения на огромните куки на крановете, изгорената земя наоколо, липсата на познати за човешкия разум обекти — всичко това объркваше тълпата. От някакво съоръжение, свързано с кораба, избликнаха струи от пара или газ. Това изплаши няколко души и те смутено погледнаха нагоре, където се извисяваха внушителните черни фунии на ракетните двигатели. Някъде далеч се чу предупредителна сирена. Двама души тръгнаха към портата и никой не ги спря. След десет минути на площадката нямаше никой. Тълпата се пръсна по обратния път към Абиней. Сякаш нищо не беше се случило.

Във вътрешността на „Майндфул“ кипеше трескава дейност. Наземният контрол бе съкратил времето за излитане и всички задължителни проверки трябваше да се извършат за два пъти по-малко време. Капитанът бе заповядал да завържат и заключат пътника в каюткомпанията, заедно с корабния лекар. Там имаше екран и те можеха да наблюдават излитането.

Пътникът виждаше площадката, стената около нея и далечните склонове на Не Терас, покрити с шубраци.

Цялата тази гледка внезапно се свлече от екрана. Главата на пътника се притисна в меката възглавничка. Сякаш беше на преглед при зъболекаря — главата му бе отметната назад, а челюстите разтворени. Страхът сковаваше вътрешностите му, не можеше да си поеме въздух и му се виеше свят. Цялото му тяло изнемогваше под напора на гигантските сили, които го владееха.

„Не сега, почакай, не!“

Спасиха го очите му. Те настояваха да виждат и предават всичко и това го избави от ужаса на лудостта. Гледката беше удивителна. Виждаше се огромна, белезникава и камениста равнина. Това беше пустинята, която се виждаше от планините над Гранд Вали. Но как се бяха върнали до Гранд Вали? Той се опита да си внуши, че се намира в самолет. Не, беше в космически кораб. Зад ръба на равнината проблесна вода. В тези пустини нямаше вода. Тогава какво виждаше той? Каменистата равнина се превърна в падина; в огромна купа, пълна със светлина. После, пред удивения му поглед, тя стана поплитка и загуби блясъка си. Изведнъж черна линия — дъга от перфектна окръжност — проряза равнината. Зад тази дъга беше тъмнината. Това коренно промени картината, обърна я в негатив. Каменистия пейзаж вече не беше вдлъбнат, а изпъкнал и отразяваше, дори отблъскваше светлината. Равнината вече не беше купа, а сфера; бяла топка, която се смалчаваше и падаше в мрака. Това беше неговия свят.

— Не разбирам — каза той на глас.

Някой му отговори. Известно време той не проумя, че до него стои човек и му отговаря, а и вече не знаеше какво е отговор. Той беше напълно изолиран и това бе единственото, което осъзнаваше ясно. Светът под краката му бе пропаднал. Беше сам.

Той знаеше, че един ден това ще се случи и това го плашеше дори повече от смъртта. Да умреш значи да изгубиш собственото „аз“ и отново да се съединиш с всичко останало. Той запази себе си, но изгуби всичко останало.

Най-после той намери сили да погледне човека до себе си. Беше чужденец, разбира се. От сега нататък всички щяха да бъдат чужденци. Езикът му също беше чужд — йотийски, но той разбираше значението на думите. Значението, но не и смисъла на това, което му казваха, мъжът говореше нищо за коланите, които го обвързваха към седалката. Той несръчно опита да се освободи от тях, но седалката се залюля и той, все още замаян, едва не падна от нея. Мъжът продължаваше да пита дали някой не се с наранил. За кого говореше той? „Сигурен ли е той, че не е наранен?“ Учтивата форма за обръщение на йотийски беше в трето лице. Мъжът имаше пред вид самият него. Той не разбираше защо трябва да е наранен, но мъжът продължаваше да говори за хвърляне на някакви скали или камъни. Но как можеше да го удари

скалата? Той погледна към екрана, за да види скалата, белия камък, който падаше в мрака, но екрана беше празен.

— Аз съм добре — каза той накрая.

Това не успокои мъжа до него.

— Моля Ви, елате с мен. Аз съм доктор.

— Аз съм добре.

— Моля Ви, елате с мен, доктор Шевик!

— Вие сте доктор — каза Шевик след малко. — Аз не съм. Казвам се Шевик.

Докторът, нисък, плешив и любезен, правеше нервни гримаси.

— Трябва да отидете в каютата си, сър, заради опасността от зараза. Не трябва да контактувате с никого, освен с мен. Две седмици ме дезинфекцираха, макар че нямаше никакъв смисъл. Проклет да е капитана! Моля Ви, елате с мен, сър. Държат ме отговорен за...

Шевик проумя, че малкия човек наистина е разтревожен. Не чувстваше угризения или симпатия към него, но дори и тук, безкрайно самотен, за него важеше единствения закон. Законът, който той винаги спазваше.

— Добре — каза той и се изправи.

Все още му се виеше свят и го болеше дясното рамо. Той знаеше, че корабът се движи, но не усещаше нищо. Зад стените беше единствено абсолютната, ужасяваща тишина. Докторът го поведе по безмълвните, метални коридори към една стая.

Стаята беше много малка, с голи стени. Видът ѝ беше отблъскващ и напомняше на Шевик за едно място, което той не искаше да си спомня. Спря се на прага, но докторът молеше и настояваше и той влезе.

Той приседна на леглото, което приличаше на рафт, издаден от стената. Все още се чувстваше замаян и отпуснат. Погледна доктора с безразличие. Би трябвало да е любопитен — той беше първия урасец, когото вижда — но беше твърде уморен. Можеше да се отпусне назад и веднага да заспи.

Той беше прекарал предната нощ в преглеждане на записките си. Преди три дни се срещна с Таквер и децата в „Мир и Благоденствие“ и оттогава непрекъснато бе зает: тичаше до Радиокулата, за да уточнява последните подробности с хората на Урас; кроеше планове и обсъждаше различните възможности с Бедап и останалите. През

всичките тези забързани дни и нощи след заминаването на Таквер, имаше чувството, че не той движи събитията, а те движат него. Беше в ръцете на други хора, не можеше да прави нищо по своя воля, а и нямаше нужда. Всичко това започна по негово желание; то създаде този момент и тези стени около него. Кога беше това? Минаха години. Преди пет години, в тишината на нощта, сред планините край Чакар, той бе казал на Таквер: „Ще отида в Абинея и ще разруша стената.“ Много преди това, по време на Голямата суша, в годините на глада и отчаянието; той бе решил: оттук нататък ще следва само собствената си свободна воля. Това обещание го доведе тук: до тази минута в безвремието, на това място в нищото, в тази малка стая, в този затвор.

Докторът прегледа драскотината на рамото му. На площадката за кацане Шевик бе твърде нервен и забързан и не разбра какво става около него, нито усети камъка, който го удари по рамото. Докторът се обърна към него със спринцовка в ръка.

— Не искам това — каза Шевик. Неговият говорим йотийски беше бавен, с лошо произношение (знаеше от разговорите по радиото), но граматически правилен. Беше му по-трудно да разбира, отколкото да говори.

— Това е ваксина против дребна шарка — отговори докторът с професионално безразличие.

— Не — каза Шевик.

Докторът замислено хапеше долната си устна.

— Знаете ли какво е дребна шарка, сър?

— Не.

— Заразна болест. Много опасна за възрастните. На Анарес я нямате, защото при заселването на планетата са били взети профилактични мерки, но на Урас често се среща. Може да Ви убие, както и още десетина разпространени вирусни инфекции, защото нямате имунитет срещу тях. Левичар ли сте, сър?

Шевик отрицателно поклати глава. Докторът мушна иглата под кожата на дясната му ръка със сръчността на фокусник. Шевик мълчаливо изтърпя инжекциите. Нямаше право да се съмнява или да протестира. Беше се предал в ръцете на тези хора, вече нямаше изконното право да решава. То изчезна, пропадна надолу, заедно с неговия Обетован свят, неговата гола скала.

Докторът отново заговори, но той вече не го слушаше.

Той прекарваше дните си, изпаднал в апатия, обгърнат от безжизнена пустота, в която нямаше минало или бъдеще. Стените го държаха здраво в прегръдките си, а от другата им страна беше вечната тишина. Ръцете и бедрата го боляха от инжекциите; трескавото му съзнание се люшкеше между делириума и глухата забрава на лимба, преддверието на ада. Времето беше спряло, то не съществуваше. Той беше времето и реката; стрелата и камъка. Но той не помръдваше, като хвърлен камък, спрял по средата на пътя си. Денят и нощта не съществуваха. Понякога докторът включваше или изключваше осветлението. Над леглото му имаше часовник. Стрелката безсмислено се местеше между двадесетте цифри върху циферблата.

Той се събуди след дълбок, непробуден сън и замаяния му поглед падна върху часовника. Стрелката показваше малко след 15, което значеше, че според 24-часовия ден на Анарес, сега е следобед. Но как можеше да бъде следобед в пространството между два свята? Това сигурно беше корабно време. Тези мисли го окуражиха и ободриха. Той седна на леглото. Вече не му се виеше свят. Изправи се на крака, за да провери дали запазва равновесие. Беше задоволително, въпреки усещането, че стъпалата му не прилепнат добре за пода. Сигурно беше заради по-слабото гравитационно поле на кораба. Това усещане не му хареса: нуждаеше се от стабилност, от твърди факти и за да ги намери, той методично започна да изследва малката стая.

Голите стени се оказаха пълни с изненади, които се разкриваха при докосване на стената: мивка, тоалетна чиния, огледало, бюро, стол, гардероб, рафтове. Имаше и няколко напълно непознати електрически уреда, свързани с мивката. Водата продължаваше да тече, докато сам не затвориш крана и Шевик помисли, че те или вярват в добронамереността на хората, или имат неограничени запаси от топла вода на кораба. Той предположи второто и старателно се изми. Поради липсата на кърпа той се изсуши с един от странните електрически уреди, от който духаше приятно топъл въздух. Собствените му дрехи липсваха и той отново облече тези, които носеше, когато се събуди: широки, отпуснати панталони и безформено горнище, и двете в светложълт цвят, изпъстрени с дребни сини точки. Той се погледна в огледалото, но видът му не го задоволи. Така ли се обличаха на Урас? Той напразно потърси гребен, после завърза косата си на опашка и вече натъкмен се приготви да излезе от стаята.

Не успя. Вратата беше заключена.

Отначало Шевик не повярва, но после го обзе непреодолима, сляпа ярост, каквато не бе изпитвал през живота си. Той започна ядно да натиска неподвижната брава и заудря с юмруци гладкия метал на вратата. После удари бутона за повикване, който докторът му беше показал. Никакъв отговор. Върху таблото на интеркома имаше и други разноцветни бутончета и той стовари дланта си върху всичките наведнъж. Стенният високоговорител забоботи:

— Кой по дяволите... идвам веднага... разберете какво става в двайсет и втора...

— Отключете вратата! — изкрещя Шевик.

Вратата се плъзна и докторът погледна вътре. При вида на нервното, жълтеникаво лице гневът на Шевик стихна и премина в мрачна решителност.

— Вратата беше заключена — каза той.

— Съжалявам, доктор Шевик, просто предпазна мярка... нали знаете, заразата... трябва да предпазим другите.

— Заключен отвътре или отвън е все едно — каза Шевик и безизразно погледна доктора.

— Безопасността налага...

— Безопасност? Трябва ли да стоя заключен в някаква кутийка?

— Да отидем в офицерския салон — бързо предложи докторът с успокоителен тон. — Може би сте гладен, сър? Ако желаете, можете първо да се облечете и после ще отидем в салона.

Шевик погледна облеклото на доктора. Той носеше стегнати сини панталони, вкарани в ботушите, гладки и фини като самите дрехи, и виолетова блуза, разтворена на гърдите и пристегнатата с шнур. Под блузата се показваше ослепително бяла фланелка от трико.

— Аз не съм ли облечен? — попита Шевик накрая.

— О, разбира се, че пижамата ще свърши работа. На товарен кораб формалностите са излишни.

— Пижама?

— Да, вие сте облечен с пижама. Облекло за сън.

— Дрехи, които се обличат за спане?

— Да.

Шевик премигна, но не каза нищо.

— Къде са моите дрехи? — попита той след малко.

— Вашите дрехи? Дадох да ги почистят, имам предвид да ги стерилизират. Имате нещо против ли, сър?

Докторът отиде до един шкаф в стената, който Шевик не бе намерил и извади един пакет, обвит в светлозелена хартия. Вътре беше костюмът на Шевик, идеално чист и сякаш по-тесен. Докторът смачка зелената хартия, активира друг сектор от стената и я хвърли в отворилото се кошче за отпадъци.

— Готово, доктор Шевик — каза той и се усмихна несигурно.

— Какво стана с хартията?

— Хартията ли?

— Да, зелената хартия.

— О, хвърлих я в боклука.

— В боклука?

— Да, там я изгаряме.

— Вие изгаряте хартия?

— Не знам, може би просто я изхвърляме в космоса. Аз не работя по космическите кораби, доктор Шевик, само имам честта да Ви придружа заради опита си с гости от другите светове — посланиците от Тера и Хейн. Правя обеззаразителни и аклиматизационни процедури на всички чужденци, които пристигат в А-Йо. Разбира се, вие не сте чужденец в същия смисъл като другите.

Той плахо погледна Шевик, който не разбираше всичко, но усещаше неговата загриженост и добронамереност.

— Не — увери го Шевик. — Може би преди двеста години, на Урас, сме имали една и съща баба.

Докато обличаше дрехите си, той забеляза, че докторът изхвърли жълто-синьото „спално облекло“ във „боклука“. Шевик се спря, после дооправи ризата си и погледна в кошчето за отпадъци. Беше празно.

— И дрехите ли изгаряте?

— Това беше евтина формена пижама. Носим ги и после ги хвърляме, защото е по-евтино, отколкото да ги почистваме.

— По-евтино — замислено повтори Шевик, сякаш бе палеонтолог, втренчен във вкаменелост, която датира цял геоложки пласт.

— Страхувам се, че багажът Ви се е изгубил в това бързане към кораба. Надявам се, че в него е нямало нищо важно.

— Не взех нищо — отговори Шевик. Костюмът му беше доста избелен и леко отеснял, но още му ставаше. Беше му приятно да усеща докосването на грубата тъкан. Отново чувстваше себе си. Той седна на леглото и погледна доктора.

— Разбирате ли, аз знам, че вие не гледате на нещата като нас. Във вашия свят, на Урас, човек трябва да купува всичко. Аз идвам във вашия свят, а нямам пари и следователно трябваше да си нося всичко необходимо. Но какво мога да взема със себе си? Два костюма, може би. А храна? Как бих могъл да взема достатъчно? За да оживея, трябва вие да ми давате. Аз съм анаресец и искам да накарам урасците да станат като нас: да дават, а не да продават. Ако желаете, разбира се. Е, не е наложително да ме оставите жив! Както виждате, аз съм просяк.

— О, не, сър, съвсем не. Вие сте наш почетен гост. Моля Ви, не съдете за нас по екипажа на този кораб. Те са невежи и ограничени хора. Нямаме представа какво посрещане се готви на Урас. Все пак Вие сте учен със световна, дори галактическа известност! Вие сте първият наш гост от Анарес! Повярвайте ми, всичко ще бъде съвсем различно, когато пристигнем на космодрума „Пиър“.

— Не се съмнявам — каза Шевик.

Обикновено полетът в едната посока траеше четири дни и половина, но този път бяха добавени и още пет дни за аклиматизация на пътника. Шевик и доктор Кимо прекараха тези дни във ваксинации и разговори, а капитанът на „Майндфул“ поддържаше орбитата около Урас и ругаеше. Когато му се налагаше да общува с Шевик, той се държеше нервно и неучтиво. Докторът, винаги готов да обясни всичко, имаше готов отговор за това.

— Той е свикнал да гледа на чужденците като на по-низши същества.

— Одо нарича това „измисляне на псевдовидове“. Предполагам, че хората на Урас вече не мислят по този начин, след като имате толкова много езици и народи, дори посетители от други слънчеви системи.

— Много малко, понеже междузвездните пътешествия са много скъпи и бавни. Да се надяваме, че това няма да е вечно — добави Кимо, като очевидно искаше да поласкае или да предразположи Шевик, но той не обърна внимание.

— Помощник-капитанът сякаш се страхува от мен — каза Шевик.

— Той е религиозен фанатик. Ортодоксален епифанист. Всяка вечер чете молитвите си. Абсолютно закостенял човек.

— И какво мисли той за мен?

— Че сте опасен атеист.

— Атеист! Но защо?

— Защото сте одонианец от Анарес, а на Анарес няма религия.

— Няма религия ли? Ние от Анарес да не сме камъни?

— Имам предвид установена религия, църкви, вероучение.

Кимо се смути. Той беше самоуверен, като всички доктори, но Шевик постоянно го объркваше. Всичките му обяснения се оплитаха след два-три негови въпроса. И двамата приемаха за неоспорими различни неща. Например, любопитния въпрос за качествените разлики — по-висш и по-низш. Шевик знаеше, че понятието за превъзходство, за относителна големина, е важно за урасците. Те често използваха „по-голям“ и „по-висок“ като синоними на „по-добър“, докато анаресците биха използвали „по-централен“. Но какво общо имаха тези понятия с чужденците? Още една главоблъсканица сред стотиците други.

— Разбирам — каза Шевик, разгадавайки друг ребус, — вие не приемате религия извън църквата, както и морал извън закона. Все още не мога да проумея това, въпреки всички ураски книги, които съм прочел.

— Мисля, че в наши дни всеки просветен човек ще признае...

— Думите изкривяват нещата — прекъсна го Шевик, развълнуван от откритието си. — На правски думата „религия“ е необичайна. Не, вие казвате „рядка“. Която не се използва често. Разбира се, религията е една от Категориите: Четвъртият Метод. Малко хора могат да се научат да упражняват и четирите Метода, но те са съставени от естествените способности на човешкия ум. Не е сериозно да мислите, че ние нямаме способност да разбираме религията. Как бихме развивали физиката, ако бяхме лишени от най-дълбоката връзка, която съществува между човека и космоса?

— Не, съвсем не е така...

— Това би означавало наистина да ни считате за псевдовид!

— Образованите хора със сигурност знаят това, но тези офицери са невежи.

— Само ограничените хора ли пътуват в космоса?

Такива бяха всичките им разговори: уморителни за доктора, незадоволителни за Шевик, но крайно интересни и за двамата. Те бяха единствената възможност за Шевик да изследва новия свят, който го очакваше. Този кораб и мозъкът на Кимо съставяха неговия микрокосмос. На борда на „Майндфул“ — нямаше книги, офицерите избягваха Шевик, а на екипажа бе забранено да контактува с него. Що се отнасяше до доктора, той определено беше интелигентен и добронамерен, но за Шевик неговите идеи и мисли бяха почти толкова объркващи, колкото и всичките уреди, приспособления и удобства, които изпълваха кораба. За Шевик този комфорт беше забавен: всичко беше толкова разточително, стилно и находчиво. Но в интелекта на Кимо имаше неща, които не му се струаха чак толкова забавни. Идеите на Кимо никога не можеха да се движат в права линия. Трябваше да заобикалят и да избягват едно или друго нещо и най-накрая се блъскаха в някоя стена. Всичките му мисли бяха заобиколени със стени, и той сякаш си нямаше и представа за съществуването им, макар че постоянно се криеше зад тях. През всичките тези дни на разговори между световите, Шевик само веднъж видя в тях пролука.

Беше попитал защо на кораба няма жени, а Кимо бе отговорил, че управлението на товарен космически кораб не е работа за жени. Познанията му по история и трудовете на Одо даваха на Шевик представа за контекста, в който трябва да разбира този тавтологичен отговор. Не каза нищо, но докторът на свой ред зададе въпрос за Анарес.

— Вярно ли е, доктор Шевик, че жените във вашето общество се третират точно както и мъжете?

— Иначе би било загуба на здрава работна ръка — каза Шевик и се разсмя. След малко се разсмя отново, осъзнал пълния абсурд на мисълта.

Докторът се поколеба, очевидно внимателно заобикаляше едно от препятствията в ума си, и после смутено каза:

— О, нямах предвид половете — очевидно вие... те... исках да кажа по отношение на социалния им статус.

— „Статус“, това „класа“ ли означава?

Кимо се опита да обясни какво е това статус, но не успя и се върна към първоначалната тема.

— Наистина ли не правите никаква разлика между мъжката и женската работа?

— Ами, не, май базата за разделяне на труда е доста условна, не е ли така? Човек избира работата си според интересите, таланта, силата си — какво общо има това с пола?

— Мъжете са по-силни от жените — каза заключението си доктора с професионален тон.

— Да, често са и по-едри; но какво значение има това, след като имаме машини? А дори и когато нямаме машини, когато трябва да се копае с лопата или да се носи на гръб, мъжете могат да работят по-бързо, но жените работят по-дълго... Често ми се е искало да съм издръжлив като жена.

Кимо го гледаше втренчено, шокиран, забравил напълно за добрите обноски.

— Ами загубата на... на всичко женствено... на деликатността, на мъжкото самоуважение. Със сигурност не можете да се преструвате. Тя то точно във вашата професия, че жените са равни на вас. Във физиката, математиката, в интелектуално отношение. Не можете постоянно да се преструвате и да се принизявате до тяхното ниво.

Шевик седна в удобното, покрито с възглавнички кресло и заоглежда офицерския салон. На екрана се виждаше безупречния овал на Урас, която стоеше неподвижно на фона на черната космическа шир като синьо-зелен опал. През последните дни Шевик бе свикна с тази прекрасна гледка и със салона, но сега ярките цветове, извитите линии на столовете, скритото осветление, масите за игра, мониторите и меко застлания под; всичко това му се струваше толкова чуждо, колкото и първия път, когато го бе видял.

— Не мисля, че се преструвам много, Кимо — каза той.

— Разбира се познавал съм много интелигентни жени, жени, които могат да мислят точно както и един мъж — побърза да каже доктора, осъзнал, че почти бе крещял. Беше удрял с юмруци по заключената врата, помисли си Шевик, и бе крещял...

Шевик отклони темата, но продължи да мисли за това. Проблема за висшите и низшите сигурно бе централна тема в обществения живот на Урасците. Ако за да се самоуважава Кимо трябваше да гледа на

половината от човешката раса като на по-низша, как тогава успяваха жените да запазят самоуважението си — дали гледаха на мъжете като на по-низши? Как ли се отразяваше това на сексуалния им живот? От трудовете на Одо знаеше, че преди двеста години основните институции на Урас, които са уреждали отношенията между половете са били „бракът“ — съюз обоснован и наложен от правни и икономически предпоставки, и „проституцията“, очевидно термин с по-широко значение на съвкупление с търговска цел. Одо осъждаше и двете институции, и все пак Одо е била „омъжена“. Във всеки случай институциите трябваше да са се променили изключително много за двеста години. Ако щеше да остава да живее на Урас с урасците, трябваше да разбере това.

Странно бе, че дори сексът, който дълги години бе източник на толкова много наслада, радост и утеха, за една нощ можеше да се превърне и непозната територия, на която трябваше да стъпва предпазливо и да внимава да не се издаде. И все пак беше така. Бе предупреден не само от странното избухване на Кимо пълно с ненавист и гняв, но и от едно предишно смътно чувство, което гази случка бе избистрила. През тези първи дни на кораба в дългите часове на треска и отчаяние, той се чувстваше объркан — понякога му бе приятно, понякога се дразнеше — от грубото първично усещане, което му даваше мекотата на леглото. Макар да бе най-обикновена койка, дюшекът хлътваше под тежестта на тялото му той потъваше в галещата му мекота. Дюшекът сякаш му се отдаваше и то така настойчиво, че той винаги усещаше присъствието му, докато заспиваше. Удоволствието и раздражението, което той пораждаше бяха определено еротични. Същия ефект имаше и онова устройство с горещ въздух за изсушаване — гъделичкаше го. А формите на мебелите в офицерския салон, плавните, гъвкави извивки на масата, в които грубото дърво и стоманата се бяха съединили, гладките повърхности и меките тъкани — не бяха ли и те също толкова неуловимо и осезаемо еротични? Познаваше се достатъчно добре, за да бъде сигурен, че няколкото дни без Таквер, макар и подложен на голям стрес, бяха засилили така желанието му, че той усещаше допира на жена във всяка повърхност. И това щеше да продължи докато наистина не се появеше жена.

Може би дърводелците на Урас бяха безбрачни?

Не му се мислеше за това; щеше да разбере съвсем скоро, щом пристигнеше на Урас.

Точно преди да сложат коланите за приземяване, докторът дойде в неговата каюта, за да провери как му се отразяват различните имунизации. Последната бе срещу чума и от нея на Шевик му се гадеше и бе замаян. Кимо му даде още едно хапче.

— Това ще ви съживи за приземяването — каза той.

Шевик го глътна стоически. Докторът прибра набързо нещата в чантата си и изведнъж заговори много бързо:

— Доктор Шевик, не мисля, че ще ми позволят да Ви придружавам отново, въпреки че е възможно, но ако не се видим повече исках да Ви кажа, че аз, че за мен бе голяма чест. Не защото... а защото започнах да уважавам... да ценя това... просто като човешко същество, вашата доброта...

Главоболието попречи на Шевик да отвърне с подобаващи думи и той просто стисна ръката на Кимо и каза:

— Тогава да се видим отново, братко!

Кимо нервно разтърси ръката му, по ураски маниер и бързо излезе. Едва сега Шевик осъзна, че бе говорил на правски и бе нарекъл Кимо „амар“, което значи „брат“ на непознатия за него език.

Високоговорителят на стената бълваше команди. Шевик лежеше, пристегнат за леглото и слушаше, замаян и уединен. Усещането за пропадане стъсти мъглата около него; той не можеше да мисли за нищо друго, освен как да не повърне и не знаеше дали са се приземили, докато в стаята не се втурна Кимо. Той бързо го заведе в салона и Шевик откри, че екранът, на който дни наред висеше Урас, блестящ и обвит в облаци, беше празен. Помещението беше пълно с хора. Откъде се взеха толкова много? Той беше приятно изненадан, че може да стои изправен, да върви, да стиска ръцете на хората. Концентриран върху тези задачи, той не улавяше смисъла на думите, които валяха отвсякъде: гласове, усмивки, протегнати ръце, имена. Едно име се повтаряше най-много — доктор Шевик, доктор Шевик... Заедно с непознатите наоколо, той заслиза по закрит, наклонен тунел, а високите гласове около него се отразяваха от стените. Изведнъж шумът намаля и непознат въздух облъхна лицето му.

Той погледна нагоре и едва не падна, спъвайки сечта изхода на тунела. Докато правеше крачката напред в нищото, през ума му

премина мисълта за смъртта. В следващия момент той вече бе стъпил в новия свят.

Над космодрума падаше здрач, разпръскван от далечни синкави светлини, обвити в мъгла. Дробовете му се изпълваха с хладен, мек и влажен въздух, изпълнен с различни ухания. Усещането не беше чуждо. Това бе въздухът на света, от който бяха дошли неговите предци. Въздухът на родния дом.

Някой го беше подхванал, когато се спъна. Наоколо проблясваха светкавиците на фотографите; камерите бързаха да заснемат за новините историческия момент: пристигането на първия човек от Луната. Неговата висока, слаба фигура се открояваше сред тълпата от официални лица, професори и агенти от охраната; той държеше главата си изправена (така фотографите по-добре улавяха изящните му черти) и сякаш се опитваше да погледне над ярките светлини на прожекторите към дълбокото, мъгливо небе, което скриваше звездите, Луната и другите светове. Един журналист се опита да пробие полицейския кордон.

— Доктор Шевик, ще направите ли някакво изявление в този исторически момент? — попита той, но беше изблъскан назад. Придружителите на Шевик го повлякоха напред към лимузината, която чакаше. До последния момент фотографите продължаваха да снимат високата фигура с дълга коса и тъжен поглед.

Върховете на високите сгради се губеха в мъглата, като гигантски стълби, окъпани в неясни светлини. Над главата му, сякаш светкавици профучаваха влакове. Над оживения трафик от коли и тролей се извисяваха масивни стени от камък и стъкло. Камък, стомана, стъкло, електрически светлини... и никакви човешки лица.

— Това е Нио Есая, доктор Шевик, но засега решихме да ви предпазим от градското многолюдие. Отиваме направо в Университета.

В тъмната, уютна вътрешност на лимузината имаше още пет души. Те му показваха различни забележителности, но в мъглата той не можеше да разбере коя от бързо сменящите се огромните сгради с неясни очертания е Върховният Съд, коя е Националният Музей, Директоратът или Сената. Преминаха над някаква река или устие и милионите неясни светлини на Нио Есая останаха зад тях. Мъглата се сгъсти, пътя стана тъмен и шофьорът намали скоростта. Светлината на

фаровете се отразяваше в несменяемата бяла стена пред тях. Шевик се визираше навън, леко приведен напред, но нито очите, нито разумът му можеха да се съсредоточат. Изглеждаше печален и унесен. Останалите мъже в колата уважаваха мълчанието му и говореха тихо помежду си.

Какво ли имаше в гъстия мрак край пътя? Дървета? Възможно ли е да се движат сред дървета, откакто напуснаха града? В съзнанието му изплува думата на йотийски: това се наричаше „гора“. Той очакваше дърветата да свършат и пътя да излезе в някоя пустиня, но гората нямаше край; хълм след хълм тя простираше неясните си очертания във всички посоки, сякаш целият свят беше покрит с вечна, величествена гора. Колата се измъкна от мъгливата речната долина и въздухът стана по-прозрачен. Очарован, Шевик се оглеждаше наоколо, когато в крайпътния мрак внезапно изникна едно лице.

Фаровете го осветиха за част от секундата, но той видя, че това не беше човешко лице. Беше дълго, колкото човешка ръка и призрачно бяло. От ноздрите му се издигаха кълба пара, а над тях — не, нямаше грешка — го гледаше едно огромно, тъмно и страшно око. Погледът беше някак скръбен, а може би циничен.

— Какво беше това?

— Мисля, че беше магаре.

— Животно?

— Да, животно. Господи, бях забравил! На Анарес няма големи животни, нали?

— Магарето е разновидност на коня — обясни друг от мъжете около него.

— Това всъщност беше кон. Магаретата не стават толкова големи — чу се трети, по-улегнал глас.

Те очевидно искаха да завържат разговор, но Шевик отново потъна в мълчание. Той мислеше за Таквер. Чудеше се как ли щеше да реагира тя на този бездънен, мрачен поглед. Тя знаеше, че всички живи същества са едно цяло и се радваше на родството си с рибите в аквариума на нейната лаборатория; тя търсеше тайните на живота зад човешките предели. Таквер щеше да знае как да отвърне на погледа, дошъл от горския мрак.

— Пред нас е Ю Ун. Много хора очакват да се срещнат с Вас, доктор Шевик: Президентът, няколко Директорът, разни други големци

и най-вече Ректорът; но ако сте уморен, ще се постареем да приключим с официалностите възможно най-бързо.

Официалната част продължи няколко часа и той не можа да я запомни много ясно. От малкото, тъмно купе на колата го вкараха в огромна и светла зала, пълна с хора. Стотици хора, събрани под златен покрив, осеян с блестящи, кристални полилеи. Представиха го и той забеляза, че те всички са по-ниски и плешиви. Малкото жени сред тях също бяха плешиви и накрая той осъзна, че те всъщност бръснеха главите и всички косми по тялото си. За сметка на това, те се обличаха много пищно и дрехите им бяха в превъзходни кройки и цветове. Жените носеха дълги до земята рокли, гърдите им бяха разголени: шиите, талиите и главите им бяха окичени с бижута и дантела. Мъжете бяха облечени с панталони и сака или с широки ризи с прорези на ръкавите, богато обшити с дантела и в най-разнообразни цветове — червено, синьо, виолетово, златисто, зелено. Други носеха пурпурни, тъмно зелени или черни мантии и бяха обути в бели чорапи със сребристи жартieri. Шевик се сети за друга непреводима йотийска дума с приятно звучене — „разкош“. Чуха се много речи. Президентът на Сената на народа на А-Йо — мъж със странни, студени очи, вдигна тост: „За новата ера на братство между планетите-близнаци и за нейния предвестник, нашия изтъкнат и почитаем гост, доктор Шевик от Анарес!“ Ректорът на Университета проведе с него приятен, задушевен разговор; Първият Директор на нацията беше по-скоро сериозен: представиха го на посланици, астронавти, физици и политици — всичките с дълги гръмки — титли преди и след имената им. Те го разпитваха, той им отговаряше, но така и не запомни нищо от тези разговори. Късно през нощта той откри, че около него е останала малка група хора и те заедно вървят под топлия дъжд през обширен парк или площад. Той усети меката трепа под краката си и си спомни за разходките в триъгълния парк в центъра на Абиней. Живият спомен и докосването на хладния, нощен ветрец го накараха да се пробуди. Душата му се отпусна и излезе от скривалището си.

Стигнаха до някаква сграда и влязоха в стая, която придружителите му нарекоха „негова“.

Стаята беше голяма, дълга около десет метра и вероятно представляваше обща спалня, а тримата останали мъже — негови съквартиранти. Беше прекрасна спалня: едната ѝ стена беше изцяло от

прозорци, разделени от тънки колони, които бяха извити в горния край, така че да образуват двойна арка: подът беше покрит с пурпурен килим, а в камината на другия край на стаята гореше огън. Шевик прекоси помещението и застана пред огъня. Никога не беше виждал дърва да се горят за отопление, но това не го учуди. Той седна на столчето от полиран мрамор и протегна ръце, за да усети приятната топлина на огъня.

Най-младият от тримата мъже се приближи и седна от другата страна на камината. Другите двама още разговаряха за физика, но Шевик дори не се опита да разбере за какво става дума. Младият мъж тихо попита:

— Чудя се как ли се чувствате, доктор Шевик?

Шевик протегна краката си и се наведе напред, за да поеме топлината на огъня с лицето си.

— Чувствам се натежат.

— По-тежък?

— Сигурно е заради гравитацията или просто съм уморен.

Той погледна към мъжа отсреща, но през пламъците лицето му не се виждаше ясно, само златното му огърлица проблясваше върху диамантено-червената мантия.

— Не знам името ви.

— Сайо Пе.

— О, да, Пе. Чел съм статиите ви върху Парадокса — каза Шевик замислено.

— Тук ще сложат барче. В стаите на старшите преподаватели винаги има барче за алкохол. Желаете ли нещо за пиене?

— Да, вода.

След малко младежът се появи с чаша вода, а другите двама се присъединиха към тях. Шевик жадно изпи водата и се втренчи в празната чаша. Беше крехка и красива, а позлатения ѝ ръб отразяваше светлината на пламъците. Шевик разбираше тримата мъже, усещаше тяхното отношение към него — покровителствено, уважително, собственическо.

Той се взря в лицата им, едно по едно. Те също го гледаха и очакваха да заговори.

— Е, вече съм тук — каза той и се усмихна. — Получихте си анархиста. Сега какво ще правите с него?

---

[1] Синдик — от гр. syndikos — упълномощено лице, което се грижи за интересите на дружество, община и т.н., на които е член и е било избрано за това. Бел.прев. ↑

ГЛАВА ВТОРА

АНАРЕС

На бялата стена има прозорец. През него се вижда ясното небе. Слънцето е в центъра на небето.

В стаята има единайсет бебета и повечето от тях спят следобеден сън, сложени по две или по три в широки детски легла. Двете най-големи деца в стаята не спят. Едното — по-активно и по-дебело, се занимава с една дъска за крибидж, а другото — по-слабо, е седнало на пода, в квадрата от слънчева светлина под прозореца и гледа слънцето с глуповато и сериозно изражение. В преддверието възпитателката — едноока жена с посивели коси, разговаря с висок, около тридесетгодишен мъж, със скръбно изражение.

— Майка му е назначена в Абинея — каза мъжът. — Тя иска той да остане тук.

— Значи ще го вземем в яслата на пълен пансион, нали Палат?

— Да, аз пак се връщам в общежитието.

— Не се тревожи, той познава всички тук! Но сигурно „Трудова заетост“ и теб ще изпрати там, при Рулаг? Вие сте родители, а и двамата сте инженери.

— Да, но тя... Разбираш ли, нея я искат от Централния Инженерен Институт. Аз не съм толкова добър. Рулаг ще има много работа там.

Възпитателката кимна с въздишка.

— Дори и така да е... — енергично започна тя, но изведнъж спря.

Бащата гледаше детето под прозореца. Загледано в светлината, то не беше забелязало присъствието му в преддверието. В същия момент по-дебелото дете бързо се насочи към другото, макар че придвижването му бе силно затруднено от провисналите мокри пелени. То дойде от скука или просто искаше да си играе, но веднъж влязло в слънчевия квадрат, то усети топлината и тежко се намести до по-дребното, изблъсквайки го в сянката.

Изтръгнато от унеса си, детето се намръщи ядосано. То блъсна дебелото дете и извика:

— Махай се!

Възпитателката се намеси веднага и вдигна дебелото дете.

— Шев, не трябва да блъскаш хората.

Той стана. Лицето му, огряно от лъчите на слънцето се изкриви в гневна гримаса. Пелената му щеше да падне всеки момент.

— Мое е! — извика той със звънлив глас. — Слънцето е мое!

— Не е твое — каза еднооката жена с мек, убедителен тон. — Нищо не е твое. Всичко е общо и трябва да се споделя с другите. Ако не споделиш нещо, не можеш да го използваш — продължи тя, после нежно, но непрекословно вдигна детето и го премести далеч от слънцето.

Дебелото дете седеше и апатично наблюдаваше сцената. Шев нищеше „Слънцето е мое!“, а после избухна в сълзи.

Баща му го вдигна и го прегърна.

— Стига Шев — каза той. — Хайде, знаеш, че не можеш да притежаваш нещата. Какво ти става?

Гласът му беше мек и потрепваше, сякаш и той щеше да се разплаче всеки момент. Слабото, високо и леко дете в ръцете му се разкъсваше от ридания.

— Някои деца просто не могат да приемат нещата такива, каквито са — каза еднооката жена и погледна детето със симпатия.

— Тази вечер ще го взема в общежитието. Майка му заминава довечера, нали разбирате.

— Да, разбира се. Надявам се скоро и вас да назначат — отвърна възпитателката и с една ръка вдигна дебелото дете от пода. Лицето ѝ стана тъжно и тя премигна с единственото си око. — Мъничкият ми Шев! Довиждане. Утре ще си играем на камион и шофьор.

Детето още не ѝ беше простило. То ридаше, обхванало раменете на баща си, скрито в сянката на изгубеното слънце.

Тази сутрин оркестърът зае всички пейки за репетицията си, а групата по танци топуркаше из голямата стая на училищния център и затова децата от курса по разговор отидоха в работилницата и се настаниха в кръг. Първо стана по желание едно източено осемгодишно момче с дълги ръце и едри стъпала на краката. Той стоеше изпънат,

като всички здрави деца. Бледото му лице се изчерви, докато чакаше другите деца да млъкнат.

— Започвай, Шевик — каза груповият наставник.

— Ами, аз имам една идея.

— По-високо — каза наставникът, едър младеж на около двайсет години. Момчето притеснено се усмихна.

— Вижте, аз мислех, да речем, че хвърлям камък по нещо. Например дърво. Когато го хвърля, той преминава през въздуха и удря дървото, нали така? Но това всъщност не може да стане. Може ли да ми дадете плочата за писане? Ето, тук съм аз, а там е дървото — каза той и ги надраска на плочата. — Ето дървото, а това е камъкът, на половината разстояние между мен и дървото.

Децата се захиха на изображението на дървото и той също се усмихна.

— За да стигне от мен до дървото, камъкът трябва първо да стигне на половината път до него, нали? После трябва да стигне на половината път между половината и дървото, а след това и на половината път от тази втора половина. Няма значение колко далеч е стигнал камъка. Винаги ще има точка, всъщност време, която е на половината път между последната точка и дървото.

— Мислите ли, че това е интересно? — прекъсна го наставникът, обръщайки се към другите деца.

— Защо да не може да стигне до дървото? — попита едно момиченце на десет години.

— Защото камъкът винаги ще трябва да изминава половината от пътя, която остава — обясни Шевик — и винаги ще има още половин разстояние, който трябва да се измине. Разбираш ли?

— Да кажем, че лошо си се прицелил в дървото — каза наставникът и устните му се разтегнаха в усмивка.

— Прицелването няма никакво значение. Просто камъкът не може да стигне до дървото!

— От кого чу тази идея?

— От никого. Аз някак си я видях. Видях как камъкът всъщност...

— Достатъчно.

Децата бяха започнали да си приказват помежду си, но изведнъж млъкнаха като онемели. Малкото момче с плочата също замълча.

Изглеждаше изплашен и начумерен.

— Речта е споделяне, колективно действие. Ти не споделяш, ти се самоизтъкваш.

От коридора се чу мелодията на оркестъра.

— Ти не си видял това и въобще не е било спонтанно. Спомням си, че съм чел нещо такова в една книга.

Шевик се втренчи в наставника.

— Каква книга? Тук има ли я?

Наставникът се изправи. Беше почти два пъти по-висок и три пъти по-тежък от своя опонент. По лицето му се четеше дълбока омраза към детето. В позата му нямаше физическа заплаха, а по-скоро желание да наложи авторитета си, въпреки че гневния отговор на странния, детски въпрос развали това впечатление:

— Не! И престани да се самоизтъкваш! — извика той и веднага възвърна предишния си педантичен тон. — Това, което правиш, е в пълен разрез с целите на курса по разговор. В разговора винаги има две страни, но Шевик не разбира това, за разлика от останалите и неговото присъствие проваля работата на групата. Ти сам разбираш това, нали Шевик? Предлагам ти да си потърсиш друга група.

Останалите мълчаха и единствено далечната мелодия на оркестъра нарушаваше тишината. Шевик върла плочата за писане и бавно излезе от кръга. В коридора той спря. Под ръководството на наставника, децата едно след друго започнаха да разказват някаква обща история. Шевик стоеше, заслушан в приглушените гласове и в бързите удари на сърцето си. Ушите му пищяха, но не от звуците на оркестъра — така се бе чувствал и преди, когато искаше да потисне сълзите си. Той не искаше да чува писъка в ушите си, нито да мисли за камъка и дървото и затова насочи мислите си към Квадрата. Той беше съставен от числа, а те винаги са студени и солидни и когато той грешеше, винаги мислеше за тях, защото те никога не грешаха. Той виждаше Квадрата в съзнанието си — една проекция в пространството, каквато музиката създаваше във времето. Квадратът се състоеше от деветте цифри, а 5 беше в средата. Както и да събираш колонките, резултатът винаги е един и същ. Беше му приятно да вижда Квадрата. Само ако можеше да направи група, в която да се разговаря за такива неща! Имаше само няколко по-големи момичета и момчета, които се интересуваха от това, но те бяха винаги заети. Ами книгата, за

която наставникът спомена? Дали е книга с числа? Дали в нея е показано как камъка стига до дървото? Беше глупаво да разказва шегата за камъка и дървото. Наставникът бе прав: никой дори не разбра, че това е шега. Главата го болеше. Той отново се върна в своя вътрешен свят, при спокойствието на числата.

Ако една книга бе написана само с числа, то тя щеше да е вярна и истинска. Думите винаги изкривяваха и объркваха нещата, вместо да ги свързват и изясняват. Но зад думите, в центъра, както в центъра на квадрата, всичко се получаваше точно. Можеш да промениш всичко, но в крайна сметка нищо няма да се изгуби. Ако виждаш числата, можеш да видиш баланса, схемата. Виждаш основите на света. Те бяха стабилни.

Шевик се бе научил да чака. Беше станал специалист в чакането. Първо се научи да чака майка си, Рулаг, да се върне, но това беше толкова отдавна, че вече не си го спомняше. После привикна да изчаква реда си и подходящия момент. На осем години той непрекъснато питаше „защо“, „как“ и „ами ако“, но много рядко задаваше въпроса „кога“.

Той изчака баща си да дойде да го вземе. Чакането беше дълго: шест декади. Палат бе получил временна работа по поддръжката на Завода за пречистване на води в планината Дръм и след това щеше да прекара една декада по плажовете на Маленин, където щеше да плува, да почива и да се съвкуплява с една жена на име Пипар. Той бе обяснил всичко това на сина си. Шевик му вярваше, а и той заслужаваше това доверие — когато шестдесетте дни изтекоха, той пристигна в детските общежития в Уайд Плейнс. Беше висок и слаб, а погледът му бе по-тъжен от всякога. Той не желаше да се съвкупяване. Искаше Рулаг. Когато видя момчето, той се усмихна, но челото му болезнено се набърчи.

Срещата достави голямо удоволствие и на двамата.

— Палат, виждал ли си книга, написана само от числа?

— Математика ли имаш предвид?

— Мисля, че да.

— Като тази ли?

Палат извади от външния джоб на куртката си една книга. Беше малка, в джобен формат и както повечето книги имаше зелена подвързия, с отпечатан Кръг на Живота върху нея. Знаците вътре бяха

отпечатани нагъсто, е малки интервали между тях, защото производството на хартия изисква много дървета и човешки труд, както повтаряха от „Снабдяване“ към учебния център всеки път, когато някой скъсаше страница от книга. Палат разтвори книгата и я подаде на Шевик. Страниците бяха изпълнени с колони от числа, точно така, както Шевик си ги представяше. В ръцете си държеше завета на вечната истина. На корицата, над Кръга на Живота пишеше „Логаритмични таблици“.

Малкото момче внимателно изучи първата страница.

— За какво служат те? — попита той, защото тези таблици очевидно не бяха отпечатани само заради красотата им. Инженерът, седнал до него на твърдото канапе в студената, мрачна обща стая на общежитието, се зае да му обяснява логаритмите. В другия край на помещението двама старци се кискаха над някаква игра. В стаята влезе млада двойка, за да попита дали самостоятелната стая е свободна тази вечер и после се оттегли в нея. По ламаринения покрив на едноетажното общежитие забарабаниха дъждовни капки, но дъждът бързо спря. Никога не валеше дълго. Палат извади логаритмичната си линейка и показа на момчето как се работи с нея. В отговор Шевик нарисова Квадрата и обясни смисъла му. Когато осъзнаха, че са закъснели, вече беше много късно. Те хукнаха през влажния, хладен мрак към детското общежитие. Миришеше на дъжд. Нощният дежурен здраво ги нахока. Двамата се разсмяха и се целунаха за довиждане. Шевик се затича към голямото спално помещение, залепи лицето си до прозореца и видя как баща му се връща обратно по единствената улица на Уайд Плейнс, обгърнат от влажната нощ.

Както беше изкалян той си легна и засънува. Сънуваше, че върви през някаква пустош. Далеч пред него той видя линия, която пресичаше пътя. Приблужи се и разбра, че това бе стена. Тя се простираше от хоризонт до хоризонт и обхващаше цялата пустош наоколо. Беше широка, черна и много висока. Пътят свършваше до нея.

Той трябваше да продължи, а не можеше. Стената го спираше. В него се надигна болезнен, гневен страх. Той трябваше да продължи, за да се прибере вкъщи, но стената препречваше пътя му, нямаше никакъв изход.

Той започна да крещи и да блъска с юмруци по стената. Не можеше да говори, само грачеше. Изплашен от звука на собствения си

глас, той притихна и тогава чу друг глас да казва: „Погледни“. Беше гласът на баща му. Стори му се, че майка му Рулаг също е там, въпреки че не можеше да я вида (той не помнеше лицето ѝ). Сякаш тя и Палат лежаха в мрака под стената. Бяха някак по-едри и по-различни от човешките същества. Те му показваха нещо, назад в пустинята, където нищо не поникваше. Там имаше камък. Беше черен като стената, но върху него или вътре в него се виждаше една цифра. Отначало той реши, че това е 5; после, че е 1 и накрая разбра. Това беше изначалната цифра, която означаваше и единство и многообразие. „Това е крайгълният камък“ — каза скъпия, близък глас и Шевик бе пронизан от неописуема радост. Стената я нямаше и той разбра, че се е върнал, че отново е вкъщи.

По-късно той вече не си спомняше подробностите от съня, но никога не забрави ликуващата радост, която изпита. Никога не бе усещал нещо подобно. Чувството за вечност беше толкова силно и убедително, сякаш за момент бе зърнал блясъка на извечната светлина. Той никога не мислеше за този сън като нещо нереално, но колкото и истински да беше, той не можеше да го преживее отново, а само си го спомняше. Случваше се да сънува стената, но сънят беше объркан и блед.

Понятието „затвор“ им бе станало известно от „Живота на Одо“ — книга, която четяха всички избрани да изучават история. В книгата имаше много неясни неща, но в Уайд Плейнс нямаше историк, който да ги разясни. Когато стигнаха до годините, прекарани от Одо в крепостта в Дрио, в града пристигна пътуващ лектор по история, който им разтълкува понятието „затвор“, макар и с нежеланието на почтен възрастен човек, който е принуден да говори неприлични неща пред деца. Затворът, обясни им той, е място, където Държавата вкарва хората, които не се подчиняват на законите ѝ. Но защо те просто не си тръгнат от там? Те не могат да излязат, защото вратите са заключени. Заключени ли? Да, глупачета, като вратите на движещо се превозно средство! Но какво правят тези хора в една стая през цялото време? Нищо. Просто нямат какво да правят. Нали сте виждали картини на Одо в затворническата килия в Дрио? Търпеливо, но предизвикателно изражение; наведена, побеляла глава, стиснати юмруци... Понякога затворниците били осъждани да работят. Осъждани? Това означава, че съдията — човек, който има власт, дадена му от Закона — им е

заповядал да вършат някаква физическа работа. Заповядал ли? Ами ако не искат да работят? Принуждавали са ги: ако не я вършат са ги биели.

Напрегната тръпка премина през редицата единайсет-дванайсетгодишни деца. Те никога не са били удряни и не са виждали да удрят някого, освен във внезапен изблик на гняв.

Тирин зададе въпроса, който беше в главите на всички.

— Искате да кажете, че много хора бият един човек?

— Да.

— Защо другите не ги спрат?

— Пазачите имали оръжия, а затворниците не.

Гласът му трепереше от гняв като човек, който е принуден да говори отвратителни неща и е ядосан от това.

Някаква извратена тръпка събра заедно Тирин, Шевик и още три момчета. Без сами да знаят защо, те изключиха момичетата от техния план. Тирин беше намерил идеален затвор, точно под западното крило на учебния център. Под пода на коридора имаше ниша, образуваха от бетонните основи на сградата, които я обграждаха от три страни. От четвъртата страна, нишата можеше да се затвори с тежка каменна плоча. В нея имаше място само за един човек, който можеше да седи или да лежи. Вратата трябваше да се заключи и те откриха, че две подпори, опрени в отсрещната стена, можеха здраво да притиснат каменната плоча, така че отвътре тя да не може да се отмести.

— Ами светлина?

— Никаква светлина — каза Тирин. Той твореше убедено и властно, защото ясно виждаше всичко във въображението си. — В крепостта на Дрио с години са държали затворниците на тъмно.

— Въздухът вътре ще свърши — каза Шевик. — Тази плоча прилепва плътно. Трябва да пробием дупка в нея.

— Ще са ни нужни часове, за да пробием дупка в този камък, пък и кой ще остане вътре толкова дълго, че да му свърши въздуха! — Отвърна му цял хор доброволци.

Тирин ги погледна подигравателно.

— Вие сте откачени! Кой би искал да го заключат на такова място? Защо?

Идеята да направят затвор бе негова и тора му стигаше. Той не разбираше, че неговото въображение не е достатъчно за хората, които

искаха сами да пробват; да влязат в килията; да се опитат да отворят непроницаемата врата.

— Искам да разбера какво е — каза Кадагв, едро, сериозно и високомерно дванайсетгодишно момче.

— Ами използвай въображението си! — каза Тирин с насмешка, но другите подкрепиха Кадагв. Шевик донесе бургия от работилницата и те пробиха два сантиметра дупка във „вратата“, на височината на главата. Работата им отне почти час, както предположи Тирин.

— Колко дълго искаш да останеш вътре, Кад? Един час?

— Вижте — отвърна Кадагв, — след като съм затворник, не мога аз да решавам това. Аз не съм свободен. Вие трябва да решите кога да ме пуснете.

— Това е вярно — каза Шевик, обезкуражен от логиката му.

— Не можеш да останеш твърде дълго, Кад, искам да влиза и аз! — обади се Гибеш, най-малкият от тях. Затворникът реши да не отговаря, а направо влезе в килията. Останалите сложиха плочата и ентузиазирано набиха подпорите. После се струпаха около отвора за въздух, за да видят затворника си, но тъй като отворът беше единственият източник на светлина, те не видяха нищо.

— Да не му изсмучете всичкия въздух!

— Духайте вътре!

— Хайде да се изпърдим през дупката!

— Колко ще го държим?

— Един час.

— Три минути.

— Пет години!

— До изгасяването на лампите има четири часа. Мисля, че са достатъчни.

— Искам и аз да вляза!

— Добре, ще те оставим вътре цяла нощ.

— Имах предвид утре.

След четири часа те вдигнаха подпорите и освободиха Кадагв. Той излезе, самоуверен и високомерен както при влизането си. Каза, че е гладен и че това не е било нищо особено — по-голямата част от времето прекарал в сън.

— Ще го направиш ли отново? — попита предизвикателно Тирин.

— Разбира се.

— Не, искам аз...

— Млъкни, Гиб. А сега, Кад, ще влезеш отново вътре, без да знаеш кога ще те освободим?

— Да.

— Без храна.

— Затворниците ги хранят — намеси се Шевик. — Това е най-странното в цялата работа.

Кадагв вдигна рамене. Изглеждаше непоносимо самоуверен.

— Сега — каза Шевик към двете по-малки момчета — ще отидете в кухнята и ще помолите за остатъци от вечерята. Вземете и бутилка с вода — допълни той и се обърна към Кадагв. — Ще ти дадем пяла чанта с храна и вода, за да можеш да останеш в дупката колкото искаш.

— Колкото вие искате — поправи го Кадагв.

— Добре, влизай! — строго каза Тирин. Високомерието на Кадагв събуди у него актьорската жилка. — Ти си затворник. Не говори, разбра ли? Обърни се и сложи ръце на главата си!

— Защо?

— Искаш да се откажеш ли?

Кадагв мрачно го погледна.

— Не можеш да задаваш въпроси, защото ще те набием и ги няма какво да направиш и няма кой да ти помогне. Можем да те ритнем в топките, а ти не можеш да ни отвърнеш, защото не си свободен. Решавай! Искаш ли да продължим?

— Да. Ударете ме, ако искате.

Тирин, Шевик и затворникът стояха около фенера, без да помръдват, втренчени един в друг сред солидните, мрачни основи на сградата.

— Не ми казвай какво да правя, долен използвач — каза Тирин и арогантно се усмихна. — Затвори си устата и влез в килията!

Кадагв се обърна, за да се подчини. Тирин го блъсна в гърба, той се просна на пода на дупката и изхълца от изненада или болка. После седна и започна да ближе пръста си, одраскан при падането в грубата стена. Шевик и Тирин не казаха нищо. Те стояха неподвижни, с безизразни лица, играейки ролята на надзиратели. Не те играеха ролята, вече тя ги управляваше. По-малките момчета се върнаха с

малко хляб, пъпеши шише вода. Те оживено разговаряха, но странната тишина около килията ги накара да млъкнат. Те хвърлиха вътре водата и храната, вдигнаха плочата и я притиснаха здраво. Кадагв остана сам сред мрака. Останалите се събраха около фенера.

— Къде ще пикае? — прошепна Гибеш.

— В леглото — подигравателно отвърна Тирин.

— Ами другата работа? — попита Гибеш и изведнъж избухна в бурен смях.

— Защо ти е толкова смешно?

— Помислих си, че след като не вижда нищо... — започна Гибеш, но не можа да довърши, защото всички необяснимо започнаха да се смеят, докато останаха без дъх. Те добре знаеха, че заключеното момче чува техния смях.

Лампите в детското общежитие вече бяха угасени. Възрастните също спяха в техните общежития. Само тук-там проблясваха светлинки. Улицата беше пуста. Момчетата се затичаха по нея, като си подвикваха закачки и се смееха на висок глас, опиянени от общата си тайна, от това че нарушават спокойствието на другите, от злонамереното си деяние. После събудиха половината деца в спалнята, играейки на гоненица между леглата. Никой възрастен не се намеси и врявата постепенно утихна.

Тирин и Шевик се разположиха на леглото на Тирин и дълго време продължиха да се шепнат. Решиха, че Кадагв сам си го е търсил и ще получи две нощи в затвора.

На другия ден следобед групата им се събра в дърводелската работилница и отговорникът попита за Кадагв. Шевик и Тирин бързо се спогледаха. Шевик мислеше, че е по-умно и по-авторитетно да не казват нищо, но Тирин хладнокръвно отговори, че за днес Кадагв сигурно се е присъединил към друга група. Шевик беше шокиран от тази лъжа. Чувството, че тайно притежава някаква власт започна да го притеснява. Краката го засърбяха, ушите му пламнаха. Когато отговорникът го заговори, той подскочи от тревога, страх или някакво подобно чувство, каквото не бе изпитвал досега; нещо като притеснение, но много по-лошо; нещо, което го разяждаше отвътре... Той продължи да мисли за Кадагв, докато пробиваше дупки за гвоздеи в трипластовите дъски. Всеки път, когато се опитваше да мисли за

нещо друго, пред очите му изникваше образа на Кадагв. Беше отвратително.

След вечеря Гибеш, който бе останал дежурен в учебния център, дойде при Тирин и Шевик. Изглеждаше неспокоен.

— Мисля, че чух Кад да говори нещо със странен глас, там долу.

— Хайде да го освободим — каза Шевик след кратка пауза.

— Стига, Шев, не се размеквай — каза Тирин. — Не бъди алтруист! Остави го до края. Така ще добие самоуважение.

— По дяволите! Аз искам да уважавам себе си — отвърна Шевик и тръгна към учебния център. Тирин го познаваше: нямаше смисъл да спори с него и затова го последва. Двете единадесет годишни момчета тръгнаха след тях. Те пропъльзяха под сградата и стигнаха до килията. Шевик и Тирин избутаха подпорите. Плочата тежко тупна на земята.

Кадагв лежеше на пода, присвит. Той бавно седна, после се изправи и излезе от дупката. Беше приведен повече от необходимото под ниския таван и премигваше от светлината на фенера. Не изглеждаше много променен, но вонята, която идваше от дупката, беше непоносима. По някаква причина беше получил диария и по ризата му имаше жълти петна. Когато видя петната на светлината на фенера, той се опита да ги прикрие с ръка. Не си казаха нито дума.

Изпъльзяха от подземиято и тръгнаха към общежитието. Кадагв попита:

— Колко време бях вътре?

— Около трийсет часа, ако броим първите четири.

— Доста дълго — каза Кадагв.

Заведоха го в банята да се измие и после Шевик хукна към тоалетната. Наведе се и започна да повръща. Спазмите продължиха петнадесет минути. Когато преминаха, Шевик се чувстваше изтощен и целият трепереше. Той се върна в общата стая на общежитието, почете малко физика и си легна рано. Повече никое от петте момчета не отиде до затвора под учебния център. Никой не спомена нищо за случката, освен Гибеш, който веднъж искаше да се похвали пред няколко поголеми момчета и момичета, но те въобще не го разбраха и той смени темата.

Луната се издигаше високо над сградите на Регионалния Институт за Благородни и физически Науки в Нортсетинг.

Пет момчета на петнадесет или шестнадесет години седяха на върха на един хълм и гледаха ту луната над тях, ту сградите на регионалния институт.

— Странно — каза Тирин, — никога не бях се замислял, че там горе, на Урас, хората седят на някой хълм, гледат към Анарес, към нас и казват: „Вижте, Луната“. Нашата земя е тяхната луна; а тяхната земя е наша луна.

— Тогава къде е Истината? — издекламира Бедап и се прозя.

— Тя зависи от това на кой хълм си седнал — каза Тирин. Те продължиха да се взират в блестящия, леко замъглен тюркоаз сред тъмното небе. Луната не бе съвсем кръгла — беше един ден след пълнолуние. Ледовете около Северния полюс бяха ослепителни.

— Над северното полукуълбо е ясно и слънчево — каза Шевик. — Онова кафеникаво нетно е А-Йо.

— Сега там лежат голи и се пекат на слънцето — каза Кветур, — с перли на пъновете си и без никакви коси.

Всички замълчаха.

На хълма се бяха събрали само момчета. Присъствието на момичета ги притесняваше. Струваше им се, че напоследък светът е пълен с момичета. Накъдето и да обърнеха погледа си, ден и нощ, те виждаха момичета. Всеки от тях се бе опитвал да се сношава с момичета, а някои в отчаянието си се опитваха да не се сношават с момичета. Всъщност нямаше никакво значение. Момичетата бяха навсякъде.

Преди три дни имаха визуален урок по История на одонийското движение. В съзнанието им се бе запечатал образа на меките, загорели женски кореми, с разноцветни скъпоценни камъни на пъновете им. Оттогава този образ не им даваше мира.

Те видяха и трупове на деца, които като тях имаха коси, натрупани на камари като старо, ръждясало желязо по брега на морето. Мъже изливаха гориво върху детските трупове и ги палеха. „Гладът в провинция Бачифойл, в страната Тува — чу се гласът на диктора. — Телата на деца, умрели от глад и болести се изгарят на брега, докато по плажовете на Тиус, само на седемстотин километра от там, в страната А-Йо (отново показаха жените на плажа), виждате жените, които се използват за сексуално задоволяване от мъжете, членове на класата на «собствениците» — тук диктора използва йотийската дума, защото тя

нямаше еквивалент на правски. — Те лежат по цял ден под лъчите на слънцето, докато дойде време за вечеря, която им се поднася от хора, членове на «безимотната» класа“. Последваха кадри от самата вечеря в едър план: устни, разтеглени в усмивка; меки ръце, които се протягат към деликатесите, богато натрупани върху сребърни подноси; уста, която дъвче... Внезапен преход към мъртвешки бледото, сляпо лице на мъртво дете; отворената му уста е като черна дупка в лицето. „Тези два свята съществуват паралелно“ — продължи тихият глас.

Но в съзнанието им остана образът на меката, загоряла женска плът.

— Колко стари са тези филми? — попита Тирин. — Съвременни ли са или са отпреди Преселението? Никога не ни казват.

— Какво значение има? — каза Кветур. — Така са живели преди Одонианската революция. Всички одонианци са дошли на Анарес, а там сигурно нищо не се е променило; те са си още там — рече той и посочи голямата, синьо-зелена Луна.

— Откъде да знаем?

— Какво имаш предвид, Тир? — попита Шевик.

— Ако тези филми са отпреди сто и петдесет години, може би нещата на Урас коренно са се променили. Не казвам, че е така, но е възможно, а ние не знаем. Ние не пътуваме до там и не поддържаме никаква връзка. Всъщност, ние нямаме представа какъв е сега животът на Урас.

— Хората от КПР знаят. Те говорят с ураските екипажи на космодрума на Анарес. Те са информирани, за да могат да поддържат търговията с Урас и знаят, каква опасност представляват те за нас.

Думите на Бедап бяха разумни, но Тирин остро отвърна:

— Значи в КПР са информирани, а ние не сме.

— Информирани! — отвърна Кветур. — Слушам за Урас още от детската градина и не ме интересува дали ще гледам друг филм с противни ураски градове и мазни женски тела!

— Точно там е работата — каза Тирин, въодушевен от логиката на мислите си. — Всички материали за Урас, достъпни за учащите, са едни и същи. Отвратителни, неморални, долни. Но помислете, ако наистина там е толкова лошо, как са преживели още сто и петдесет години след Преселението? Ако са толкова болни, защо вече не са

мъртви? Защо тяхното собственическо общество не се е разпаднало? И от какво се страхуваме ние?

— От заразата — каза Бедап.

— Толкова ли сме крехки, че да не можем да се изложим за малко на тази опасност? Не може всички на Урас да са болни. Независимо какво е обществото им, трябва да има и почтени хора. Тук хората се различават един от друг, защо да не са различни и там? Всички ние ли сме свършени одонианци? Ами тази плюнка Песус?

— В болния организъм дори здравите клетки са обречени — каза Бедап.

— С такива аналогии може да се докаже всичко, и ти го знаеш. И все пак, откъде знаем, че тяхното общество е болно?

Бедап загриза нокътя на палеца си.

— Искаш да кажеш, че КПР и „Образователни програми“ ни лъжат за Урас?

— Не, казвам само, че ние знаем това, което на нас ни казват. И знаеш ли какво ни казват? — обърна се към тях Тирин и лунната светлина огря тъмното му, чипоносо лице. — Преди малко Квет го повтори. Той е разбрал посланието: мразете Урас, ненавиждайте Урас, страхувайте се от Урас.

— А защо не? — настоя Кветур. — Виж как са се отнесли с нас, одонианците!

— Дали са ни Луната си, нали така?

— Да, за да не можем да съборим корумпираната им държава и да установим справедливо общество. Сигурен съм, че след като са се отървали от нас, те са започнали по-бързо от всякога да правят правителства и армии. Вече не е имало кой да им пречи. Ако отворим космодрума за тях, мислиш ли, че ще дойдат като приятели и братя? Те са сто милиона, а ние само двайсет. Те ще ни унищожат напълно или ще ни направят, как беше думата... роби и ще ни вкарат в мините да работим за тях!

— Добре, съгласен съм, че е разумно да се страхуваме от урасците. Но защо да ги мразим? Нали ни учат, че омразата не е рационална? Може би щяхме да харесваме Урас, ако знаехме истината за него или поне някои от нас щяха да харесат нещо от тяхната действителност? Ами ако целта на КПР е не да предотврати идването на урасците, а да попречи на някой от нас да отиде там?

— Да отиде на Урас? — удивено попита Шевик.

Те спореха от любов към самия спор, харесваше им бързия полет на разкрепостения ум, обичаха да задават въпроси, които никой никога не задаваше. Те бяха интелигентни, умовете им вече бяха тренирани да мислят научно и ясно. Освен това, те бяха на шестнадесет години. Но в този момент за Шевик удоволствието от спора се изпари. Той беше смутен.

— Та кой би искал да отиде на Урас? — запита той. — Защо?

— За да види един друг свят. Да разбере какво е „кон“.

— Но това е детинско — намеси се Кветур. — Казват, че и на други звездни системи има живот — каза той и махна с ръка към небето, обляно от лунната светлина. — И какво от това? Ние сме имали щастието да се родим тук.

— Щом нашето общество е най-доброто — каза Тирин, — то ние трябва да помагаме на другите. Но защо ни забраняват?

— Забрана? Това е безсмислена дума. Кой забранява? Ти обръщаш всичко с главата надолу. Вътрешното ограничение не е външна забрана. — Шевик се наведе към него и напрегнато заговори. — „Клас“ и „класа“ са различни неща. Ние не напускаме Анарес, защото ние сме Анарес. Ти си Тирин и не можеш да бъдеш никой друг. Може да ти се иска да опиташ, но това е невъзможно и то не защото някой ти забранява. Никой не ни държи тук насила. Няма закони, правителство или полиция. Прост ние сме одонианци и такава е нашата същност. Ти си Тирин, аз съм Шевик, всички ние сме одонианци и сме отговорни един за друг. Тази отговорност е нашата свобода. Да избягаме от нея, значи да загубим свободата си. Наистина ли би искал да живееш в общество, където няма свобода, отговорност и избор, а само една фалшива възможност да се подчиняваш на законите или да не им се подчиняваш и да бъдеш наказан? Наистина ли искаш да живееш в затвор?

— По дяволите, не. Мога ли и аз да кажа нещо? Проблемът ти, Шевик, е, че не казваш нищо, преди да си подготвиш цял куп тежки, сериозни аргументи, които после да изсипеш като камион тухли върху някого и да го оставиш затиснат под тях.

Шевик отново седна, видимо задоволен, но се намеси Бедап — едро момче с квадратна физиономия, което гризеше ноктите си.

— Все пак, в едно Тир е прав. Добре би било да знаем цялата истина за Урас.

— Според теб кой ни лъже? — настоя Шевик.

Бедап спокойно срещна погледа му.

— Ние, братко, самите ние се лъжем.

Над главите им ведро и спокойно грееше великолепната планета-близък, блестящо доказателство за това колко невероятна е реалността.

Залесяването на Западното Таменианско крайбрежие беше едно от най-големите начинания през петнайсетото десетилетие след Преселението, в което за период от две години бяха заети над осемнайсет хиляди души.

Дългите брегове на Югоизтока бяха плодородни и там се развиваха много рибарски и селскостопански комуни, но орната земя беше само една ивица покрай брега. Навътре и на запад, големите югоизточни равнини бяха пусти и незаселени, с изключение на няколко отдалечени миньорски градчета. Този район се наричаше Прашната земя.

В предишната геоложка ера Пустинята е представлявала огромна гора от холуми — най-разпространения вид растения на Анарес. Съвременния климат беше по-топъл и по-сух. Хилядолетна суша бе унищожила дърветата и изсушила почвата, превръщайки я в дребен, сив прах. При всеки порив на вятъра този прах образуваше идеални хълмчета, голи като пясъчна дюна. Анаресците се надяваха да възстановят плодородието на почвата, като отново засадят дървета. Шевик си помисли, че това е в съгласие с принципа на Причинно-следствената Взаимнообратимост, отхвърлен от Последователната школа във физиката, която в днешни дни бе популярна на Анарес. Все пак принципът, негласно и скрито, беше част от одонианската мисъл. Шевик искаше да напише труд за връзката между идеите на Одо и темпоралната физика и по-специално за влиянието на принципа на Предизвиканата Обратимост върху начина, по който Одо решава проблема за целите и средствата за постигането им. Той беше на осемнадесет години и нямаше достатъчно познания, за да напише такъв труд, а и никога нямаше да ги добие, ако не напуснеше проклетата Прашна земя и не се върнеше към физиката.

Нощем в лагера всички кашляха. През деня кашляха по-малко, защото бяха твърде заети, за да кашлят, фините, сухи пращинки изпълваха дробовете им. Прахът беше техен враг, тяхна отговорност, но и тяхна надежда. Някога този прах е бил тъмна, богата почва в сянката на дърветата и пак можеше да стане след дълги усилия.

*Тя превръща камъка в зелен лист
От модната скала избликва ручей...*

Гимар често си тананикаше тази мелодия, но сега, в горещата нощ тя се връщаше към лагера и пееше с цяло гърло.

— Коя е „тя“? — попита Шевик.

Гимар се усмихна. Широкото ѝ, миловидно лице беше зацапано с прах, косата ѝ също беше пълна с прах и цялото ѝ тяло излъчваше силна миризма на пот.

— Израснах в Саутрайзинг — каза тя. Там живеят миньори и това е тяхна песен.

— Какви миньори?

— Не знаеш ли? Тези хора са били тук преди Преселението. Някои от тях са останали и са се присъединили към заселниците. Кобаели са злато и калай. Те са запазили някои свои празници и песни. Таде^[1] беше миньор и ми пееше тази песен, когато бях малка.

— Тогава коя е „тя“?

— Не знам, просто такава е песента. Ние не правим ли същото? Превръщаме камъните в зелени листи!

— Звучи ми като някакво религия.

— Ти и твоите измислени книжни думи! Това е просто песен. Ах, как ми се иска да сме в другия лагер и да можем да доплуваме. Направо воня!

— Аз също.

— Всички воним заедно...

Лагерът им се намираще на петнадесет километра от бреговете на Теме. Тук можеха да плуват само в прах.

В лагера имаше един човек, чието име звучеше като „Шевик“. Казваше се Шевит и когато извикаха единият, винаги се обаждаше другият. Заради това случайно сходство, Шевик чувстваше към него

някаква неприязън, нещо по-различно от братство. Няколко пъти той усети, че и Шевит го наблюдава, но двамата още не бяха говорили.

През първите декади, прекарани на проекта за залесяване, Шевик се чувстваше изтощен и недоволен. Той смятате. Че хора като него, които са избрали да работят в основни направления като физиката, не трябва да бъдат свиквани за такива проекти. Не беше ли неморално да работиш нещо, което не ти доставя удоволствие? Този проект наистина трябваше да бъде завършен, но имаше много хора, които не се интересуваха на къде ще ги зачислят и постоянно сменяха работата си. Точно те трябваше да изявят желание за този проект. Всеки глупак можеше да се справи с работата тук. Всъщност, мнозина от тях биха се справили по-добре от него. Той се гордееше със силата си и винаги доброволно се бе включвал в групите за тежка работа, които десет дни работеха, а после още десет почиваха. Тук, обаче, нямаше почивни дни. Работеха в праха и жегата по осем часа на ден. Денем той чакаше да дойде вечерта, за да може да остане сам и да мисли, но щом след вечеря се прибереше в палатката си, главата му клюмваше, той заспиваше непробудно и през главата му не минаваше нито една мисъл.

Шевик считаше останалите работници за тъпи и недодялани, а те от своя страна, дори и по-младите от него, се държаха с него като с малко момче. Изпълнен с презрение и недоволство, той се отдаваше на единственото останало удоволствие — да пише писма на приятелите си Тирин и Роваб. В Института те си бяха изработили собствен шифър, езикова система, еквивалентна на символи от темпоралната физика. Написани, думите сякаш имаха някакъв смисъл, но всъщност бяха пълна глупост и само прикриваха уравнение или философска мисъл. Уравненията на Шевик и Роваб бяха наистина оригинални. Писмата на Тирин бяха много забавни и можеха да убедят всеки, че става дума за истински събития или чувства, но физиката в тях беше малко съмнителна. Шевик често изпращаше главоблъсканици, защото откри, че може да ги измисля, докато с тъпата си лопата копае дупки в скалите сред пясъчната буря. Тирин му отговори няколко пъти, а Роваб само веднъж. Тя беше студено момиче и Шевик знаеше това. Но те бяха в Института и не знаеха колко нещастен е той. Те не бяха назначени да работят на проклетото залесяване точно когато започваха самостоятелна научноизследователска работа. Те продължаваха

основната си работа, те се занимаваха с това, което искат. Сега той не работеше. Работата го командваше.

Странно, но все пак той се чувстваше горд, че върши тази работа, независимо от това, че не му доставяше удоволствие. Някои от хората тук наистина бяха необикновени — като Гимар, например. В началото нейната мускулиста красота го плашеше, но той вече се чувстваше достатъчно силен, за да я пожелае.

— Гимар, ела с мен тази вечер.

— О, не — каза тя и го погледна изненадано.

— Мислех, че сме приятели — в гласът му се усещаше наранена гордост.

— Да, приятели сме.

— Тогава...

— Там, къщи, имам партньор.

— Можеше да ми кажеш — каза Шевик и се изчерви.

— Ами, не мислех, че ще ми се наложи. Съжалявам, Шев.

В погледа ѝ се четеше разкаяние и той отново се осмели:

— Мислиш ли, че бихме...

— Не. Човек не може да има партньор и същевременно да има връзки с други хора.

— Доживотните връзки противоречат на одонианската етика — рязко издекламира Шевик.

— Глупости — меко каза Гимар. — Не трябва да притежаваш, а да споделяш. Аз споделям всичко: целия си живот, всичките си дни и нощи.

Той седна и наведе глава — едно високо, кокалесто и недорасло момче, което отърсеше утеха.

— Всъщност никога не съм бил с жена. Ето, аз не те разбирам. Би било глупаво да мисля за такъв съвместен живот. Той е за... човешки същества...

Гимар плахо се приближи към него ѝ положи ръка на рамото му. Това бе по-скоро израз на уважение, отколкото на сексуално желание. Тя не започна да го успокоява и да му казва, че е като другите.

— Не познавам друг като теб, Шев. Никога няма да те забравя — каза тя.

Въпреки, че беше мила с него, тя го отхвърли и Шевик си тръгна с ядосан. Душата му беше осакатена.

Времето беше много горещо и прохладата настъпваше едва призори.

Веднъж след вечеря към него се приближи човекът на име Шевит. Той беше силен хубавец на трийсет години.

— Омръзна ми да ме объркват с теб — каза той. — Смени си името.

По-рано грубата агресивност в гласа му би учудила Шевик, но сега той любезно отговори:

— Може да смениш собственото си име, ако не ти харесва.

— Ти си един от онези гадни използвачи, които влизат в училище, за да не си цапат ръчичките — каза мъжът. — Винаги съм искал да начупя кокалите на някой от вас.

— Не ме наричай използвач! — каза Шевик, но това не беше устно спречкване. Шевит го удари два пъти. Той също успя да нанесе няколко ответни удара, защото имаше дълги ръце и повече смелост, отколкото онзи бе очаквал, но все пак беше победен. Няколко души се спряха край тях, но като видяха, че боят беше честен, но безинтересен, продължиха нататък. Проявите на насилие не ги привличаха и не ги засягаха. Шевик не повика за помощ, така че това си беше негова работа. Когато дойде в съзнание, Шевик откри, че лежи по гръб на земята между две палатки.

Няколко дни дясното му ухо пицеше, а сцепената устна не нарастваше заради праха, който дразнеше раните. Повече не се срещна с Шевит, само го зърна няколко пъти около огньовете вечер. Не го мразеше. Шевит му беше дал това, което искаше и той го беше приел, въпреки че тогава не можеше да разбере смисъла. След време той вече не различаваше този дар от един друг дар, маркирал епоха в неговото израстване. Едно момиче, което отскоро беше в неговата група, се приближи към него във вечерния мрак, също както Шевит... Устната му още не беше зараснала. Не си спомняше думите ѝ, тя искаше да го възбуди. После излязоха в пустата равнина и тя го дари със свободата на плътта. Това беше нейният дар и той го прие. Като всички деца на Анарес и той свободно бе имал сексуални преживявания, но тогава бяха деца и той не бе изпитал нищо повече от обичайната физическа наслада. Бешун беше специалистка в сексуалните удоволствия и тя му разкри самата същност на сексуалността, където нямаше злост или

неспособност, където две тела се стремяха да се съединят в мигновена анихилация, да се издигнат над времето и пространството.

Всичко беше толкова лесно и прекрасно, там, на топлия пясък под звездите. Дните бяха дълги, слънчеви и горещи, а прахта миришеше на нейното тяло.

Вече работеше в екипа по залесяването. От Североизтока бяха пристигнали камионите със стотици малки дръвчета, отгледани в Зелените планини — дъждовния пояс на Анарес, където годишно валежите бяха до сто сантиметра на квадратен метър. Те засадиха малките дръвчета в Прашната земя.

Петдесетте групи, които работеха по проекта през втората година се приготвиха за заминаване. Когато се качиха на откритите камиони, те погледнаха назад и видяха плода на техния труд. Белезникавата пустиня се зеленееше. Мъртвата земя беше покрито с много тънък воал, воалът на живота. Те се веселяха, пееха и си подвикваха от камион на камион. „Тя превръща камъка в зелен лист“ — помисли си Шевик и се просълзи... Гимар отдавна беше върната в Саутрайзинг.

— Какво става с теб? — попита го Бешун, притисната до него в подскачащия камион и го погали по загрубялата ръка.

— Жени! — каза Вокен. Намираха се на една спирка за камиони в югозападен град, наречен Калаена Руда. — Те си мислят, че ни притежават. Жените не могат да бъдат истински одонианци.

— Но самата Одо...

Това е само теория. Тя не е водила сексуален живот, след като Асиео с бил убит, нали? Това няма значение, винаги има изключения, но за повечето жени връзката с мъжете е притежание. Да притежават и да бъдат притежавани.

— Мислиш, че в това жените се различават от мъжете?

— Знам го. Мъжът иска свобода, а жената иска собственост. Тя ще те пусне само ако може да те изтъргува за нещо друго. Всички жени имат собственическо чувство.

— Имаш доста странно мнение за половината човечество — каза Шевик и се почуди дали този човек не беше прав. Бешун си изплака сълзите, когато разбра, че връщат Шевик на Североизток. Тя се ядосваше и ридаше и се мъчеше да накара Шевик да ѝ каже, че не може да живее без нея. Тя също не можела да живее без него и искала

дватамата да станат партньори. Партньори! Та тя не можеше да издържи с никой мъж повече от половин година!

В езика на Шевик (единствения, който знаеше), нямаше идиоми, които да изразяват собственическо чувство в областта на секса. На правски не можеше да се каже „имах тази жена“. Думата, която имаше най-близко значение до думата за осъществяване на полов акт, беше по-специфична и се употребяваше за изнасилване; освен това беше ругатня. Глаголът, който обикновено се използваше за означаване на половия акт, в изречението се съгласуваше само с подлози в множествено число. Той означаваше нещо, което се прави от двама, а не от един човек. По този начин езикът не можеше да изрази всички нюанси в тези връзки и Шевик беше наясно с това, въпреки че не можеше да разбере какво точно липсва. Той определено чувстваше, че е имал: че е притежавал Бешун в онези звездни нощи сред пустинята. Тя също му бе казала, че той е неин. Всъщност, и двамата грешаха, и Бешун, въпреки силните си чувства знаеше това. Накрая тя се усмихна, целуна го за сбогом и го остави да замине. Тя не го притежаваше. Той беше завладян от този първи истински взрив на сексуална страст в живота си. Тази страст притежаваше и двамата. Но всичко свърши и никога повече нямаше да бъде същото. Така си мислеше Шевик на осемнайсет години, седнал в полунощ със случаен познат на спирката в Калаена Руда с чаша сладко, плодово питие в ръка, в очакване някой конвой, пътуващ на север да го вземе на стоп. Още много такива неща щяха да се случват, но той щеше да бъде подготвен и нямаше да бъде изненадан, повален, объркан. Нямаше да се предаде в захлас. Може би Бешун никога повече нямаше да го желае. А и защо да го прави? Тя беше свободна и дари свободата си и на него.

— Знаеш ли, не съм съгласен — каза Шевик и погледна издълженото лице на Вокеп. Той беше агроном и пътуваше за Абиней. — Аз мисля, че най-вече мъжете трябва да се учат да бъдат анархисти. Жените нямат нужда да се учат.

Вокеп мрачно поклати глава.

— Жените искат да имат деца — каза той. — Децата развиват у тях собственическо чувство. Взимаш и заминаваш. Това е основното правило, братко. Никога не позволявай да те притежават — въздъхна той.

Шевик се усмихна и отпи от плодovия сок.

— Няма — отвърна той.

Шевик бе обзет от радост, че се връща в Регионалния Институт и отново ще види ниските хълмове, изпъстрени с бронзови шубраци от холуми; общежитията, класните стаи, столовата и работилниците, където бе живял от тринайсетата си година. Завръщането беше не по-малко важно за него от заминаването. Нямахше заминаване без връщане. Той нямаше да се впусне в това дълго начинание, ако не беше убеден, че завръщането е възможно, дори и самия той да не се върнеше. Той беше убеден, че самата същност на пътуването, както при околосветско плаване, предполага връщане на същото място. Не можеш два пъти да преминеш една и съща река или два пъти да се завърнеш у дома, защото всичко е преходно и мимолетно. Всичко се променя. Този негов възглед беше в основата на миросгледа му. От идеята за преходността на нещата той разви огромна теория, която доказваше, че вечността се състои в непрекъснатата промяна. Общата теория на Темпоралността заявяваше, че човек може да се върне у дома, само ако разбира, че този дом е място, където той никога не е бил.

Той беше доволен, че се завръща на мястото, което с най-голямо основание можеше да се нарече „дом“, но откри, че приятелите му не са станали по-зрели. През изминалата година той беше израснал и възмъжал. Някои от познатите му момичета също бяха израснали; бяха станали жени, но той отбягваше други, освен обичайните контакти с жени. Все още не искаше да се впуска в друго сексуално приключение и откри, че най-умните и зрели момичета като Роваб бяха също толкова предпазливи. В лабораториите, в работните групи или в общите стаи на общежитията, те се държаха просто като добри другари и нищо повече. Момчетата искаха да завършат обучението си и да започнат научноизследователска работа или да бъдат назначени където поискат, преди да родят деца. Те вече не се задоволяваха с юношески сексуални експерименти, искаха зряла връзка и деца, но не точно сега, малко по-нататък.

Компанията на тези момичета беше приятна; те бяха освободени и изпълнени с приятелски чувства. Момчетата на неговата възраст се лутаха някъде между края на детството и зрелостта. Те бяха твърде интелигентни и все още някак не им се искаше да се отдадат на работа

или секс. Тирин говореше така, като че ли той беше измислил половия акт, но връзките му бяха все с момичета на петнайсет — шестнайсет години и той плахо отбягваше момичетата на негова възраст. Бедап, който по принцип не водеше интензивен полов живот, се задоволяваше с идеалистична хомосексуална връзка с по-младо момче, което го боготвореше. Той не вземаше нищо насериозно и беше станал потаен и ироничен. Шевик се чувстваше откъснат от приятелите си и дори Тирин беше станал твърде егоцентричен, а напоследък и меланхоличен, за да подновят старото си приятелство. Всъщност, самият Шевик не желаше това. Той с радост приемаше изолацията. Той дори не помисли, че резервираността на Тирин и Бедап може да е предизвикана от самия него; че неговият добър, но иначе труден характер съгражда около него стена, която можеше да бъде разрушена само от силна преданост или страст. Само знаеше, че най-после има предостатъчно време за работа.

Там, на Югоизток, той бе привикнал към тежкото физическо натоварване, бе престанал да пилее ума си по кодирани послания и семето си — в похотливи сънища и в главата му започнаха да се раждат идеи. Сега вече той бе свободен да работи върху тях.

Старшият физик в Института се казваше Митис. В момента тя не ръководеше програмата по физика, защото административната работа годишно се разпределяше на ротационен принцип между двадесет души с постоянно назначение, но тя работеше тук от трийсет години и беше най-добрата. Тя се отличаваше от другите, около нея имаше някакъв ореол и това я правеше независима. Тя беше от хората с вроден авторитет.

— Изпратих разработката ти по въпроса за Относителните Честоти на Сабул, в Абинея — каза му тя със строг, но общителен тон. — Искаш ли да видиш отговора му?

Тя му подаде омачкано парче хартия, очевидно откъснато от по-голям лист. На него имаше едно уравнение, надраскано с дребни знаци:

$$((ts)/2)R = 0$$

Шевик облегна ръце на масата и се втренчи в уравнението. Светлината от прозореца изпълваше светлите му очи и те изглеждаха кристалночисти, като планински ручей. Той беше на деветнайсет, а Митис на петдесет и пет. В погледа ѝ се четеше съчувствие и възхищение.

— Това е, което липсва — каза той. Пръстите му напипаха някакъв молив върху масата. Той започна да драска нещо върху парчето хартия. Докато пишеше, бледото му лице и ушите постепенно почервеняха.

Митис незабелязано заобиколи масата и седна. Тя имаше проблеми с кръвообращението в краката си и не трябваше да стои изправена дълго време. Преместването ѝ смути Шевик и той вдигна очи. Погледът му беше нервен.

— Няма да мога да приключа за ден-два — каза той.

— Сабул иска да види резултатите, когато всичко е готово.

Шевик не отговори. Лицето му възвърна обичайния си цвят и той отново усети присъствието на Митис, която обичаше.

— Защо изпрати разработката на Сабул? — попита той. — С тази празнина точно по средата!

Той се усмихна. За него щеше да бъде голямо удоволствие да запълни тази празнина.

— Реших, че той ще успее да открие грешката, защото аз не успях. Освен това, исках той да разбере с какво се занимавай! Знаеш ли, той би искал да отидеш в Абинея.

Младият мъж не отговори.

— Искаш ли да отидеш там?

— Все още не.

— И аз смятам така, но ти трябва да отидеш, заради книгите, заради големите умове, който ще срещнеш там. Не трябва да пропиляваш мозъка си! — Митис заговори с неочаквана страст. — Ти си длъжен да търсиш най-доброто, Шевик. Не се оставяй да бъдеш излъган от фалшивия егалитаризъм. Ще работиш със Сабул, а той е добър и сериозно ще поработи върху теб. Но ти сам трябва да решиш кой път да следваш. Остани тук още един семестър и после замини. Трябва да внимаваш в Абинея, трябва да останеш свободен. Там е центърът и ще имаш много възможности. Не познавам Сабул добре и нямам нищо против него, но запомни: ти ще бъдеш негов човек.

На правски притежателните местоимения в единствено число се заменяха от идиоми и се използваха само за подчертаване на смисъла. Малките дена казваха „моята майка“, но скоро се научаваха да казват само „майка“. Вместо „Болят ме ръцете“ се казваше „Ръцете болят“ и така нататък. На правски „Това е мое, а онова е твое“ звучеше така: „Аз използвам това, а ти използваш онова“. В този смисъл твърдението на Митис „Ти ще бъдеш негов човек“ звучеше странно и Шевик озадачено я погледна.

— Имаш много работа — каза Митис. Тя имаше черни очи, които святкаха, сякаш беше разгневена. — Започвай!

Тя излезе, защото групата вече я чакаше в лабораторията. Смутен, Шевик отново погледна листчето е уравнението. Той си мислеше, че Митис го кара да побърза с поправката на уравненията и доста по-късно осъзна какво всъщност тя имаше предвид.

Вечерта, преди да замине за Абиней, неговите състуденти организираха парти в негова чест. Такива събирания се правеха често и по всякакви поводи, но Шевик се учуди от енергичността, с която всички се заеха да го организират. Партието беше чудесно. Другите не можеха да му повлияят и Шевик нямаше представа, че той им влияе и че всички го харесват.

Много от тях дни наред бяха спестявали от дневните си дажби. Имаше невероятни количества храна. Поръчките за сладкиши бяха толкова много, че пекарят от стола на Института беше развихрил фантазията си и бе приготвил нечувани лакомства: вафли с ароматни подправки, малки хлебчета за пушената риба, сочни, сладки торти... Имаше и плодови сокове от консервирани плодове, докарани от бреговете на Керанско море, малки скариди и огромни количества хрускав чипс от сладки картофи. Богатата, изобилна храна опияняваше присъстващите. Всички бяха много весели, а на няколко им стана лошо.

Имаше много смях и весели сценки, подготвени или импровизирани. Тирин беше надянал някакви парцали, намерени в кофите за рециклиране, и обикаляте сред тях, преструвайки се на Бедния Урасец. Просяка (думата беше на йотийски, но всички я знаеха от уроците по история). „Дайте ми пари — стенеше той и тикаше ръката си в лицето на другите. — Пари, пари! Защо не ми давате пари? Нямате ли? Лъжци! Гадни собственици! Използвачи и спекуланти!

Откъде имате всичката тази храна, щом нямате пари?“ След това Тирин предложи някой да го купи: „Купите ме, купите ме, аз струвам малко пари“ — хленчеше той. „Не се казва «купите», а «купете» — поправи го Роваб. — Купите ме, купете ме, няма значение. Вижте какво прекрасно тяло имам. Не го ли искате?“ — монотонно припяваше Тирин като примигваше и се тупаше по дългите бедра. Накрая той беше публично езекутиран с нож за риба и отново се появи в нормалните си дрехи. Сред тях имаше изкусни певци и свирачи на арфа и всички танцуваха и пяха, но най-вече разговаряха. Всички говореха, сякаш от утре щяха да онемаят.

С напредването на нощта младите двойки се оттеглиха в единичните стаи да се сношават, други се умориха и си легнаха в спалнята и сред празните чаши, огризки от сладкиши и кости от риба остана само малка група. До сутринта трябваше да изчистят всичко, но зората беше още далеч. Те продължиха да разговарят, като от време на време хапваха по нещо — Бедап, Тирин и Шевик, няколко други момчета и три момичета. Говореха за пространственото представяне на времето като ритъм и за връзката на древните теории за Числовата Хармония със съвременната Темпорална физика. Говореха за най-подходящия стил при плуване на дълги дистанции. Говореха за това дали са имали щастливо детство и какво всъщност е щастие.

— Страданието е едно недоразумение — каза Шевик. Широко отворените му очи блестяха. Дълъг като върлина, с големи ръце, щръкнали уши и квадратна челюст, той беше прекрасен, здрав и силен млад мъж. Дългите, кестеняви коси свободно се спускаха по раменете му, пристегнати само от една лента на челото. Всички имаха дълги коси, с изключение на едно скулесто момиче е чип нос, което беше подстригало късо лъскавата си коса. Сериозният ѝ поглед непрестанно беше прикован в Шевик. Устните ѝ бяха мазни от рибата, а на брадата си имаше троха.

— То съществува — каза Шевик и разпери ръце. — То е реално. Мога да го нарека недоразумение, но не мога да се престоря, че го няма или ще престане да съществува някога. Страданието е едно от условията, за да живеем и когато то дойде, човек разбира това. Просто го знае. Разбира се, правилно е да се лекуват болестите и да се предотвратяват глада и несправедливостта, както прави социалният организъм. Но обществото не може да промени самата същност на

живота. Не можем да избегнем страданието. Да, можем да излекуваме тази или онази болка, но не и Болката. Обществото може да се пребори със социалните страдания, те са излишни, но другите остават. Те са в корените на живота. Всички ние ще познаем скръбта. Ако живеем петдесет години, значи петдесет години сме познавали болката. Накрая ще умрем, защото това е условието, при което сме се родили. Аз се страхувам от живота! Понякога съм ужасно изплашен. Всяко щастие ми изглежда повърхностно и все пак се чудя дали всичко това, не е недоразумение — този стремеж към щастие и страх от болката... Вместо да се страхува и да бяга от нея, човек може... да премине зад нея, да я преодолее. Там има нещо друго. Това, което страда, е собственото ни „аз“, а има място, където собственото „аз“... изчезва. Не знам как да се изразя по-добре, но вярвам, че страданието е истинско и реално, за разлика от щастието и благата, че има нещо след болката и тя може да бъде премината, ако човек издържи целия път.

— Същността на нашия живот е в любовта и солидарността — каза едно високо момиче с нежен поглед. — Човешкият живот се обуславя от любовта.

Бедап поклати глава:

— Не, Шев е прав. Любовта е само един от пътищата и може да се окаже не най-верния. Болката е най-верният път и следователно нямаме друг избор, освен да го извървим до края, независимо дали искаме или не!

Момичето с къса коса буйно тръсна главата си:

— Но ние няма да можем! Един на сто, един на хиляда може да измине целия път. Останалите ще се преструват, че са щастливи или просто ще изпаднат в летаргия. Ние страдаме, но не достатъчно, значи страдаме напразно.

— Тогава какво трябва да направим? — попита Тирин. — Да удряме главите си с чукове по един час на ден, за да сме сигурни, че страдаме достатъчно?

— Ти издигаш болката в култ — намеси се друг. — Целите на одонианството са позитивни, а не негативни. Страданието е безсмислено, освен като предупреждение на тялото за опасност. Погледнато от психологическа и социална гледна точка, то е само разрушително.

— Но Одо е била мотивирана от изключителната си чувствителност към страданието: свое и чуждо — отвърна му Бедап.

— Но основното правило за взаимопомощ е създадено, за да предотвратява страданието!

Шевик седеше върху масата, поклащайки дългите си крака. Лицето му беше напрегнато.

— Виждали ли сте някога как умира човек? — обърна се той към останалите. Повечето от тях бяха виждали — в общежитието или като доброволни помощници в болницата. С изключение на един всички бяха погребвали мъртъв човек.

— За пръв път видях това, когато бях на Югоизток, в лагера. Двигателят на един самолет се повреди, той се разби при излитането и се запали. Отвътре извадиха един мъж, целият обгорен. Живя още около два часа, но не можеше да бъде спасен. Нямахме никакъв смисъл да продължава да живее през тези два часа. Ние чакахме да изпратят някакви успокоителни от брега. Аз и няколкото момичета, които товарихме самолета, останахме около него. Нямахме доктор. Не можехме да направим нищо, освен да бъдем с него. Той беше в шок, но през повечето време беше в съзнание. Болките бяха ужасни, особено в ръцете — мисля, че той не разбираше, че цялото му тяло е овъглено. Не можех да го докосна, за да го успокоя, защото плътта му щеше да се залепи за пръстите ми и той щеше да креци от болка. Не можехме да направим нищо за него, не можем да му помогнем. Не знам, може би той разбираше, че ние сме там, но това едва ли му помогна. Не можехме да направим нищо. Тогава аз видях... разбирате ли... аз разбрах, че никой не може да направи нищо за никого. Не можем да спасим другите или себе си.

— Тогава какво ни остава? Изолация и отчаяние! Ти отричаш братството, Шевик! — избухна високото момиче.

Не, не го отричам. Опитвам се да обясня какво според мен е братството. То започва със споделената болка.

— Тогава къде свършва?

— Не знам. Все още не знам.

---

[1] „Татко“. Малките деца наричат всички възрастни „маме“ или „таде“. Този „таде“ на Гимар може да е бил неин баща, чичо или друг възрастен човек, който е поел бащинска отговорност и е имал

бащински чувства към нея. Гимар може да е наричала „таде“ или „маме“ няколко души, но все пак пумата има по-специфичен смисъл от „амар“ (брат/сестра), която може да се използва към всеки човек. ↑

ГЛАВА ТРЕТА

УРАС

Шевик се пробуди и разбра, че е проспал първата си сутрин на Урас. Носът му беше запушен, гърлото — възпалено и кашляше много. Реши, че има настинка — дори високата одонианската хигиена още не беше преодоляла обикновената настинка. Докторът, който чакаше да го прегледа — един изпълнен с достойнство възрастен мъж — каза, че това по-вероятно е масирана атака на сenna треска, алергична реакция срещу непознатия прах и цветен прашец на Урас. Той му даде няколко хапчета и му направи инжекция, която Шевик мълчаливо изтърпя. После Шевик с радост прие подноса със закуската, защото беше гладен. Докторът го помоли да не напуска апартамента и излезе. След като приключи с яденето, Шевик започна да изследва Урас, стая по стая.

Леглото беше масивно, а дюшекът — доста по-мек от този на койката в „Майндфул“. Завивките бяха най-различни, някои тънки копринени, други по-дебели и топли. Имаше много възглавници, натрупани като бели, кълбести облаци. Подът беше застлан с мек килим, а чекмеджетата на скрина бяха от изящно резбовано и полирано дърво. Гардеробът можеше да побере дрехите на обща спалня за десет души. Следваше голямата обща стая с камината, която бе видял миналата нощ. Имаше и трета стая с вана, умивалник и някаква сложна тоалетна чиния. Тази стая очевидно беше предназначена единствено за него, тъй като се влизаше само откъм спалнята и имаше само един умивалник. Всичко носеше белега на чувствен лукс, който далеч надминаваше простия еротизъм и по мнението на Шевик беше нещо като храм за удовлетворяване на биологичните нужди. В тази трета стая, той прекара почти час, използвайки всичките удобства, чувствайки се все по-чист. Най-много го радваше обилието на вода. Кранчетата оставаха отворени, докато сам не ги затвориш; ваната събираше може би шейсет литра, а само за измиване на тоалетната чиния изтекоха поне пет литра вода. Това не

беше изненадващо — пет шести от повърхността на Урас е покрита с вода. Дори пустините бяха от лед. Те се намираха около полюсите. Нямаше нужда от икономия, нямаше суша... Но какво ставаше с екскрементите? Шевик се замисли върху това и коленичи до тоалетната чиния, за да изследва устройството ѝ. Сигурно ги филтрираха и завод за тор. В крайморските райони на Анарес имаше комуни, които използваха такава система. Той възнамеряваше да се поинтересува, но така и не стигна до този въпрос. Имаше толкова много въпроси за Урас, които така и не можа да зададе.

Въпреки, че главата му беше замаяна, той се чувстваше добре и не можеше да си намери място. Стаите бяха толкова топли, че той не се облече веднага, а започна да ги обикаля гол. Приблужи се към прозорците на голямата стая и погледна навън. Стаята беше на високо и в първия момент той се стресна, защото беше свикнал да обитава само едноетажни сгради. Чувстваше се, сякаш гледа от дирижабъл: откъснат от земята, в господстващо положение. Под прозорците имаше горичка, а зад нея се издигаше бяла сграда с величествена кула. Зад тази сграда възвишението се преливаше в широка долина. Тя беше разделена на неизброимо количество зелени правоъгълници. Пътища, огради и дървета се виждаха чак до далечината, където зеленото се преливаше в синьо. Те бяха като мрежа, прилична на фините нишки на човешката нервна система. На хоризонта се виждаха хълмове, които ограждаха долината, далечни сини ридове под бледосивото небе.

Това беше най-прекрасната гледка, която Шевик бе виждал. Цветовете бяха меки и живи; правите линии на създаденото от човека се преливаха с величествените контури на природата; разнообразието и хармонията на картината създаваха впечатление за цялостност и завършеност, каквато не беше виждал другаде, освен загатнати донякъде върху замислено и спокойно човешко лице.

Сравнен с този, всеки пейзаж на Анарес би изглеждал постен и безсъдържателен, безплоден и недоразвит; дори равнината на Абинея или дефилетата на Не Терас. Обширните пустини на Югоизтока имаха своята красота, но тя беше негостоприемна и неизменна. Дори обработваемите полета на Анарес бяха като груба скица с жълт тебешир в сравнение с това бликащо великолепиe на живота, което се променяше с всеки сезон, но беше неизтощимо.

„Така трябва да изглежда един свят“ — помисли си Шевик.

От тази синьо-зелена красота се носеше някаква песен: тънко, невероятно сладко чуруликане, което ту почваше, ту спираше; музика, която сякаш идваше от въздуха.

Той се заслуша със затаен дъх.

На вратата се почука.

Шевик се обърна, както беше гол и извика: — Влезте!

Вратата се отвори и влезе мъж, който носеше много пакети. Изведнъж мъжът се спря. Шевик прекоси стаята, каза името си и подаде ръка. Такъв беше обичаят и на Урас и на Анарес.

Мъжът беше на около петдесет години, с набръчкано и уморено лице. Той каза нещо и не му стисна ръката, но Шевик не разбра и дума. Може би пакетите му пречеха, но той не опита да се освободи от тях. Погледът му беше много печален. Възможно бе да се притеснява.

Шевик се смути, защото си мислеше, че е научил поне ураските обичаи за поздравяване.

— Влезте — повтори той и като се сети, че урасците винаги използват титли и обръщения, добави, — Сър!

Мъжът отново се впусна в неразбираеми обяснения, като същевременно бавно се примъкваше към спалнята. Този път Шевик хвана няколко думи на йотийски, но така и не разбра смисъла на изказването. Той остави човека да продължи към спалнята, защото той явно се насочваше натам. Може би беше негов съквартирант? Но леглото беше само едно! Шевик отново се върна до прозореца. Няколко минути човекът се суетеше и тършуваше нещо из спалнята. Точно когато Шевик реши, че той сигурно работи нощем и използва стаята денем (понякога така организираха нещата във временно препълнените общежития), човекът излезе от спалнята. Той каза нещо като „Готово, сър“ и наведе главата си по странен начин, сякаш Шевик, отдалечен на пет метра, се готвеше да го удари по лицето. После напусна стаята. Застанат до прозореца, Шевик бавно осъзна, че за пръв път някой му се покланя.

Той се върна в спалнята и откри, че леглото е оправено.

Шевик дълбоко се замисли и бавно започна да се облича. Тъкмо се обуваше, когато отново се почука.

Този път хората влязоха нормално, сякаш, помисли си Шевик, те имат право да влязат тук или където и да е, за разлика от онзи човек. Мъжът с пакетите беше колеблив, дори уплашен. И все пак лицето,

ръцете и облеклото му бяха някак по-близки до понятията на Шевик за това как трябва да изглежда едно човешко същество, отколкото тези на групата, която влезе. Онзи човек се държеше странно, но изглеждаше като анаресец. Четиримата, които влязоха току-що, се държаха като анаресци, но с обръснатите си лица и разкошни дрехи изглеждаха като пришълци от друга планета.

Шевик се сети за името на единия от тях — Пе, и успя да разпознае другите от разговора предишната вечер. Той обясни, че не е разбрал имената им и те отново се представиха: доктор Чифойлиск, доктор Ой и доктор Атро.

— Господи, доктор Атро! — каза Шевик. — Радвам се да се запозная с вас!

Той положи ръце върху раменете на възрастния човек и го целуна по бузата, забравяйки за момент, че този братски поздрав, разпространен на Анарес, може би не е приемлив на Урас.

Атро, обаче, сърдечно го прегърна в отговор и го погледна със замъглени, сиви очи. Шевик разбра, че той с почти сляп.

— Скъпи мой Шевик! — каза той. — Добре дошъл в А-Йо, добре дошъл на Урас, добре дошъл вкъщи!

— Толкова години си изпращахме писма, в които всеки оборваше теорията на другия!

— Ти винаги оборваше моите по-добре. Почакай, имам нещо за теб — каза стария човек и започна да тършува из джобовете си. Под кадифената университетска тога той носеше сако, под него жилетка, риза и може би още нещо. Всяка от тези одежди, включително и панталоните, имаше джобове. Шевик гледаше като хипнотизиран как Атро прерови шест или седем джоба, всичките пълни с разни неща. Накрая той извади малко кубче от жълт метал с поставка от полирано дърво.

— Ето — каза той, взирайки се в предмета. — Сигурно си чувал, това е наградата „Сео Оен“ и е за теб. Парите са в твоята сметка. Заповядай. С девет години закъснение, но по-добре късно, отколкото никога.

Ръцете му трепереха, докато връчваше наградата на Шевик.

Тя тежеше доста — жълтия куб беше от чисто злато. Шевик стоеше безмълвен, с наградата в ръце.

— Не знам за теб, но аз ще поседна, млади човече — каза Атро. Всички се настаняха и дълбоките меки кресла, които Шевик вече беше изследвал, привлечен от странната, нетъкана кафява материя, с която бяха покрити. Усещането беше като при допир с човешка кожа.

— На каква възраст си бил преди девет години, Шевик? Атро беше най-известният жив физик на Урас. Той не само излъчваше достойнство, съобразно възрастта си, но бе свикнал открито и самоуверено да приема дължимото уважение, с което всички се отнасяха към него. Това не беше нещо ново за Шевик. Той приемаше такъв тип авторитетно поведение, а освен това беше доволен, че най-накрая някой се обърна към него само по име.

— Бях на двадесет и девет, когато завърших „Принципите...“, Атро.

— На двадесет и девет? Милостиви Боже! От един век насам ти си най-младия получател на наградата „Сео Оси“. Аз я получих чак на шейсет... На колко години си бил, когато ми писа за пръв път?

— Около двадесетгодишен.

Атро беше поразен.

— Тогава реших, че си най-малко на четирийсет!

— Какво става със Сабул? — поинтересува се Ой. Той беше дори по-нисък от повечето урасци, които и без това изглеждаха ниски на Шевик и имаше плоско, приятно лице с черни като въглени очи. — Имаше период от шест или седем години, през който вие престанахте да ни пишете, но Сабул поддържаше връзката с нас, въпреки че никога не е разговарял с нас по време на нашите радио сеанси с Урас. Чудехме се какви са връзките ви с него.

— Сабул е старши преподавател в Института по физика в Абинея — каза Шевик. — Работили сме заедно.

— Една ли се нуждаем от обяснение. Ой. Беше съвсем ясно, че Сабул е по-стар, ревностен съперник на Шевик, които постоянно си пъха носа в книгите му — рязко се намеси четвъртия човек на име Чифойлиск. Той беше набит, мургав мъж на средна възраст и имаше деликатните ръце на кабинетен работник. Той беше единственият, чието лице не беше обръснато изцяло: беше си оставил малка брадичка, която отиваше на оловносивите му коси. — Няма нужда да се преструвате, че всички одониански братя са изпълнени само с

братска любов — продължи той. — Човешката природа си е човешка природа.

Шевик не отговори. От неудобната ситуация го извади внезапна бурна кихавица.

— Нямам кърпичка — извини се той, изтривайки изсочилите в очите му сълзи.

— Вземете моята — предложи Атро и извади снежнобяла кърпичка от някой от многобройните си джобове. Докато Шевик я взимаше, един настойчив спомен проряза сърцето му. Спомни си как дъщеря му Садик, малко момиченце с черни очи, казваше: „Можеш да споделиш кърпичката, която аз използвам“. Този скъп спомен беше непоносимо болезнен за него. За да избяга от него, той се усмихна и каза първото нещо, което му дойде в главата:

— Алергичен съм към вашата планета. Така каза докторът.

— Милостиви Боже! Надявам се, че няма да кихате така през цялото време? — допита Атро, вирайки се в него.

— Не е ти идвал още вашият човек?

— Моят човек ли?

— Слугата. На трио време той трябваше да ви донесе някои неща, включително и кърпички, докато започнете сам да пазарувате. Нищо специално. Страхувам се, че няма голям избор на готови облекла за човек с вашия ръст!

Шевик бавно осмисли думите на Пе (той говореше бързо и провлачено, което отиваше на хубавите му меки черти) и каза:

— Много мило 14 моя страна. Знаете ли — той погледна Атро, — чувствам се като Просяка — каза Шевик и се усети, че повтаря думите, с които се бе обърнал към доктор Кимо на „Майндфул“. — Не можах да си донеса пари, защото пие не използваме: не можах да донеса и подаръци, киното ние нямаме нищо, което да ви липсва. Прието дойдох „с празни ръце“, като добър одонианец.

Атро и Пе го увериха, че той е техен гост, че и дума не може да става за плащане и че за тях е било удоволствие.

— Освен това — кисело добави Чифойлиск, — правителството плаща сметката.

Пе му хвърли рязък поглед, но вместо да му отвърне, Чифойлиск погледна направо в Шевик. На мургавото му лице се появи изражение,

което той не се опита да прикрие, но Шевик не можа да го разгадае: погледът беше или предупредителен, или съучастнически.

— В него заговори неопитоменият тувиец — изсумтя старият Атро. — Шевик, настина ли не носите нищо със себе си? Книги, нови разработки? Очаквах да донесете книга, която ще направи още една революция във физиката. Тези настоятелни млади хора горят от нетърпение така, както аз на времето очаквах „Принципите...“. Върху какво работите в момента?

— Четях Пе. Имам предвид труда на доктор Пе за еднородната вселена, за Парадокса и Релативизма.

— Чудесно. В момента Сайо е нашата звезда. Сайо, надявам се, че ти самият не мислиш така... Но както и да е, това няма нищо общо. Къде е вашата Обща теория на Темпоралността?

— В главата ми — каза Шевик, усмихвайки се широко и сърдечно.

След кратко мълчание Ой го попита дали е чел един труд върху относителността на физика Айнщайн от Тера. Не, Шевик не беше го чел. Те бяха много изненадани от този факт, освен Атро, който вече нищо не можеше да изненада. Пе бързо изтича до стаята си и донесе един екземпляр, преведен на йотийски.

— Тази теория е на няколкостотин години, но в нея има много интересни идеи за нас — обясни Пе.

— Може би — намеси се Атро. — но никой от тези инопланетни физици не може да разбере нашата физика. На Хейн я наричат материализъм, на Тера — мистицизъм и след това отказват да се занимават с нея. Не оставяй това модно увлечение но всичко чуждо да те заблуди, Шевик. Те нямат нищо за нас. Да размърдаме собствените си мозъци, както казвате баща ми.

Старецът отново изсумтя и се надигна от стола си.

— Ела да се разходим из парка. Шевик. Нищо чудно, че се разболяваш, затворен тук.

— Докторът каза, че трябва да остана в стаята си три дни, защото може да се... заразя? Или да заразя?

— Скъпи ми приятелю, никога не обръщай внимание на докторите.

— Но в този случай може би е по-добре да ги послушаме, доктор Атро. — предложи Пе със спокоен, помирителен тон.

— Та нали докторът е изпратен от Правителството... — каза Чифойлиск с явна злоба в гласа си.

— Сигурен съм, че е най-добрият, който са имали в момента — сериозно отвърна Атро и се отправи към вратата, без да поднови поканата си към Шевик. Чифойлиск излезе с него. При Шевик останаха двамата по-млади и те дълго си дискутираха по физически проблеми.

С огромно удовлетворение Шевик осъзна, че прави нещо, към което винаги се беше стремял: за пръв път в живота си той водеше разговор с равностойни нему учени.

Митис беше прекрасен педагог, но тя не можеше да го последва в областта на новите теории, които той разработваше, окуражен от самата нея. Гвараб беше единственият човек, чието обучение и способности бяха сравними с неговите, но двамата се бяха срещнали твърде късно, в самия край на живота ѝ. Оттогава Шевик беше работил с много таланти хора, но той не успя да ги заведе далеч, тъй като никога не е бил пълноправен член на Института в Абиней и те останаха затънали в тресавището на старите проблеми на класическата Последователна школа във физиката. На Анарес нямаше учени, равни на Шевик. Той ги намери едва чука, в царството на неравенството.

Сега Шевик се чувстваше свободен: физици, математици, астрономи, биолози, логици — всички бяха събрани и тук, в Университета. Те идваха при него да разговарят, той ходеше при тях и от тези дълги разговори се раждаха нови светове. Смисълът на една идея е тя да бъде споделяна с другите: дискутирана, описвана и осъществявана. Идеята е като тревата. Тя обича светлината и тълпите: стреми се да се опраши и кръстоса: расте по-добре, когато я тъпчат.

Още от първия си следобед, прекаран в Университета заедно с Ой и Пе, Шевик разбра, че е намерил нещо, за което винаги е мечтал. Когато беше момче, той прекарваше в разговори по цели нощи, заедно с Тирин и Бедап. Те се впускаха във все по-смели полети на мисълта, окуражаваха се и се предизвикваха един друг. Шевик имаше ярък спомен от една такава нощ, когато Тирин беше казал: „Ако знаехме какви са урасците сега, може би някои от нас биха поискали да отидат там“. Той беше толкова шокиран от тази идея, че се нахвърли върху Тирин и той отстъпи. Бедният Тир! Той всеки път отстъпваше, но всъщност винаги е бил прав...

Разговорът беше спрял. Пе и Ой мълчаха.

— Съжالياвам — каза Шевик. — Главата ми натежава.

— Как понасяш гравитацията? — попита Пе с чаровната усмивка на човек, който като красиво дете винаги разчита на чара си.

— Не я забелязвам — отвърна Шевик. — Усецам я само във... как се казваше...

— Коленете.

— Да, в коленете. Чувствам някакво напрежение, но скоро ще свикна — каза Шевик и погледна Пе, а след това и Ой. — Имам един въпрос, но не бих искал да се обиждате.

— Не се притеснявайте за това, сър! — каза Пе.

— Не съм сигурен дали знаете как — добави Ой. Той не беше приятен, колкото Пе. Дори когато разговаряха на физични теми, той беше уклончив и потаен, но Шевит усещаше, че въпреки тази външна маска, на него можеше да се разчита. Какво ли се криеше зад чара на Пе? — Е, няма значение. Трябваше и щеше да вярва на всички.

— Къде са жените?

Пе се разсмя. Ой също се усмихна и попита:

— В какъв смисъл?

— Вън всякакъв. Снощи на тържеството се срещнах с много жени: пет, десет, може би сто, но мисля, че нито една от тях не беше учен. Кои бяха те?

— Съпругите. Всъщност, една от тях беше моята съпруга — кача Ой и пусна една от потайните си усмивки.

— А къде са останалите жени?

— По този въпрос няма да имате никакви трудности, сър — бързо каза Пе. — Само кажете предпочитанията си и за нас ще бъде много лесно да ви осигурим.

— Тук се носят доста интересни предположения за обичаите на анаресците, но мисля, че можем да ви предложим всичко, което желаете — каза Ой.

Шевик нямаше представа за какво говорят те. Той се почеса по главата.

— Тук всички учени са мъже, така ли?

— Учени ли? — невярващо попита Ой.

Пе се изкашля.

— О, да, разбира се. Всички учени са мъже. Има известен брой жени, учителки в девическите училища, но те никога не успяват да преминат на по-висше ниво.

— Но защо?

— Не могат да се справят с математиката и нямат абстрактно мислене. Просто не стават. Нали знаете как е: това, което жените наричат мислене, минава през матката им! Разбира се, има и няколко изключения. Това са изключително умни жени с атрофирала вагина.

— Вие, одонианците, позволявате ли на жените да изучават науки?

— Да, те също стават учени.

— Надявам се, че не са много.

— Ами... около половината.

— Винаги съм казват — каза Пе. — че правилно подбрани момичета могат да поемат голяма част от работата в лабораториите и да облекчат мъжете. Те са много по-сръчни и бързи в сравнение с мъжете при повтарящите се опити, по-бавно се отегчават и са възприемчиви. Ако използваме жените, можем да освободим много мъже за съзидателна работа.

— Не и в моята лаборатория — каза Ой. — Те трябва да си знаят мястото.

— Вярвате ли, че жените са способни на творческа интелектуална дейност, доктор Шевик?

— Аз трябваше да ги убеждавам, че съм способен. Митис беше моя преподавателка в Нортсетинг, също и Гвараб, може би сте чували за нея.

— Гвараб с била жена! — каза Пе, истински изненадан, и после се разсмя.

Ой изглеждаше обиден и невярващ.

— Не можем да познаем по имената ви — студено каза той. — Предполагам, че вие не правите разлика между половете.

— Одо е била жена — меко отвърна Шевик.

— Така значи — каза Ой и сви рамене. Пе кимна почтително, както кимаше и на стария дърдорко Атро.

Шевик разбра, че бе събудил дълбока, студена неприязън у тези мъже. Очевидно те, като онази маса на кораба, съдържаха в себе си

жената — потисната, безмълвна, окована във вериги. За тях всяка връзка беше притежание. Те бяха обсебени.

— Една красива, добродетелна жена е вдъхновение за нас. Тя е най-прекрасното нещо на земята — каза Пе.

Шевик се почувства ужасно неудобно. Той стана и отиде до прозореца.

— Вашият свят с много красив — каза той. — Бих искал да го опозная повече. Засега трябва да остана тук, затова бихте ли ми донесли книги?

— Разбира се, сър! Какви по-точно?

— История, картини, разкази — всичко. Може би книги за деца, защото аз знам много малко. Ние учим за Урас, но само от времето на Одо и нищо за предишните осем хиляди и петстотин години! От друга страна, след Преселението на Анарес е изминал век и половина. Откакто на Анарес е капнат последният кораб със заселници, ние сме в неведение. Ние ви обърнахме гръб; вие също ни игнорирахте. Вие сте нашата история, а ние, може би, сме вашето бъдеще. Аз искам да науча всичко, затова съм тук. Ние не сме диваци и нашата нравственост не е племенна. Невежеството е зло и то ще предизвика само неправди. Затова дойдох да се уча. Шевик говореше много сериозно.

— Точно така, сър! Ние сме напълно съгласни с вашите цели — съгласи се Пе ентусиазирано.

Ой го погледна с черните си, непроницаеми очи.

— Значи сте дошли на първо място като пратеник на вашето общество? — попита той.

Шевик се върна и седна на мраморната пейка край камината, която вече чувстваше като своя територия. Да, той искаше свое място и се нуждаеше от спокойствие, но по-силно чувстваше нуждата, която го бе довела през бездната до другия свят, нуждата от общуване. Той искаше да разрушава стените.

— Аз дойдох — внимателно каза той — като синдик на групата на Инициативните, групата, която през последните две години говореше по радиото с Урас. Предполагам знаете, че не съм представител на някаква власт или институция и не сте ме поканили като такъв.

— Не — отвърна Ой. — Ние поканихме физика Шевик, с одобрението на нашето правителство и на Съвета на Световните

Правителства, разбира се, но вие сте тук като частен гост на Университета Ю Ун.

— Чудесно.

— Но не сме сигурни дали сте тук с одобрението на... — той се поколеба.

— На моето правителство? — усмихна се Шевик.

— Ние знаем, че по принцип на Анарес няма правителство, но очевидно трябва да има някаква администрации. Ние разоррахме, че групата, която ни изпраща, нашият синдикат, е нещо като фракция, може би революционна фракция.

— На Анарес всички са революционери, Ой. Системата на администрацията се нарича КПР. Координация на производството и разпределението. Това е мрежа, която координира работата на всички синдикати, федерации и отделни личности. Те не управляват хората, а само производството. Те нямат власт да ме подкрепят или да ми попречат. Те могат само да ни кажат какво е общественото мнение за нас, къде сме ние в съзнанието на хората. Нали това искахте да знаете? Вярно е, че повечето хора не одобряват мен и моите приятели. Повечето жители на Анарес не искат да научат повече за Урас, те се страхуват от него и не искат да имат нищо общо със „собствениците“. Извинете ме, ако съм казал нещо неучтиво. Предполагам, че и тук много хора мислят по този начин. Те ни презират и се страхуват — същия племенен подход. Аз дойдох, за да започнем да променяме това положение.

— Ние изцяло заставаме зад вашето начинание — каза Ой.

— Това е каузата, която прегръщам — усмихнато каза Шевик. Беше пределно искрен.

Шевик прекара следващите няколко дни в разговори с учените, които идваха да го посещават и в четене на книгите, донесени от Пе. Понякога просто стоеше пред големия прозорец и наблюдаваше настъпването на лятото във величествената долина, заслушан в песните на птиците: беше научил името на певците на природата и бе видял как изглеждат от картинките в книгите, но все още, когато чуеше песента им или мярваше разперените им криле между дърветата, той застиваше на място, омаян и удивен като дете.

Той очакваше, че на Урас ще се чувства объркан и чужд, но нямаше нищо такова. Разбира се, имаше много, много неща, които само бе зърнат, но не бе разбрал: цялото това невероятно объркано общество с неговите нации, класи, касти, култове, обичаи и прекрасна, ужасна и вечна история. Всеки човек, когото срещаше бе ребус, пълен с изненади. Но те не бяха надменните, студени егоисти, които бе очаквал да срещне. Те бяха толкова различни и сложни, колкото тяхната култура и пейзажа наоколо; бяха интелигентни и мили. Отнасяха с него като с брат и правеха всичко възможно, за да не се чувства той изоставен и чужд. Шевик наистина чувстваше Урас като роден дом. Целият този свят, мекият въздух, огрените от слънцето хълмове, самата тръпка от по-силната гравитация го караха да вярва, че това е неговият дом, домът на неговата раса. Това великолепие беше негово изконно, рождено право.

Нощем си мислеше за тишината, за абсолютната тишина на Анарес. Там не пееха птици и нямаше други гласове, освен човешкия. Тишина и пустош.

На третия ден старият Атро донесе купчина вестници. Пе, който беше най-честия събеседник на Шевик, не каза нищо на Атро, но когато старецът излезе, той се обърна към Шевик:

— Тези вестници са ужасни боклуци, сър! Може би ви звучи странно, но не вярвайте на това, което пише в тях.

Шевик вдигна най-горния вестник. Беше лошо отпечатан на груба хартия. Това беше първият грубо изработен предмет, който виждаше на Урас. Всъщност приличаше на бюлетините и районните отчети, които КПП публикуваше. На Анарес те служеха за вестници, но стилът им беше лаконичен, изпълнен с факти и данни. Този вестник беше пълен със снимки и удивителни знаци. На първата страница имаше снимка на Шевик пред космическия кораб, а Пе го държеше под ръка и се мръщеше. Над снимката имаше огромно заглавие: „ПЪРВИЯТ ЧОВЕК ОТ ЛУНАТА!“ Очарован, Шевик зачете:

„Първа стъпка на Урас! Първият посетител след заселването на Анарес преди сто и седемдесет години, доктор Шевик, беше фотографиран вчера, но време на пристигането си с редовен товарен полет от луната на

космодрума «Пиър». Известен учен, носител на наградата «Сео Оен» за служба на всички народи чрез науката, той бе удостоен с професорска титла на тържество в университета Ю Ун. Такава чест не е била оказвана на човек от друг свят. Попитан как се чувства на Урас, високият световноизвестен физик отговори: За мен е голяма чест да бъда на вашата красива планета. Вярвам, че започва нова ера на сетианска дружба, в която планетите-близнаци в братство ще вървят заедно напред.“

— Но нали аз не казах нищо! — учудено попита Шевик.

— Разбира се, че не. Ние не допуснахме тази тълпа до вас. Това обаче не може да попречи на тъпата журналистическа фантазия! Те пишат това, което биха искали да чуят от вас, независимо дали сте го казали или не.

Шевик замислено ухапа устната си.

— Е, ако бях казал нещо, то сигурно щеше да звучи по подобен начин — каза той след кратко мълчание. — Но какво е това „сетианска“?

— Жителите на Тера ни наричат „сетианци“. Мисля, че произлиза от тяхната дума за нашето слънце. Наскоро жълтата преса въведе този термин. Нещо като нова мода.

— Значи понятието „сетиански“ включва и Анарес и Урас?

— Предполагам — незаинтересовано отговори Пе.

Шевик продължи да прелиства вестниците. Прочете, че бил истински гигант; че не се бръснел и сивеещите му коси били като „грива“, каквото и да означаваше това; че е на 37, 43 и 56 години; че е написал велик труд по физика, наречен „Принципът на Едновременността“ или „Принципи на Едновременното“ (в зависимост от вестника); че е посланик на добра воля, изпратен от Одонианското правителство; че е вегетарианец; че като всички анаресци и той не пиел. Като прочете последното, той не издържа и така се разсмя, че чак ребрата го заболяха.

— По дяволите, те наистина имат въображение! Наистина ли мислят, че живеем от водните пари, като скалния мъх?

— Искат да кажат, че не пиете алкохолни напитки — каза Пе и също се засмя, всички знаят, че одонианците не употребяват алкохол, между другото, вярно ли е това?

— Някои хора дестилират алкохол от корените на холума и го пият. Те казват, че освобождавал подсъзнанието им и имали щастливи хрумвания под негово въздействие. Повечето хора го предпочитат, защото е много лек и не предизвиква болест. Тук често ли се среща?

— Алкохолът, да. Не знам за болестта. Как я наричате вие?

— Алкохолизъм, мисля.

— Да, разбирам... Но какво правят обикновените хора на Анарес, когато искат да се повеселят и вечер заедно да избягат от неволите на живота?

Шевик изглеждаше озадачен.

— Ами ние... не знам. Може би ние не можем да избягаме от неволите си.

— Странно — каза Пе с подкупваща усмивка.

Шевик продължи да чете. Един от вестниците беше на непознат език, а друг бе написан на съвсем различна азбука. Пе му обясни, че първият е от Тува, а вторият от Бенбили — народ, който обитава Западното полукълбо на Урас. Вестникът от Тува имаше по-добър печат и формата му беше някак по-строга. Пе каза, че това е правителствен вестник.

— Тук, в А-Йо, образованите хора получават информация от телефакса, радиото, телевизията и седмичните обзори. Вестниците са предназначени за низшите класи и както виждате, почти без изключение се пишат от полуграмотници и за полуграмотници. В А-Йо съществува пълна свобода на пресата и информацията, което неизбежно води до появата на много боклуци. Тувийският вестник е написан много по-добре, но отразява само тези факти, които Централния Президиум на Тува желае да бъдат отразени. Там цензурата е пълна. Държавата е всичко и всичко се прави за държавата. Едва ли е подходящо място за одонианци, сър.

— А този вестник?

— Наистина нямам представа. Бенбили е опака държава. Там постоянно стават революции.

— Група хора от Бенбили изпратиха съобщение на честотата на нашия синдикат малко преди да напусна Абиней. Нареккоха се

одонианци. Има ли подобни групи тук, в А-Йо?

— Никога не съм чувал да има, доктор Шевик.

Стената. Шевик разпозна стената, защото стоеше пред нея. Тя беше в този млад човек, в неговия чар, любезност и безразличие.

— Мисля, че се страхувате от мен, Пе — внезапно, но добродушно каза Шевик.

— От вас ли, сър?

— Защото аз не съм убеден в необходимостта от държава. Но какво страшно има в това? Аз няма да ви наскърбя или нараня, Сайо Пе; всъщност аз съм съвсем безопасна личност... Освен това не съм доктор. Ние не използваме такива титли. Казвам се Шевик.

— Съжалявам, сър, но виждате ли, според нашите обичаи това би звучало неуважително. Просто няма да е правилно — извини се той, очаквайки Шевик да се откаже и да прояви снисхождение.

— Не можете ли да ме приемете като равен? — попита Шевик без гняв или обида в гласа си.

За пръв път Пе беше поставен натясно.

— Но сър, вие наистина сте много важна личност...

— Няма нужда да променяте навиците си заради мен — каза Шевик. — Няма значение, просто помислих, че можем, да се освободим от ненужното, това е всичко.

Трите дни на принудителен престой в апартамента изтекоха. Шевик бе натрупал много излишна енергия и сега нямаше търпение да види всичко наведнъж. Придружен от ескорта си, той обиколи университета, който всъщност беше един малък град — шестнайсет хиляди студенти, без да се смята преподавателското тяло. Със своите общежития, столове, аудитории и зали, той почти не се различаваше от одонианска комуна, като се изключи това, че беше много стар, обитаван предимно от мъже, невероятно луксозен и организиран не федеративно, а йерархично, от горе надолу. И все пак прилича на комуна, мислеше си Шевик, и постоянно му се налагаше да си напомня за разликите.

Развеждаха го из местността с автомобили под наем — чудесни, елегантни и изискани машини. По пътищата нямаше много коли, защото наемите бяха високи. Много малко хора притежаваха лични автомобили, защото данъците върху тях бяха много големи. Ако

всички имаха достъп до такива удобства като автомобилите, природните ресурси щяха бързо да намалееят и околната среда щеше да се замърси от отпадъците. Затова те бяха строго контролирани и регулирани чрез данъци и такси. Неговите екскурзоводи често с гордост се спираха на тази тема. От векове насам, казваха те, А-Йо е водещата нация в опазването на природната среда и ресурси, в екологичния контрол. Извращенията над природата през Деветото хилядолетие бяха далечно минало. Единствената последица беше липсата на някои метали, които за щастие се внасяха от Луната.

Шевик пътуваше много, с коли или влакове. Видя различни села, градове и ферми; крепости от феодалния период; руините на Ае, столица на древната империя, на възраст четири хиляди и четиристотин години. Видя много обработваеми поля, езера, хълмовете в провинция Аван, сърцето на А-Йо; върховете на планинската верига Мейтей на север, гигантски и бели. Красотата на тази земя и благополучието на населението ѝ непрекъснато го удивляваха. Екскурзоводите бяха прави: урасците знаеха как да използват техния свят. Като дете го учеха, че Урас е едно загнило блато, пълно с боклуци, неравенство и неправди. Но всички хора, които видя, дори и в най-затънтените провинциални села, бяха добре нахранени и облечени и обратно на очакванията му, много трудолюбиви. Те не бяха потиснати и не чакаха някой да им заповядва какво да правят. Както и анаресците, те просто бяха заети с работа. Това безкрайно го учуди. Той, смяташе, че ако се премахне естествения стимул за работа — личната инициатива и естествената съзидателна енергия на човека — и се замени с външна мотивация и принуда, човек става мързелив и незаинтересован. Но тези прекрасни поля не се обработваха от незаинтересовани или мързеливи работници. Същото важеше и за ненадминатите автомобили и луксозни влакове. Задължителната, но и съблазнителна печалба се оказа много по-ефикасен заместител на естествената инициативност, отколкото той можеше да предположи.

Той често искаше да си поговори с някой от тези силни, излъчващи достойнство хора, които срещаше из малките градчета; да ги попита дали се смятат за бедни, защото, ако беше така, щеше да се наложи да смени представите си за значението на тази дума. Но все не оставаше време, защото хората с него искаха да му покажат толкова много неща.

Другите големи градове на А-Йо бяха твърде отдалечени, за да бъдат достигнати за едни ден, но Шевик често бе развеждан из Нио Есая, на петдесет километра от университета. В столицата се дадох много приеми в негова чест. Той не обичаше много тези приеми, защото те нямаха нищо общо с неговата идея за събиране: всички бяха извънредно учтиви и говореха много, без да казват нищо съществено. Усмивките не слизаха от лицата им, но зад тях се криеше тревога. За сметка на това, облеклото им беше великолепно и наистина изглеждаше, че лекотата и естествеността, която липсваше в поведението на хората, бе вложена в облеклото, храната, напитките и разточителната орнаментална мебелировка на залите в дворците, където се провеждаха приемите.

Шевик обиколи всички забележителности на Нио Есая, чието население беше пет милиона души (една четвърт от цялото население на неговата планета). Заведоха го на площад „Капитол“, където бяха високите бронзови порти на Директората — седалището на правителството на А-Йо; разрешиха му да присъства на дебатите в Сената и на заседание на Директората; посетиха зоологическата градина, Националния Музей, Музея на Науката и Индустрията. Заведоха го и в едно училище, където очарователни дечица в синьобели униформи изпяха пред него химна на А-Йо; в завод за електронни елементи; в напълно автоматизирана стоманолеярна и в ядрен завод, за да се увери с очите си колко ефективно работи икономика, основана на собствеността. Разведоха го из нов жилищен комплекс, построен от Правителството, за да види как държавата се грижи за населението. Беше на разходка с кораб из делтата на Суа, претъпкана от кораби, които пренасяха товари от цялата планета и видя морето. Заведоха го във Върховния Съд, където прекара цял ден в слушане на граждански и криминални процеси, които едновременно го удивиха и ужасиха, неговите екскурзоводи настояваха да види всичко и да отиде навсякъде, където пожелае. Когато той неуверено помоли да го заведат на мястото, където е погребана Одо, те веднага го откараха на старото гробище зад река Суа и дори позволиха на новинарите от съмнителните жълти вестници да го фотографират, застанал в сянката на величествените стари върби пред простичката, добре поддържана надгробна плоча. На нея пишеше:

Лайа Асиео Одо 698–769

Целостта е част;
Завръщането е истинското пътуване.

Заведоха го в Родаред, седалището на Съвета на Световните Правителства, където той произнесе реч пред пленарното заседание на Съвета. Той се надяваше да се срещне или поне да види хора от други светове, посланици от Тера или Хейн, но не успя, защото програмата му беше твърде натоварена. Той старателно се подготви за тази реч, в която призова за свободни връзки и взаимно признаване между Стария и Новия Свят. Речта му беше изпратена с десетминутни овации. В уважаваните седмичници се появиха одобрителни коментари, в които речта се наричаше „безкористен морален жест на благородно братство от един велик учен“. Въпреки това, речта не се цитираше никъде, дори и в жълтата преса. Шевич имаше странното чувство, че въпреки овациите, никой не го е слушал.

Шевич получи много привилегии, както и свободен достъп до Института за изследване на светлината, Националния архив, Лабораториите за ядрени технологии, Националната библиотека, ускорителя в Мефид и фондацията за изследване на Космоса в Дрио. Всичко, което видя на Урас, извикваше у него желание да види още и още, но няколко седмици туристически живот му бяха достатъчни. Всичко беше толкова изненадващо, очарователно и прекрасно, че в един момент той започна да се обърква. Искаше му се да се установи в университета, да поработи и да премисли всичко. В последния ден на туристическата обиколка, той помоли да го разведат из фондацията за изследване на Космоса. Пе много се зарадва на това му желание.

Много от обектите, които видя, предизвикваха у него страхопочитание заради своята вековна, дори хилядолетна история, но фондацията беше съвсем нова. Тя бе построена през последните десет години в разточителния, изящен стил на съвременето. Архитектурния ѝ облик беше наистина внушителен. Бяха използвани много различни цветове; височината и разстоянията между сградите бяха огромни, лабораториите бяха просторни и проветриви, а прилежащите заводи и работилници бяха разположени зад прекрасни неосетийски колони и арки. Хангарите се намираха под огромни, фантастични полупрозрачни куполи, нашарени в различни цветове, но хората, които работеха в тях бяха тихи и сериозни. Те отведоха Шевич далеч от обичайния ескорт и го разведоха из цялата фондация. Показаха му

всички степени на разработваната от тях експериментална система за междузвездни полети — от компютрите и чертожните маси до огромния недовършен космически кораб, който изглеждаше фантастичен и нереален под многоцветния купол.

— Толкова добре се справяте с всичко — обърна се Шевик към инженера на име Оегео, който го съпровождаше из фондацията. — Координацията, сътрудничеството, великите идеи, върху които работите — всичко това е чудесно.

— Предполагам, че не може да се сравни с нищо на вашата планета — засмя се инженерът.

— Космически кораби? Нашата космическа флота се състои от корабите, с които са пристигнали заселниците. Корабите са построени тук, на Урас преди близо два века. Построяването на кораб или шлеп за превозване на зърно по море изисква години разработка и усилия от цялата ни икономика.

Оегео кимна.

— Да, ние имаме суровините. Но знаете ли, вие сте човекът, който ще ни каже кога да изхвърлим всичко това на боклука.

— Да изхвърлите всичко! Какво имате предвид?

— Пътуване със скорост по-голяма от скоростта на светлината — каза Оегео. — Старата физика казва, че това е невъзможно. На Тера също казват, че е невъзможно, но на Хейн, където е изобретен съвременния начин за междузвездно придвижване, твърдят, че това е възможно, само че не знаят как да го направят, защото тепърва се учат от нас на темпорална физика. Очевидно е, че ако някой в известните светове държи ключа, това сте вие, доктор Шевик.

Шевик замислено се втренчи в него. Светлите му очи станаха ясни и строги.

— Оегео, аз съм теоретик, а не инженер.

— Ако създадете теория, която обединява Едновременността и Последователността в обща теория на времето, ние ще построим такъв кораб. Ще пристигаме на Тера, Хейн или в съседната галактика в момента, в който напуснем Урас! Тази черупка — той погледна към хангара, където се мерзелееше конструкцията на недовършения кораб, окъпана в снопове виолетова и оранжева светлина, — ще бъде модерна колкото волската каруца.

— Вашите мечти са смели и изключителни, като кораба, който строите — каза Шевик, все още смутен. Оеgeo и другите искаха да му покажат и споделят с него още много, но не след дълго Шевик простичко каза:

— Мисля, че е по-добре да ме върнете при моите пазачи. В гласа му нямаше и следа от ирония. Разделиха се с най-топли чувства. Шевик се качи в колата и тогава се сети:

— Имаме ли време да видим още едно място в Дрио?

— Тук няма нищо друго — любезно както винаги отвърна Пе, опитвайки се да скрие раздражението си от петчасовото отлъчване на Шевик сред инженерите.

— Бих искал да видя крепостта.

— Каква крепост, сър?

— Стар замък, от времето на кралете. По-късно е бил използван за затвор.

— Всички подобни неща сигурно са съборени, фондацията построи наново целия град.

Докато шофьорът затваряше вратите на колата, Чифойлиск (друга възможна причина за лошото настроение на Пе) попита:

— За какво ви е още един замък, Шевик? Мислех, че сте се нагледали на руини за цял живот.

— Одо е прекарала осем години в крепостта на Дрио — каза Шевик. След разговора с Оеgeo, той изглеждаше блед и замислен. — Тя е била затворена тук след въстанието през 747-ма година. Тук е написала „Писма от затвора“ и „Аналогия“.

— Страхувам се, че крепостта е била съборена — съчувствено каза Пе. — Дрио беше умиращ град, фондацията разчисти всичко и започна наново.

Шевик кимна. Колата се движеше по крайречна магистрала и точно когато достигна разклона за Ю Уи, пред тях се откри огромна старинна стена с разрушени кули от черни камъни, която страховито се издигаше на един речен нос. Тя рязко контрастираше с гледката на ефирните сгради на фондацията за космически изследвания, с нейните показни куполи, просторни заводи и чисти ливади.

— Струва ми се, че това е крепостта — отбеляза Чифойлиск с обичайната си склонност да прави нетактични забележки, когато никой не искаше мнението му. Това явно му доставяше удоволствие.

— Цялата е в руини — каза Пе. — Сигурно е празна.

— Искате ли да спрем и да надникнем вътре, доктор Шевик? — попита Чифойлиск и се наведе да почука на стъклото, което ги отделяше от шофьора.

— Не — отговори Шевик.

Беше видял достатъчно. В Дрио наистина имаше крепост. Той не искаше да влиза вътре и да търси из разрушените подземия килията, в която Одо е прекарала девет години, защото знаеше как изглежда една затворническа килия.

Все още загрижен и умислен, той вдигна поглед към масивните, черни стени, надвиснали над пътя. Тук съм от много, много време, казваше му крепостта, и винаги ще бъда тук.

След вечеря в преподавателската трапезария, Шевик се прибра в апартамента си и седна до студената камина, съвсем сам. В А-Йо беше лято, приближаваше най-дългия ден от годината и въпреки, че минаваше девет часа, тъмнината още не бе настъпила. На запад небето все още беше обагрено в синьо — мекия и кристалночист цвят на ураското небе. Свежият въздух ухаеше на окосена трева и дъжд. В параклиса зад парка блещукаше светлина. Из въздуха се носеше тиха музика, но това не беше песента на птиците, а човешка музика. Някой свиреше гамата на хармониум. Шевик я познаваше, както всеки урасец. Одо беше променила взаимоотношенията между хората, но не се бе опитала да променя взаимоотношенията в музиката. Тя винаги бе уважавала необходимостта. Заселниците на Анарес бяха оставили зад гърба си човешките закони, но не и законите на съзвучието и хармонията.

В просторната стая цареше спокойствие и мракът бавно я поглъщаше. Шевик се огледа наоколо. Идеалната крива на двойната аркада над прозорците; светлеещите ръбове на паркета; едрите, солидни камъни на камината; красивите пропорции ламперията — всичко това даваше на стаята великолепен и по-човешки облик. Апартаментът беше много стар. Казаха му, че сградата за преподавателското тяло е била построена през 540-та година, преди четиристотин години. Двеста и трийсет години преди Преселението. Тук са живели, работили, разговаряли, размишлявали, спели и умирали поколения учени преди раждането на Одо. Мелодията на хармониума векове наред се е носила над ливадите и тъмните листа на дърветата в

парка. Тук съм от много, много време, нашепваше стаята, и ще бъде тук винаги. Какво правиш ти тук?

Той нямаше какво да отговори. Той нямаше право на великолепието и щедростта на този свят, създадени и поддържани с труда, предаността и вярата на неговите хора. Раят е за тези, които го създават. Той не принадлежеше към този свят. Той беше един от тези, който отрекоха миналото и историята си. Заселниците на Анарес бяха загърбили Стария свят и неговата история и бяха избрали да гледат само напред, към бъдещето. Но с отрицание не се постига нищо. Одонианците, които бяха напуснали Урас в отчаян опит да отрекат историята си, са грешали. Грешна е била тяхната решимост да отрежат всички пътища назад. Изследовател, който не се връща и не изпраща корабите си назад, за да разкажат приказката за новите светове, не е изследовател, а само търсач на приключения и неговите синове се раждат в изгнание.

Той бе заобичал Урас, но защо му беше тази любов? Той не беше част от този свят, но вече не принадлежеше и на света, в който се бе родил.

Самотата и чувството за изолация, които го сграбчиха още от първата минута на борда на „Майндфул“, сега отново се надигнаха от дълбините на душата му и той осъзна, че е осъден да бъде нежелан и отричан, но господар на себе си.

Той беше самотен тук, защото идваше от света на доброволни изгнаници. Винаги е бил сам и на родната планета, защото се бе самоизолирал от своето общество. Преселниците бяха направили крачка в непознатото, но той беше направил две. Беше останал сам със себе си, защото бе поел риска на метафизиката.

Беше глупаво да мисли, че може да обедини два свята, без да бъде част от тях.

Едно синкаво сияние в нощното небе привлече погледа му. Над короните на дърветата, над камбанарията на параклиса, над тъмната линия на далечните хълмове изгряваше Луната. Той я почувства като нещо близко. В идеалната завършеност на времето нямаше празнина. Той бе наблюдавал изгрева на Луната над хълмовете на детството от прозореца на детската градина в Уайд Плейнс, заедно с Палат; над сухата пустош на Прашната земя; над покривите на Абинея, заедно с Таквер...

Но това не беше същата Луна.

Заобиколиха го сенките от миналото, но той седеше неподвижен и гледаше изгрева на Анарес над чуждоземните хълмове: сияен, бледосин, изпъстрен с тъмни петна. Светлината на неговия свят изпълни пустотата в сърцето му.

ГЛАВА ЧЕТВЪРТА

АНАРЕС

Шевик се събуди, огрян от лъчите на залязващото слънце. Дирижабълът прелиташе над последния високопланински проход на Не Терас и се насочваше на юг. Той беше проспал по-голямата част от третия ден на дългото пътуване. От нощта на прощалното тържество го делеше половин свят. Той се прозя, разтърка очи и тръсна глава, за да се отърве от глухото боботене на двигателите в ушите му. Напълно събуден, той осъзна, че пътуването бе към края си и дирижабълът приближава Абиней. Той залепи лицето си за пращия илюминатор и наистина видя, че там долу, между два ниски, ръждивокафяви хребета, ограден от стена се виждаше космодрума на Анарес. Той нетърпеливо се огледа, жадувайки да зърне космически кораб на площадката за кацане. Урас беше един друг спят, макар и презрян. Шевик искаше да види космически кораб от друг свят: пътешественик през ужасната бездна, творение на чуждоземни ръце, но на космодрума нямаше никакъв кораб.

Товарни кораби от Урас пристигаха само осем пъти годишно и престоят им беше максимално кратък — колкото да свалят товара си и да натоварят нов. Посетителите не бяха желани. Всъщност, за много анаресци те бяха едно непрекъснато унижение.

Корабите от Урас внасяха масла и петролни продукти; фини машинни елементи и електронни компоненти, които анареската промишленост не можеше да произведе; а понякога и нови видове дървета и семена. Обратно за Урас те се пълнеха с живак, мед, алуминий, уран, калай и злато. За урасците това беше чудесна сделка. Разпределението на техните доставки за Анарес, беше една от основните функции на ураския Съвет на Световните Правителства и основно събитие на световния фондов пазар. Всъщност, Свободният Свят на Анарес беше суровинен придатък на Урас.

Този факт непрекъснато тревожеше анаресците. При смяната на всяко поколение, дори всяка година по време на дебатите на КПР в

Абиней, отново и отново се чуваха бурни протести: „Защо продължаваме да поддържаме тези печалбарски стопански отношения с тези войнолюбиви собственици?“ По-умерените винаги отговаряха: „За урасците ще бъде по-скъпо сами да копаят рудата и затова не ни нападат. Ако нарушим Търговското споразумение, те ще използват сила“. Въпреки това, беше трудно за хора, които не използват пари, да разберат психологията на цените, търговията и пазарлъка. Седем поколения, живели в мир, не можаха да върнат доверието.

Следователно, за работа в Отбраната никога не липсваха доброволци. По-голямата част от тази работа беше толкова отегчителна, че дори не се наричаше „работа“ на правски (понятието „работа“ включваше не само труда, но и удоволствията). Тя се наричаше „клегич“, черна работа. Работниците в Отбраната поддържаха дванадесетте стари междупланетни кораба в орбита и се грижеха за доброто им състояние; работеха в радарните и радиовълнови станции, разположени в отдалечени места и вършеха скучната работа на космодрума. Въпреки това, винаги имаше списък от доброволци, готови да се включат в Отбраната. Моралът на младите анаресци беше прагматичен, но все пак животът си искаше своето и събуждаше у тях алтруизъм, готовност за саможертва, жажда за велики дела. Самотата, опасностите, космическите кораби и стражевата готовност предлагаха тази романтична тръпка. Същата тази тръпка караше Шевик да не отделя поглед от празния космодрум. Постепенно, той потъна назад и Шевик остана разочарован, че не успя да види някой очукан космически рудовоз.

Той отново се прозя, протегна се и погледна напред, за да види колко остава до Абиней. Дирижабълът прелиташе над последния нисък хребет на Не Терас. Зад него, на юг от последните планински хълмове се откри гледката на прекрасна зелена долина, окъпана от лъчите на залязващото слънце.

През третото хилядолетие на Урас монасите-астрономи Сердону и Дун са наблюдавали смяната на сезоните на светлокафявата Луна и са дали мистични имена на равнините, планинските вериги и ослепителните морета. Районът, който се е покривал със зелен цвят преди всички други през лунната нова година, те са нарекли Анс Хос, Градината на Разума. Раят на Анарес.

През следващите хилядолетия телескопите са доказали тяхната правота — Анс Хос наистина е било предпочитаното място на Анарес и затова първият кораб с хора на борда се е приземил точно тук, в зелената долина между планините и морето.

Раят на Анарес обаче, се оказал засушлив, студен и ветровит, а условията на останалата част от планетата били още по-лоши. Животът на планетата бил достигнал едва до нивото на рибите и дърветата. Въздухът бил разреден, както във високите планини на Урас. Слънцето ги изгаряло; студът — смразявал; прахът задушавал.

За двеста години след първото кацане на Анарес, планетата била изследвана и картографирана, но не и колонизирана. Защо е било нужно да се местят във ветровитата пустиня, когато благодатните долини на Урас са предлагали достатъчно жизнено пространство?

Въпреки това, на Анарес били прокопани много мини. Унищожителният за природата на Урас период през първите векове на десетото хилядолетие, изчерпал недрата на планетата. От друга страна, космическите полети се усъвършенствали и се оказало по-евтино да се внасят суровини от Анарес, отколкото да се извличат метали от обеднялата руда или морските води на Урас. В година 1X-738 по ураския календар, в подножието на Не Терас, откъдето се добивал живак; в старата Анс Хос било основано селище. Нарекли го град Анарес. Всъщност, това не е било град, нямало жени. Мъжете идвали, работели като миньори или техници за по две-три години и после се връщали в истинския свят.

Луната и нейните мини били под юрисдикцията на Съвета на Световните Правителства, но от другата страна на Луната, в Източното полукълбо тувийците тайно направили ракетна площадка и основали селище за миньорите, които разработвали находища на злато. Те живеели там, заедно с жените и децата си. Никой, освен правителството на Тува, не знаел за тяхното съществуване. През 771-ва година правителството на Тува паднало и Съвета на Световните Правителства решил да даде Луната на Международното Одонианско Общество, като по този начин го подмамил с един нов свят, за да се избегне опасността одонианците окончателно да подрият доверието в законите и националния суверенитет на Урас. Град Анарес бил евакуиран, а обхванатата от вълнения Тува набързо изпратила няколко последни кораба, за да приберат миньорите от златните находища. Не

всички миньори се върнали... Някои от тях харесвали безжизнената пустиня.

Дванадесетте кораба, дадени на одонианците преселници от Съвета на Световните Правителства, кръстосвали между двете планети двадесет години. Един милион души избрали новия живот и били пренесени през космическата бездна. След това Анарес бил затворен за имиграция и обслужвал само товарните кораби по Търговското споразумение. Тогава град Анарес имал сто хиляди жители и бил преименуван на Абиней, което на езика на новото общество значело „разум“.

Децентрализацията е била основен елемент в плановете на Одо за изграждане на новото общество, което тя не доживяла да види. Тя не е имала намерение да деурбанизира обществото. Предложила е лимита за населението на една комуна да се определя по естествен начин, като се вземат под внимание потребностите на района от храна и енергия. Тя е планирала всички комуни да бъдат свързани в транспортна комуникационна мрежа, за да може да има свободно движение на стоки и идеи. Тази мрежа е трябвало да бъде управлявана лесно и бързо, за да няма комуни, откъснати от взаимния обмен. Структурата на мрежата не е трябвало да бъде пирамидална. Не е било планирано създаването на контролни центрове, столици или други предпоставки за образуване на самообслужващ се бюрократичен апарат, в който да доминират отделни личности, стремящи се да бъдат капитани, шефове, държавници.

Нейните планове са били предназначени за богатия и плодороден Урас. На безплодния Анарес, комуните са се отдалечили много една от друга, в търсене на природни ресурси. Много малко от тях са успявали самостоятелно да се поддържат, независимо от жестоките ограничения. Те ограничавали всичко до възможния минимум, под който обществото щяло да се разложи на племена и да се върне в предтехнологичната епоха. Те знаели, че техният анархизъм е рожба на високо развита цивилизация; културно многообразие; стабилна икономика и високо развити технологии, които осигуряват изобилна продукция и бърз транспорт на стоките. Въпреки огромните разстояния между поселенията, заселниците се придържали към идеала за обществото като сложен, цялостен организъм. Те строили първо пътищата, а после къщите. Продуктите на развитите в отделните

райони производства непрекъснато се обменяли. Това бил сложен, балансиран процес. Този баланс на многообразието, който е основна характеристика на природната и социалната екология; на самия живот.

От всичко това следвало, че в една нервна система трябва да има поне нервни ганглии, а за предпочитане и мозък. Трябвало да има център. Компютрите, които координирали управлението и разделението на труда, както и централните федерации на повечето синдикати още от самото начало се намирали в Абиней. Преселниците си давали сметка, че неминуемата централизация е постоянна заплаха и налагала постоянна бдителност.

*О, Анархия, наше дете!
Ти си нашия завет и нашта грижа
Аз слушам, вслушвам се в нощта
край люлката в дълбоката тъма
добре ли е детето във съня*

Това стихотворение е било написано от Пио Атеан (взел правското име Тобер), на четиринадесетата година от Преселението. Първите опити на одонианците да пресъздадат техния нов свят чрез новия си език, са били доста сковани и груби, но все пак вълнуващи.

Пред Шевик се простираше Абиней — център и мозък на Анарес, разположен във великата зелена долина.

Зеленината не беше характерна за полетата на Анарес. Семената от Стария свят се развиваха буйно само тук и по бреговете на Керанско море. В другите райони основната зърнени растения бяха земния холум и степната трева.

Когато беше на девет години, следобедната училищна заетост на Шевик беше да се грижи за декоративните растения в Уайд Плейнската комуна. Това бяха нежни, екзотични растения, които трябваше да се подхранват и излагат на слънце като малки деца. Той помагаше на един стар човек в тази спокойна и изискваща точност работа. Шевик харесваше стареца, харесваше растенията, работата, дори неизбежната мръсотия. Сега, когато гледаше буйната зеленина на Абинейската равнина, той си спомни стареца; миризмата на торовете

от рибено масло; прозрачно-зеленият, жизнен цвят на напъпилите листенца.

В далечината, сред зелените полета, той забеляза бели петна, който постепенно се превърнаха в големи, бели кубове и после в сгради.

Някакъв ослепителен блясък, идващ от края на града, го накара да затвори очи. Беше толкова силен, че за момент той виждаше само тъмни петна пред очите си. Това бяха големите параболични огледала, които осигуряваха топлина от слънцето за Абинеите рафинерии.

Дирижабълът кацна на една товарна площадка в южния край на града и Шевик тръгна по улиците на най-големият град в света.

Те бяха широки и чисти. По тях не падаха сенките на сградите, защото Абинеите се намираще на по-малко от тридесет градуса северно от екватора. Всички здания бяха ниски, с изключение на мощните кули на вятърните турбини. Слънцето ярко блестеше на фона на дълбокото, синьо-виолетово небе. Въздухът бе прозрачен и чист, без следа от влага или дим. Всичко беше някак живо, открояващо се, прозрачно. Всеки предмет или сграда се възприемаше отделно и отчетливо.

Абинеите, както и всеки друг одониански град, бе съставен от многобройни работилници, заводи, общежития, учебни центрове, зали, пунктове за разпределение, складове, обществени столове. По големите сгради бяха групирани около площади, които съставяха основната клетъчна структура на града: отделните комуни и квартали следваха един след друг. Тежката индустрия и заводите за преработка на храни бяха групирани в покрайнините на града. И тук се повтаряше клетъчната структура, така че сходните производства съседстваха едно до друго, групирани на един площад или улица. Първо Шевик премина през серията площади в текстилния район, където бяха разположени заводите за преработка на холумни влакна, предачните и тъкачни фабрики, цеховете за боядисване и пунктовете за разпределение на дрехи и облекло. В центъра на всеки площад имаше малка горичка от пилони, украсени с флагчета и ленти във всички цветове, плод на изкуството на майсторите в боядисването, които прославяха текстилната индустрия. Повечето от сградите в града бяха простички и солидни, построени от дялани камъни. Някои от тях изглеждаха твърде големи в очите на Шевик, но почти всички бяха едноетажни, заради честите земетресения. По същата причина прозорците бяха малки,

направени от здрава и нечуплива силиконова пластмаса. Въпреки че бяха малки, прозорците бяха многочислени, защото изкуствено осветление не се подаваше през деня. Отоплението не се включваше, когато външната температура е над единадесет градуса. Всичко това се правеше не защото не достига енергия — въздушните турбини и генераторите, използващи разликата в температурата на земята за отопление произвеждаха достатъчно, — а защото принципът на единната взаимосвързана икономика беше твърде важен и силно влияеше върху етиката и естетиката. „Излишъкът — това са екскременти — бе писала Одо в «Аналогия», — а екскрементите, задържани в тялото са отрова.“

В Абинея нямаше нищо отровно. Той беше чист, светъл, многоцветен и тих. Целият град се виждаше като на длан.

Нищо не беше скрито.

Площадите, просторните, улици, ниските сгради, неоградените работни площадки бяха пълни с активен живот. Докато вървеше, Шевик постоянно усещаше този кипящ живот, хората, които работеха, пееха, вървяха; техните лица и гласове. Това бяха живи, енергични и заети хора. Вратите на работилници и заводи бяха отворени. Той мина покрай фабрика за стъклени изделия, където работниците надуваха големи, разтопени топки със спокойствието на готвач, който сервира супата. Следваше голяма площадка за дялане на камъни, предназначени за строителството. Бригадир на групата беше едра жена, чиято рубашка беше побеляла от праха. Тя направляваше работата с високия си, звънлив глас. По-нататък Шевик мина покрай фабриката за тел; районна пералня: лютиерска работилница за изработка и поправка на музикални инструменти: районен пункт за разпределение на стоки от първа необходимост; театър; фабрика за керемиди. Активната дейност, която се развиваше на всички тези места напълно открито, беше смайваща. Наоколо имаше много деца. Някои от тях помагаша на възрастните, а по-малките си правеха кюфтета от кал или играеха улични игри. Едно дете седнало на покрива на училищния център, беше забило нос в някаква книга. Хората от фабриката за тел бяха украсили фасадата ѝ с красиви, разноцветни лози, направени от тел. От отворената врата на пералнята се кълбеше пара и се носеха шумни гласове. Нямаше заключени врати и само няколко бяха затворени. Нямаше нищо излишно, никакви рекламни

надписи. Пред него свободно се разгъваше картината на градския живот. От време на време нещо профучаваше край него с весел звън — превозно средство, претъпкано с хора, накачени дори по стъпалата. Възрастни жени ругаеха от сърце, когато превозното средство пропускаше да спре на техните спирки, за да слязат, пробивайки си път през навалищата. Малко момченце с велосипед на три колела се мъчеше да догони возилото; на всяко кръстовище от жиците се изливаше поток от синкави искри и се разнасяше миризмата на озон, сякаш се освобождаваше безмерната, неуловима енергия на улицата. Това бяха Абинейските омнибуси. Всяко тяхно преминаване предизвикваше радостно чувство.

Улицата свърши на едно просторно място, от което като лъчи тръгваха още пет улици. Това беше триъгълен парк от трева и дървета. Повечето паркове на Анарес представляваха детски площадки с пясък, прахоляк и няколко различни по големина холуми. Този беше различен. Шевик прекоси безлюдната улица и влезе в парка, привлечен от възможността да види дървета от друга планета, от Урас. Беше виждал парка само на снимка и искаше да усети зеленината на тези многобройни листа. Слънцето залязваше, небето беше огромно и чисто, тъмновиолетово в зенита, където през тънката атмосфера вече се прокрадваше космическия мрак. Той вървеше под дървета, неспокоен и развълнуван. Не са ли излишни толкова много листа? Дървото холум имаше само бодли, но това не му пречеше да се развива. Не беше ли тази екстравагантна зеленина просто едно излишество, екскремент? Такива дървета трябваше да се отглеждат на богата почва, да се поливат... Той не одобряваше такова прахосничество и разточителство. Анариската трева беше мека, сякаш стъпваше по човешка плът. Той бързо се върна на пътеката. Тъмните клони на дърветата се протягаха над главата му. Той се изпълни със страхопочитание; почувства се благословен, макар да не бе молил за тази благословия.

На известно разстояние от себе си, в сумрака той забеляза човек, който четеше, седнал на каменна пейка.

Шевик бавно се приближи към пейката и спря, загледан във фигурата, която бе навела глава над книгата в зеления полумрак. Беше жена на петдесет или шейсет години, със странно облекло и прибрани на кок коси. Лявата ѝ ръка подпираше брадичката и почти скриваше

строгата линия на устните ѝ. Дясната ръка придържаха листите в скута ѝ. Мракът се съгъстваше, но тя не вдигаше глава от коректурите на „Социалният организъм“.

Загледан в Одо, Шевик седна на пейката до нея. Той нямаше понятие за статус, а на пейката имаше много място.

Той погледна силния, тъжен профил и ръцете на старата жена. После вдигна поглед към сенките на дърветата. — За пръв път през живота си, той осъзна факта, че Одо, чието лице познаваше от ранно детство и чиито идеи живееха в съзнанието му, никога не е стъпвала на Анарес. Тя е живяла, отишла си е от света и е погребана под зелените листа на дърветата в неznайни градове, сред хора, които говорят непознат език, на един друг свят. Одо не беше от този свят. Тя беше изгнаничка.

Младият мъж седеше замислен до статуята в тишината на полумрака.

Накрая той се сети, че става тъмно, стана и се върна на улицата. Упътиха го за посоката към Централния Научен Институт.

Не беше далеч и той стигна в Института малко след включването на осветлението. Регистраторът четеше книга в малката си стаичка до входа на Института. Шевик почука на отворената врата, за да привлече вниманието му.

— Шевик — каза той. Беше обичайно разговорът с непознат да започва с размяна на имената. Това беше естествено, след като нямаше титли, рангове или почтителни форми на обръщение.

— Кокван — отговори жената. — Не трябваше ли да пристигнете още вчера?

— Бяха променили датата на полета на товарния дирижабъл. Има ли свободно легло в някоя от спалните?

— Да, в стая №46. Минете през вътрешния двор, сградата в ляво. За вас има съобщение от Сабул. Трябва да му се обадите на сутринта в кабинета по физика.

— Благодаря! — каза Шевик, вдигна багажа си (зимно палто и чифт ботуши) и се запъти през павирания вътрешен двор към сградата на общежитието. От всички стаи струеше светлина и се чуваха гласове.

Часът за вечеря още не беше свършил и Шевик реши набързо да навести Институтската трапезария и да види дали няма някакви остатъци от вечерята за него. Той откри, че името му беше вече

вписано в списъка на столуващите, а храната беше чудесна. Имаше дори десерт от консервирани варени плодове. Шевик много обичаше сладко и тъй като беше един от последните, а плодовете бяха предостатъчно, той си взе още една порция. Беше сам на малката маса. На по-големите маси наоколо имаше групи от млади хора, които оживено разговаряха над празните си чинии. Той дочу техните разговори за поведението на аргона при много ниски температури, за поведението на някакъв преподавател по химия на последния колоквиум, за предполагаемите криви на времето... Няколко души хвърлиха поглед към него, но не завързаха разговор, както биха направили хората в по-малките общности. Погледите им не бяха враждебни, но може би малко предизвикателни.

Той се качи в общежитието и намери стая №46 в дъното на дълъг коридор. Всички врати по коридора бяха затворени. Явно стаята бяха единични и Шевик се зачуди защо регистраторът го настани чук. От две годишна възраст той винаги бе живял в общи спални, в които имаше от четири до десет легла. Шевик почука на вратата на стая №46. Някой не отговори и той отвори вратата. На слабото осветление, което идваше от коридора, той забеляза, че стаята беше малка, единична и празна. Той светна лампата. Два стола, бюро, изтъркана логаритмична линейка, няколко книги, легло и грижливо сгънато оранжево одеяло, тъкано на ръка. Някой друг живееше тук. Регистраторът сигурно беше сгрешил. Той затвори вратата и после отново я отвори, за да изгаси лампата. На бюрото, под настолната лампа, той забеляза късче хартия. На него пишеше: „Шевик, кабинета по физика, сутринта 2-4-1-154. Сабул.“

Шевик остави палтото на стола, а ботушите на пода.

После огледа заглавията на книгите — бяха стандартни справочници по физика и математика, със зелена подвързия и Кръг на живота, отпечатан на кориците. Той закачи палтото и прибра ботушите в ъгъла, където беше закачалката и внимателно дръпна пердето. После прекоси четирите крачки, които го отделяха от вратата и колебливо се спря. За пръв път в живота си, той посегна и затвори вратата на собствената си стая.

Сабул беше дребен, набит и небрежен мъж на четиридесет години. Косата му беше по-тъмна и твърда от обичайното и се

преливаше в гъста брада. Беше облечен с дебела зимна блуза и ако се съдеше по мръсните маншети на ръкавите, не беше я събличал от миналата зима. Маниерите му бяха резки и груби, говорът — накъсан, като бележките, които постоянно драскаше.

— Трябва да научиш йотийски — изръмжа Сабул.

— Да науча йотийски ли?

— Точно това казах.

— Но защо?

— За да можеш да четеш ураските физици! Атро, То, Бейск: тези тримата. Не са и сигурно никога няма да бъдат преведени на правски. На Анарес има само шест души, които могат да разберат трудовете им. На който и да е език.

— Как мога да науча йотийски?

— С граматика и речник.

— Откъде ще ги намеря? — продължи да настоява Шевик.

— Тук — отново изръмжа Сабул. Той разрови мръсните лавици, натъпкани с книги в зелена подвързия. Движенията му бяха резки и нервни. Накрая намери на най-долната лавица два неподвързани, дебели тома и ги тръшна на бюрото.

— Обади ми се, когато се научиш да четеш Атро на йотийски. Дотогава нямам полза от теб.

— Какъв вид математика използват урасците? — попита Шевик.

— Нищо, с което да не можеш да се справиш.

— Има ли тук някой, който работи по въпросите на хронотопологията?

— Да, Турет. Можеш да се консултираш с него, но няма смисъл да посещаваш лекциите му.

— Възнамерявах да посещавам лекциите на Гвараб.

— Защо?

— Нейните разработки в областта на Честотите и Цикличността...

Сабул седна, после пак стана. Той беше безкрайно неспокоен, но и твърд, безкомпромисен човек.

— Не си губи времето. Ти си надминал старата жена в Последователната теория, а другите нейни идеи са пълен боклук.

— Интересувам се от принципа на Едновременността.

— Едновременност! Какви са тези спекулативни измислици, с които Митис ви пълни главите?

Сабул хвърли гневен поглед към Шевик. Вените на слепоочията му изпъкваха под късата, твърда коса.

— Аз организирах група за съвместна работа по този проблем.

— Крайно време е да пораснеш. Сега си тук. Ние не правим религия, а физика. Остави мистицизма и погледни по-сериозно на нещата. За колко време можеш да научиш йотийски?

— Правския ми отне няколко години — отвърна Шевик с усмивка, но Сабул въобще не разбра шегата.

— Аз го научих за десет декади. Достатъчни са, за да прочетеш „Въведението“ на То. По дяволите, забравих, че ще ти трябва и текст, върху който да работиш. Чакай, ще намеря нещо — каза той и се зарови в претърпаното чекмедже на бюрото. Накрая извади една странна, синя книга, която нямаше Кръг на живота на корицата. Заглавието беше отпечатано със златни букви и гласеше нещо като „Поилеа Афиоите“, което не му говореше нищо, а и формите на някои букви бяха непознати. Шевик пое книгата от Сабул и се втренчи в нея, но не я отвори. Той държеше в ръцете си това, което винаги бе искал да види — предмет от друга планета, послание от един друг свят.

Шевик си спомни книгата с числата, която Палат някога му беше показал.

— Върни се при мен, когато успееш да прочетеш това — изръмжа Сабул.

Шевик се обърна и се отправи към вратата. Настигна го високото изръмжаване на физика:

— Дръж тези книги у себе си. Те не са за обща употреба! Младият мъж спря, обърна се бавно и каза със спокойния си, леко стеснителен маниер:

— Не разбирам защо?

— Никой друг не трябва да ги прочете!

Шевик не отговори.

Сабул стана и се приближи към него.

— Чуй ме — каза той. — Вече си член на Централния Научен Институт. Ти си синдик по физика, който работи с мен, Сабул. Разбираш ме, нали? Привилегията е отговорност. Прав ли съм?

— Значи аз ще добия познание, което не мога да споделям с другите — каза Шевик след дълга пауза, изговаряйки изречението сякаш излагаше логическо твърдение.

— Ако намериш на улицата сандък с капсули експлозив, ще го „споделиш“ ли с първото срещнато дете? Тези книги са като динамит. Сега разбра ли?

— Да.

— Много добре — каза Сабул и се върна обратно, намръщен и ядосан по-скоро по навик, отколкото заради Шевик. Шевик излезе, като внимателно държеше динамита в ръце, обхванат от неприязън и нарастващо любопитство.

Той упорито се зае да изучава йотийски. Работеше сам в стая № 46, заради предупреждението на Сабул. Освен това откри, че самостоятелната работа естествено му прилягаше.

Още от ранно детство, той знаеше, че в известен смисъл не прилича на другите. За едно дете, което не бе направило нищо през живота си (а и още не умееше), това беше болезнена, непоносима мисъл. Успокояващото присъствие на любящи възрастни (които по свой начин също да са различни), около едно такова дете, е единствената опора за него. Шевик никога не бе имал такава опора. Баща му го обичаше много и го подкрепяше. Независимо от това какво Шевик мислеше или правеше, Палат винаги заставаше зад него. Но Палат не беше различен, той беше като другите, като всички други, за които общуването беше винаги лесно и естествено. Той обичаше Шевик, но не можеше да му покаже какво е свободата; да му разкрие, че вътрешната освободеност е единственият начин за превъзможване на самотата.

Така Шевик израсна като затворено, изолирано от другите дете, чиито контакти се свеждаха до всекидневните взаимоотношения в комуната и няколко приятели. Тук, в Абинея, той нямаше приятели, а тъй като живееше в самостоятелна стая, той не успя да се сприятели с никого. На двадесет години той твърде добре осъзнаваше, че вече не може да промени мисленето и характера си. Усецайки неговата отчужденост и сдържаност, много малко състуденти се опитваха да се сближат с него.

Скоро той започна да харесва уединението на единичната си стая. Наслаждаваше се на абсолютната си независимост и напускаше

стаята само за закуска, вечеря и кратка всекидневна разходка из улиците на града, за да отпусне напрегнатите си мускули — начин за разтоварване, на който отдавна беше свикнал. После се връщаше в стая №46 и отново се захващаше с йотийската граматика. Веднъж на всяка декада или две, той трябваше да отделя по един ден за работа по почистване и поддръжка на района на Института, която се вършеше на смени от всички студенти. Хората, с които работеше, бяха непознати, за разлика от тези в малките общности и по тази причина дните за физически труд не нарушаваха усамотението му и не спъваха напредването му по йотийски.

Граматиката на йотийския беше сложна, нелогична и разкъсана, но му доставяше удоволствие. Ученето потръгна бързо, след като си състави основен речник от йотийски думи. Вече знаеше какво чете — в каква област е и кои са основните термини. Дори когато нещо го затрудняваше, интуицията или някое познато математическо уравнение му помагаша да продължи напред. Не всички неща му бяха познати. „Въведение в Темпоралната физика“ на То не беше ръководство за начинаещи. Когато с много труд достигна средата на книгата, той вече не четеше йотийски, а физика и разбра защо Сабул го бе накарал да прочете ураската физика, преди да направи каквото и да било друго. Тяхната физика беше далеч напред, в сравнение с постиженията на анареските учени през последните двадесет-тридесет години. Най-брилянтните прозрения на Сабул всъщност бяха преводи от йотийски, но никой не знаеше това.

Вече подготвен, той се потопи в другите книги, които Сабул неохотно беше отпуснал. Това бяха основните трудове в съвременната физика на Урас. Шевик заживя още по-усамотено. Той не се включваше активно в дейността на студентския синдикат, не посещаваше събранията и на другите синдикати или федерации, освен тези на инертния и бездеен синдикат по физика. Събранията на синдикатите бяха основни двигатели на социалния живот в малките общности, но тук, в града, те бяха загубили своето значение. Не беше необходимо всеки един да развива активна дейност, защото винаги имаше достатъчно други хора, които да вършат всичко, и то добре. С изключение на дежурствата, които даваше всеки десети или двадесети ден и обичайните задължения в общежитието и лабораториите, Шевик беше изцяло самостоятелен. Той често пропускаше разходките си, а

понякога и вечерите в трапезарията. Единственото, което не пропускаше, беше лекционният курс на Гвараб за Честотите и Цикличността.

Гвараб беше доста възрастна и често се отвлечаше от темата. Посещението на лекциите ѝ беше слабо и непостоянно. Тя скоро разбра, че високото момче с големи уши е най-редовният посетител на нейните лекции и започна да чете лекции само за него. Интелигентните сини очи на момчето привличаха и задържаха нейния поглед. Тя се оживяваше, нови идеи идваха в главата ѝ, полета на нейната мисъл смуцаваше и дори плашеше другите студенти (или поне тези, които имаха достатъчно мозък да разберат това). Гвараб виждаше една различна, по-обширна вселена, в сравнение с другите хора и това ги караше да премигват смутено. Но момчето със светлите очи я гледаше право в очите, с разбиране. Лицето му в такъв момент я радваше. Това, което тя предлагаше и което бе предлагала през целия си живот, без никой да го разбере и сподели с нея, намираще благодатна почва в този млад мъж. Той разбираше и споделяше. Той беше неин брат, нейно спасение и изкупление, макар и през бездната на петдесет години разлика.

Когато случайно се срещнеха в трапезарията или в кабинетите по физика те двамата веднага потънаха в разговор на физични теми. Понякога Гвараб нямаше достатъчно енергия да води такъв разговор, те млъкваха и нямаха какво да си кажат, защото старата жена беше не по-малко стеснителна от младия мъж.

— Не се храниш достатъчно — казваше му тя понякога. В отговор той се усмихваше, а ушите му пламваха. И двамата не знаеха какво друго да си кажат.

Половин година след пристигането си в Института, Шевик занесе на Сабул своя разработка от три страници, озаглавена „Критика на хипотезата за Безкрайната Последователност на Атро“. След една декада Сабул му я върна, изръмжавайки:

— Преведи я на йотийски.

— Отначало я написах на йотийски — каза Шевик, — понеже се налагаше да използвам терминологията на Атро. Ще препиша оригинала и ще ви го донеса. Но защо ви е нужно това?

— Защо ли? Ами за да може проклетия печалбар Атро да я прочете. На петия ден от следващата декада ще пристигне кораб.

— Кораб ли?

— Да, товарен кораб от Урас!

Така Шевик откри, че обменът между разделените светове не се състоеше само от петрол и живак; не само от книги, каквито той четеше: а и от писма. Писма! Писма до собствениците; до поданиците на правителства и държави, основани върху несправедливостта; до хора, които експлоатираха и бяха експлоатирани от други хора; до личности, които се бяха съгласили да бъдат винтчета в държавната машина! Как можеха те без принуда и агресивност да обменят идеи със свободните хора? Можеха ли те наистина да признаят равенството и да участват солидарно в обмена на идеи или просто се стремяха да се налагат, да доказват властта си, да притежават? Самата мисъл за обмен на писма със собственици и печалбари го шокираше. Все пак възможността да разбере някои неща звучеше примамливо...

През това първо полугодие в Абиней, на главата му се бяха струпали толкова много нови неща и Шевик се убеди, че е бил доста наивен (може би все още беше?). Това не беше лесно самопризнание за един интелигентен млад мъж.

Първото и най-трудно приемливо от тези нови открития беше задължението да учи йотийски, без да може да споделя знанията си с другите и той все още не можеше да преодолее смущението си. Той очевидно не причиняваше вреда на другите като не споделяше с тях познанията си. От друга страна, какво лошо имаше в това те да знаят, че той владее йотийски и че те също могат да го научат, ако желаят? Свободата се съдържа в откритостта, не в прикритостта, а тя винаги си струваше риска. Пък и той не виждаше никакъв риск. Веднъж той си помисли, че Сабул иска да скрие новата ураска физика, да я притежава като собственост и средство за властване над колегите си на Анарес. Тази мисъл беше съвършено чужда на неговия манталитет и той дори не можеше ясно да я обмисли — всеки път, когато се сещаше за нея, той с истинско отвращение я отхвърляше като недопустима.

На второ място идваше другото предизвикателство към неговия морал, което непрекъснато го тормозеше: самостоятелната стая. Като дете той знаеше, че преспиването в единична стая означава, че пречиш на другите, че надхвърляш допустимите граници, че си егоист. Усамотението беше позорно и грешно. Възрастните посещаваха единичните стаи единствено със сексуална цел и във всяко общезитие

имаше няколко такива и когато една двойка искаше да се съвкуплява, тя използваше тези стаи за една нощ, декада или колкото желае. Когато мъж и жена станеха постоянни партньори, те вземаха двойна стая. Ако нямаше свободна, те често сами си строяха стая в края на коридора. Може би така, стая след стая, са били построени тези невероятно дълги сгради, наричани „партньорски автолакове“. Освен за правене на секс, нямаше никаква друга причина за пребиваване в единична стая. Можеш да избереш по-голяма или по-малка обща спалня, а ако не харесваш съквартирантите си можеш винаги да се преместиш в друга. Всеки разполагаше с необходимата за дейността му работилница, ателие, лаборатория, кабинет или обор. В баните всеки можеше, в зависимост от желанието си, да бъде дискретен или открит. Дискретността в секса беше осигурена, а и желателна в социален аспект. Уединението не беше полезно; то беше излишество. Икономиката на Анарес не би могла да осигури построяването, поддръжката, отоплението и осветлението в самостоятелни къщи и апартаменти. Човек с асоциална същност бе длъжен да напусне обществената среда и сам да се грижи за себе си. Всеки имаше пълната свобода да стори това. Такава личност можеше да си построи къща където пожелае, макар че ако пречи на гледката или земята е плодородна, той би бил подложен на сериозен натиск от съседите си да се премести другаде. Имаше много такива самотници и отшелници в районите на по-старите комуни, които твърдяха, че не могат да живеят в обществото. Но тези, които приемаха привилегиите и отговорността на човешката солидарност, усамотението имаше смисъл само когато изпълнява някаква функция.

Първата реакция на Шевик на настаняването му в единична стая беше смесица между неодобрение и срам. Защо го натикаха тук? Той скоро разбра. Това беше най-подходящото място за работа като неговата. Ако в главата му посред нощ изникнеше някоя идея, той можеше да запали лампата и да я запише; ако идеята дойдеше призори, нямаше възможност тя да изхвъркне от главата му във всеобщата бъркотия; ако пък идеята не го споходеше дни наред, през което време той щеше да седи неподвижно зад бюрото си, зареял поглед някъде навън, самостоятелната стая го избавяше от неудобството някой учудено да го попита защо безделничи, физиката, както и секса, изискваше уединение. И все пак, беше ли нужно всичко това?

Вечерята в институтската трапезария винаги беше придружена от десерт. Шевик ужасно обичаше десертите и винаги си взимаше, ако има допълнително. Но неговото социално ориентирано съзнание винаги се бунтуваше. Дали във всеки стол на Абинеи хората получаваха същото? Така го бяха учили и досега той беше убеден в това. Разбира се, винаги имаше местни отлики: местни специалитети, временен недостиг, излишъци, по-особени условия, както в лагера на Проекта, лоши готвачи, добри готвачи — безкрайно разнообразие, но в една обща рамка, която не се променяше. Нямахме такъв готвач, който да приготви десерт без необходимите продукти. В повечето столове, десерт се сервираше един-два пъти в декада. Тук имаше всяка вечер. Защо? По-добри от другите хора ли бяха членовете на Централния Научен Институт?

Шевик никога не зададе тези въпроси на глас. Социално ориентираното съзнание и мнението на другите бяха най-моцните източници, мотивиращи поведението на повечето анаресци, но Шевик беше малко по-различен. Голяма част от неговите проблеми не можеха да бъдат разбрани от другите хора и той беше свикнал да ги решава самостоятелно, без да споделя. Това се отнасяше не само до проблемите на темпоралната физика, а и до другите, още по-сложни проблеми. Без да потърси ничие мнение, той спря да яде десертите.

Той, обаче, не се премести в обща спалня. Когато постави на везните моралното неудовлетворение срещу практическата полза, второто натежа. Той наистина работеше по-добре в самостоятелната стая. Работата вървеше добре и си заслужаваше жертвата. Той се чувстваше полезен за обществото. Отговорността пред него оправдаваше привилегиите.

Той продължаваше да работи.

Шевик отслабна, но затова пък му беше леко на душата. Той чувстваше липсата на физически труд, на разнообразие в работата, на социални и сексуални връзки като облекчение. Той беше свободният човек: можеше да прави каквото иска, когато иска и колкото иска. И той работеше. Работата беше всичко за него, тя беше удоволствие.

Той нахвърли бележки за поредица от хипотези, които трябваше да доведат до създаването на единна теория на Едновременността, но скоро разбра, че това е недостатъчна цел. Пред него имаше много по-велика цел: създаване на обединена теория на Времето. Само ако

можеше да се добере до нея! Чувстваше се като в заключена стая на сред широко поле. То беше навсякъде около него, само трябваше да намери изход от стаята. Интуицията се превърна във фикс-идея. През есента и зимата той почти не спеше. Няколко часа през нощта и няколко през деня му бяха достатъчни. Тези кратки дремки нямаха нищо общо с дълбокия сън, на който беше свикнал от малък; те по-скоро приличаха на събуждане, само че на друго ниво. Бяха изпълнени с ярки и живи сънища, които бяха част от неговата работа. Сънуваше как времето се връща назад, като река, която тече обратно към изворите си. Сънуваше, че държи едновременността на два отделни момента в двете си ръце. Когато разтвори ръцете си, той с усмивка видя как двата момента се разделиха като сапунени мехури. Тогава, без дори да се е събудил истински, той стана и започна да записва математическата формула, която му се изплъзваше дни наред. Той видя как пространството около него се свива като гигантски изпуснат балон, приближавайки се към една централна точка в нищото. То се свиваше и свиваше около него... Изведнъж той се събуди. В гърдите му се надигаше вик за помощ; той се бореше да избяга от мисълта за вечната и неотменна празнина в собствената му същност.

В един студен, зимен следобед, на връщане от библиотеката, той реши да се отбие в кабинета по физика, за да провери дали има писма за него в пощенската кутия. Нямахше причина да очаква писмо, понеже самият той не бе писал на приятелите си в Нортсетингския Регионален Институт, но напоследък не се чувстваше особено добре — беше доказал несъстоятелността на някои от най-интересните си хипотези и след половингодишна упорита работа отново се намираше на изходната точка, фазовият модел се оказа твърде неясен, за да бъде от полза. Освен това беше болен, с възпалено гърло. Искаше му се да намери писмо от някой познат или поне да каже „здравей“ на някого в кабинета по физика. Но там нямаше никого, освен Сабул.

— Шевик, погледни!

Той погледна книгата в ръцете на Сабул: тънка книжка със зелена подвързия и Кръг на живота върху корицата. Той взе книжката и я отвори. Заглавието беше „Критика на хипотезата на Атро за Безкрайната Последователност“. Всъщност книжката съдържаше неговото есе, отговорът на Атро, в който той признаваше правотата на Шевик, но и излагаше аргументи в своя защита, както и ответното

писмо на Шевик. Книжката беше издадена от КПР в Абиней. Всички неща бяха преведени на правски. На титулната страница имаше две имена: Сабул, Шевик.

Сабул със злорадо изражение заби нос в книжката и се захили:

— Довършихме Атро! Довършихме проклетия печал бар! Сега да видим дали ще говорят за „детинска липса на прецизност“!

Сабул хранеше десетгодишна омраза към списанието „Физически обзор“, издавано от университета Ю Ун, което описваше теоретичните му разработки като „осакатени от провинциализъм и детинска липса на прецизност, характерна за одонианската догма, която опорочава всички области на науката“.

— Да видим сега кой е провинциалист — изкиска се Сабул. Шевик го познаваше почти от една година, но не си спомни Сабул някога да се е смял.

Шевик свали книгите от една пейка и седна. Естествено, кабинетът по физика беше общ, но Сабул използваше задната стаичка, за да държи в нея необходимите му материали и тук рядко имаше място за повече от един човек. Той отново погледна книжката и после зарея погледа си навън, през прозореца. Изглеждаше и се чувстваше болен и напрегнат, но в отношенията си със Сабул той никога не проявяваше характерната си стеснителност.

— Не знаех, че сте превели тази кореспонденция — каза Шевик.

— Аз я преведох и редактирах. Изгладих по-грубите моменти, запълних някои празнини, които бе оставил и така нататък. Работа за няколко декади. Трябва да се гордееш с тази книга. Голяма част от нея е основана върху някои твои идеи.

Книгата изцяло се съдържаше от идеи на Атро и Шевик.

— Да — каза Шевик и за пореден път погледна книжката в ръцете си. — Бих искал да публикувам един труд по въпроса за Обратимостта, който написах през този семестър. Той трябва да стигне до Атро. Ще бъде много интересен за него, защото той все още се лута из причинно-следствените връзки.

— Да го публикуваш? Къде?

— На йотийски, имам предвид на Урас. Изпрати го на Атро, както направи с предишния и той ще го даде на някое от тамошните списания.

— Не можем да им даваме труд, който не е отпечатан първо тук.

— Но нали точно това направихме предния път? Всичко това, освен моето опровержение е излязло в Обзора на Ю Уи, преди да излезе тук.

— Не можех да предотвратя това, но защо, според теб, избързах да го дам за печат тук? Да не мислиш, че всички в КПР одобряват нашата търговия с идеи? От Отбраната искат експерт, одобрен от КПР, да проверява всяка дума, която напуска Анарес с товарните кораби. На всичкото отгоре, мислиш ли, че физиците от провинцията одобряват това? Те искат да се докопат до връзката с Урас и ни завиждат за нея. Има хора, които търпеливо чакат да направим една грешна стъпка и ако ни хванат, ще загубим пощенската кутия на ураските товарни кораби. Сега схващаш ли положението?

— Преди всичко, как Института е успял да получи тази пощенска кутия? — попита Шевик.

— Чрез избора на Пегвур в КПР преди десет години. Оттогава трябва да внимавам за всяка своя стъпка, за да не я загубим. Сега разбираш ли?

Шевик кимна. Спомни си, че Пегвур е физик на средно ниво.

— Във всеки случай, Атро едва ли ще се заинтересува от тази твоя разработка. Прегледах я преди няколко декади. Кога ще престанеш да си губиш времето с реакционните теории на Гвараб? Не разбираш ли, че тя е пропиляла живота си по тях? Ако продължиш да се занимаваш с тях, значи си глупак. Това, разбира се, е твое неотменно право, но не можеш да изкарваш глупак мен!

— В такъв случай мога ли да дам труда за публикация тук, на правски?

— Чиста загуба на време.

Шевик прие отговора му с леко кимване. Той се изправи, дълъг като върлина, потънал в мислите си. Лъчите на зимното слънце падаха върху дългата му коса, вързана на опашка. Приблужи се към бюрото и взе една книжка от пакета.

— Бих искал да изпратя едно копие на Митис — каза той.

— Взemi колкото искаш. Виж, ако си мислиш, че знаеш какво да правиш по-добре от мен, занеси труда си в Издателския синдикат. Нямах нужда от моето разрешение! Тук няма йерархия и аз не мога да те спра! Всичко, което мога, е да ти дам моя съвет.

— Вие сте консултант по физика на Издателския синдикат — каза Шевик. — Реших, че мога да спестя времето на всички, като ви попитам още сега.

Тонът му беше мек, но безкомпромисен, защото той не искаше да се налага, а просто беше безкрайно упорит.

— Какво имаш предвид с това „да спестя време“? — изръмжа Сабул, но той също беше одонианец и се измъчваше от собственото си лицемерие. Той нервно се повъртя из стаята и накрая злобно, полузадавен от гняв каза:

— Добре! Предай проклетия труд! Ще декларирам, че не съм достатъчно компетентен, за да дам оценка. Ще им кажа, да се консултират с Гвараб. Тя е специалист по Едновременността, не аз. Тази изкуфяла старица с нейния мистицизъм! Вселената като гигантска струна за арфа, която вибрира във и извън съществуването! Между другото, кой тон свири тази струна? Може би цялата гама? Както и да е, аз съм некомпетентен, тоест не желая да консултирам КПР или Издателството по въпроса за този интелектуален екскремент!

— Работите, която написах за вас — каза Шевик, — са част от моите изследвания върху идеите на Гвараб за Едновременността. Ако искате едните, трябва да приемете и другите. В Нортсетинг казваме, че зърното расте най-добре сред лайна.

Шевик замълча и като не получи никакъв отговор от Сабул, каза довиждане и излезе.

Той знаеше, че е спечелил битката — лесно, без да пресилва нещата. И все пак, нещо се бе променило.

Той беше „човек на Сабул“, както бе предсказала Митис. Сабул от години вече не беше действащ физик и добрата му репутация се градеше върху идеи, които беше присвоил от други мозъци. Шевик трябваше да свърши работата, а Сабул да получи признанието.

Очевидно, това положение беше нетърпимо от гледна точка на етиката и морала и Шевик трябваше да се откаже и да се махне. Но той не направи това, защото имаше нужда от Сабул, искаше да публикува трудовете си и да ги изпрати на хората, които щяха да ги разберат — физиците от Урас. Той се нуждаеше от техните идеи, от тяхната критика, от тяхното сътрудничество.

Така той и Сабул се бяха спазарили като двама печалбари. Това не беше битка, а продажба. Ти ми даваш това, аз ти давам онова... Ако

ми откажеш и аз ще ти откажа. Продадено? Продадено! Кариерата на Шевик, както и съществуването на цялото общество, зависеха от един фундаментален, макар и непризнат взаимноизгоден договор.

Това бяха взаимоотношения, основани на експлоатация, а не на солидарност и взаимна помощ; механични, а не органични. Възможно ли е истинската, плодотворна работа да почива върху несправедливост?

Всичко, което искам, е да върша работата си, мислеше си Шевик, докато вървеше по алеята към общежитието в сивия, ветровит следобед. Тази работа е мое задължение, радост и цел на живота ми. Мъжът, с когото трябва да работя търси съперничество, печалба и власт, но аз не мога да го променя. Ако искам да работя, трябва да работя с него.

Той си спомни за Митис и нейното предупреждение; за Нортсетингския институт и за прощалното тържество в негова чест. Всичко това сякаш беше много отдавна. Завладя го носталгия и миналото му се стори толкова спокойно и по детски чисто, че му идваше да заплаче. Като минаваше под портала на факултета по Здравни науки, покрай него мина едно момиче, което му хвърли бегъл поглед. Заприлича му на онова момиче с късата коса, което беше изяло толкова много торти на прощалното тържество. Не можеше да си спомни името ѝ. Той спря и се обърна, но момичето се беше скрило зад ъгъла, пък и имаше дълга коса. Имаше, беше... всичко беше в миналото. Той излезе от подслона на портала и усети студения вятър. Валеше дребен дъждец. Дъждът винаги беше дребен, ако въобще валеше. Това беше сух свят. Сух, блед, враждебен. „Враждебен!“ — произнесе Шевик йотийската дума. Никога не бе чувал йотийския говор. Звучеше странно. Дребните капчици се забиваха в лицето му като камъчета. Този дъжд също беше враждебен. Към възпаленото му гърло се прибави ужасно главоболие, което усещаше едва сега. Той се прибра в стая №46 и легна на леглото, което се люлееше пред очите му. Целият трепереше и не можеше да спре. Той се загърна с оранжевото одеяло и се опита да заспи, но треската не преставаше. Сякаш беше под атомна бомбардировка, която се усилваше с нарастването на температурата му.

Той никога не беше боледувал, нито бе изпитвал друго физическо неразположение, освен умора. Нямаше представа какво е треска с

висока температура и през моментите на просветление в тази дълга нощ, той си мислеше, че полудява. Страхът от лудостта го накара да потърси помощ, когато денят най-сетне настъпи. Спомни си, че през нощта беше викал и бе прекалено уплашен, за да потърси помощ от съседите си по коридора. Той едва се довлече до районната клиника, която беше на осем пресечки. Настъпващият ден беше студен, ясен и слънчев. В клиниката се оказа, че „лудостта“ му всъщност е лека форма на пневмония. Казаха му да се настани във Второ отделение. Той протестира, но помощничката му каза да не бъде егоист и обясни, че ако се прибере, докторът ще трябва постоянно да се разкарва и да назначи отделна сестра да се грижи за него. Той се запъти към леглото си във Второ отделение. Всички останали в отделението бяха възрастни хора. Към него се приближи една помощничка с чаша вода и хапче.

— Какво е това? — подозрително запитва Шевик. Зъбите му отново затракаха.

— Антипиретик.

— Какво значи това?

— Служи за сваляне на температурата.

— Нямам нужда от него.

— Добре.

Помощничката сви рамене и продължи нататък.

Повечето млади анаресци смятаха, че е срамно да си болен. Това беше резултат от успешната профилактика, която обществото провеждаше и може би от смущението, което предизвикваше аналогичната употреба на думите „здрав“ и „болен“. Те смятаха болестта за престъпление, макар и неволно. Да се подчиниш на този престъпен подтик, да го поощриш, вземайки успокоителни, беше неморално. Всички избягваха лекарства и инжекции. С настъпването на възрастта, много от хората променяха мнението си, защото болката беше по-лоша от срама. Помощничката раздаде на възрастните хора в отделението техните лекарства, докато те се шегуваха с нея.

По-късно дойде един доктор със спринцовка в ръка.

— Не искам инжекция — каза Шевик.

— Престани да се самоизтъкваш и легни по корем — заповяда докторът. Шевик се подчини.

Когато отново се събуди, над него се бе надвесила някаква жена с чаша вода в ръка, но той трепереше толкова силно, че водата се разля по одеялото.

— Оставете ме на мира. Коя сте вие?

Тя му каза, но той не разбра нищо. Само ѝ повтаряше да си върви и че той се чувства добре. После започна да ѝ обяснява, че хипотезата за цикличността сама по себе си е безполезна, но е много важен, крайъгълен камък за изграждане на теорията на Едновременността. Той говореше ту на правски, ту на йотийски и драскаше с тебешир формули и уравнения върху плочата за писане, притеснен дали цялата група ще разбере важността на този крайъгълен камък. Жената се наведе над него и привърза косите му. Ръцете и бяха хладни. Докосването на нейните ръце беше най-приятното усещане, което той някога беше изпитал. Той посегна да стисне ръцете ѝ, но нея я нямаше. Беше си отишла.

След много, много време, той се събуди. Можеше да диша и се чувстваше добре. Всичко беше чудесно. Не му се искаше да се движи, за да не наруши съвършеното спокойствие, което го бе обхванало. Лъчите на зимното слънце огряваха отсрещната стена. Беше неописуемо красиво. Той лежеше и гледаше. Старците в отделението се смееха. Смяхът им беше сух и насечен, но звукът беше прекрасен. Една жена се приближи и седна на леглото му. Той я погледна и се усмихна.

— Как се чувстваш?

— Като новороден. Коя си ти?

— Майката — отвърна тя и също се усмихна.

— Това е прераждане. Но не трябва ли да имам и ново тяло?

— Какво говориш? Май не си на този свят!

— Така е. Говоря за Урас. Прераждането е част от тяхната религия.

— Все още бълнуваш — каза тя и положи длан на челото му. — Нямах температура.

Нейният глас докосна нещо много дълбоко в същността на Шевик — някакво тъмно място, оградено със стена, в което думите и звънтяха, блъскаха се и отекваха. Уплашен, той вдигна поглед към жената.

— Ти си Рулаг!

— Да. Вече ти казах няколко пъти.

Тя запази непроницаемото си изражение и дори се усмихваше. Шевик не можеше да помръдне, но на лицето му се изписа неприкрит страх, сякаш виждаше не майка си, а смъртта. Дори да беше забелязала това, тя не го издаде.

Тя беше красива, мургава жена с изящни, меки черти, които не издаваха възрастта ѝ. Сигурно беше над четиридесет годишна. Всичко, свързано с нея беше хармонично и умерено. Гласът и беше нисък и кадифен.

— Не знаех, че си в Абинея — каза тя, — нито къде си бил и дали въобще те има. Бях в Издателския синдикат и преглеждах новите публикации, за да подбера някои от тях за Инженерната библиотека. Случайно попаднах на книга от Сабул и Шевик. Бях чувала за Сабул, разбира се, но кой бе Шевик? Защо името ми беше толкова познато? Размишлявах почти минута, докато се сетя. Странно, нали? Просто не се връзваше. Този Шевик, когото познавах, трябваше да е на двайсет години и беше немислимо вече да издава трудове по метакосмология в съавторство със Сабул. Но всеки друг Шевик трябваше да е на по-малко от двайсет!... Затова дойдох да проверя. Едно момче от общежитието ми каза, че си тук... Тази клиника е с шокиращо малък персонал. Не разбирам защо синдиците не изискат повече назначения от Медицинската федерация или не намалят приема на болни. Та някои от помощничките тук работят по осем часа на ден! Разбира се, в областта на медицината има много хора, които точно това искат. Саможертва. За съжаление, това не е особено ефикасно... Колко странно, че те открих. Никога нямаше да те позная... Поддържаш ли връзка с Палат. Как е той?

— Той е мъртъв.

— О, така ли.

Рулаг не се престори на изненадана и покрусена, но в гласът и прозвуча една печална, меланхолична нотка, която развълнува Шевик. За момент той успя да я възприеме като човешко същество.

— Кога умря той?

— Преди осем години.

— Значи е бил някъде на трийсет и пет.

— В Уайд Плейнс стана земетресение. Живяхме там около пет години, Палат беше строителния инженер на комуната.

Земетресението засегна учебния център и той, заедно с няколко души, влезе вътре, за да извади децата, които останаха вътре. В този момент стана втория трус и цялата сграда рухна. Загинаха тридесет и двама души.

— Ти беше ли там?

— Десет дни преди земетресението заминах да уча в Регионалния институт.

Тя се замисли.

— Горкият Палат. Това някак си му прилича: да загине заедно с другите, като един от тридесет и двамата...

— Ако не бе влязъл в сградата, жертвите щяха да са много повече — каза Шевик.

Тя го погледна в очите. Погледът ѝ не издаваше чувства или липсата им. Това, което казваше можеше да бъде спонтанно или обмислено. Нямаше начин да се разбере.

— Ти си обичал Палат, нали? — попита тя.

Той не отговори.

— Не приличаш на него. Всъщност, приличаш на мен, но си много по-светъл. Мислех, че ще приличаш на Палат. Просто така реших... Странни са игрите на човешкото въображение. Той остана с теб, нали?

Шевик кимна.

— Бил е щастлив — каза тя, потискайки въздишката си.

— И аз бях щастлив.

Двамата се умълчаха. Накрая тя каза с лека усмивка:

— Да, аз можех да поддържам връзка с теб, но не го направих. Дали ме обвиняваш за това?

— Да те обвинявам? Та аз никога не съм те познавал.

— Не е така. Аз те задържах при нас, в общежитието, дори след като те отбих. И двамата искахме да живееш с нас. През първите години личния контакт с родителите има голямо значение — наскоро психолозите го доказаха. Пълната социализация може да се развие успешно едва след като детето е получило необходимата родителска обич...

Аз исках да продължа партньорството си с Палат и се опитах да издействам назначение за него тук, в Абинеи: Но работата му никога не свършваше, а той не би дошъл в Абинеи без назначение. Беше

много упорит в това отношение... В началото ми пишеше за теб, но после спря.

— Няма значение — каза младият мъж. Лицето му, отслабнало от болестта, беше покрито със ситни капчици пот. Челото му лъщеше.

Двамата отново се умълчаха. След малко Рулаг отново заговори със спокойния си, приятен глас:

— Всъщност имаше значение, а и все още има. Но Палат беше този, който остана при теб през годините на интеграция в обществото. Той изпитваше бащински чувства към теб, искаше да ти помогне. За мен работата винаги е била на първо място. Все пак се радвам, че си тук, Шевик. Трудно се привиква към живота в Абиней. Човек се чувства самотен и изолиран; тук хората не са така солидарни помежду си, както в малките градове. Аз познавам много интересни хора, с които ще ти бъде приятно да се запознаеш. Те биха могли да ти бъдат от полза. Познавам Сабул и мога да си представя с какво си се сблъскал в Института. Там въртят дребни интриги и човек се нуждае от опит, за да може да се предпази от тях. Радвам се, че си тук. Това ми доставя радост и удоволствие, каквото не съм търсила... Прочетох книгата ти. Твоя е, нали? В противен случай Сабул не би взел за съавтор един двадесетгодишен студент. Разбира се, не съм достатъчно компетентна, за да я разбера. Аз съм само инженер. Признавам, че се гордея с теб. Това е странно, нелогично, дори собственическо. Като че ли ми принадлежиш! Но когато човек започне да остарява, той има нужда от нещо, което да му вдъхва увереност в живота, да му дава сили. Звучи неразумно и нелогично, но понякога е така.

Той осъзна, че тя е самотна и тъжна. Болката в гласа ѝ го плашеше, той дори я намрази. Тя заплашваше паметта на баща му, чистата любов, в която той е бил заченат... Какво право имаше тя, която е изоставила Палат в нужда, сега да търси опора в неговия син? Той не можеше да ѝ даде нищо, абсолютно нищо. Не можеше да даде нещо на когото и да било.

— Щеше да бъде по-добре, ако не беше узнала за моето съществуване.

Тя въздъхна дълбоко и извърна поглед. Изглеждаше нещастна.

Старците в дъното на отделението се бутаха и смееха, обсъждайки нейната красота.

— Предполагам — каза тя, — че думите ми са прозвучали като някаква претенция към теб. Просто мислех, че ако ти искаш, можем да се сближим. Аз също мога да ти дам много...

Той не отговори.

— Разбира се, ние не сме майка и син, освен в биологичен смисъл — продължи тя, възвръщайки леката си усмивка. — Ти не ме помниш, а бебето, което аз помня, няма нищо общо с двадесетгодишния мъж. Всичко това е минало, което няма връзка с настоящето. Тук и сега, ние сме брат и сестра. Това е, което има значение, нали?

— Не знам.

Тя поседя мълчаливо около минута и после стана.

— Трябва да си починеш. Когато дойдох за първи път, ти беше много болен. Докторите казаха, че скоро ще бъдеш съвсем здрав. Не мисля, че ще дойда пак.

Той не отговори.

— Довиждане, Шевик — каза тя и се обърна. На Шевик му се стори (или това беше просто отблясък от някакъв кошмар), че в момента на обръщането, изразът на лицето ѝ рязко се промени и сякаш маската ѝ се разпадна на парчета. Сигурно беше само игра на въображението му. Тя вървеше по коридора с разкошната, отмерена походка на хубава жена. В края на коридора тя спря и усмихнато заговори една от помощничките.

Той даде воля на страха, който го обхвана още при пристигането ѝ; на ужасащото чувство, че е нарушил някакво обещание, че самото Време се е обърнало. Нещо в душата му се скъса и той заплака, заровил лице в дланите си. Нямахше сили дори да се обърне. Един болен старец се приближи към него, седна на крайчеца на леглото и го потупа по рамото.

— Всичко е наред, братко: всичко ще бъде наред, млади братко — тихо повтаряше той. Шевик го чуваше и усещаше приятелското му докосване, но това не можеше да го успокои. Дори братството не помагаше в тежък час, когато си сам в мрачното подножие на Стената.

ГЛАВА ПЕТА

УРАС

Шевик с облекчение посрещна края на туристическия период. В Ю Ун започваше новия семестър и той можеше спокойно да се залови за сериозна работа в този Рай, вместо само да го наблюдава от страни.

Той пое два семинара и свободно избираем курс лекции. От него не се изискваше преподавателска работа, но по негова молба администрацията организира двата семинара. Отвореният курс лекции не беше негова идея. Той бе посетен от студентска делегация, която го помоли за тези лекции и той веднага се съгласи. По този начин се организираха лекциите и в анареските учебни центрове: инициативата идваше от студентите или преподавателя, но най-често беше съвместна. Когато Шевик разбра, че администрацията е притеснена от тази идея, той се засмя:

— Но какво очакват те? Студентите по принцип са анархисти, като всички млади хора. Когато си на дъното, организиращ нещата отдолу нагоре!

Той нямаше намерение да бъде контролиран от административното ръководство (вече бе водил подобни битки) и неговото твърдо убеждение се предаде на студентите. За да избегне нежелани слухове и публикации в печата, ректорът на университета в крайна сметка се предаде и разреши курса. На първата лекция дойдоха около две хиляди студенти, но посещаемостта бързо спадна. Шевик се придържаше само към физическите теми и никога не изказваше лични или политически мнения, физиката, която преподаваше, бе на много високо ниво, но въпреки това няколкостотин души продължиха да посещават лекциите. Някои от тях просто бяха любопитни да видят човека от Луната; други бяха привлечени от личността на Шевик, от полъха на свободата, който усещаха в думите му, дори когато не разбираха сложната математика. Въпреки това, удивително голям брой разбираха и философията и математиката на неговите научни идеи.

Тези студенти бяха изключително добре подготвени. Мозъците им бяха добре тренирани и жадни за знания. Когато не учеха, те почиваха. Нищо не ги отвличаше от обучението им и те нямаша никакви други задължения. Те никога не заспиваха на лекции, както някои студенти на Анарес, уморени след задължителната тежка физическа работа, която вършат веднъж на всяка декада. Тяхното общество им осигуряваше пълна свобода: те нямаша никакви грижи и не търпяха лишения.

Въпреки липсата на странични задължения, Шевик усещаше, че за сметка на това възможността за лична инициатива беше сериозно ограничена.

Например, той беше ужасен от системата за полагане на изпити и не можеше да си представи по-голямо ограничение на естествения човешки стремеж към познание от задължението да се натрупа някаква информация, която при поискване да бъде възпроизведена. В началото той отказваше да дава тестове и да пише оценки, но това толкова притесни администрацията, че се наложи накрая да се предаде, за да не бъде неучтив към любезните си домакини. Той помоли студентите да напишат изложения по свободно избрана тема от физиката. Обясни на студентите, че ще пише на всички най-високата оценка, за да могат бюрократите да си вършат работата по оформянето на документите. Беше силно изненадан, когато много студенти дойдоха при него да се оплачат. Те искаха той да им посочи темата и да им зададе правилните въпроси. Не желяеха сами да измислят темите си, а да повторят отговорите, които вече бяха научили. Някои от тях сериозно възразиха срещу еднаквите оценки. Как тогава, питаха те, може да се види разликата между прилежния, умен студент и неподготвения мързеливец? Какъв смисъл имаше да работят усърдно? Щом като нямаше кой да ги оцени, защо въобще да работят?

— Да, разбира се — угрижено им отговаряше Шевик. — Ако не желаете да пишете, по-добре не го правете.

Те си тръгнаха — учтиви, но несъгласни. Бяха приятни момчета, с прями характери и вежливи маниери. Шевик вече познаваше историята на Урас и реши, че те всъщност бяха „аристократи“, макар че тази дума рядко се използваше в днешни дни. По времето на феодализма, аристократите са изпращали синовете си в университет и по този начин са повдигали престижа на институцията. Днес беше

тъкмо обратното: университетското образование даваше на човека самочувствие и престиж. Студентите с гордост обясняваха на Шевик, че с всяка година стипендии за Ю Ун се получават все по-трудно и това създавало естествена демократична обстановка в университета.

— Вие поставяте още една ключалка на вратата и я наричате „демокрация“ — отговаряше им той. Шевик харесваше своите интелигентни, вежливи студенти, но не изпитваше особена привързаност към никой от тях. Те всички непрекъснато крояха планове за бъдещата си кариера като академични или индустриални учени и изследователи. Всичко, което научаваха от него беше просто средство за постигане на единствената им цел: успешна кариера. Те не смятаха, че има смисъл да приемат от него други неща, които той можеше да им даде.

В резултат на това, той се оказа в необичайното за него положение да бъде зает единствено с подготовката на трите си часа седмично. През останалото време можеше да прави каквото пожелае. За последен път беше в такава ситуация през първата си година в Института в Абинеи. Тогава беше на двадесет години. От този момент личният и общественият му живот постепенно започна да се усложнява и да изисква все повече усилия и време. Той беше не само учен-физик, а и партньор, баща, одонианец и накрая — социален реформатор. Като такъв той не можеше, а и не искаше да бяга от нарастващите отговорности и грижи. Не беше освободен от нищо, но имаше свободата да избира. Тук беше обратното: като всички студенти и преподаватели, той нямаше нужда да върши друга, освен интелектуална дейност. Всъщност тук никой не вършеше нищо друго: някой друг оправяше леглата, някой друг почистваше стаите, други вършеха рутинната работа в университета. Всички пречки бяха премахнати. Нямаше семейства, съпруги... Въобще нямаше жени. Студентите нямаха право да се женят, докато са в университета, а женените преподаватели живееха в ергенски квартири на територията на университетското градче. Когато петте работни дни от седмицата изминаваха, те се прибираха по домовете си и прекарваха почивните дни със семействата си. Нищо не отвличаше хората от работата им. Всички необходими интелектуални стимули бяха осигурени: дискусии, разговори, срещи... Истински рай! Но Шевик не можеше да се захване за никаква сериозна работа.

Нещо му липсваше, нещо не беше наред. Той не беше създаден за това място, не беше достатъчно силен, за да приеме онова, което толкова щедро му се предлагаше. Чувстваше се изсушен и празен, като пустинен храст в прекрасен оазис. Животът на Анарес беше запечатал душата му. Сега водите на живота бликаха около него, но той не можеше да отпие от тях.

С усилие на волята той се зае да работи, но дори и работата не му донесе необходимата сигурност. Изглежда беше загубил дарбата, която, по негово мнение, му даваше предимство пред другите физици — способността да надушва истински важния проблем, да напипва нишката, която води право към целта. Беше загубил чувството си за ориентация. Той работеше в Лабораторията за изследване на светлината, четеше много и през лятото и есента написа три монографии. По нормалните стандарти това беше успешно полугодие, но той знаеше, че не бе постигнал нищо реално и важно.

И наистина, колкото по-дълго живееше на Урас, толкова по-нереален ставаше този свят за него. Той губеше контрол над усещанията си за този великолепен, жизнен и не изтощителен свят, който бе зърнал от прозорците на апартамента си онази първа нощ. Светът се изплъзваше от непохватните му, чуждоземни ръце и когато погледнеше надолу, той виждаше, че държи в ръцете си само опаковката.

Публикациите във вестниците му носеха пари. Той вече имаше в сметката си в Националната Банка 10000 Международни Парижни Единици от наградата „Сео Оен“ и още 5000 — дарение от Йотийското правителство. Към тази сума се прибавяше и солидната професорска заплата, която получаваше от университета и парите за трите монографии, изплатени му от Университетското издателство. Отначало всичко това му се струваше доста забавно, но постепенно започна да го изнервя. Вече не можеше да не обръща внимание на най-важното нещо на тази планета: парите. Той се опита да прочете някои основни книги по икономика, но те неудържимо го отегчаваха, сякаш някой непрекъснато му разказваше дълъг, скучен и безсмислен сън. Независимо от всичките си усилия, той не успя да проумее как функционират банките, защото капиталистическите операции бяха за него толкова безсмислени, колкото и обредите в примитивните религии. В жертването на човешки живот в името на религията и вярата можеше да се открие някаква красота, макар и ужасяваща;

докато в ритуала на паричната размяна имаше само алчност, мързел и завист и точно те направляваха човешките дела. Тук дори ужасното беше банално. Шевик с презрение гледаше на тази чудовищна дребнавост и тя не го интересуваше. Той не искаше и не можеше да признае, че всъщност това го плашеше.

През втората седмица от пребиваването си в А-Йо, Сайо Пе го заведе „на покупки“. Шевик не желаше да се раздели с дългата си коса — тя беше част от него, — но искаше да се облича в ураски стил, с техни дрехи и обувки. Не му се искаше да изглежда като чужденец. Простичкият му костюм наистина се набиваше на очи, а смачканите му планинарски полуботуши изглеждаха доста странни сред голямото разнообразие от елегантни обувки. Пе го заведе в шивашко ателие на булевард „Сентеневия“, бляскавата търговска улица на Нио Есяя.

Той беше толкова смутен и объркан от това преживяване, че се опита да го забрави колкото се може по-скоро, но кошмарите го преследваха месеци наред. Булевард „Сентеневия“ беше дълъг три километра — едно гъмжило от хора и превозни средства и най-вече от стоки. Стоки за продаване, стоки за купуване; палта, рокли, пенъоари, панталони, бричове, ризи, блузи, шапки, обувки, чорапи, шалове, кърпи, жилетки, пелерини; дрехи за сън, дрехи за плуване, дрехи за игра, дрехи за следобедно парти, за вечерно парти, за излет, за пътуване, за театрално представление, за езда, за работа в градината, за посрещане на гости... и всичките в стотици различни кройки, стилове, цветове, и от различни платове; парфюми, часовници, лампи, статуи, козметика, свещи, картини, фотоапарати, вази, дивани, чайници, възглавници, кукли, стъргала, подложки за коленичене в църква, скъпоценни камъни, килими, клечки за зъби, календари, платинена бебешка дрънкалка с дръжка от планински кристал, електрическа острилка за моливи, ръчен часовник с диамантени цифри върху циферблата; малки статуетки от теракота и антикварни предмети и стари картички и джунджурии и финтифлюшки — всичките абсолютно безполезни или толкова засукани, че не могат да се използват. Тонове лукс, тонове екскременти. На първата пресечка Шевик се спря прел една блестяща витрина, окичена с дрехи и бижутерия. На централно място висеше едно космато палто.

— Това палто струва 8400 единици?! — невярващо попита той, защото наскоро беше прочел във вестниците, че „средната годишна

заплата“ е 2000 единици.

— О, да, това е истинска кожа, която в днешни дни е много рядка, защото животните са защитени — отвърна Пе. — Красиво нещо, нали? Жените обожават кожени палта.

Продължиха нататък. Като стигнаха до следващата пресечка, Шевик вече се чувстваше страхотно изтощен. Искаше му се да затвори очи.

Най-странното от всичко на тази кошмарна улица беше, че нито една от милионите стоки не се произвеждаше тук, а само се продаваше. Къде бяха работилниците, ателиетата, заводите: къде бяха фермерите, занаятчиите, миньорите, тъкачите, химиците, резбарите, дизайнерите, стругарите: къде беше работната ръка, хората? Някъде другаде. Зад някакви стени. Всички хора в тези магазини бяха или продавачи или купувачи. Единственото нещо, което ги свързваше с тези предмети беше притежанието.

Той откри, че ако знае номера на желаните дрехи, може да ги поръча по телефона (както и всичко друго) и оттогава не стъпи на кошмарната улица.

Комплекта дрехи и обувки му беше доставен след седмица. Той ги облече и застана пред голямото огледало в спалнята си. Удобното сиво сако, бялата риза, черните панталони и чорапи в същия цвят, както и обувките отлично прилепваха на източената му фигура и тесните стъпала на краката. Той предпазливо докосна едната обувка. Беше направена от същия материал, с който бяха покрити креслата в съседната стая. Сякаш докосна кожа. Наскоро някой му обясни, че това наистина е кожа, обработена кожа от животно. Той потръпна от допира до кожата, изправи се и извърна поглед от образа си в огледалото, но за част от секундата успя да забележи, че в тези дрехи приликата е майка му, Рулаг, беше шокираща.

В средата на есента имаше продължителна ваканция между семестрите и студентите си заминаха по домовете си. Шевик отиде на няколкодневна екскурзия в планината Мейтейс, заедно с група студенти и изследователи от Лабораторията за изследване на светлината. Като се върна, той се зае да работи на големия компютър в лабораторията, който беше прекалено натоварен през семестъра. Работата не му спореше и той започна да влага по-малко усърдие и

воля в нея. Спеше повече от обичайното, разхождаше се, четеше и се успокояваше, че просто прекалено много бърза във всичко. Не можеше да осмисли цял един нов свят само за няколко месеца. Парковете на територията на университета бяха прекрасни през есента; златистите листа блестяха от дъждовни капки, понесени от есенния вятър под мекото, сиво небе. Шевик потърси и прочете някои от най-великите творби на йотийските поети. Той разбираше тези творби, защото в тях се говореше за цветята, птичките и цветовете на есенната гора. Те му доставяха огромно удоволствие. На смрачаване той се връщаше, уморен и доволен, в тихата, спокойна стая, чиито форми и пропорции все още предизвикваха неговото възхищение. Той привикна към великолепието и удобствата, те му станаха близки. Лицата на хората през Другарските вечери, на колегите, които харесваше или не харесваше: всички му станаха близки. Така беше и с храната, чието разнообразие и количество в началото го стряскаше. Мъжете, които сервираха на масата му знаеха неговите предпочитания и подбираха това, което би избрал самия той. Той все още не ядеше месо. Беше опитал, за да не обиди любезните си домакини и за да докаже на самия себе си, че не се влияе от ирационални предразсъдъци, но стомаха му си имаше свое мнение по въпроса и се разбунтува. След няколко произшествия той се отказа от опитите си и остана вегетарианец, което въобще не повлия на големия му апетит.

Шевик с нетърпение очакваше вечерята и бе наддал няколко килограма след пристигането си на Урас. Сега изглеждаше много добре — почернял и отпочинал след екскурзията в планината.

Той стана от масата и неговата внушителна фигура привлече всеобщото внимание в огромната университетска трапезария, чийто купол се издигаше високо над главите на хората. Стените на трапезарията бяха облицовани с изящна ламперия и украсени с пейзажи и портрети, а трепетливата светлина на свещите по масите се отразяваше в порцелановите чинии и сребърните прибори. Шевик поздрави един познат на съседната маса и продължи нататък, спокоен и замислен. От другия край на трапезарията Чифойлиск забеляза Шевик и го последва, настигайки го до вратата.

— Бихте ли ми отделили няколко минути, Шевик?

— Да, разбира се. В моя апартамент?

Той беше привикнал към постоянната употреба на това притежателно местоимение и вече го повтаряше несъзнателно. Чифойлиск се колебаеше.

— Предлагам да отидем в библиотеката. На път ви е, пък и аз искам да взема една книга.

Те прекосиха вътрешния двор, който ги делеше от библиотеката на Благородната наука — стар термин за физиката, който все още се използваше дори на Анарес в някои случаи. Смрачаваше се и валеше дъжд. Чифойлиск разпъна чадъра си, но за Шевик разходката под дъжда беше толкова приятна, колкото разходката в слънчево време за урасците.

— Ще се намокрите — измърмори Чифойлиск. — Имахте болки в гърдите, нали? Трябва да се пазите.

— Чувствам се отлично — отвърна Шевик, наслаждавайки се на свежия дъждец. — Онзи, правителственият доктор ми предписа лечение с инхалации и това подейства. Вече не кашлям. Помолих доктора да опише този вид лечение по радиото на нашия синдикат в Абиней. Той се отзова на молбата ми с удоволствие. Толкова е просто и може да облекчи кашлицата, предизвикана от праха на Анарес. Но защо чак сега? Защо не работим заедно, Чифойлиск?

В отговор тувиецът сардонично се изсмя. Те влязоха в полумрачната читалня на библиотеката. Редиците от стари книги под мраморната колонада излъчваха спокойствие. Лампите по дългите маси представляваха глобуси от алабастър. В читалнята нямаше никой, но библиотекарят побърза да запали огъня в камината и да се увери дали уважаемите посетители не се нуждаят от нещо друго. След това той незабележимо се оттегли. Чифойлиск стоеше пред камината и наблюдаваше как се разгарят подпалките. Мургавото му, умно лице изглеждаше преждевременно остаряло.

— Шевик, това, което искам да ви кажа, е доста неприятно — започна той с хриплив глас. — В това няма нищо чудно — продължи той със смирен тон, който Шевик за пръв път чуваше от него.

— Бих искал да ви попитам, дали знаете какво правите тук?

— Мисля, че да — отвърна Шевик след кратка пауза.

— В такъв случай осъзнавате, че са ви купили?

— Купили?

— Наречете го „кооптиран“, ако желаете. Чуйте ме. Независимо колко интелигентен е един човек, той не може да види това, за което няма очи. Вие нямате възможност да осъзнаете ситуацията, в която се намирате. Тук, в тази олигархична плутократска държава с капиталистическа икономика. Как можете да видите всичко това, след като идвате от една малка комуна гладуващи идеалисти, горе в небето?

— Чифойлиск, уверявам ви, че на Анарес не са останали много идеалисти. Да, преселниците са били идеалисти, щом са заменили този прекрасен свят за една прашна пустиня. Но оттогава са изминали седем поколения! Нашето общество е практично. Дори твърде практично, заето единствено с оцеляването си. Какъв идеализъм може да има там, където солидарността и взаимната помощ са само начини за оцеляване?

— Не мога да споря с вас за одонианските ценности. Не че никога не съм искал! Това, което със сигурност знам, е, че ние сме много по-близки до вас от хората в тази страна. Ние сме продукти на същото велико революционно движение от осми век. Ние сме социалисти, също като вас.

— Но вие сте архисти! Държавата Тува е дори по-централизирана от държавата А-Йо. Една силова структура контролира всичко: правителството, държавната администрация, полицията, армията, образованието, законите, търговията, производството... Освен това икономиката ви е основана на парични взаимоотношения.

— Тези взаимоотношения се заключават в това, че всеки работник получава толкова, колкото е заслужил, според стойността на неговия труд. Той не получава парите си от капиталисти, на които е принуден да слугува, а от Държавата, чийто гражданин е и той!

— Работникът сам ли определя стойността на труда си?

— Защо не дойдете в Тува и сам да видите как функционира реалния социализъм?

— Знам какво е реален социализъм и бих могъл да ви кажа — отвърна Шевик, — но ще позволи ли вашето правителство да кажа това на хората в Тува?

Чифойлиск бутна с крак един пън, който още не се запалваше. Пламъците хвърляха отблясъци по напрегнатото лице и дълбоките му бръчки. Той не отговори на въпроса на Шевик. След дълго мълчание той каза:

— Не искам да заплитам мръсни игрички с вас. От това няма да има никаква полза, пък и аз няма да го направя. Искам само да ви попитам, ще се съгласите ли да дойдете в Тува?

— Още не, Чифойлиск.

— Но какво можете да постигнете тук?

— Искам да си свърша работата. Освен това, тук съм близо до седалището на Съвета на Световните Правителства...

— ССП? Та той от тридесет години се контролира единствено от А-Йо. Не си въобразявайте, че той ще ви спаси!

— Значи съм в опасност? — попита Шевик след кратък размисъл.

— Дори и това ли не сте разбрали?

— Според вас от кого трябва да се пазя?

— На първо място от Пе.

— О, да — каза Шевик и облегна ръка на богато украсената със златни нишки полица над камината. — Пе е много добър физик и е много любезен, но аз не му вярвам.

— Защо?

— Ами... винаги е уклончив.

— Да, така е. Добра психологическа преценка. Но Пе не е опасен за вас заради неясния си, уклончив характер. Той е верен и амбициозен агент на Правителството. Той редовно дава сведения за вас и за мен на Отдела за Национална Сигурност. Това е тайната полиция. Бог знае, че не ви подценявам, но виждате ли, вие подходите към всеки като към личност и индивидуалност, а това няма да ви донесе нищо добро тук. Трябва да започнете да разбирате кой стои зад тази или онази личност.

Докато Чифойлиск говореше, Шевик вътрешно се стегна, изправи се и също се втренчи в пламъците на огъня.

— Откъде знаете това за Пе — попита Шевик.

— Оттам, откъдето знам, че вашия и моя апартамент са натъпкани със скрити микрофони. Това ми е работата.

— Значи вие също сте агент на вашето правителство?

Чифойлиск извърна поглед, после изведнъж погледна Шевик в очите и заговори тихо, с омраза:

— Да, разбира се, че съм агент. Всички го знаят. Моето правителство изпраща в чужбина само хора, в които има доверие... И то може да ми вярва! Защото мен не са ме купили, като всички тези

проклети богаташи, наречени професори! Аз вярвам в моето правителство и в моята страна!

Думите му започнаха да се изливат като бурен поток.

— Огледайте се, Шевик! Вие сте сам сред вълци! Те се държат добре с вас, дават ви пари, апартамент, лекции, студенти; водят ви на екскурзии по замъци, модерни заводи и красиви селца. Всичко е чудесно! Всичко е прекрасно! Но защо? Защо ви докараха от Луната, защо ви величават и издават книгите ви, защо ви дават лекции и достъп до библиотеките и лабораториите? Мислите ли, че го правят само от братска любов и нямат никакъв научен интерес? Тук всичко се прави с цел печалба, Шевик!

— Знаем. Дойдох да направя сделка.

— Сделка ли? Но защо?

Лицето на Шевик доби мрачното, решително и замислено изражение, което имаше, когато видяха крепостта на Дрио.

— Знаеш какво искам, Чифойлиск. Искам моя народ да не бъде изгнаник. Дойдох тук, защото не смятах, че вие в Тува искате това. Вие се страхувате от нас. Опасявате се, че ние ще донесем със себе си идеите на старата, истинската революция, която се бореше за справедливост. Вие започнахте тази борба, но спряхте по средата. Тук, в А-Йо се страхуват по-малко от мен, защото вече са забравили Революцията. Хората вече не вярват в нея и мислят, че ако могат да притежават достатъчно неща, животът е поносим, дори в затвор. Но аз никога няма да повярвам в това. Аз искам да съборя стените, искам солидарност, човешка солидарност. Искам да има свободен обмен на идеи между Анарес и Урас. Доколкото можеш, работих за тази кауза на Анарес, а сега работя за нея на Урас. Там аз действах. Тук правя сделки.

— С какво търгувате?

— Ти знаеш, Чифойлиск — неуверено и тихо каза Шевик. — Ти знаеш какво искат те от мен.

— Да, знам. Но не предполагах, че сте готов — отвърна тувиецът. Острият му, рязък тон се превърна в беззвучен, дрезгав шепот. — Значи я имате. Общата теория на Времето.

Шевик вдигна очи към него с едва загатната ирония в погледа.

— В писмен вид ли? — настоя Чифойлиск.

Шевик продължи да го гледа право в очите около минута и накрая отговори:

— Не.

— Това е добре — каза Чифойлиск с облекчение.

— Защо?

— Защото, ако беше написана, те вече щяха да я имат.

— Какво имате предвид?

— Това, което казвам. Нали Одо е казала, че където има собственост, там има и кражба?

— „За да направите някого крадец, направете го собственик; за да направите престъпление, създайте закони“. Това е от „Социалният организъм“.

— Точно така. Където има заключени документи, има и хора с ключове за вратата!

Шевик трепна.

— Да, това са много неприятни неща — каза той, вече на висок глас.

— За вас да, но не и за мен. Аз нямам вашите индивидуалистични морални скрупули. Аз знаех, че не сте записали Теорията. Ако мислех, че е така, щях да направя всичко възможно да я имам. С изнудване, кражба или дори със сила, ако смятах, че мога да ви отвлека, без да предизвикам война с А-Йо. Щях да направя абсолютно всичко, за да отнема теорията от дебелиите йотийски капиталисти и да я дам в ръцете на Централния Президиум на моята страна. Великата цел, на която служа и винаги съм служил е мощта и благоденствието на моята родина.

— Вие лъжете — спокойно каза Шевик. — Да, вие сте патриот, но вие поставяте истината, научната истина, а може би и лоялността към личностите, на които я дължите над патриотизма. Вие няма да ме предадете.

— Ако трябва, ще го направя — грубо отвърна Чифойлиск. Той понечи да си тръгне, но спря, обърна се и каза с мрачно примирение:

— Мислете каквото искате. Не мога да ви отворя очите.

Това остава за вас. Но помнете, ние искаме да дойдете при нас. Ако в крайна сметка разберете, какво става тук, елате в Тува. Не са тези хората, с които можете да бъдете братя! Не трябва да ви казвам това, но все пак: ако не дойдете при нас, в Тува, поне не давайте

теорията си на йотийците. Не давайте нищо на собствениците и използвачите! Махнете се оттук. Върнете се у дома. Дайте на вашия народ това, което имате.

— Те не го искат — безизразно отвърна Шевик. — Мислите ли, че не съм опитал?

Четири или пет дни по-късно Шевик потърси Чифойлиск, но му отговориха, че той се е върнал в Тува.

— Завинаги ли? — попита Шевик. — Не ми каза, че ще заминава.

— Един тувиец никога не знае кога точно ще получи заповед от Централния Президиум — обясни му Пе. Да, точно Пе, разбира се, че беше Пе. — той знае само, че когато получи заповед, най-добре е да побърза и да не си почива много-много по пътя. Горкия стар Чиф! Чудя се в какво е съгрешил!

Веднъж или два пъти седмично Шевик посещаваше Атро в прекрасната му малка къща в покрайнините на университетския град. За него се грижеха няколко слуги, също толкова възрастни. Почти на осемдесет, той беше жив паметник на първокласния физик, както сам обичаше да казва. За разлика от Гвараб, работата му беше получила нужното признание, но възрастта, също както при нея, го караше да не обръща внимание на тези неща. Поне интересът му към Шевик изглеждаше изпяло личен. Бяха нещо като другари. Атро беше първия физик от Последователната школа, който прие възгледите на Шевик по въпроса за Времето. Той се беше борил с оръжията на Шевик, в името на неговите теории срещу всички установени и уважавани научни възгледи. Тази битка беше продължила няколко години, докато най-накрая публикуването на пълния текст на „Принципи на Едновременността“ осигури победата на привържениците на Едновременността. Тази битка бележеше върховата точка в живота на Атро. Той не би се борил за друго, освен за истината, но всъщност самата борба му доставяше по-голямо удоволствие от възтържествуването на истината. Атро можеше да проследи родословното си дърво за последните хиляда и сто години. Предците му са били генерали, принцове и едри земевладелци. Семейството му още притежаваше имение от 28 000 декара в провинция Си, най-богатия селскостопански район в А-Йо. Речта му беше изпъстрена с

архаизми, които той употребяваше с гордост. Богатството не го вълнуваше и той говореше за правителството като за „банда демагози и безгръбначни политици“. Неговото уважение не можеше да бъде купено. И все пак, той уважаваше всеки глупак, стига да има „достоеен произход“. В много отношения личността му беше пълна загадка за Шевик. Той беше аристократ. И все пак, неговото неподправено отвращение от властта и парите, караше Шевик да го чувства по-близък от когото и да било на Урас.

Веднъж двамата седяха в остъклената оранжерия, където Атро отглеждаше всякакви редки и екзотични цветя и Шевик чу от него фразата „ние, сетианците“.

— Това не е ли някаква глупост на жълтата преса?

„Жълта преса“ бяха всички вестници, радио— и телевизионни канали и дори романи, които бяха предназначени за работниците от големите градове.

— Глупост ли? — повтори Атро. — Скъпи приятелю, кой ви каза това? Под „сетианци“ аз наистина разбирам това, което разбират и полуграмотните читатели на жълтата преса. Хората на Урас и на Анарес!

— Просто се учудих, че използвате чужда, „не-сетианска“ дума.

— Преди сто години няхахме нужда от нея. „Човечество“ вършеше работа. Но преди шейсет и няколко години това се промени. Прекрасно се спомням, че беше слънчев, летен следобед. Аз бях на седемнайсет. Разхождах коня си, когато по-голямата ми сестра извика от прозореца: „По радиото предават разговор с някой от Космоса!“ Горката ми майка помисли, че сме обречени. Нали знаете — извънземни духове и така нататък. Но това беше просто първата връзка с Хейн. Говореха нещо за мир и братство... Е, в наши дни „човечество“ е твърде широко понятие. И какво означава „братство“? Ние с теб сме роднини, драги ми Шевик. Може би преди няколко века твоите предци са гонели козите из планините, докато моите са карали сърф в провинция Си, но все пак ние сме едно семейство. За да го разбере, човек трябва да срещне, или поне да говори със същество от друга слънчева система. С хора, които нямат нищо общо с нас, освен че също имат по два крака, две ръце, глава и някакъв мозък в нея!

— Но нали на Хейн са доказали, че всички...

— Че всички хора са потомци на междузвездни колонисти от Хейн, тръгнали преди милион или два милиона или три милиона години. Да, това го знам. Доказали! В името на Първичното Число, Шевик, ти говориш като семинарист в първи курс! Сериозно ли мислиш, че може да има достоверно историческо доказателство след такъв период от време! Тези от Хейн си подхвърлят хилядолетията като топки, но това не е история, а жонглиране. Доказателство! Религията на моите деди може да ме осветли също толкова убедително по този въпрос. Според нея аз произлизам от Пинра Од, когото Господ прогонил от Градината, защото имал неблагоприятното да преброи пръстите на ръцете и краката си, да ги събере с числото двадесет и в резултат на това Времето във Вселената започнало да тече. Ако трябва да избирам, бих предпочел тази история пред инопланетните измислици.

Шевик се разсмя. Остроумието на Атро му доставяше удоволствие. Но този път старецът беше сериозен. Той потупа Шевик по ръката, повдигна вежди и примлясна, както правеше винаги, когато се развълнува.

— Искрено се надявам, че и ти мислиш така, скъпи Шевик. Сигурен съм, че много неща във вашето общество заслужават уважение, но то не учи хората как да разграничават нещата едно от друго, а това е най-голямото постижение на цивилизацията. Не искам тези проклетни чужденци да те заматават с техните приказки за братство, взаимноизгодно сътрудничество и други такива. Те ще ти натъпчат мозъка с цял куп глупости за „човешка солидарност“ и „вселенска лига на световите“, а аз не искам да гледам как ще погълнеш всичко това. Законът на живота е един: борба — съперничество — елиминиране на по-слабия — безмилостна война за оцеляване. Аз искам най-добрите да оцелеят. Така разбирам аз „човечността“. Сетианците. Ти и аз. Урас и Анарес. Сега ние сме понапреднали от всички тези хейнянци и теранци, или както там се наричат. Ние трябва да останем първата сила. Те ни дадоха начина за междузвездно пътуване, но сега ние правим по-добри космически кораби. Когато бъдеш готов с твоята Теория, аз искрено се надявам, че ще помислиш дълга си към своята раса; за това какво означава лоялност и на кого я дължиш. В полуслепите очи на Атро се появиха

старчески сълзи. Шевик успокоително сложи ръка на рамото на стария човек, но не каза нищо.

— Разбира се, те сами ще достигнат до нея. Така и трябва. Научната истина не може да се скрие, както не е възможно да скриеш слънцето под камък. Но преди да достигнат до Теорията, те ще трябва да платят за нея! Ние трябва да заемем полагащото ни се място. Те трябва да ни уважават и ти ще ги накараш! Мигновено преминаване през пространството! Ако успеем, техните ракети няма да струват и пукната нара. Но ти знаеш, че аз не искам пари. Искам да бъде признато върховенството на Сетианската наука, на Сетианския разум! Ако трябва да има междузвездна цивилизация, тогава Господ ми е свидетел, че не искам ние да сме в най-долната каста. Ние трябва да влезем в нея като благородници, с най-богатия дар в ръцете си. Така трябва да бъде!

Развълнуван, Атро замълча за момент.

— Е, понякога доста се наля, когато стане дума за това. Между другото, как върви твоята книга?

— Работя върху гравитационната хипотеза на Скаск. Имам чувството, че той греша, като използва само частично диференциалните уравнения.

— Но последната ти монография също беше посветена на гравитацията! Кога ще се заемеш с истински важния проблем?

— Нали знаеш, че за нас, одонианците средствата са и цел — меко отговори Шевик. — Освен това без гравитацията не мога да създам теория на Времето, не мислиш ли?

— Искаш да кажеш, че ще ни я даваш на части? — подозрително запита Атро. — Това не ми беше минавало през ума. Ще трябва подробно да изуча последната ти монография. Някои части от нея ми се струват лишени от смисъл. Напоследък очите ми ужасно се уморяват. Май този проклет увеличителен проектор, който използвам за четене нещо се е повредил. Думите излизат неясни и замазани.

Шевик погледна стареца с умиление и жал, но не му каза нищо повече за теорията си.

Всеки ден Шевик получаваше покани за приеми и тържествени откривания. Той посещаваше някои от тях, защото имаше мисия на Урас и трябваше да се опита да я изпълни. Трябваше да посее семената на братството, самият той трябваше да стане символ на солидарността

между двата свята. Той говореше и говореше, а хората го слушаха и казваха: „Това е истина“.

Шевик се чудеше защо правителството не му пречи да говори пред хората. Вероятно Чифойлиск е преувеличил властта на цензурата, заради своите си цели. Той проповядваше чист анархизъм и никой не го спираше. Но защо трябваше да му пречат? Струваше му се, че всеки път говори пред едни и същи хора: добре облечени, охранени, любезни, усмихнати. Всички хора на Урас ли бяха такива? „Болката сближава хората“ — говореше Шевик, изправен пред тях, а те кимаха и казваха: „Да, наистина“.

Той започна да намразва тези хора и спря да приема поканите им.

Това означаваше, че приема поражението си и се изолира от другите, а това не беше неговата цел. Не че някой му пречеше. Отново познатата, стара причина: той странеше от другите. Той беше сам, ужасяващо сам сред стотиците хора, които срещаше всеки ден. Проблемът беше в това, че той нямаше връзка, не можеше истински да се докосна до същността на хората, до сърцевината на самия Урас.

Една вечер, по време на преподавателско празненство, той каза:

— Разбирате ли, аз не зная как живеете. Виждам частните къщи само отстрани и не знам нищо за семейния ви живот. Познавам само вашата работата, лабораториите, трапезариите...

На другия ден Ой малко сковано попита Шевик дали би приел покана за вечеря с преспиване в дома му, следващия уикенд.

Домът на Ой се намираще в Амоено, село на пет километра от Ю Уи. По стандартите на Урас къщата беше скромна, предназначена за семейство от средната класа. Може би беше малко по-стара от другите къщи. Беше построена преди около триста години от камък. Стените на стаите бяха облицовани с ламперия. Имаше характерните за ураската архитектура сводести прозорци и врати. Сравнително оскъдната мебелировка зарадва окото на Шевик. Стаите изглеждаха просторни и по-малко претрупани с излишна украса. Той винаги се чувстваше неловко сред лукса, излишъка и удобствата на обществените сгради, където се провеждаха тържествените приеми и чествания. Урасците определено имаха вкус, но много често той беше насочен изключително към преднамерена показност. Естественото желание за притежаване на вещи се беше извратило под натиска на икономическата конкуренция и това е оказало влияние върху

качеството на вещите — целта беше не качеството, а механичното изобилие. Вместо това, в къщата на Ой цареше изящество, постигнато чрез ограничения.

На вратата го посрещна прислужник, който пое палтата им. От кухнята в приземния етаж, където даваше нареждания на готвача, излезе съпругата на Ой и ги поздрави.

По време на разговора преди вечеря, Шевик с изненада откри, че се стреми да направи добро впечатление на домакинята. Държеше се любезно и приятелски. Беше толкова приятно отново да разговаря с жена! Нищо чудно, че напоследък се чувстваше самотен и изолиран сред всичките тези мъже. Нищо не можеше да замени приятната тръпка от общуването с противоположния пол. Сева Ой беше привлекателна жена. Като гледаше изящните линии на слепоочията и шията ѝ, Шевик реши, че ураския обичай жените да бръснат главите си в същност не беше толкова отблъскващ. Тя се дължеше сдържано и някак плахо. Той се опита да я накара да се поотпусне и беше много доволен от себе си, когато усети, че успява.

Вечерята беше готова и към тях се присъединиха две деца.

— Полкова е трудно да намериш добра гувернантка в тази част на страната! — извини се Сева Ой. Шевик се съгласи, макар че въобще нямаше представа какво е това „гувернантка“! Той погледна двете момчета с не по-малко удоволствие и облекчение. Откакто напусна Анарес, той почти не беше виждал деца.

Те бяха чисти и послушни деца, които говореха само ако ги попиташ нещо. Бяха облечени в дрехи от синьо кадифе и от време на време със страхопочитание поглеждаха към Шевик. За тях той беше същество от друг свят. Деветгодишното момче пошушна на седемгодишното да не зяпа хората и грубо го ощипа. Малкият също го ощипа в отговор и се опита да го ритне под масата. Явно още не беше привикнал към основният принцип за правото на по-силния.

В къщи Ой беше различен човек. Потайния поглед и провлачения говор липсваха. Семейството му се отнасяше към него с уважение, но това уважение се оказва взаимно. Шевик знаеше възгледите на Ой за жените и с изненада откри, че той се отнася с жена си внимателно, дори деликатно.

„Това е кавалерство“, сети се Шевик за новата дума, която научи наскоро: но бързо разбра, че това отношение е нещо повече от

кавалерство. Ой обичаше жена си, доверяваше ѝ се. Той се държеше с нея и децата почти като анаресец. Всъщност, в семейна обстановка той се оказа обикновен, приятен, свободен човек.

Тази свобода беше ограничена само в рамките на малкото семейство, но самият Шевик се почувства спокоен и свободен с тях.

Разговорът беше спрял за момент, когато по-малкото момче каза с тъничкия си, ясен глас:

— Господин Шевик не е много добре възпитан.

— Защо? — попита Шевик преди съпругата на Ой да успее да смъмри детето.

— Вие не казахте „благодаря“.

— За какво?

— Когато ви подадох чинията с туршия.

— Ини, млъкни!

„Садик! Не бъди егоист!“ Тонът беше абсолютно същия, помисли си Шевик.

— Помислих, че вие я споделяте с мен. Тя подарък ли беше? Ние си благодарим само за подаръците, а другите неща просто споделяме, без да говорим за това. Искаш ли да ти върна туршията?

— Не, аз не обичам туршия — отвърна детето и погледна Шевик с ясните си, черни очи.

— Значи няма никаква пречка да я споделим — каза Шевик. Голямото момче изгаряше от желание да ощипе Ини, но се въздържа. Ини се разсмя, показвайки белите си зъбки, наведе си към Шевик и тихо каза:

— Искаш ли да видиш моята видра? — Да.

— Тя е отзад, в градината. Мама я занесе там, защото мислеше, че може да ви обезпокои. Някои възрастни не обичат животните.

— О, аз ги харесвам. В моята страна няма животни.

— Нямате животни? — учуди се по-голямото момче. — Татко! Господин Шевик каза, че при тях нямат животни!

Ини също зяпна невярващо.

— Но какво имате тогава?

— Хора. Роба. Червеи. Дървета, наречени холуми.

— Какви са тези дървета?

Така разговорът продължи половин час. За пръв път някои питаше Шевик за Анарес. Децата задаваха въпросите, но родителите

им също слушаха с интерес. Шевик старателно избягваше да говори по етически или морални въпроси. Не беше дошъл тук, за да прави пропаганда пред децата на домакина си. Той просто им разказваше за Прашната земя; за Абиней; за облеклото на хората; за това какво нравеха, когато искат нови дрехи и с какво се занимаваха децата в училище. Последното прозвуча малко като пропаганда, въпреки усилията на Шевик. Ини и Еви бяха очаровани от учебната програма на анареските деца, която включваше обучение по наторяване на земеделските площи, дърводелство, поддръжка на пътищата, писане на пиеси, поправка на канализацията, печатане на книги и всички останали дейности, с които се занимаваха възрастните. И никакви наказания.

— Е, понякога се налага да те оставят сам за известно време — поясни Шевик.

— Но как се поддържа реда? — внезапно се намеси Ой, сякаш дълго време бе таил въпроса и повече не издържаше на напрежението. — Защо хората не крадат и не се избиват един друг?

— Никой не притежава нищо за крадене. Ако искаш нещо, можеш да си го вземеш от районната продоволствена станция. Колкото до насилието, не знам... Ой, ти би ли ме убил? Дори ако искаш да ме убиеш, законът може ли да те спре? Принудата е най-неефективния начин за осигуряване на ред.

— Добре, но кой върши мръсната работа?

— Каква мръсна работа? — попита съпругата на Ой, която не следеше разговора.

— Събирането на боклука, копаенето на гробове...

— Добива на живак — добави Шевик и едва не каза „филтрирането на лайната“, успявайки навреме да се сети, че урасците използваха евфемизми за подобни неща. Още в самото начало на пребиваването си на Урас, той осъзна, че тук живеят сред планини от екскременти, но никога не споменават за това.

— Тези дейности ги вършим заедно. Никой не е длъжен да ги върши непрекъснато, освен ако това не му харесва. По един ден на всяка декада управителният комитет на комуната, квартала или всеки, който има нужда, може да те помоли да се включиш в такава работа. Правим списък на смените, а назначенията на неприятна или опасна

работа, например в мините и леярните, са за не повече от половин година.

— Но в такъв случай целият персонал се състои от хора, които не познават работата!

— Да. Не е много ефикасно, но какво друго може да се направи? Не можеш да кажеш на някого да върши работа, която ще го осакати или убие за няколко дни. Защо да го прави?

— Значи човек може да не се подчини на заповед?

— Не става дума за заповеди, Ой. Той отива в центъра по Трудова заетост и казва: „Искам да работя това и това, какво ще ми предложите?“ И те му казват къде има подобна работа.

— Но защо хората вършат мръсната работа без принуда?

— Защото я вършат заедно... Има и други причини. Виждате ли, животът на Анарес не е така богат и разнообразен, както на Урас. В малките комуни няма много забавления и ако човек върши еднообразна работа на някаква машина, на него ще му бъде приятно веднъж на десет дни да излезе навън, с други хора, за да оре или да слага тръби... Освен това съществува предизвикателството. Тук смятате, че основният мотив за работа са парите, жаждата за печалба. Но при нас няма пари и може би мотивацията е по-ясна.

Хората обичат да правят нещо и искат да го правят най-добре. Те се заемат с тежка и опасна работа, защото се гордеят с нея и могат да се... изтъкнат пред другите, пред по-слабите. „Ей, вие, малките, вижте колко съм силен“... Разбирате ли? Човек обича да върши онова, в което е най-добър. Всъщност, това е въпросът за целта и средствата. В крайна сметка работата се върши заради самата нея. Тя е вечното удоволствие от живота. Всяка личност съзнава това. Същото важи и за социалното съзнание, за мнението на твоите съседи. На Анарес няма друга награда и друг закон, освен собственото удоволствие и уважението на другите. Това е всичко. Общественото мнение е най-голямата сила.

— Има ли такива, които се противопоставят на общото мнение?

— Да, но рядко — отвърна Шевик.

— Всички ли работят еднакво упорито? — попита съпругата на Ой. — Какво става, ако някой просто не иска да работи?

— Той се премества, отива на друго място. На хората просто им писва от него. Разбирате ли? Те се подиграват с него или стават груби

и го набиват. В малките комуни могат да затичат името му от списъка за храна и той трябва да си готви сам, което е голямо унижение. Затова той се премества на друго място, после на трето... Някои правят това цял живот. Наричат ги „нучниби“. Аз също съм нещо като нучниб. Като стоя тук, аз всъщност избягвам сегашното си назначение. Преместил съм се по-далеч от когото и да било.

Шевик говореше спокойно. Дори и да имаше горчивина в гласа му, децата не можеха да я забележат, а родителите им не можеха да си я обяснят.

— Не знам кой върши мръсната работа тук, на Урас — каза той. — Странно, никога не съм виждал такъв човек. Защо я вършат? Повече ли им плащат?

— Опасните професии са добре платени, но за слугинска работа плащат много по-малко.

— Тогава защо хората я вършат?

— По-добре малко пари, отколкото нищо — отвърна Ой с неприкрита горчивина в гласа си. Жена му нервно се опита да смени темата, но той продължи. — Моят дядо е бил прислужник. Петдесет години е търкал подовете и е сменял мръсните чаршафи в един хотел. Шест дни в седмицата, по десет часа на ден. Правил го е, за да изхранва семейството си — каза Ой и внезапно погледна Шевик със стария си, недоверчив и потаен поглед. После строго погледна жена си. Тя наведе очи, усмихна се и нервно каза:

— Бащата на Демар е бил преуспяващ човек. Когато е починал, той е притежавал четири компании.

В усмивката ѝ прозираше болка. Тя нервно притискаше ръцете си една в друга.

— Предполагам, че на Анарес няма преуспяващи хора — саркастично вметна той, но веднага спря, защото готвачът влезе, за да смени блюдата. Малкият Ини усети, че докато той е в стаята сериозният разговор няма да се възобнови и попита:

— Мамо, може ли господин Шевик да види моята видра след вечеря?

Когато се върнаха в гостната, на Ини му беше позволено да донесе домашното си животно: вид неголяма земна видра, широко разпространена на Урас. Ой обясни, че тези животни са били опитомени още в доисторически времена. В началото са били

използвани за ловене на риба, а по-късно, като домашни животни. Животинчето имаше къси крака, широк, извит гръб и черно-кафява козина. Това беше първото животно извън клетка, което Шевик виждаше на Урас. Имаше впечатляващо остри, бели зъби и не се страхуваше от хора. По настояване на Ини, Шевик внимателно погали видрата по меката козина. Тя се изправи на задните си крака и го погледна. Очите ѝ бяха черни, искрящи, интелигентни, любопитни и невинни.

— Амар, братко — промълви Шевик, развълнуван от погледа на животинчето.

Видрата изгрухтя, падна на четири крака и започна да души обувката на Шевик.

— Тя ви хареса — каза Ини.

— И аз я харесвам — отговори Шевик с тъга в гласа си. Винаги, когато видеше животно или птица или великолепната есенна гора го обхващаше тъга. В такива моменти той подсъзнателно мислеше за Таквер. Не толкова за нейното отсъствие, колкото за скритото послание от нея, предавано чрез чуждата красота на ураските животни и растения. Тя никога нямаше да ги види. От седем поколения нейните предци не бяха докосвали топлата козина на животно, не бяха чували пляска на птичите крила под сенките на дърветата.

В спалнята беше хладно и това се хареса на Шевик след прекалено затопляните стаи в университета. Мебелировката беше оскъдна: легло, скрин, лавици за книги, стол и боядисана дървена маса. Беше като къщи, ако не се смятаха високото легло, мекия дюшек, финото вълнено одеяло, копринените чаршафи, дръжките от слонова кост на скрина, кожената подвързия на книгите и факта, че стаята, къщата и земята наоколо бяха частна собственост на Демар Ой, въпреки че не я е построил той и друг търка пода всеки ден... Шевик се помъчи да забрави за тези неприятни разлики. Стаята беше хубава и не се различаваше много от единична стая в общежитие.

Тази нощ, в тази стая, той сънува Таквер. Сънуваше, че тя е до него, че ръцете ѝ обгръщат тялото му, че той се притиска до нея... но в коя стая бяха те? Къде се намираше тя? Да, бяха заедно на Луната, беше хладно и те се разхождаха. Лунната повърхност беше абсолютно равна и покрита със синкавобял сняг. Снегът беше тънък и под него прозираше блестящата, бяла земя. Това беше мъртво място.

„Всъщност, тя не изглежда така“ — успокояваше той изплашената Таквер. Те се приближаваха към нещо, някаква далечна линия на хоризонта, блестяща и гладка, сякаш бе от пластмаса. Едва забележима бариера в края на заснеженото поле. Шевик се страхуваше да я приближи, но каза на Таквер: „Ще стигнем скоро“. Тя не отговори.

ГЛАВА ШЕСТА

АНАРЕС

Шевик беше изписан от болницата след една декада и се върна в общежитието. Съседът му от стая №45 дойде да го види. Той беше математик, много висок и слаб. Имаше перде на очите и човек никога не беше сигурен къде му е насочен погледа. Вече една година двамата миролюбиво съседстваха в общежитието на Института, без дори да си разменят едно цяло изречение.

Дезар влезе и погледна Шевик (а може би зад него).

— Нещо трябва ли?

— Добре съм, благодаря.

— Да донеса вечерята?

— Заедно с твоята — кратко отвърна Шевик, повлиян от телеграфния стил на Дезар.

— Добре.

Дезар влезе, носейки табла от трапезарията с двете вечери върху нея и те седнаха да се хранят. В продължение на три дни, сутрин и вечер, той продължи да носи храната, докато Шевик укрепна и започна да излиза от стаята. Шевик не разбираше защо Дезар прави това. Той не се държеше приятелски и явно понятието „братство“ не означаваше много за него. Една от възможните причини той да страни от хората, бе желанието му да прикрие своята недобросъвестност: той или беше ужасно мързелив или направо склонен към собственичество, защото стая №45 беше пълна с неща, които той нямаше право да задържа, а и не ги използваше. Чинии от трапезарията, книги от библиотеката, комплект резци за дърво от работилницата, микроскоп от някоя лаборатория, осем различни одеяла, гардероб, пълен с дрехи (някои то тях изобщо не му ставаха или ги беше носил на десетгодишна възраст). Изглежда той ходеше по складовете и пунктовете за доставка и взимаше всичко, каквото му попадне.

— За какво са ти всички тези боклуци? — попита го Шевик, когато за пръв път бе допуснат в стаята му.

— За всеки случай — мъгляво отвърна Дезар.

Избраната от него област от математиката беше толкова тъмна и мъчно разбираема, че никой от Института или от Математическата федерация не можеше да проследи работата му и той точно затова я беше избрал. Той реши, че мотивацията на Шевик за избор на научна област беше подобна на неговата.

— Работа? Глупости. Добро назначение тук. Последователност, Едновременност. Лайна.

Понякога Шевик харесваше Дезар, друг път го ненавиждаше заради характера му. Все пак той се привърза към него, в резултат на решението коренно да промени живота си.

Болестта го накара да разбере, че ако остане все така сам, той напълно ще рухне. Шевик се осъждаше строго за това, че страни от другите и забравя за моралния закон на братството. На двадесет и една той не беше станал самодоволен отшелник само заради строгия си личен морал. И все пак тези основни морални ценности още бяха в калъпа на опростеното одонианство, на което посредствените възрастни учеха децата в училище; една вътрешна морална проповед.

Трябваше да промени живота си. И той го направи.

Наложи си забрана да се занимава с физика повече от пет дни в декада. Записа се за доброволна работа по поддръжка и почистване на общежитието. Започна да посещава събранията на федерацията по физика. В трапезарията започна да сяда на по-големи маси, вместо да седи сам, с книга в ръка.

Резултатите бяха изненадващи: хората сякаш го очакваха. Те го приеха сред тях като брат, канеха го на събирания, канеха го в леглата си. Той започна да излиза с тях и за три декади научи повече за Абиней, отколкото за цялата изминала година. Заедно с цяла група весели, млади хора, той започна да ходи на атлетически състезания и плувни басейни, по занаятчийски центрове, фестивали, театри, музеи и концерти.

Концертите се оказаха истинско откровение за него и му носеха неопишуема радост.

Преди не ходеше на концерти, защото смяташе, че музиката има смисъл само ако ти самия свириш. Като дете той свиреше на различни инструменти и пееше в местните хорове и ансамбли. Доставяше

голямо удоволствие, но той не беше особено талантлив. Това беше всичко, което знаеше за музиката.

В учебните центрове децата се учеха на всякакви умения, свързани с изкуствата: пеене, солфедж, танци, рисуване и така нататък. Те се учеха и да говорят, да виждат, да чуват, да се движат. Не се нравеше разлика между занаят и изкуство. Изкуството не беше нещо, което обслужва живота: то беше част от самия живот; както речта. По тази причина архитектурният стил беше изчистен, смислен и пропорционален. Скулптурата и живописата основно служеха като елементи в архитектурата и градоустройството, докато словесните изкуства — поезията и драматургията — бяха по-ефимерни, свързани повече с песента и танца. Единствено театърът беше наричан „Изкуството“ — нещо завършено и цяло. Имаше много районни и пътуващи групи от актьори танцьори и мимове, а някои от тях дори водеха драматурзи със себе си. Те представяха както трагедии, така и комедии. В малките градове сред пустинята, тези трупци бяха като дъжда, те бяха най-голямото събитие. Родена от свободния дух на разпръснатите комуни, анареската драма беше добила изключителна проникновеност и колорит.

Шевик не беше особено привързан към драмата. Той харесваше красотата на думите, но общата идея на представленията не предизвикваше у него особено възхищение. Чак през втората година в Абинея той най-после откри Изкуството. Изкуството, което бе родено от времето. Някой го заведе на концерт на Музикалния синдикат. На следващата вечер той отново го посети. Оттогава, със или без новите си приятели, той не пропускаше концерт. Шевик започна да се нуждае от музиката дори повече, отколкото от приятелите си. Тя му носеше дълбоко удовлетворение.

Усилията му да счупи оковите на вродената си самота и уединеност се проваляха и той го знаеше. Не успя да си създаде нито един близък, истински приятел. Той се сношаваше с много момичета, но това не му доставяше очакваната наслада. Беше просто облекчаване на нуждата от сексуални контакти, едно изпразване и той се срамуваше от това, защото другият се превръщаше само в обект. Дори мастурбирането беше за предпочитане за човек като него. Самотата беше негова съдба, той беше хванат в наследствения капан. Тя го беше казала: „За мен работата е над всичко“. Рулаг каза това спокойно и

примилено, защото беше безсилна да промени нещо. Така беше и с него. Сърцето му го теглеше към нежните, млади души, които го наричаха „братко“, но той не успяваше да се докосне до тях. Той беше роден, за да бъде самотен, студен интелектуалец. Егоист.

Да, работата преди всичко, но и тя не водеше никъде. Също като секса и тя трябваше да бъде удоволствие, но не беше. Той продължаваше да затъва в старите проблеми и нямаше никакъв напредък в разрешаването на Темпоралния Парадокс на То. Това важеше и за теорията на Едновременността, за която той бе уверен, че е почти завършена през изминалата година. Сега се чудеше откъде се е взела тази самоувереност. Наистина ли мислеше, че на двадесет години може да създаде теория, която изцяло да промени основите на космологичната физика? Явно през периода преди болестта, той не е бил на себе си. Записа се в две работни групи по философска математика, като отказваше да признае пред себе си, че може да ръководи групите не по-зле от самите инструктори. Доколкото бе възможно, Шевик избягваше да се среща със Сабул.

Едно от първите му решения беше да опознае по-добре Гвараб. Тя отговори на това негово желание доколкото можеше, защото зимата се бе отразила зле на здравето ѝ. Тя беше болна, глуха и много стара. През пролетта Гвараб започна курс лекции, но после се отказа. Паметта ѝ започнала изменя. Веднъж дори не позна Шевик, но друг път го канеше в общежитието и двамата говореха по цели вечери. От тези разговори той разбра, че вече е надминал идеите на Гвараб. Дългите разговори станаха мъчителни за него. Той или трябваше да остави Гвараб часове наред да говори за идеи, до които вече бе достигнал и отхвърлил, или да ѝ каже това направо, причинявайки ѝ болка. На двадесет години Шевик нямаше търпението и такта да търпи дългите, скучни разговори и започна да отбягва и нея.

Шевик нямаше с кого да поговори за работата си. Никой в Института не разбираше от чиста темпорална физика. Той искаше да преподава този предмет, но не получи назначение като преподавател и не му дадоха група, факултетският синдикат отхвърли всичките му молби. Те не искаха да се конфронтират със Сабул.

През тази година Шевик започна да прекарва все повече време в писане на писма до Атро и други ураски физици и математици. Само малка част от писмата бяха изпращани. Някои то тях той скъсваше още

след написването им. Откри, че математикът Лоаи Ан, комуто беше изпратил разработка от шест страници върху темпоралната обратимост, е починал преди двадесет години. Беше пропуснал да прочете биографичната справка в предговора на книгата му „Геометрии на времето“.

Много писма бяха спирани от управлението на космодрума на Анарес. Космодрумът беше подчинен директно на КПП, тъй като работата там изискваше координация между много синдикати. Някои от координаторите знаеха йотийски. Те заемаха важни постове, имаха специални познания и бяха добили бюрократичен манталитет: автоматично казваха Не. Те не одобряваха писма до математици, защото им приличаха на кодирани и никой не можеше да ги убеди в обратното. Писмата до физици минаваха през Сабул, защото той беше консултант по физика. Сабул никога не одобряваше писма, които не касаеха собствената му Последователна физика. „Не съм компетентен“ — изръмжаваше той и избутваше писмото настрани. Дори ако Шевик успееше да прати писмото до управителя на космодрума, то се връщаше с неизменния печат „Не се одобрява за износ“.

Шевик повдигна въпроса във федерацията по физика, която Сабул не си правеше труда да посещава. И там никой не обърна внимание на предложението за свободна кореспонденция с идеологическия враг. Дори нахокаха Шевик, че работи в област, в която само той е компетентен и никой не може да го контролира.

— Но тази област просто е нова! — обясняваше той, макар да знаеше, че е безсмислено.

— Щом е нова, защо не я споделиш с нас, вместо със собствениците?

— В началото на всеки семестър предлагам да се открие курс, но вие винаги казвате, че нямало достатъчен интерес. Страхувате се от нещо ново?

Едва ли можеше да спечели приятели по този начин.

Всички го намразиха.

Той продължи да пише писма до ураските физици, въпреки че не изпратиха нито едно от тях. Самият факт, че пишеше на хора, които можеха да го разберат го караше да продължава. Иначе не можеше да мисли.

Декадите и семестрите течаха един след друг. Два-три пъти в годината той получаваше наградата си: писмо от Атро или от някой друг физик от А-Йо или Тува. Писмата бяха дълги, написани с дребен почерк и съдържаха само научни тези от поздравя до подписа. Сложна математико-етико-космологична темпорална физика, написана на познат език, но от непознати хора, които ожесточено оборваха неговите теории; които бяха врагове на родината му, съперници, чужденци, братя.

Дни наред след получаване на писмо, той беше въодушевен и радостен. Работеше ден и нощ, а идеите бликаха като фонтан. После бавно, но сигурно фонтана секваше и той се връщаше на земята, изсушен и отчаян.

Третата година от пребиваването му в института беше към края си, когато Гвараб умря. Той пожела да произнесе реч на възпоменателната служба, която по стар обичай се провеждаше на мястото, където починалия е работил. В нейния случай това беше една стая в сградата на лабораторията по физика. Шевик беше единствения оратор. Нямаше студенти, защото Гвараб не бе преподавала от две години. Дойдоха няколко възрастни членове на Института и синът на Гвараб — агрохимик от Североизтока на средна възраст. Шевик застана зад катедрата, където Гвараб бе чела лекциите си през всичките тези години. Гласът му беше дрезгав, защото болките в гърдите му бяха станали обичайни всяка зима. Той каза, че Гвараб е изградила основите на Науката за Времето и че е била най-великия космолог, работил някога в Института. „Сега ние, физиците, си имаме нашата Одо, макар че не я признахме и не я почитаме“, каза той. След това към него се приближи една стара жена, която му благодари със сълзи на очи. „Всяка декада ние с нея заедно се трудехме по поддръжката на нашия квартал. Беше толкова приятно да разговаряме“ — каза тя, докато излизаха от сградата, треперейки от ледения вятър. Агрохимикът измърмори няколко учтиви фрази и побърза да хване някой камион в северна посока. Изтерзан от скръбта, самотата и безплодната си работа, Шевик тръгна безцелно по улиците на Абинея.

От три години е тук, а какво бе постигнал? Една книга, присвоена от Сабул; пет или шест непубликувани труда и надгробна реч за един изгубен живот.

Никой не разбираше същността на работата му. Всъщност, тя нямаше никакъв смисъл. Функциите, които изпълняваше, бяха безполезни за обществото и за самия него. На двадесет години той беше прегорял, беше изчерпан. Нямаше да постигне нищо повече. Беше изправен пред Стената.

Той спря пред залата на Музикалния синдикат, за да види програмата за следващата декада. Тази вечер нямаше да има концерт. Когато се обърна, за да си тръгне, Шевик се изправи лице в лице с Бедап.

Бедап беше късоглед и не го позна. Шевик го хвана за ръката.

— Шевик! Господи, това си ти!

Те се прегърнаха, целунаха се, после се разделиха и пак се прегърнаха. Сърцето на Шевик преливаше от любов. Но защо? През тези три години те не си бяха писали. Шевик дори не харесваше Бедап през последната година в Нортсетингския институт. Тяхното приятелство беше останало в детството им. И все пак обичта на Шевик пламна като тлеещ въглен при порив на вятъра.

Те разговаряха и обикаляха безцелно из тихите, нощни улици на зимния Абинея. Студеният вятър гонеше снежинките под светлината на уличните лампи. Зъбите им започнаха да тракат от студ, краката и ръцете им замръзнаха. Те хванаха последния омнибус в десет часа и слязоха на Института. Общежитието на Бедап беше чак в покрайнините и той нямаше как да се прибере в този студ.

Като видя стая №46, Бедап каза с насмешка:

— Шев, ти живееш като загниващ ураски собственик.

— Хайде стига, не е толкова лошо. Няма нищо излишно! Стаята си беше същата, както в първия ден след пристигането на Шевик.

— Ами това одеяло? — попита Бедап.

— Беше тук, когато се нанесох. Някой го е тъкал на ръка и го е забравил, когато е напуснал стаята. В такава нощ одеялото едва ли е излишество!

— Цветът му определено е неестествен и нефункционален — каза Бедап. Като функционален аналитик мога да ти кажа, че оранжевото е излишен цвят. Оранжевото не играе никаква важна роля в социалния организъм, както на клетъчно, така и на органично ниво. Да не говорим за етичния аспект. Боядисай го в тъмнозелено, братко. Какво е това?

— Бележки.

— Кодирани ли са? — попита Бедап и разгърна тетрадката със свойствената си самоувереност. Неговото чувство за собственост беше дори по-малко от това на повечето Анаресци. Той никога не бе имал любим молив, който да носи със себе си навсякъде или стара риза, която да не иска да изхвърли за рециклиране. Когато получи някакъв подарък, той се мъчеше да го запази, за да не обиди този, който му го е подарил, но в крайна сметка винаги го губеше. Той си даваше сметка за тази своя черта и често казваше, че това го прави по-малко примитивен от другите, пример за истински, неподправен и наивен одонианец, каквито са били Преселниците. Все пак той имаше чувство за собственост, но за интелектуална собственост. Той уважаваше чуждите идеи и никога не надничаше в чуждите мозъци.

— Помниш ли онези глупави кодирани писъмца, които си изпращахме по време на оня залесителен проект? — попита Бедап.

— Тези писма не са кодирани. Те са на йотийски.

— Ти си научил йотийски? Но защо трябва да пишеш на него?

— Защото на тази планета никой не ме разбира. А и никой не иска да ме разбере. Единственият човек, който ме разбираше, умря преди три дни?

— Сабул е мъртъв?

— Не. Гвараб. За съжаление Сабул е жив.

— Какъв е проблемът?

— На Сабул? Завист и некадърност.

— Мислех, че книгата му за причинно-следствените връзки е първокласна!

— И аз мислех същото, преди да прочета източниците му. Съставена е изцяло от заемки от стари идеи на ураски физици. От двадесет години той не е написал една дума, измислена от него. А и не се е къпал оттогава.

— А твоите идеи? — попита Бедап и погледна изпод вежди Шевик. Бедап имаше малки, блестящи очи, пълно лице и едро тяло.

— Нищо съществено — отвърна Шевик и седна на леглото. — Не работя в правилната област.

— Ти? — ухили се Бедап.

— Може би в края на семестъра ще помоля за ново назначение.

— Къде?

— Не ме интересува. Учител, инженер... Трябва да се махна от физиката.

Бедап седна на стола и каза:

— Звучи странно.

— Просто стигнах до границата на възможностите си.

— Не предполагам, че има граница за твоите възможности по физика. За някои неща си доста ограничен, но не и за физиката. Знаеш, че не съм темпоралист, но не е нужно да плуваш, за да познаваш рибите и няма нужда да светиш, за да видиш звездите...

Шевик погледна приятеля си и каза това, което не смееше да признае пред себе си.

— Мислех за самоубийство. Тази година. Струва ми се най-добрият изход.

— Това едва ли е начинът да преминеш от другата страна на страданието.

— Ти помниш това? — попита Шевик и опита да се усмихне.

— Това е един от най-ярките ми спомени. Разговорът беше изключително важен за мен. А и за Таквер и Тирин.

— Наистина ли? — попита Шевик, стана и започна нервно да се разхожда напред-назад из малката стая. — За мен също беше важен, но аз се промених. Тук има нещо нередно. Не знам точно какво е, но непрекъснато го усещам.

— Аз знам — каза Бедап. — Стената. Стигнал си до Стената.

— Стената?!

Шевик се обърна и уплашено погледна Бедап.

— В твоя случай Стената са Сабул и неговите поддръжници в научните синдикати и КПР. Що се отнася до мен, аз съм в Абинеи от няколко декади. За тези четиридесет дни аз разбрах, че в Абинеи и за четиридесет години няма да постигна нищо в моята област — подобряване на методите за обучение в учебните центрове. Освен ако не премина в лагера на враговете.

— Врагове ли?

— Малките хора. Приятелите на Сабул! Хората, които са на власт!

— Но какво говориш, Дап? Та ние нямаме структури на властта.

— Така ли? Тогава какво прави Сабул толкова силен?

— Не и властта. Тук не е Урас и все пак нямаме правителство!

— Така е. Нямаме правителство, нямаме закони. Но доколкото знам, идеите не са под контрол дори на Урас. Как иначе Одо щеше да разработи идеите си? Как одонианството щеше да стане световно движение? Архистите са се помъчили да го смачкат със сила. Но идеите не могат да бъдат потискани със сила. Единственият начин е да не им обръщаш внимание. Отказът да мислиш е отказ да се променяш. Точно това прави нашето общество! Сабул те използва както си иска и не ти позволява да публикуваш, да преподаваш, дори да работиш. Прави ли съм? С други думи той има власт над теб. Откъде се е взела тази власт? Той няма пълномощия за нея и не е достатъчно интелигентен и умен, за да бъде почитан. Той извлича властта си от вродения страх и малодушие на средния човек. Общественото мнение! Това е властническата структура, която му дава сила е той знае как да я използва! Едно тайно, непризнато правителство, което управлява одонианското общество чрез контрол над съзнанието на всеки индивид.

Шевик се облегна на перваза на прозореца и се втренчи в мрака на зимната нощ. След кратък размисъл той каза:

— Това е лудост, Дап.

— Не, братко. Не съм полудял. Човек губи разсъдък си, когато се опитва да живее извън реалността. Реалността е страшна. Дай й време и тя ще те убие. Реалността е болка — ти го каза! Лъжите карат човек да полудее и точно те са причината да търсиш смъртта...

Шевик се обърна и го погледна в очите.

— Не можеш сериозно да твърдиш, че на Анарес има правителство. Не и тук!

— Чуй дефиницията на Томар: „Управление: власт, облегната на закона, чиято цел е да се самоутвърждава и разширява“. Замени „Закон“ с „обичай“ и ще получиш Сабул и Координационния синдикат и КПР.

— КПР ли?

— КПР се е превърнал в архистка бюрократична система. Шевик нервно се изсмя и каза:

— Стига, Дап, това е интересно, но не мислиш ли, че е доста налудничаво?

— Шев, помислял ли си някога, че недоволството, отчуждението и отхвърлянето от обществото по аналогичен начин могат да се

нарекат „болка“ в смисъла, който ти влагаш в страданието — и болката? И те като болката изпълняват някаква функция, само че в социалния организъм.

— Не! — извика Шевик. — Аз говорех за индивида, за душевната болка.

— Но ти спомена и физическото страдание. Спомняш ли си обгорения пилот? И аз говоря за душевната болка; за хора, които виждат как таланта им, техния труд, техния живот отиват напразно. За големи мозъци, подчинени на глупци! За сила и смелост, оковани във веригите на завистта, жаждата за власт и страха от промяна. Промяната е свобода, тя е живот и това е основния принцип на одонианството! Но вече нищо не се променя. Нашето общество е болно и ти го знаеш. Ти страдаш от тази болест. Тя те подтиква към самоубийство!

— Достатъчно, Дап. Да сменим темата.

Бедап замълча и замислено започна да гризе ноктите си.

Шевик отново седна на леглото и оброни глава. Тишината беше пълна. Студеният, сух вятър блъскаше по прозорците. Снегът бе спрял, но в стаята беше студено — двамата млади мъже не бяха свалили палтата си.

— Виж, братко — каза Шевик, — не обществото потиска индивида, а бедността на Анарес. Тази планета не може да издържа цяла една цивилизация. Ние трябва да си помагаме и да поставим общото благо над индивидуалните интереси, защото иначе сме загубени на тази пуста, неплодна планета. Единственото ни богатство е човешката солидарност.

— Да, солидарност! Дори за Урас, където храната виси по дърветата, Одо е казала, че човешката солидарност е единствената надежда. Но ние предадохме тази надежда. Превърнахме сътрудничеството в подчинение. На Урас управлява малцинството, а при нас — мнозинството. Но все пак имаме управление! Социалното съзнание е мъртво, то е инструмент на властта, контролирана от бюрократите!

— Ти и аз можем да се кандидатираме за назначение в КПР. След няколко седмици можем да бъдем избрани по лотарийния принцип. Това превръща ли ни в бюрократи, в началници?

— Проблемът не е в отделните личности, които работят там. Те са същите като нас: добронамерени и наивни. Такива сме всички на Анарес, не само в КПР. Учебните центрове, институтите, мините, преработвателните фабрики, селското стопанство, развъдниците за риба, изследователските центрове, малките комуни — всички те се нуждаят от стабилност, за да работят. Но тази стабилност прераства в авторитаризъм. Преселниците са знаели това и са внимавали да не го допуснат. Те са знаели, че разликата между администриране и управление е много тънка, че стремежът да се налагаш е също толкова присъщ на човешките същества, колкото и желанието за взаимна помощ и солидарност. Никой не се ражда одонианец, човек се учи да бъде такъв. Ние забравихме това. Ние не учим децата на свобода. Образованието, най-важният орган в социалния организъм е закостеняло, морализаторско, авторитарно. Децата се учат да повтарят като папагали думите на Одо, сякаш са закони. Това е светотатство!

Шевик се колебаеше. Беше изпитал на гърба си твърде много от нещата, за които Бедап говореше, като дете и в Института, и не можеше да отрече обвиненията му. Бедап усети предимството си и продължи:

— Винаги е по-лесно някой друг да мисли за теб. Намери си приятно местенце, устрой се, не променяй нищо, за да не би да сбъркаш някъде и да притесниш другарите си и толкова. Винаги е най-лесно да се оставиш да те управляват.

— Но Дап, това не е управление! Специалистите и по-възрастните управляват синдикатите, защото те най-добре познават работата. Все пак някой трябва да я върши! Колкото до КПР, да, структурата му наистина би станала йерархична, но той е организиран така, че това да е невъзможно. Ето, чуй! Желаетите да работят в КПР се назначават по лотарийния принцип на случайния избор. После се обучават една година и работят в КПР четири години. След това ги преместват. В такава система никой не може да има власт в архисткия смисъл на думата.

— Някои остават и повече от четири години.

— Съветниците? Но те не гласуват.

— Гласуването няма значение. Зад кулисите има хора, които...

— Стига! Това е параноя! Зад какви кулиси? Всеки може да отиде на събранията на КПР и ако има интересни идеи и предложения,

той може да се изкаже и да гласува! Да не намекваш, че може би имаме „политици“?

Шевик беше бесен. Ушите му пламнаха и той повишаваше тона си. Беше късно през нощта и в отсрещното общежитие нямаше нито един светъл прозорец. Дезар, съседът от стая №45, почука на стената, събуден от бурния спор.

— Казвам само това, което и ти знаеш — каза Бедап с приглушен глас. — КПП се управлява от хора като Сабул, година след година.

— Щом си убеден в това — дрезгаво прошепна Шевик, — защо не направиш откритието си обществено достояние? Защо не събереш синдиката си на самокритично събрание, ако наистина имаш факти? Ако твоите идеи не могат да издържат изпита пред обществото, тогава не искам да ми ги шепнеш по нощите.

Очите на Бедап се бяха смалили и приличаха на стоманени топчета.

— Братко, ти си праведен човек и винаги си бил такъв. Поне веднъж погледни нещата от другата страна. Не всички са като теб. Говоря ти тези неща, защото знам, че мога да ти имам доверие, проклетнико! На кого друг мога да ги кажа? Не искам да свърша като Тирин!

— Тирин ли? — Шевик неволно повиши тон, но Бедап предупредително посочи с ръка към стената. — какво е станало с Тирин? Къде е той?

— В лудницата на остров Сегвина.

— В лудница?

— На следващата година след твоето заминаване — започна Бедап с тих и някак безизразен глас, — Тирин написа и постави една пиеса. Беше смешна, откачена... Нали го знаеш Тирин... — той прокара пръсти през светлата си гъста коса. — Пиесата можеше да се стори антиодонианска само на някой глупак, но се вдигна голям шум. Тирин получи обществено порицание. Никога не бях виждал подобно нещо. Всички идваха в нашия синдикат и го ругаеха. Все едно че понижават някой бригадир заради началническо поведение, но този път беше друго. Казвах на един човек, че трябва да спре да мисли. Беше ужасно и Тирин не можа да го понесе. Мисля, че той наистина започна да откача. Всички бяха срещу него. Той започна да говори твърде много и винаги с горчивина и болка в гласа си, винаги настроен

критически. Така говореше с всички. Завърши института с квалификация „учител по математика“ и помоли за назначение. Назначиха го в бригада за ремонт на пътища. Той протестира; каза, че сигурно е станала някаква грешка, но компютрите на „Трудова заетост“ потвърдиха назначението и той замина.

— Но Тир никога не е работил физическа работа! Той винаги си издействаше някаква кабинетна заетост. „Трудова заетост“ е решила правилно — прекъсна го Шевик.

Бедап продължи, без да му обърне внимание:

— Не знам какво се случи с него в тази бригада. Той ми писа няколко пъти и винаги след това го преназначаваха някъде другаде. Все тежък физически труд в отдалечени, малки комуни. Последният път ми писа, че ще напусне работата и ще се върне в Нортсетинг, но не дойде. Писмата също спряха. Най-накрая успях да хвана дирите му. На неговия картон в абинейската „Трудова заетост“ пишеше: „Терапия. Остров Сегвина“. Но каква терапия? Убил ли е някого? Изнасилили ли е някого? За какво друго изпращат хората в Лудницата?

— Никой не ги изпраща там. Човек сам моли за назначение в Лудницата.

— Не ми пробутвай тези глупости! — каза Бедап във внезапен изблик на ярост. — Той никога не е молил да го пращат там! Те го докараха до лудост и после го натикаха там! Говоря ти за Тирин. Не помниш ли Тирин!

— Познавам го от преди теб. Да не мислиш, че Лудницата е затвор? Тя е убежище. Ако там има убийци и асоциални личности, те сами са поискали да отидат. Там тези хора не са под напрежение и няма защо да се страхуват от възмездие. Но кои са тези „те“, за които говориш? „Те“ го докарали до лудостта, „те“ го натикали там... Да не искаш да кажеш, че цялата ни социална система е порочна, че „те“, преследвачите на Тирин, неговите врагове, това сме ние — социалния организъм?

— Ако мислиш, че Тирин е кръшкач и асоциална личност, тогава нямам какво друго да ти кажа — отвърна Бедап. В гласа му имаше толкова болка и скръб, че справедливия гняв на Шевик моментално се изпари.

И двамата замълчаха.

— По-добре да си тръгвам — каза Бедап и бавно се изправи.

— Но това е на един час път оттук. Не ставай глупав.

— Помислих, че след като...

— Не ставай глупав!

— Добре. Къде е тоалетната?

— Третата врата отляво.

След малко Бедап се върна и предложи да легне на пода, но нямаше килим или допълнително одеяло и Шевик отново измърмори, че това е глупава идея. Двамата изглеждаха посърнали и изтощени, сякаш са се били. Шевик постели одеялото и двамата си легнаха. Беше студено.

— Вземам си назад думите за одеялото.

— Виж, Дап, аз не исках...

— О, нека говорим за това на сутринта.

— Добре.

Те се притиснаха един към друг. След две минути Шевик беше дълбоко заспал. Бедап се опита да мисли, но скоро и той се предаде в нежните, успокоителни ръце на съня.

На следващата вечер те отново се срещнаха и обсъдиха дали да не поживеят известно време заедно, както по времето на юношеството им. Трудността идваше оттам, че Шевик беше изцяло хетеросексуален, а Бедап — изцяло хомосексуален и удоволствието от връзката щеше да бъде негово. Въпреки това, Шевик искаше двамата да подновят старата си връзка. Те се нанесоха в свободна единична стая в едно общежитие в центъра на града и живяха заедно една декада. После се разделиха и Шевик се върна в стая №46. Сексуалното желание и у двамата не беше достатъчно силно, за да продължат връзката си, но останаха доверени приятели.

Виждаха се всеки ден, но понякога Шевик се чудеше какво го привлича у Бедап и защо са толкова близки приятели. Той намираще мнението на Бедап за отвратително. Изпълваше го досада, когато той отново повдигаше старата тема. Двамата водеха жестоки спорове почти всеки път, когато се срещаха и това причиняваше болка и на двамата. Всеки път, когато Шевик излизаше от общежитието на Бедап, той горчиво съжаляваше, че е отишъл там и се кълнеше никога повече да не види Бедап.

Всъщност Шевик много повече харесваше Бедап като мъж, отколкото някога като момче. Понякога Бедап беше нетактичен, праволинеен, настоятелен и разрушителен, но той притежаваше свобода на мисълта, за която Шевик само можеше да мечтае, макар и да не харесваше начина, по който Бедап я изразява. Бедап беше променил живота на Шевик. Животът му отново имаше смисъл и Шевик знаеше, че Бедап му беше помогнал за това. Въпреки безкрайните спорове, Шевик продължи да ходи при Бедап.

Шевик продължаваше да се чувства нещастен, както в предишните години. Работата му не вървеше. Всъщност той обърна гръб на темпоралната физика и се върна към скучната лабораторна работа. Правеше експерименти в лабораторията по радиация заедно с един тих, скромнен техник. Двамата изследваха субатомните скорости, които бяха добре проучена област от физиката. Колегите му приеха тази промяна като признание, че вече се отказал от желанието си да оригиналничи. Синдиката на членовете на Института му повери курс по математическа физика за начинаещи. Той не сметна това за триумф. Напоследък нищо не го радваше. Чувстваше се объркан и изгубен, но нямаше къде да се скрие, да намери утеха и подслон.

Бедап имаше много приятели, всичките непостоянни и ексцентрични. Някои от тях започнаха да харесват срамежливия физик. Шевик не се привърза особено към тях. Но харесваше откритите им, свободни натури. Някои от тях бяха доста ексцентрични, имаше дори интелектуални „нучниби“, които от години не се бяха задържали на постоянна работа. Шевик не ги одобряваше, освен когато не беше с тях.

Един от тях беше композитор на име Салас. Оказа се, че Салас и Шевик си допадат и искат да научат повече един за друг. Салас не разбираше много от математика, но беше много интелигентен и с радост слушаше физическите теории на Шевик. От своя страна Шевик с интерес възприемаше неговите музикални идеи и теории. Понякога Салас му свиреше или пускаше записи на лента. Веднъж Салас му каза нещо, което дълбоко го смути — той получил назначение като изкопния в бригада, която работела в равнината Теме, на изток от Абиней. Трите си свободни дни в декада Салас прекарвал в Абиней, с едно или друго момиче. Първоначално Шевик реши, че той е приел назначението, защото иска да поработи известно време сред природата,

но после разбра, че Салас никога не е бил назначаван на работа, свързана с музиката. Цял живот работел тежък физически труд.

— Каква е квалификацията ти според „Трудова заетост“? — попита го Шевик.

— Общ работник.

— Но ти си надарен и си учил шест години в консерваторията на Музикалния синдикат! Защо не са те назначили за учител по музика?

— Предложиха ми, но аз отказах. Аз съм композитор, а не изпълнител.

— Но трябва да има работа и за композитори.

— Къде?

— В Музикалния синдикат, предполагам.

— Музикалните синдици не харесват музиката ми. Всъщност, никой не я харесва все още. Не мога самият аз да бъда синдикат!

Салас беше нисичък, кокалест мъж, склонен към оплешивяване. Беше подстригал късо остатъка от косата си. Имаше приятна усмивка и изразителна физиономия.

— Разбираш ли — каза му той, — аз не пиша музика по начина, по който са ме учили в консерваторията. Музиката ми е нефункционална. Те искат хорова музика, оратории, а аз ги мразя. Искат хармонична музика, като тази на Сесур, а аз ненавиждам музиката на Сесур... В момента пиша една камерна композиция. Мисля да я нарека „Принципът на Едновременността“. Пет инструмента свирят отделни, повтарящи се теми. Няма причинно-следствена връзка, цялото е в директна зависимост от частите, от партиите на отделните инструменти. Хармонията, която се получава, е невероятна! Но те не я чуват и няма никога да я чуят. Те не, могат да я чуят!

Шевик се замисли и после каза:

— Дали ще я чуят, ако я наречеш „Ода на Солидарността“?

— По дяволите, Шевик! — намеси се Бедап, който ги слушаше. — Това е първото цинично нещо, което казваш през живота си. Добре дошъл на борда!

Салас се разсмя:

— Да, ще я чуят, но ще я дадат за запис или за представяне в малките комуни. Тя не е в Органичен стил.

— Нищо чудно, че в Нортсетинг не съм слушал професионална, истинска музика. Но как може да се допуска такава цензура! Ти пишеш музика! Музиката е органична и социална по природа, по дефиниция. Тя е най-благородната форма за общуване, на която хората са способни. Споделянето е в самата същност на музиката. Независимо от мнението на твоите синдици, защо „Трудова заетост“ не те назначи на работа в твоята област?

— Те не искат да споделят моята музика. Страхуват се от нея — тихо каза Салас.

— Музиката не е полезна. Затова е тази цензура — още по-мрачно добави Бедап. — Копаенето на канали е полезно и функционално. Музиката е за украса. Кръгът се е затворил. Ние пак сме утилитарни конформисти; собственици. Богатството, свободата, предприемчивостта, инициативността на новите идеи, които са и квинтесенцията на одонианския идеал, сега са хвърлени на боклука. Ние се връщаме към варварството: ново ли е — бягай от него! Щом не се яде — хвърли го!

Шевик се замисли за собствените си изследвания, но не каза нищо. Той все още не споделяше напълно критиките на Бедап. Всъщност, Бедап го накара да разбере, че в дълбоката си същност той е революционер. Но той беше възпитан и израсъл като такъв и не можеше да се бунтува срещу обществото, защото самото общество беше революция; постоянен процес на развитие и промяна. За да остане такава, те трябваше да действат; без страх от наказания и без жажда за награди. Това действие трябваше да произлезе от самата същност на душите и сърцата им.

Бедап, заедно с неколцина негови приятели заминаваше на десетдневен поход в Не Терас. Беше убедил Шевик да дойде. На Шевик му харесваше перспективата да прекара десет дни в планината, но не и перспективата да слуша десет дни мненията на Бедап. Разговорите, които водеше Бедап приличаха твърде много на събрание за самокритика — комуналната дейност, която винаги бе мразил, тъй като всички ставаха и се оплакваха от недостатъците във функционирането на комуната и — както обикновено — от недостатъците в характера на съседите. Колкото повече приближаваше ваканцията, толкова по-малко я очакваше той. Но накрая пъкна един

бележник в джоба си, така че да може да се оттегля и да се преструва, че работи, и отиде.

Срещнаха се зад депото за камиони Ийстърн Пойнтс рано сутринта, трима мъже и три жени. Шевик не познаваше нито една от жените, а Бедап го представи само на двете. Щом тръгнаха по пътя към планините той застана до третата и каза:

— Шевик.

— Знам — рече тя.

Разбра, че сигурно я е срещал някъде и преди и би трябвало да знае името ѝ. Ушите му пламнаха.

— Какво ти става? — попита го Бедап, минавайки от лявата ѝ страна. — Таквер беше с нас в института в Нортсетинг. Живее в Абинеѝ от две години. Не сте ли се виждали досега?

— Аз съм го виждала няколко пъти — каза момичето и се разсмя.

Смехът ѝ бе като на човек, който обича да си похапва добре — широк, детски. Беше висока и доста слаба със заоблени ръце и широк ханш. Не беше твърде красива; лицето ѝ бе смугло, интелигентно и приветливо. В очите ѝ имаше нещо тъмно, не онази непрозрачност на тъмните очи, а по-скоро дълбочина, почти като черен, фин прах, при това много мек. Срещайки погледа ѝ Шевик разбра, че бе допуснал непростима грешка като я бе забравил, но още в същия момент, в който го осъзна той вече знаеше, че са му простили. Знаеше, че му бе провървяло и че късметът му бе проработил.

Започнаха да изкачват планината. В студената вечер на четвъртия ден от екскурзията им, той и Таквер седяха върху голия, стръмен склон на една клисура. Четиридесет метра под тях буен планински поток се спускаше шумно по дефилето между мокрите от пръски скали. На Анарес имаше малко течаща вода. Нивото на подпочвените води в повечето райони бе ниско, а реките бяха къси. Само в планините имаше бързотечащи потоци. Бучащата клокочеща песен на водата бе нещо ново за тях.

Цял ден се бяха катерили и спускали по клисури като тази и сега едвам се държаха на краката си. Останалите от групата бяха и Уейшелтър, добре поддържан каменен заслон построен от и за летовници. Съюзът Не Терас беше най-активния сред доброволните групи, които поддържаха и защитаваха малкото на брой природни

красоти на Анарес. Един горски пазач, който живееше там през лятото помагаше на Бедап и другите от групата да приготвят вечеря от продуктите в добре заредените долапи. Таквер и Шевик бяха излезли, в този ред, поотделно, без да казват в каква посока тръгват или, както всъщност бе, без дори да я знаят.

Намери я на стръмния скат, седнала сред изящните лунни храсти, които растяха като фльонги от дантела по планинските склонове. Твърдите им, чупливи клонки изглеждаха сребристи в здрача. В празното пространство между върховете на изток едно безцветно сияние в небето възвестяваше изгряването на луната. В тишината на високите, голи хълмове се чуваше само грохота на потока. Нямахше нито вятър, нито облаци. Небето над планината беше като аметист — твърдо, ясно, солидно.

Бяха стояли така известно време, без да говорят.

— Никога през живота си не съм бил така привличан от жена, както от теб. Още от самото начало на този поход. — Шевик говореше студено, почти с ненавист.

— Не съм имала намерение да ти развалям ваканцията — каза тя с гръмкия си, детски смях, прекалено силен за полумрака.

— Ти не я разваляш.

— Това е хубаво. Помислих си, че искаш да кажеш, че това те е разсеяло.

— Разсеяло! Беше като земетресение.

— Благодаря.

— Не ти си причината — каза той рязко, — а аз.

— Така мислиш ти — каза тя.

Последва дълга пауза.

— Ако искаш да се сношаваме — каза тя — защо не ме помолиш?

— Защото не съм сигурен, че искам точно това.

— Нито пък аз. — Усмивката ѝ бе изчезнала. — Виж какво — започна тя. Гласът ѝ бе мек, почти без тембър. В него имаше същата дълбочина както в очите ѝ. — Трябва да ти кажа нещо. — Но това, което трябваше да му каже остана неизречено за известно време. Най-после той я погледна с толкова умолителен и разбиращ поглед, че тя побърза да говори и каза на един дъх:

— Просто всичко, което искам да кажа, е, че не искам да се сношавам с теб сега. Или с когото и да било.

— Отрекла си се от секса?

— Не! — каза тя възмутено, но не обясни.

— А аз трябва да съм — каза той и хвърли едно камъче в потока.
— Или съм импотентен. Не съм го правил от половин година, а и тогава бе само с Дап. Всъщност почти цяла година. С всеки път ставаше все по-незадоволителен, докато накрая престанах да опитвам. Не си заслужаваше. Не си струваше усилието. Но все пак не съм забравил, знам как трябва да бъде.

— Именно — каза Таквер. — Докато бях осемнадесет-деветнадесетгодишна, сексът бе голямо забавление за мен. Беше вълнуващ, интересен и приятен. И тогава... не знам. Както ти каза, стана незадоволителен. Не искам удоволствие. Искам да кажа не само удоволствие.

— Искаш ли деца?

— Да, когато му дойде времето.

Той хвърли още един камък долу в потока, който се губеше в сенките на клисурата, оставяйки след себе си само шума — една безкрайна хармония, съставена от дисхармонии.

— Искам да свърша една работа — каза той.

— Безбрачието помага ли?

— Има връзка, но не знам каква е. Не е причинно-следствена. Горещо долу по същото време, по което започна да не ми върви секса, започна да не ми върви и в работата. Стерилитет. Повсеместен стерилитет. Докъдето стига погледа безплодната пустош се простира под палещите лъчи на безмилостното слънце — мъртва, непроходима, безжизнена, импотентна пустиня, осеяна с костите на нещастни пътници...

Таквер не се засмя, а изскимтя сякаш я бе заболяло. Той се опита да различи лицето и в тъмнината. Зад тъмния силует на главата и небето бе тъмно и ясно.

— Какво лошо има в удоволствието, Таквер? Защо не го желаеш?

— Няма нищо лошо. Напротив желая го. Само че нямам нужда от него. И ако взема нещо, от което не се нужда, никога няма да стигна до това, от което наистина имам нужда.

— Кое е това нещо, от което имаш нужда?

Тя погледна надолу към земята и започна да драска с нокът по оголената скала. Не каза нищо. Тя се наведе напред, за да вдигне едно клонче от лунен храст, но не го взе, а само го докосна и прокара пръсти по мъхестото стебло и нежния лист. Шевич разбра по напрежението в движенията и, че тя с всички сили се опитва да задържи или да възпре бурята от емоции, за да може да говори. Когато проговори, гласът бе тих и малко дрезгав.

— Нуждая се от връзка — каза тя. — Истинска връзка между тяло и разум, до края на живота. Нищо повече. Нищо по-малко.

Тя вдигна към него поглед изпълнен с предизвикателство, или може би омраза.

У него се надигаше странна радост, като звука и мириса на течащата вода, бликаща от тъмнината. Обзе го чувство на безбрежност и яснота, пълна яснота, сякаш бе пуснат на свобода. Небето зад главата на Таквер ставаше все по-ярко от изгряващата луна. Далечните върхове се открояваха ясни и сребристи.

— Да, точно това е — каза той, без да осъзнава, сякаш не говореше на никого. Той изрече замислено това, което бе в главата му. — Не го бях разбрал до сега.

В гласа на Таквер все още имаше негодувание.

— Не си искал да го разбереш.

— Защо?

— Предполагам, защото никога не си виждал възможността.

— Какво искаш да кажеш с възможността?

— Подходящия човек.

Той се замисли над това. Седяха на около метър един от друг, обгърнали коленете си, защото ставаше студено. Въздухът свиваше гърлата им сякаш бе леденостудена вода. Можеха да видят дъха си като тънка пара на фона на засилващата се лунна светлина.

— Нощта, в която го разбрах — каза Таквер, — беше нощта преди ти да напуснеш института Нортсетинг. Ако си спомняш имаше тържество. Някои от нас останаха и разговаряха цяла нощ. Но това бе преди четири години. Й ти дори не си знаел името ми. — В гласът и вече нямаше злоба; изглежда искаше да го оправдае.

— Видя ли в мен това, което аз видях в теб през тези четири дни?

— Не знам. Не мога да кажа. Не беше само сексуално привличане. Бях те забелязала по този начин преди. Но това беше различно. Аз те прозрях. Но не знам какво виждаш ти сега. И не знам със сигурност какво точно видях тогава. Въобще не те познавах. Само когато говореше, сякаш виждах в теб ясно, до самия център. Но може би си бил доста различен от това, което съм си мислила, че си. В крайна сметка не е твоя грешката — добави тя. — Просто знаех, че това, което виждах в теб, бе това, от което имах нужда. Не беше само желание!

— Значи си била в Абинея две години и не си...

— Не съм какво? Всичко бе на моя страна, в моята глава, ти дори не знаеше името ми. В края на краищата връзката не се прави от един човек!

— И ти се страхуваше, че ако дойдеш при мен, аз няма да желая връзката.

— Не се страхувах. Знаех, че си човек, който... не би позволил да го насилват... Да, всъщност бях изплашена. Страхувах се от теб, а не от това да не направя грешка. Знаех, че няма да е грешка. Но ти самият си. Ти знаеш, че не си като повечето хора. Страхувах се от теб, защото знаех, че сме еднакви! — Тонът, с който изрече тези последни думи, бе яростен, но след минута тя каза много мило и нежно:

— Ти знаеш, Шевик, че това всъщност няма значение.

За първи път я чуваше да казва името му. Той се обърна към нея и рече, заеквайки, почти задавено:

— Няма значение? Първо ми показваш... показваш ми какво има значение, кое е истински значимото, това, от което съм се нуждаел през целия си живот, и после казваш, че няма значение!

Лицата им бяха едно до друго, но не се докосваха.

— От това ли имаш нужда, тогава?

— Да. Връзката. Шансът.

— Сега и до края на живота си?

— Сега и до края на живота си.

Живот, нашепваше бързия поток, там долу върху скалите, в студения мрак.

Щом слязоха от планината, Шевик и Таквер се преместиха в една двойна стая. В блоковете близо до института нямаше свободни, но

Таквер знаеше една, която бе сравнително близо, в една стара жилищна сграда в северните покрайнини на града. За да вземат стаята, те отидоха при отговорничката за жилищния фонд на квартала — Абиней бе разделен на около двеста административни района, наречени квартали — която се оказа оптик. Работеше вкъщи и гледаше трите си малки деца. Затова държеше жилищната картотека на един рафт върху гардероба, за да не могат да го стигат децата. Тя провери дали стаята е регистрирана като свободна, а после Шевик и Таквер я регистрираха като заета, подписвайки имената си.

Преместването също мина гладко. Шевик донесе една кутия с научни материали, ботушите си и оранжевото одеяло. Таквер трябваше да направи три курса. Единият бе до местния склад за дрехи, за да вземе за двамата нови костюми, акт, който тя неясно, но силно усещаше, бе абсолютно необходим, за да поставят началото на тяхната връзка. После отиде до старото си общежитие, веднъж за дрехи и документи, и втори път е Шевик, за да донесат няколко странни предмета: сложни, концентрични фигури, направени от тел, които, повесени от тавана, се движеха и бавно променяха формата си. Беше ги изработила от отпадъчна тел и инструменти от занаятчийския склад и ги наричаше Обитатели на необитаемия космос. Единият от двата стола в стаята бе разнебитен и те го занесоха на поправка и взеха здрав от работилницата. Сега вече се бяха обзавели. Новата стая имаше висок таван, което я правеше просторна и имаше много място за Обитателите. Жилищният блок беше построен на един от ниските хълмове на Абиней и стаята имаше прозорец на ъгъла, през който влизаше следобедното слънце и се откриваше гледка към града: улиците, площадите, покривите на къщите, зелените паркове, равнините отвъд.

Интимността след дългия период на самота, внезапно настъпилата радост, подлагаха на изпитание както устойчивостта на Шевик, така и на Таквер. През първите няколко декади той имаше силни пристъпи на въодушевление и безпокойство, а тя бе раздражителна. И двамата бяха свръхчувствителни и неопитни. Напрежението не продължи дълго след като се опознаха добре сексуалният им глад се запази заедно със страстта и удоволствието. Желанието им за съвместно съжителство се обновяваше с всеки изминал ден, защото всеки ден бе удовлетворявано.

Сега за Шевик бе ясно, и би го приел за глупост да мисли иначе, че всички тези ужасни години в града са били част от сегашното му огромно щастие, защото те го бяха отвели и подготвили за него. Всичко, което му се бе случило беше част от това, което ставаше с него сега. Таквер не виждаше никакви такива смътни причинно-следствени връзки, но тя не се занимаваше с физика на времето. Тя гледаше на времето наивно, като на разстлал се пред погледа път. Вървиш напред и стигаш до някъде. Ако имаш късмет стигаш до някъде, докдето си струва да стигнеш.

Но когато Шевик изказа нейната метафора със свои думи, обяснявайки, че докато миналото и бъдещето не станат част от настоящето чрез паметта и намерението, то от човешка гледна точка, не съществува никакъв път до никъде, тя закима, преди да бе стигнал до средата.

— Точно така — каза тя. — Това правех и аз през последните четири години. Не е само късмет. Само отчасти.

Беше на двадесет и три, половин година по-малка от Шевик. Отраснала бе във фермерската общност, Раунд Вели, в североизточната част. Това бе едно изолирано място и, преди да дойде в института в Нортсетинг, Таквер беше работила повече отколкото мнозинството млади Анаресци. Хората в Раунд Вели бяха недостатъчно, за да вършат всичката работа, която имаше за вършене, но те не бяха достатъчно голяма общност, или достатъчно продуктивни като част от икономиката, за да получат предимства от компютрите на „Трудова заетост“. Сами трябваше да се грижат за себе си. На осем години Таквер чистеше зърното в мелницата от слама и камъни по три часа на ден, след като е била три часа на училище. Много малко от практическото и обучение като дете бе с цел обогатяването и като личност: то беше част от общите усилия да оцелеят. По време на жътва и сеитба всички на възраст над десет години и под шейсет работеха на нивите по цял ден. На петнадесет години тя стана отговорник за съгласуването на работния график, на четиристотинте парцела обработвани от жителите на Раунд Вели, и помагаше на диетолога в градската столова. В това нямаше нищо необичайно и Таквер почти не се замисляше над това, но разбира се то бе оформило някои елементи от характера и възгледите и. Шевик бе доволен, че е дал своя дял от

„клегич“, тъй като Таквер гледаше с презрение на хората, които избягваха физически труд.

— Виж Тинан — казваше тя, — който плаче и вие, защото е получил повикване за четиридекадно събиране на корени от холум, толкова е деликатен, че човек би го помислил за яйце от хайвера на риба. Докосвал ли е някога нещо мръсно?

Таквер не беше особено великодушна и много се горещеше.

Беше учила биология в Регионалния институт в Нортсетинг, но твърдо бе решила да отиде в Главния институт, за да продължи обучението си. След една година я бяха поканили да се присъедини към един нов синдикат, който откриваше лаборатория за изучаване, на техниките за увеличаване и подобряване на запасите от риба в трите океана на Анарес. Когато хората я питаха с какво се занимава тя казваше: „Аз съм рибен генетик.“ Работата и харесваше; обединяваше две неща, които тя много ценеше: прецизна изследователска работа и определена цел, свързана е увеличаване и подобряване на рибните ресурси. Без тази работа тя нямаше да е удовлетворена. Но и в никакъв случай не и бе достатъчна. По-голяма част от мислите и чувствата на Таквер нямаха нищо общо с рибната генетика.

Загрижеността и за природата и живите същества бе силна. Тази загриженост, вяло наречена „любов към природата“, изглеждаше на Шевик като нещо много по-голямо от любовта. Има души, мислеше си той, чиято пъпна връв никога не е била отрязвана. Те никога не са били отделяни от Вселената. Те не гледат на смъртта като на враг и очакват с нетърпение момента, в който ще изгният и ще се превърнат, в хумус. Беше странна гледка да видиш Таквер взела в ръката си лист или дори камък. Тя се превръщаше в част от него, а той от нея.

Тя показва на Шевик огромните морски аквариуми в изследователската лаборатория, повече от петдесет вида риби, големи и малки, безцветни и крещящо пъстри, изящни и гротескни. Беше очарован и изпълнен с благоговение.

Трите океана на Анарес бяха толкова пълни с животински видове, колкото земята бе лишена от тях. Няколко милиона години между моретата не бе съществувала връзка, затова организмите в тях бяха следвали свой собствен еволюционен път. Разнообразието от видове бе зашеметяващо. На Шевик никога не му беше хрумвало, че

живота може да създаде такава безумно изобилие и че всъщност изобилието е навярно основното качество на живота.

На сушата, растенията се справяха достатъчно добре, каквито си бяха редки и бодливи, но повечето от животните, които се бяха опитали да излязат от водите се бяха отказали, тъй като климатът на планетата бе навлязъл в хилядолетна ера на прах и суша. Бяха оцелели бактериите, много от литофагусите и няколкостотин вида червеи и паякообразни.

Хората се нагаждаха внимателно и предпазливо в тази бедна екологична среда. Ако ловяха риба, но не без мярка и ако култивираха земята, използвайки за торене главно органични отпадъци, можеха да се приспособят. Но не можеха да приспособят други към средата. Нямаше трева за тревопасни животни. Нямаше тревопасни, с които да се хранят месоядните животни. Нямаше насекоми, които да опрашват цъфтящите растения. Внесените плодни дръвчета се опрашваха на ръка. От Урас не се внасяха животни, за да не нарушат крехкото природно равновесие. Единствените, които идваха, бяха заселниците, но те бяха така добре прочистени външно и вътрешно, че носеха със себе си минимума от тяхната личната флора и фауна. Дори бълхите не бяха успели да проникнат на Анарес.

— Обичам морската биология — каза Таквер на Шевик докато стояха пред аквариумите с риби, — защото е много сложна и оплетена, като истинска паяжина. Тази риба яде друга, тя яде по-малка, по-малката яде едноклетъчни, те ядат бактерии и така се затваря кръга. На сушата има само три вида и всичките са безгръбначни, ако не се брои човека. От биологична гледна точка ситуацията е твърде странна. Ние анаресците сме неестествено изолирани. На Старата планета има осемнадесет вида сухоземни животни; има класове, като насекомите например, които имат толкова много разновидности, че хората никога не са могли да ги преброят, а някои от тези разновидности имат популации от милиарди. Само си представи, накъдето да погледнеш — животни и други същества, които споделят земята и въздуха с теб. Би се почувствал много повече част от...

Погледът ѝ проследи вълнообразните движения на една малка синя рибка през тъмната вода. Шевик проследи рибката и нишката на мисълта на Таквер. Той дълго се разхожда около аквариумите, и често се връщаше с нея в лабораторията и обратно при аквариумите,

потискайки арогантността си на физик. Беше покорен от тези малки странни животинки, от съществата, за които настоящето бе вечно, и които нямаха нужда нито да обясняват съществуването си, нито да оправдават пред човека начина си на живот.

Повечето анаресци работеха между пет и седем часа на ден и имаха по два или по четири почивни дни на декада. Подробностите по редовността, точността, почивните дни и така нататък, се уточняваха между индивида и работния колектив или групата или синдиката или координиращата федерация, в зависимост от това на какво ниво можеше да се постигне най-добро взаимосътрудничество и ефективност. Таквер сама движеше своите изследователски проекти, но работата и рибите имаха свои собствени изисквания. Тя прекарваше от два до десет часа в лабораторията всеки ден, без почивка. Сега Шевик преподаваше на две места — водеше курс по висша математика в един учебен център и друг в Института. И двата курса бяха сутрин, така че той се прибираше в стаята на обед. Таквер обикновено я нямаше. Стаята бе тиха. Слънцето все още не беше стигнало до двойния прозорец, който гледаше на юг и на запад към града и равнините. Стаята бе прохладна и сенчеста. Изящните концентрични Обитатели, които висяха на различни нива над главата му, се движеха с интровертната прецизност, безмълвност и загадъчност на органите на тялото или на процесите в мозъка. Шевик седяше зад масата под прозореца и започваше да работи, като четеше, правеше си записки или смяташе. Слънцето бавно навлизаше; първо огряваше листите по масата, после ръцете му върху листите и накрая изпълваше стаята със светлина. А той продължаваше да работи. Лъжливите начала и провалите от миналите години се оказаха основи, поставени в тъмното, но здраво поставени. Върху тях, методично и грижливо, но с умелост и увереност, които сякаш не принадлежаха на него, а на знанието, което се проявяваше чрез него, използвайки го за свое оръдие, той построи красивата, непоклатима структура на Принципите на Едновременността.

Както на всеки човек, мъж или жена, нагърбил се със задачата да бъде спътник на съзидателния дух, така и на Таквер не й бе лесно. Въпреки че Шевик се нуждаеше от нейното присъствие в живота му, понякога то отвличаше вниманието му. Тя не обичаше да се прибира къщи твърде рано, защото той често спираше да работи щом тя си

дойдеше, и тя усещаше, че така не е редно. По-късно, когато улегнеха и станеха скучни, той щеше да я пренебрегва, но на двадесет и четири това беше невъзможно. Затова тя нагласяше задачите си в лабораторията така, че да не се прибира преди ранния следобед. Но и това не бе идеалното разрешение, защото той се нуждаеше от грижи. Щом се прибереше в дните, когато Шевик нямаше часове, той имаше вид на човек, който е стоял седнал зад масата шест или осем часа, без да става. Когато се изправеше залиташе от умора, ръцете му трепереха и бе неадекватен. Съзидателният дух използва безмилостно своите оръдия, той ги изхабява, захвърля ги и после намира нови. Но Таквер нямаше резервни части, и когато виждаше колко много се изморява Шевик тя протестираше. Би извикала както Асиео, съпругът на Одо, бе извикал веднъж: „За Бога, момиче, не можеш ли да служиш на Истината по малко наведнъж?“ — освен това, момичето беше тя и не знаеше що е това Бог.

Разговаряха, разхождаха се или ходеха на обществените бани, а после вечеряха в столовата на Института. След вечеря ходеха на срещи или концерти, или понякога гостуваха на приятелите си Бедап и Салас и техния кръг — Дезар и други от Института, колеги и приятели на Таквер. Но за тях срещите и приятелите бяха от второстепенно значение. Нямаха нужда от социалните контакти; тяхната връзка им бе достатъчна и те не можеха да скрият факта. Това изглежда не обиждаше останалите. Дори напротив. Бедап, Салас, Дезар и останалите идваха при тях, както жадните хора отиват да пият от извора. За Таквер и Шевик другите бяха в периферията, но за другите те бяха в центъра. Те не правеха кой знае какво. Не бяха подобри от другите хора, нито пък бяха по-интересни събеседници, но въпреки това приятелите им ги обичаха, разчитаха на тях и им носеха подаръци — малки дарове, които си разменяха тези хора, притежаващи всичко и нищо: ръчно плетен шал, парче гранит осеян с пурпурно червени гранатени късчета, ваза изработена ръчно в работилницата на грънчарската федерация, поема за любовта, комплект резбовани дървени копчета, раковина от Сорубско море. Те даваха подаръка на Таквер с думите: „Ето, на Шев сигурно ще му хареса за преспание“, или на Шев, казвайки: „Ето, на Так ще й хареса цвета.“ Като даваха те искаха да споделят това, което Шевик и Таквер споделяха, да го отпразнуват и възхвалят.

Бе дълго, топло и слънчево лято, лятото на сто и шейсетата година от Заселването на Анарес. Обилни пролетни дъждове бяха раззеленили равнините на Абинея и бяха уталожили праха, така че въздухът беше необичайно чист. През деня слънцето печеше ярко, а през нощта звездите светеха нагъсто. Когато имаше луна можеха ясно да се видят очертанията на континентите и под ослепително белите облаци.

— Защо ли е толкова красива? — каза Таквер в тъмнината, излегната до Шевик под оранжевото одеяло. Над тях висяха бледите силуети на Обитателите на необитаемия космос; в небето Луната светеше ярко.

— След като знаем, че и тя е планета като тази, само че с подобър климат и по-лоши хора, след като знаем, че те всичките са алчни да притежават, водят войни, създават закони и ядат, докато другите гладуват, и все пак остаряват, започва да не им върви, хващат ревматизъм и им излизат мазоли по краката точно както и на хората тук... след като знаем всичко това, защо все още изглежда толкова щастлива, — сякаш животът там е песен? Не мога да гледам към тази светлина и да си представя, че там живее един малък отвратителен човек с мазни ръкави и атрофирал мозък като Сабул. Просто не мога...

Голите им ръце и гърди бяха облени от лунна светлина. Около лицето на Таквер имаше смътен ореол, който смекчаваше чертите и. Сенките и косата и бяха черни. Шевик докосна сребрилата и ръка със своята, също сребриста и остана поразен от топлината на допира в хладната нощ.

— Ако можеш да видиш нещо в неговата цялост — каза той, — то винаги изглежда красиво. Планетите, живота... Но от близо целият свят е само мръсотия и камънак. И от ден на ден, животът става все по-труден, изморяваш се, губиш представа за нещата. Човек има нужда от разстояние, от интервал. Единственият начин да видиш колко красива е земята е да погледнеш на нея със същите очи, с които гледаш Луната. Единственият начин да видиш колко красив е живота е като погледнеш от гледната точка на смъртта.

— Това се отнася за Урас. Нека си стои там и бъде Луна — не го искам! Но няма да застана права на някой надгробен камък, да погледна надолу към живота и да кажа „О, колко е прекрасен!“ Искам

да го виждам като едно цяло, тук и сега. Пет пари не давам за вечността.

— Това няма нищо общо с вечността — разсмя се Шевик, тънък, невзрачен човек от сребро и сянка. — Всичко, което трябва да направиш, за да видиш живота в неговата цялост, е да го видиш като смъртен. Аз ще умра, ти ще умреш, как иначе щяхме да се обичаме? Слънцето ще угасне, защо мислиш продължава да свети?

— Ама че приказки. Проклетата ти философия.

— Приказки? Това не са приказки. Не е разум. Това е осезаемо усещане. Аз докосвам целостта. Държа я. Кое е лунна светлина и кое Таквер? Как бих могъл да се страхувам от смъртта, след като я държа? Аз държа в ръцете си светлината...

— Не бъди като собствениците — промърмори Таквер.

— Сърце мое, не плачи.

— Аз не плача. Ти плачеш. Това са твоите сълзи.

— Аз съм студен. Лунната светлина е студена.

— Спокойно!

През тялото му премина тръпка щом тя го прегърна.

— Страх ме е, Таквер — прошепна той.

— Братко, душа моя, мълчи!

Тази нощ те спаха прегърнати... Тази и още много нощи.

ГЛАВА СЕДМА

УРАС

Шевик откри някакво писмо в един от джобовете на новото вълнено палто, което си бе поръчал от магазина, намиращ се на онази кошмарна улица. Нямаше никаква представа как е могло да попадне там. Със сигурност не бе дошло с пощата, която му носеха три пъти дневно и, която се състоеше главно от статии и разработки на физици от всички краища на Урас, покани за приеми и десетки наивни писъмца от ученици. Това бе тънко листче хартия, сгънато на четири и пъхнато ей така без никакъв плик. Нямаше нито марка, нито печат на някоя от трите конкуриращи се пощенски компании.

Разгърна го със смътното усещане, че знае какво ще прочете вътре: „Ако наистина сте Анархист, защо сътрудничите на властващите управници и предавате собствения си Свят и Одонианската Вяра? Или, може би, сте дошли тук, за да ни донесете тази Вяра? Угнетени от потисничеството и несправедливостите ние сме вперили взор в Братския Свят, в ярката светлина на свободата, която озарява нощния мрак. Присъедини се към нас, твоите братя!“ Отдолу нямаше нито подпис, нито адрес.

Прочетеното го разтърси и морално и интелектуално. Бе шокиран, стреснат, но не от изненада, а от нещо като паника. Знаеше, че те са тук някъде: но къде точно? Досега не бе видял нито един, не се бе срещал с нито един от тях, с нито един от бедните... Без да забележи се бе оставил да го обградят със стена. Несъзнателно бе приел удобното си убежище, също като собственик! Бе се оставил да го „приемат“ сред себе си — точно както му бе казал Чифойлиск.

И сега не знаеше как да разруши тази стена. Дори и да успееше, къде щеше да отиде? Паниката го сграбчи още по-силно. Към кого можеше да се обърне? Отвсякъде бе заобграден от усмивките на богатите.

— Бих искал да говоря с теб, Ефор.

— — Да, сър. Извинете, сър, трябва упрая стаятъ. Шъ сложъ тва тук.

Слугата мълчаливо постави тежкия поднос върху масата, отхлупи чиниите и наля горчивия шоколад в чашката на тънка струйка, така че каймакът стигна до ръба без течността да издаде нито звук, или да се разлее нито капка. Явно изпитваше задоволство от ритуала по поднасяне на закуската и от собственото си умение да го изпълнява безукорно и очевидно не желаше да му прекъсват това удоволствие. Обикновено говореше на абсолютно правилен Йотийски, но сега, когато Шевик му каза, че иска да поговори с него, отново се бе върнал към насечения градски диалект. Шевик се бе научил да го разбира донякъде; потъмняването на гласните бе напълно обяснимо, веднъж щом свикнеш с него, но изпускането на цели срички доста го изпотпяваше. Особено; когато говорещия изпускаше почти половината думи. Също като някакъв таен код, помисли си той. Като че ли Найотите — както самите те се наричаха — не желаша външни хора да разбират за какво си говорят.

Слугата остана прав, очакващ разпорежданията на Шевик. Знаеше, — бе изучил особеностите и привычките на Шевик още през първата седмица — че Шевик не желае да му придържа стола, или да стои изправен до него докато се храни. Чинно изправената му поза бе достатъчна, за да убие у Шевик всякакво желание за непринуден разговор.

— Би ли седнал, Ефор?

— Щом желаете, сър — отвърна слугата. Премести един стол с един-два сантиметра, но не седна в него.

— Искам да си поговорим за нещо. Нали знаеш, че не обичам да ти давам заповеди.

— Постъпвайте както ви е угодно, сър, без да се притеснявате за заповеди.

— Ти... Не, нямам предвид това. Знаеш ли, в моята страна никой не заповядва на никого.

— И аз така съм чувал, сър.

— Е, искам да се чувстваш като равен на мен, като мой брат. Ти си единственият беден, който познавам тук... Не си собственик. Много искам да си поприказваме. Искам да науча нещо повече за живота ти...

Млъкна отчаяно, виждайки презрителното изражение върху лицето на Ефор. Постъпил бе по възможно най-неудачния начин. Слугата го бе взел за снизходителен глупак, който си вре носа, където не му е работа.

Безнадеждно отпусна ръце на масата.

— О, по дяволите, съжалявам, Ефор! Не мога да изразя това, което всъщност искам да ти кажа. Просто забрави за това, моля те.

— Както кажете, сър — отвърна слугата и се оттегли.

И това приключи въпроса. „Безимотната класа“ оставаше все така далечна и непозната за него, както и когато четеше за нея в историческите книги в Нортсетингския Регионален Институт.

Междувременно бе обещал, че ще прекара една седмица от ваканцията между зимния и пролетния семестър със семейство Ой.

След първото посещение в дома им, Ой на няколко пъти го бе канил на вечеря, но винаги някак сковано, сякаш изпълняваше задължението си на домакин, или може би правителствена поръчка. В собствената си къща, обаче, макар и да проявяваше остатъци от предпазливост, определено се държеше доста пооткрито и приятелски с Шевик. При второто му гостуване двамата сина на Ой се отнасяха с него като със стар приятел, на когото безрезервно вярват, което явно доста озадачи баща им. Накара го да се чувства неспокоен; не можеше напълно да одобри държанието им, но не можеше и да каже, че е Неоправдано. Шевик също се отнасяше с тях като със стари приятели, като по-голям брат. И двамата му се възхищаваха, а по-малкият, Ини, направо се влюби в него. Шевик бе много мил с тях, говореше им открито като на възрастни и им разказваше страшно интересни истории за Луната. Но това не беше всичко, имаше и нещо друго. За децата той представляваше нещо, което. Ини не можеше да определи, или изкаже. Дори и много по-късно, вече в зрелия си живот — който бе дълбоко и несъзнателно повлиян от същата тази детска привързаност — Ини не можеше да намери точната дума за това. В съзнанието му изплуваха думи-сенки на търсената. Думи като „пътешественик“ и „заточеник“.

Така се случи, че точно през тази седмица падна много дебел сняг. Шевик никога преди не беше виждал снежна покривка по-дебела от два-три сантиметра. Бе въодушевен от величественния танц на снежинките, от самото количество бял пухкав сняг. Неимоверният

излишък от сняг го изпълваше с възторг и възхищение. Бе толкова бял, толкова чист и студен, толкова кротък и невинен, че дори и най-ревностният Одонианец не можеше да го сметне за обикновен екскремент. Да гледа на него като на нещо друго освен като на чисто, девствено великолепие, би било дребнавост на духа. Веднага щом небето се изясни той излезе навън на снега, заедно с момчетата, които му се радваха също толкова, колкото и той. Тичаха из голямата градина зад къщата на Ой, мереха се със снежни топки, копаеха тунели, правеха замъци и кули от сняг.

Сева Ой и зълва й Веа наблюдаваха през прозореца радостната игра на децата, мъжа и малката видра. Животинчето използваше една от стените на снежния замък вместо пързалка и безспирно се спускаше по корем. Бузките на момчетата пламтяха. Вързал дългата си сива коса на опашка, със зачервени от щипеция студ уши, мъжът енергично копаеше нови тунели.

— Не тук! — Копай тука! — Къде е лопатата? — Имам лед в джоба! — долитаха възбудените детски гласчета.

— Ето го и нашия Извънземен — усмихна се Сева.

— И това е най-великия жив физик! — отвърна зълва й. — Колко забавно!

Когато влезе вътре, пуфтейки и тропайки с крака, за да отърси снега, от него се излъчваше онази свежа жизненост и цветущо здраве, присъщи само на хората, които току-що се вмъкват на топло, след като дълго са били вън на снега. Представиха го на зълвата. Той й протегна широката си, корава и хладна длан и дружелюбно погледна надолу към нея.

— Ти си сестрата на Демар, нали? Да, много приличаш на него.

Тази забележка, която би й се сторила доста глуповата и проява на лош вкус, ако я бе чула от някой друг, сега и достави приятно задоволство, „какъв мъж само!“ мислеше си тя през целия следобед. „Истински мъж! Има нещо загадъчно в него“.

Цялото й име беше Веа Доум Ой. Съпругът й, Доум, бе директор на голяма индустриална компания и непрекъснато пътуваше. Всяка година прекарваше половината от времето зад граница като търговски представител на правителството. Докато му обясняваше всичко това Шевич не откъсваше очи от нея. Имаше същите големи черни очи и бледа кожа като брат си Демар, но при нея фините черти на лицето

бяха по-смекчени и я правеха наистина много красива. Гърдите, раменете и ръцете ѝ бяха заоблени, меки и много бели. По време на вечерята Шевик седеше на масата до нея. Почти не сваляше поглед от голите ѝ гърди, изскочили напред над късото елече. Имаше нещо очарователно в това да ходиш полугола в студената зима, нещо толкова завладяващо, колкото и танца на снежинките, освен това малките ѝ гърди притежаваха същата невинна, девствена белота като снега, фината извивка на шията ѝ се преливаше в нежния овал на елегантната ѝ, обръсната, гордо изправена глава.

Тя наистина е много привлекателна, каза си Шевик. Също като леглата тук — мека и нежна. Но, нещо като че ли я притеснява. Защо ли говори така припряно?

Той се вкопчи в тъничкия ѝ гласец и насечения ѝ начин на говорене като в спасителен сал наред бушуващо море, дори без да усети, че потъва. Тя се връщаше в Нио Еся с влака след вечеря, бе дошла само за един ден и той никога вече нямаше да я види.

Ой бе настинал, а Сева трябваше да се погрижи за децата.

— Шевик, мислиш ли, че би могъл да изпратиш Веа до гарата?

— Боже мой, Демар! Няма да ме натрапваш на горкия човек! Нали не мислиш, че по улиците скитат вълци? Или се опасяваш, че дивите Мингради ще се промъкнат в града и ще ме отвлекат в харемите си? Или че ще ме открият на сутринта пред вратата на началник-гарата, със замръзнала сълза в окото и букетче повехнали цветенца в безжизнените ми крехки длани? О, това последното ми хареса! — На фона на детинското ѝ бърборене смехът ѝ избухна като вълна — една тъмна, мощна и гладка вълна, която помете всичко и остави пясъчния бряг пуст. Тя се смееше не на думите си, а на самата себе си и искреният ѝ смях изригваше направо от тялото и душата ѝ и заличаваше всичко казано.

Шевик си облече палтото и я изчака на вратата.

До първата пресечка вървяха в мълчание. Снегът скърцаше и хрущеше под стъпките им.

— Вие наистина сте прекалено любезен и мил за един...

— Един какво?

— Един анархист — отвърна тя с тъничкия си гласец. Говореше леко провлачено също както говореха Пе и Ой в Университета. — Разочарована съм. Мислих си, че ще сте недодялан, груб и опасен.

— Такъв съм.

Тя погледна странично към него. Бе увила главата си с червен шал. Черните ѝ очи проблясваха на фона на свежата белота на снега наоколо.

— Но ето, че най-галантно ме изпращате до гарата, Д-р Шевик.

— Просто Шевик — меко отвърна той. — Без „Доктор“.

— Това цялото ви име ли е? Нямате други?

Той кимна усмихнат. Чувстваше се отлично, всичко го изпълваше със задоволство — свежият въздух, топлината на палтото, което носеше, красотата на жената, която крачеше до него. Никакви грижи или мрачни мисли не бяха го спохождали днес.

— Вярно ли е това, че у вас получавате имената си от компютър?

— Да.

— Колко ужасно! Да бъдеш кръстен от някаква машина!

— Какво ужасно има в това?

— Толкова е... нечовешко, толкова безлично.

— Така ли мислите? Може ли има нещо по-лично от име, което нито едно друго живо човешко същество не притежава?

— Никой друг? Вие сте единственият Шевик?

— Да, докато съм жив. Преди мен е имало други.

— Искате да кажете роднини?

— Ние не държим толкова на роднинството. Виждате ли, в известен смисъл ние всички сме роднини. Не знам кои са били предишните ми съименници, с изключение на един от ранните години на Заселничеството. Тя е изобретила някакъв осов лагер или нещо подобно, което се използва в тежкотоварните машини. Все още го наричат „шевик“. — Той се усмихна още по-широко. — Никак не е лошо да си обезсмъртен!

Веа поклати глава:

— Боже мой! Но, как различавате мъжете от жените?

— Ами, измислили сме един специален метод...

След секунда се разнесе силният ѝ приятен смях. Тя избърса насълзените си от студа очи.

— Да, може би все пак наистина сте груб!... Всички ли са приели такива нови... измислени имена? И после са научили този нов, измислен език... Всичко ли е трябвало да бъде създадено наново?

— Заселниците на Анарес? Да. Предполагам, че са били много романтични хора.

— А вие не сте ли?

— Не. Ние сме прекалено прагматични.

— Но, можете да бъдете и двете — отвърна тя. Той не бе очаквал такава проникателност от нея.

— Да — каза й — това е вярно.

— Та може ли да има по-романтична постъпка от вашата, да дойдете тук съвсем сам, без пукната пара в джоба и да пледирате за вашия народ?

— И да се покварявам тук в охолство и разкош.

— Охолство и разкош? В Университета? Боже мили! Горкичкият ми той! Не са ли ви водили на някое свястно, прилично място досега?

— Водиха ме на много места, но все тая. Бих желал да мога да опозная Нио Есая по-добре. Досега видях само външността на града — обвивката на пакета. — Използва тази фраза, защото още от началото бе очарован от навика на Урасците да увиват всичко в чисти опаковки от хартия, найлон, картон или фолио. Прането, книгите, зеленчуците, дрехите, машините — всичко излизаше добре и грижливо опаковано. Дори пачките и ролки хартия биваха увивани в опаковки от хартия. Нищо не биваше да се докосва до нищо друго. Бе започнал да усеща, че самият той също бива внимателно опакован.

— Знам. Завели са ви в Историческия Музей, после до Мемориала на Добуне, а след това са ви замъкнали да слушате някоя реч в Сената!

Той се засмя, защото тя много точно бе описала програмата през един от дните миналото лято.

— Знам ги аз! Толкова глупаво се държат с чужденците. Но аз ще се погрижа да видите истинския Нио!

— За мен ще е удоволствие.

Познавам най-различни странни люде. Колекционирам чудаци. Ето, вие сте тук сам сред цялата тая тълпа от надути професори и политици... — продължаваше да бърби тя. Безспирното й бърборене му доставяше същата наслада както слънчевите лъчи или снега.

Стигнаха до малката гара на Амоено. Тя си бе взела билет и за връщане. Влакът щеше да пристигне всеки момент.

— Недейте да чакате, ще замръзнете.

Той не отговори, просто стоеше изправен срещу нея и я гледаше усмихнат.

Тя сведе поглед към ръкавелите на кожата си, изчисти невидима снежинка от шевицата.

— Имате ли съпруга, Шевик?

— Не.

— Никакво семейство ли нямате?

— Ааа, да разбирам. Имам партньор и наши деца. Извинете ме, но се бях замислил за нещо друго. Виждате ли, свикнал съм да мисля за „съпруга“ като за нещо, което съществува само тук на Урас.

— А, какво е това „партньор“? — лукаво вдигна тя очи към него.

— Мисля, че това е същото като вашите съпруг и съпруга.

— А, тя защо не е дошла с вас?

— Не пожела, а и малкото дете е само на една... не, всъщност, вече на две години. А и... — той се поколеба.

— Но, защо не е искала да дойде?

— Е, тя има работа там, не тук. Ако знаех, че тук ще видя толкова много неща, които биха се харесали и на нея, щях да я помоля да дойде. Но няхах никаква представа какво ме очаква тук. Освен това, съществува и въпроса за безопасността, нали разбирате.

— Страхувате се за безопасността си тук? Той отново се поколеба.

— Също и там, когато се върна — рече най-накрая.

— Та какво ще ви се случи, когато се върнете? — разшириха се от учудване очите на Веа. Пуфтенето на влака долетя иззад хълма в края на града.

— О, вероятно нищо. Но там има някои хора, които ме смятат за предател, защото искам да се сприятелим с Урас, нали разбирате. Те могат да ми причинят известни неприятности, когато се върна вкъщи. Не искам тя и децата да се забъркват в това. Вече достатъчно главоболия си имахме, преди да дойда. Стига им толкова.

— Искате да кажете, че има реална опасност за вас там? Той се наведе към нея, за да чуе думите ѝ, заглушавани от грохота на влака, който тъкмо навлизаше в гарата.

— Не знам — усмихна се той. — Знаете ли, нашите влакове много приличат на тези тук. Добрият дизайн няма нужда да се променя. — Съпроводи я до едно купе първа класа. Отвори ѝ вратата.

Тя влезе и той надникна след нея и огледа купето. — Все пак доста се различават отвътре! И това цялото е само за вас?

— О, да. Не обичам да пътувам във втора класа. Пълно е с мъже, които непрекъснато дъвчат дъвка-маер и плюят навсякъде. Вие на Анарес дъвчете ли маер? Сигурно не. О, има толкова много неща, които бих искала да науча за вас и за вашата страна!

— Аз винаги с удоволствие разказвам за страната си, но никой досега не ме е питал.

— Нека да се срещнем отново и да поговорим! Нали ще ми се обадите, когато се върнете в Нио? Обещайте ми.

— Обещавам — добродушно отвърна той.

— Прекрасно! Знам, че вие винаги спазвате обещанията си. Нищо друго не знам за вас, освен това, но и това ми стига.

Чувствам го. Довиждане, Шевик. — Подаде му ръка и за момент задържа неговата. Свирката на локомотива отекна два пъти. Той затвори вратата и проследи потеглянето на влака. Лицето на Веа проблясваше в бяло и алено зад прозореца.

Върна се в дома на Ой в много добро настроение. До мръкнало се биха със снежни топки с Ини.

*РЕВОЛЮЦИЯ В БЕНБИЛИ! ДИКТАТОРЪТ БЯГА!
БУНТОВНИЦИТЕ ЗАВЗЕМАТ СТОЛИЦАТА! СВИКАНА
ИЗВЪНРЕДНА СЕСИЯ НА ССП. ИМА ВЕРОЯТНОСТ А-
ЙО ДА СЕ НАМЕСИ.*

Заглавията бяха изписани върху титулните страници с най-големия възможен шрифт. Правописът и граматиката почти липсваха. Статията бе написана по подобие на начина, по който говореше Ефор: „Снощи цялата западна част на Мескти бе завладяна от бунтовниците, изтласкването на правителствените войски продължава...“ Това бе словесният начин на изразяване на Найотите, миналото и бъдещето бяха наблъскани в едно-единствено, наситено и доста нестабилно сегашно време.

Шевик прочете вестниците, после потърси повече данни за Бенбили в Енциклопедията на ССП. Държавната форма на управление бе парламентарна демокрация, но това бе само проформа. Всъщност си

беше чиста военна диктатура с управление на генералите. Страната бе доста голяма, разположена в западното полукълбо, с малко население, икономически изостанала. Релефът ѝ бе предимно планински с обширни савани в низините. „Трябваше да отида там“, помисли си Шевик и си представи пустите равнини, брулени от свирепия вятър. Странно, но събитията там силно го развълнуваха. Започна да следи бюлетините по радиото, което до тогава почти не бе включвал, след като откри, че главната му функция бе да рекламира стоки за пазара. Репортажите по радиото и официалните предавания по телефакса в обществените учреждения бяха доста сбити и сухи, в пълен контраст със вестниците, чийто страници бъкаха от обширни материали за Революцията.

Президентът, Генерал Хавеверт успял да се спаси като отлетял с любимия си, тежковъоръжен самолет, но някои от по-низшите генерали били заловени и кастрирани — наказание, което в Бенбили по традиция се предпочита пред екзекуцията. Оттеглящата се войска палела всичко по пътя си, изгаряла градовете и нивите на собствения си народ. Партизански отряди непрестанно нападали войсковите части в гръб. Революционерите в столицата Мескти отворили затворите и дали амнистия на всички затворници. Когато прочете това, сърцето на Шевик подскочи. Значи още имаше надежда... Все още имаше надежда... Следеше новините за далечната революция с все по-нарастващ интерес. На четвъртия ден, докато наблюдаваше по телефакса прякото предаване от заседанието на Съвета на Световните Правителства, видя Йотийския представител да се изправя пред трибуната и да обявява, че, в подкрепа на демократичното правителство на Бенбили, А-Йо изпраща въоръжени подкрепления на Президента ѝ, Генерал Хавеверт.

Повечето от въстаниците в Бенбили дори не бяха въоръжени. Йотийските рейнджъри щяха да ги нападнат с автоматите си, бронираните коли, самолетите и бомбите. Шевик прочете описанието на екипировката и арсенала им във вестниците и почувства как стомахът му се свива на топка.

Стана му много зле, обзе го справедлив гняв, а нямаше към кого да се обърне, с кого да сподели мислите си. За Пе изобщо не можеше да става въпрос. Атро бе страстен привърженик на милитаризма. Ой бе етичен човек, но опасенията за личната му сигурност, тревогите му

като собственик го караха да се придържа сляпо към строгите рамки на закона и реда. Той наистина харесваше Шевик, но успокояваше съвестта си като отказваше да признае, че самият Шевик е анархист. Одонианците наричат сами себе си анархисти, казваше той, но всъщност са само примитивни популисти, чиито обществен строй функционира без явно държавно управление, защото самите те са малко на брой, а и защото на планетата им просто няма други държави. Когато тяхната собственост бъде заплашена от агресивен противник те или трябваше да се събудят за реалния свят около тях, или да бъдат унищожени. По същия начин сега въстаниците от Бенбили се събуждаха за реалността и откриваха, че свободата всъщност не върши много работа, ако нямаш оръдия, за да я защитаваш. Той обясни всичко това на Шевик в единствения им разговор по проблема. Нямах абсолютно никакво значение кой управлява, или, по-скоро, кой си мисли, че управлява Бенбили; политиката на реалностите засягаше единствено битката за надмощие между А-Йо и Тува.

— Политиката на реалностите — повтори Шевик. Погледна към Ой. — Доста странен израз в устата на един физик.

— Няма нищо странно. И политиците и физиците боравят с нещата такива, каквито са, с истинските сили и основните природни закони, които ръководят света.

— Значи ти поставяш знак за равенство между жалките „закони“, които защитават богатството и „силите“ на оръдията и бомбите от една страна и законите на термодинамиката и силите на гравитацията от друга? Мислех те за по-достоеен, Демар!

Ой потръпна от мощната вълна на презрение в гласа на Шевик. И двамата не казаха нищо повече, но Ой никога не забрави този разговор. Спомена за него остана завинаги заровен в дълбините на съзнанието му като най-срамния момент в неговия живот. И най-срамното не бе това, че заблуденият и примитивен утопист Шевик толкова лесно го бе оборил и накарал да млъкне. По-страшното бе друго; Шевик, физикът и човекът, който той много харесваше и от когото се възхищаваше толкова силно, че копнееше да заслужи уважението му, сякаш то бе някаква висока чест и награда, която не можеше да получи никъде другаде — та щом същия този Шевик го презираше, то тогава срамът и позорът му бяха толкова огромни и непоносими, че трябваше да ги

скрие, да ги заключи за остатъка от живота си в най-тъмните кътчета на душата си.

Революцията в Бенбили бе поставила ребром няколко въпроса и за самия Шевик; по-специално проблема за собственото му мълчание.

За него бе трудно да не се доверява на околните. Той бе израсъл в един свят, който целенасочено и постоянно се уповаваше на човешката солидарност и взаимопомощ. Макар и отчужден до известна степен от културата на собствения си свят и същевременно чужденец в света на Урас, житейските му навици си оставаха непокътнати: той приемаше за даденост факта, че всички около него са готови винаги да му помогнат. Вярваше им безрезервно.

Все по-често започна да се сеща за предупрежденията на Чифойлиск, които се бе опитал да игнорира. Собствените му наблюдения и инстинкти само ги подсилваха. Независимо дали това му харесваше или не, той трябваше да се научи да не вярва сляпо на другите. Трябваше да мълчи; да запази мислите си като своя собственост; да се научи да се пазари.

През тия дни той говореше и пишеше малко. По бюрото му се валяха купища незначителни листи хартия с празни драсканици по тях; малкото важни работни бележки бяха винаги в него, в един от безбройните джобове на Ураското му палто. Никога не оставяше компютъра върху бюрото си, без да е изтрил всички важни файлове.

Знаеше, че е много близо до постигането на целта си, до създаването на Общата Темпорална Теория, която Йотийците толкова много искаха да притежават за междузвездните си космически кораби и най-вече за повдигане на престижа си. Знаеше също и, че още не я е завършил и, че може никога да не го направи. Но никога не изказа гласно тези две неща пред когото и да било.

Преди да напусна Анарес той си мислеше, че всичко е в главата му, при това от ясно по-ясно. Имаше уравненията. Сабул знаеше, че ги има и му бе предложил сделка: признанието и шанса да публикува труда си в замяна на част от славата. Той бе отказал на Сабул, но не от високо морални съображения. Най-морално би било да публикува труда си в собственото си издателство в Инициативния Синдикат, но той не бе направил и това. Не бе съвсем сигурен, че е готов да публикува. Имаше нещо не съвсем както трябва, което се нуждаеше от малко доизглаждане. И без друго бе работил десет години над

Теорията, така че нямаше никакво значение дали ще отложи още малко, за да доизпипа нещата до съвършенство.

Нещото не съвсем както трябва започна да му изглежда все погрешно и все по-ненаред. Някъде имаше малка грешка в разсъжденията. Или може би не толкова малка? Малка пукнатина в основите на цялата постройка... В нощта, преди да напусне Анарес, той бе изгорил всичките си записки върху Общата Теория. Бе дошъл на Урас без нищо. Половин година ги бе зальгвал, или както биха казали те — бе блъфирал.

Или може би, бе зальгвал самия себе си?

Твърде вероятно бе една Обща Теория на Темпоралността да е просто една недостижима, илюзорна цел. Също така бе напълно възможно, дори и Последователността и Едновременността да можеха да се обединят един ден в обща Теория, да не е точно той човекът, който е способен да го направи. Работеше вече десет години върху това и още нищо не бе постигнал. Математиците и физиците, тези атлети на интелекта, пишат най-великите си трудове докато са млади. Той наскоро бе навършил четиридесет. Бе повече от възможно, дори твърде вероятно, вече да се е изчерпал.

Добре си даваше сметка, че и преди е имал такива периоди на обезсърчаване и опасения от неизбежен провал, които обаче винаги са били последвани от моменти на изключително висока продуктивност. Откри, че се опитва да окуражи самия себе си с този факт и се ядоса на собствената си наивност. Да се опитва да търси аналогии между законите на темпоралната последователност и случайния ход на определени събития бе доста глупаво от страна на един хронософист. Нима на четиридесет вече бе напълно изкуфял? Най-добре бе просто да се захване с леката, но практична задача по изглаждане концепцията за Интервала. Тя можеше да влезе в работа на някой друг, след него.

Но дори и когато се залови за това, когато започна да обсъжда с други физици тази материя, той усети, че крие нещо, не доизказва нещо. И другите разбираха, че го прави.

Дойде му до гуша да прикрива мислите си, да не говори: да не говори за революцията, да не говори за физика, да не говори за нищо.

Пресичаше университетския кампус на път за някаква лекция. В наскоро раззеленилите се клони на дърветата пееха птици. Не бе чувал чуруликането им цяла зима, но сега те бяха навсякъде, изливаха

сърцата си в безспирни трели. Рии-дии, казваха те, тии-рии. Това е моя тее-рии-тоо-рия, мооя-мооя, принадлежии-ми, жии-ми, на ме-ен, ме-ен...

Шевик остана за момент заслушан под дърветата.

После свърна от пътеката, пресече кампуса в друга посока, насочи се към гарата и хвана сутринния влак за Нио Еся. Все някъде трябваше да има отворена врата на тая проклета планета!

Докато пътуваше във влака, му мина мисълта да се опита да избяга от А-Йо. Да отиде може би в Бенбили. Не му се стори разумно. Щеше да му се наложи да използва кораб или самолет, щяха да го проследят и да го спрат. Единственото място, където можеше да се скрие от щедрите си, загрижени за него домакини, бе в собственият им гигантски град, под самите им носове.

Това не бе бягство в истинския смисъл на думата. Дори и да успееше да напусне страната, той пак щеше да бъде пленник, пленник на Урас. А това не бе никакво бягство, независимо как биха го нарекли архистите, с тяхното идолопоклонничество към държавните граници. Представи си как щедрите му загрижени домакини за момент се паникьосват, че наистина е избягал и се почувства странно щастлив, както не се бе чувствал много отдавна.

Бе първият истински топъл ден от пролетта. Ширналата се зеленина бе окъпана в роса. По тучните пасбища се виждаха най-различни стада като около старите животни щъкаха новородените матки. Особено очарователни бяха невръстните агънца, които подскачаха като бели гумени топки, а опашките им се въртяха и въртяха. Малко по-настрана, отделен от другите стоеше гордо изправен овенът, или вола, или жребеца; мъжкарят — водача на стадото — с дебел врат, могъщ като буреносен облак, зареден с поколения. Бели чайки прелитаха над малки сини езерца, перести бели облачета танцуваха в бледата синева на лазура. Клонките на овощните дръвчета изобилстваха от алени пъпчици, някои вече бяха разцъфтели в розово и бяло. Загледан от прозореца на влака Шевик усети, че неспокойния му бунтарски дух е готов да оспори дори красотата на природата. Природната красота навън бе още една несправедливост. С какво я бяха заслужили Урасците? Защо на тях им бе дадена в такова изобилие, толкова щедро и великодушна, а собствения му народ притежаваше толкова малка частица от нея?

Започвам да разсъждавам като Урасец, каза си той. Като проклет собственик! Нима имаше значение кой какво заслужава? Нима човек може да заслужи красотата или начина си на живот! Опитва се да не мисли за нищо и да се остави на опияняващата гледка на нежната, слънчева синева и малките невръстни агънца, подскачащи по пролетните полянки.

Стройните бляскави кули на четиримилионния Нио Еся се мержелееха на фона на злачните блата на Естуара, сякаш направени от слънчеви лъчи и омара. Докато влакът плавно се носеше по дългия виадукт, градът се издигаше все по-висок, все по-ярък и все по-реален. Изведнъж вагонът потъна в грохотещата, тъмна паст на огромния подземния тунел с двайсет коловоза и, преди да усети, се озоваха отново на светло, на един от пероните на величествената и бляскава Централна Гара, под свода на гигантския купол от метал и стъкло, за когото казваха, че е най-големият издиган някога от човешка ръка на всички познати светове.

Шевик дълго вървя по белия бляскав мрамор под огромния, приказен купол, докато най-накрая стигна до редицата от врати, през които несекващия поток от хора се стичаше ту навън, ту навътре. Всички бяха забързани, устремени и вгълбени в себе си. Всички му се струваха угрижени. Често бе виждал същото притеснено изражение върху лицата на Урасците и винаги се бе чудил на какво се дължи то. Дали не се дължеше на това, че независимо колко пари имаха, те винаги трябваше да се терзаят от стремежа си да натрупат още и още, за да не умрат бедни? Или може би, това бе някакво чувство за вина от факта, че независимо колко малко пари притежаваха, винаги имаше хора, които са по-бедни от тях? Каквато и да бе причината, тя уеднаквяваше лицата им и те дотолкова си заприличваха едно на друго в неговите очи, че това го караше да се чувства още по-самотен сред тях. В стремежа си да избяга от грижовните си водачи и пазачи, той изобщо не бе предвидил последствията от възможността да се озове сам-самичък в общество, в което хората не си вярваха един на друг и, в което основната морална норма на поведение беше не взаимопомощта, а взаимната подозрителност. Бе леко изплашен.

Само смътно си бе представял как ще се разхожда из града и ще завързва разговори с хора от „безимотната класа“, ако изобщо съществуваше нещо подобно тук, или „работническата класа“ както я

наричаха самите Урасци. Но всички тия хора наоколо бързаха по своите си работи и не искаха да губят от ценното си време в празни приказки. Зарази се от забързаните минувачи и ускори крачка. Трябва да отида някъде, реши той, когато излезе навън сред огряното от слънцето, многолюдно великолепие на улица Мои. Но къде? В националната Библиотека? Или в Зоопарка? Не, не беше дошъл да разглежда забележителности.

Все още колебаейки се спря пред една будка за вестници и дребни сувенирчета близо до гарата. ТУВА ИЗПРАЩА КОМАНДОСИ В ПОДКРЕПА НА БУНТОВНИЦИТЕ В БЕНБИЛИ, пишеше на първа страница на вестника, но това не го развълнува особено. Погледът му се спря на цветните картички, наредени зад стъклото. Хрумна му, че все още няма нищо за спомен от Урас. Обикновено след пътуване човек винаги трябваше да носи вкъщи някакви сувенири. Картичките с фотографирани сцени от А-Йо му харесаха. Имаше снимки на планините, в които се бе изкачвал; на Ниоските небостъргачи; на Университетската църква (почти същият изглед се виждаше от прозореца му); имаше една с красива селска девойка в народна носия; една с кулите на Родаред и една, която още отначало бе привлякла вниманието му — невръстно, усмихнато агънце подскачаше по осеяна с цветя полянка. Тази щеше много да се хареса на малката Пилун. Взе по една от всички картички и ги постави на щанда.

— ...И пет прави петдесет, с агънцето — шейсет; и една карта, всичко общо един и шейсет, сър. Хубав ден, нали, сър? Пролетта дойде най-сетне. Нямате ли по-дребни, сър?

Шевик бе извадил банкнота от двадесет Йотийски Парични Единици. Порови се из рестото, което му бяха върнали след закупуването на билета и, след известно разучаване на паричните стойности, изобразени върху банкнотите и монетите, успя да събере един и четиридесет.

— Да, така е добре, сър. Благодаря ви и приятен ден!

Дали парите не купуваха любезността на другите също както купуваха и пощенските картички? Колко ли учтиво би се отнесъл с него продавачът, ако бе постъпил както Анаресците в техните стоклови складове: взимаш каквото си искаш, кимаш на регистратора и си излизаш?

Не, нямаше никаква полза да разсъждава по този начин. Когато си в Страната на собствениците, трябва да мислиш като собственик. Да се обличаш като тях, да се храниш като тях, да постъпваш като тях... Да бъдеш един от тях.

В центъра на Нио нямаше паркове, земята бе прекалено ценна, за да я прахосват по отморяващи градинки. Навлизаше все по-навътре и по-навътре из плетеницата от широки, бляскави улици, по които много пъти го бяха развеждали. Излезе на булевард Сентеневиа и бързо го пресече, за да избегне повторението на предишния кошмар. Озова се в търговския район. Банки, офиси, правителствени сгради. Нима целият Нио Есая бе такъв? Огромни лъскави кутии от камък и стъкло; гигантски пакети в луксозна опаковка, празни отвътре. Празни, бездушни и пусти...

Мина покрай един приземен етаж, на чийто витрини се виждаше надпис „Художествена Галерия“. Влезе вътре, надявайки се да избяга от моралната клаустрофобия на многолюдните улици и отново да преоткрие красотата на Урас тук в музея. Оказа се, обаче, че към рамките на всички експонати има прикрепени етикетчета с цена. Загледа се в една майсторски нарисувана картина на гола жена. На етикетчето пишеше: 4000 МПЕ.

— Това е истински Фей Фейт — каза един мургав мъж, който съвсем безшумно се бе появил до лакътя му. — Само преди седмица имахме пет негови платна. Беше истински бум на пазара на произведения на изкуството. Трябва да знаете, че картините на фейт са сигурна инвестиция, сър.

— С четири хиляди парични единици две семейства могат да се изхранват цяла година — каза Шевик.

Мъжът го огледа изучаващо, после рече провлачено с доловима ирония в гласа:

— Ами, да, така е, но виждате ли, сър, това тук случайно е произведение на изкуството.

— Изкуството? Човек твори изкуство, когато има нужда от него. За какво служи това тук?

— О, вие, може би самият сте художник — усмихна се мъжът с открита неприязън.

— Не, но съм човек, който може да познае едно лайно, когато го види!

Галеристът отстъпи стреснато назад; когато се озова вече на разумно разстояние от Шевик започна припряно да бръщолеви нещо за полиция. Без да го удостои повече с внимание Шевик излезе от магазина. Половин пряка по-надолу спря. Не можеше да продължи нататък.

Но къде можеше да отиде?

При някого... При някой друг. Друго човешко същество. Някой, който щеше да му дари помощта си, а не да я продава. Но кой? Къде?

Сети се за децата на Ой, малките момченца, които го харесваха и за известно време не можа да мисли за нищо друго. После внезапно един далечен, но ясен образ изплува в съзнанието му: сестрата на Ой. Как ли ѝ беше името? Обещай ми, че ще дойдеш, беше настояла тя; два пъти оттогава му бе пращала покани за приеми, написани с едър детински почерк върху плътна, напарфюмирана хартия. Той ги бе пренебрегнал, както и всички други покани от непознати. Сега, обаче, си спомни за тях.

В същото време си спомни и за онази другата бележка, онази, която необяснима как се бе озовала в джоба на палтото му: Присъедини се към нас, твоите братя! Но, досега не бе открил свои братя на Урас.

Влезе в най-близкия магазин. Оказа се сладкарница, цялата в лъскави гирлянди и розови панделки по стъклените полички, отрупани с кутии, кошнички и купички, препълнени със сладкиши, бисквити и бонбони — розови, кафяви, златисти, сметанови. Попита жената зад щанда дали би могла да му помогне да открие един телефонен номер. След краткия изблик на раздражение в художествената галерия сега бе доста унил, говореше тихо, някак сломено и изглеждаше толкова уязвим, като странник в един чужд свят, че на жената ѝ дожаля и тя бързо се съгласи да му помогне. Не само му помогна да открие номера в масивния телефонен указател, но дори го набра вместо него.

— Ало?

— Шевик — каза той и млъкна. За него телефонът бе средство за комуникация при крайно спешни и наложителни случаи, при смърт, раждане или земетресения. Нямаше никаква представа какво трябва да каже.

— Кой? Шевик? Наистина ли? Колко мило, че се обаждаш! Нямам нищо против да ме събудят щом е за теб.

— Нима спеше?

— Непробудно и все още съм в леглото. Много е приятно и топличко. Къде, за Бога, се намираш?

— Мисля, че съм на улица Кай Саке.

— Какво правиш там? Хайде идвай. Колко е часа? Боже мили, почти обед. Ще те посрещна, ще се чакаме при езерцето с лодките в парка на Стария Дворец. Ще можеш ли да го намериш? Слушай, непременно трябва да останеш, довечера давам страхотно парти. — Тя продължи да дърдори още малко, а той се съгласяваше с всичко, което му каза.

Когато приключи разговора и излезе иззад щанда, продавачката му се усмихна.

— Хубаво ще е да ѝ занесете кутия бонбони, нали, сър?

— Мислите ли, че трябва? — спря се той.

— Никога не вреди, сър.

Имаше някаква закачлива нотка в гласа ѝ. Въздухът в магазина бе тъй топъл и сладникав сякаш всички аромати на пролетта бяха наблъскани в него. Шевик стоеше сред стъклените с вкусни деликатеси и се чувстваше висок, натезжал, леко сънен, като мъжкарите в оборите, овните и воловете, омагьосани от топлия нежен копнеж на пролетта.

— Ще ви приготвя точно каквото трябва — рече жената и сложи в красива малка емайлирана кутийка няколко тънки листчета шоколад и розички от карамелизирана захар. Уви кутийката в разноцветна хартия, постави всичко в друга, по-голяма лъскавосребриста, картонена кутия, която отново уви в плътна розова хартия и завърза със зелена панделка от кадифе. В сръчните ѝ, мълчаливи движения се излъчваше някакво добродушно съчувствие към Шевик. Подаде му готовия пакет и когато, поемайки го, той смотолеви някакви благодарности и се обърна да излиза, без следа от каквато и да е острота в гласа, тя тихо му напомни:

— Само десет и шейсет, сър.

Тя дори би могла да го остави да си тръгне ей така, просто от съжаление — съжалението, което жените изпитват към силата, но той послушно се върна при щанда и наброи парите.

Стигна с метрото до парка на Стария Дворец и лесно откри езерцето, в което красиво облечени, малки дечица пускаха корабчета-

играчки — прекрасни мънички моделчета с копринени платна и метални корпуси, които искряха като злато. Съзря Веа от другата страна на широкия басейн от искряща вода. Заобиколи по брега и стигна до нея, наслаждавайки се с цялото си същество на пролетния вятър, слънчевите лъчи и тъмния, сенчест клонак на дърветата, обсипан с млад, бледозелен листак.

Обядваха на просторната остъклена тераса на един ресторант в парка. В средата на терасата буйно-разлистени върби скланяха клонки над малко езерце, в което цапуркаха тромави бели птици и наблюдаваха хранещите се с алчни очи, в очакване на някоя подхвърлена огризка. Веа не участва в избора на менюто; давайки ясно да се разбере, че той е нейният кавалер, тя го остави сам да се погрижи за поръчката, което отначало го притесни, но изкусните келнери толкова ловко и умело го насочваха в избора му, че той дори не усети и накрая остана с впечатлението, че сам се е справил блестящо с положението. А и, за негов късмет, джобовите му бяха натъпкани е пари. Храната бе изключителна. Той никога дотогава не бе вкусвал такива върхови постижения в деликатесната кулинария. Свикнал да се храни само два пъти дневно той обикновено пропускаше обяда на Урасците, но днес омете всичко до троха, докато в същото време Веа едва побутваше и чоплеше нейния. Но най-накрая се видя принуден да спре и Веа се усмихна на измъченото му изражение.

— Прядох.

— Една малка разходка ще ти помогне.

Разходката бе наистина доста кратка. Едва бяха повървели десетина минути по тревата и Веа грациозно се отпусна в сянката на покритите с ярки златисти цветове, гъсти храсти по високия бряг. Той приседна до нея. Загледа се в стройните ѝ крака и малките ѝ бели обувчици с много високи токчета. В съзнанието му изплува една фраза, която Таквер използваше. „Плъто-собственички“ наричаше тя жените, които използваша сексуалността си като оръжие в борбата за надмощие с мъжете. Определението напълно прилягаше на Веа. Тя бе толкова силна плъто-собственичка, че можеше да спечели битката е всички мъже съвсем сама. Обувките ѝ, дрехите, козметиката, бижутата, жестовите, всичко в нея провокираше. Цялата представляваше едно съвършено, завършено и неотразимо женско тяло, зад което почти се изгубваше човешкото същество. Въплъщаваше в себе си всичката

потискана сексуалност на Йотийците, за която се намекуваше само в сънищата им, романите и поезията, безбройните им картини с голи жени, музиката им, дори архитектурата им, с нежните извивки и куполи, в бонбоните им, във ваните, в леглата им. Тя бе жената в масата.

Гладко обръснатата ѝ глава бе напудрена с талк, съдържащ съвсем дребнички пращинки слюда, така че едно бледо сияние като ореол смекчаваше голотата на контурите. Носеше дълъг прозрачен шал, под който формите и самата кожа на раменете ѝ изглеждаха омекотени и защитени. Гърдите ѝ бяха покрити; Йотийските жени не се разхождаха с разголени гърди по улиците, пазеха голотата си за нейния собственик. На китките ѝ тежаха масивни гривни от злато, а във вдлъбнатинката на шията ѝ синееше едно-единствено, мъничко скъпоценно камъче.

— Как се държи тук?

— Кое? — Понеже самата тя не можеше да види камъчето, това ѝ позволяваше да се престори, че не знае за какво става въпрос и да го накара да посочи, или може би да протегна река над гърдите ѝ и да го докосне. Шевик се усмихна и го докосна леко.

— Залепено ли е?

— О, това ли. Не, не е. Имам мъничко парченце магнит под кожата, а камъчето има мъничка метална пластинка на гърба си. А, може и да беше обратното. Както и да е, не се отделяме един от друг.

— Имаш магнит под кожата си? — удиви се Шевик с неподправено отвращение.

Веа се усмихна и свали сапфира от мястото му, за да може да види, че под него няма нищо чак толкова ужасяващо, освен една мъничка, едва забележима сребриста луничка.

— Ти, разбира се, ме намираш за страшно отблъскваща и не одобряваш нищо от това, което казвам или правя. По никакъв начин не мога да падна по-долу в очите ти, защото вече съм стигнала дъното!

— Не е така — възпротиви се той. Разбираше, че тя просто играе нейната си игра, но и той самият знаеше някои от правилата.

— Напротив, така е! Виждам моралния ужас изписан на лицето ти. Ето така — тя изкриви лице в гримаса на погнуса. И двамата се засмяха. — Наистина ли съм толкова различна от жените на Анарес?

— О, да, много по-различна.

— Те всички ли са ужасно силни и мускулести? Сигурно имат едри, плоски ходила, носят ботуши и се обличат разумно. Веднъж месечно ли се бръснат?

— Те изобщо не се бръснат.

— Никога? Никъде по тялото? О, мили Боже! Нека да говорим за нещо друго.

— Да поговорим за теб — облакът се той на тревата, достатъчно близо до Веа, за да усеща естествените и изкуствените аромати на тялото ѝ. — Искам да знам дали Ураските жени са доволни от положението си на по-низши?

— По-низши? От кого?

— От мъжете.

— Аааа, това ли! И какво те кара да мислиш, че е така.

— Изглежда, че всичко в твоето общество се прави от мъжете. Индустрията, изкуството, управлението, правителството, решенията. И през целия си живот вие носите името на баща си и на съпруга си. Мъжете ходят на училище, а вие — не. Всички преподаватели, съдии, полицаи и членове на правителството са мъже, нали? Защо ги оставяте да контролират всичко? Защо не правите това, което ви харесва?

— Не е вярно! Жените правят точно това, което си искат. И не им е необходимо да си цапат ръцете, да носят метални шлемове, или да се надвикват в Директората, за да го правят.

— Но какво изобщо правите вие?

— Ами, водим мъжете за носа, разбира се! И знаеш ли какво? Можем напълно открито и безнаказано да им го повтаряме, защото те никога не ни вярват. Те си казват ха-ха, виж я ти само, глупавата ми, мила женица! потупват ни бащински по главите и отминават, подрънквайки самодоволно с медалите си.

— Значи вие също сте напълно доволни от себе си, така ли?

— Аз поне, наистина съм.

— Не ти вярвам.

— Защото не се връзва с принципите ти. Мъжете винаги си измислят теории и нагаждат всички факти към тях.

— Не, тук няма никакви теории. Аз просто виждам, че ти не си доволна. Ти си неспокойна, търсеца, опасна дори.

— Опасна! — избухна в смях Веа. — Какъв чудесен комплимент! И защо да съм опасна, Шевик?

— Ами, защото много добре знаеш, че в очите на мъжете ти си просто вещ. Вещ, която може да се притежава, да се купи, или продаде. Така, че ти си мислиш само как да надхитриш собствениците, как да си отмъстиш...

Тя решително постави деликатната си длан върху устните му.

— Шшшт. Знаем, че нямаше намерение да ме обиждаш. Прощавам ти, но стига вече. Замълчи.

Той се намръщи ядосано при тази проява на лицемерие, а и от съзнанието, че думите му може наистина да са я засегнали. Все още усещаше върху устните си докосването на нежните ѝ пръсти.

— Съжالياвам! — промълви.

— Не, не. Ти просто не можеш да разбереш, а и как ли би могъл? Та ти идваш от Луната! При това си мъж, но както и да е... Чуй, обаче, какво ще ти кажа. Ако вземеш една от твоите „сестри“ там на Луната и ѝ дадеш възможност да хвърли ботушите и да се окъпе в благовонни масла, после да мине през депилатор, да обуе чифт хубави сандали, да се накичи с бижута и да се напарфюмира, това ще и достави такова върховно удоволствие, което никога не е изпитвала.

А и на теб също! О, как само ще ти хареса! Но ти никога няма да го направиш. Бедничките вие с вашите теории, с вашите братя и сестри и никакви забавления!

— Права си — рече Шевик. — На Анарес нямаме никакви забавления. Никога. По цял ден се трепем в мините, а когато падне нощта, след вечерята от три зърна, сварени в шепя солена вода, до припадък рецитираме Сказанията на Одо, докато не стане време да си лягаме. Отделно, разбира се, и без да си сваляме ботушите.

Не владееше Йотийски до такова съвършенство, че да успее да изрази напълно точно — както на собствения си език — забавния, фантазъорски полет на мисълта си, с който Таквер и Садик бяха свикнали, но макар и тромаво, описанието му очарова и развесели Веа. Смехът изригна от нея чистосърдечен и спонтанен.

— Боже мой, ти си и много забавен, на всичко отгоре! Има ли нещо, което не умееш да правиш?

— Да търгувам — отвърна ѝ той.

Тя впи в него изучаващи, усмихнати очи. В изражението ѝ, в цялата ѝ поза имаше нещо заучено, професионално като у актьорите. Хората обикновено не се втрещават един в друг от толкова близко

разстояние, освен ако не са майки с деца, доктори с пациенти или... любовници.

Той се надигна:

— Искам да се поразходя още малко.

Тя протегна ръка към него, за да ѝ помогне да стане. Съвсем невинен наглед жест, но някак си странно подканящ.

— Ти наистина си ми като брат — промълви тя с несигурна нежност в гласа. — Хайде, вземи ръката ми, не се притеснявай. После ще те пусна!

Разхождаха се по алеите в огромния парк. Влязоха в двореца, сега запазен като музей на кралската династия от древните времена. Веа каза, че много обича да идва и да гледа бижутата тук. Ликовете на арогантни аристократи и принцеси се виждаха в тях от портретите, окачени по застланите с брокат, инкрустирани стени. Стаите изобилстваха от сребро, злато, кристал, рядка дървесина, гоблени и скъпоценни камъни. Пазачи стояха изправени зад въжетата от кадифе. Червено-черните им униформи идеално се вписваха в пищния интериор, пухените завивки и въжетата на звънците с вплетени златни нишки в тях. Но лицата им изглеждаха не на място. Това бяха отегчени и изнурени лица, уморени от това да стоят цял ден на крака сред тълпа от непознати и да не вършат нищо. Една напълно ненужна и безполезна работа.

Шевик и Веа се спряха пред една стъклена витрина, зад която лежеше наметката на Кралица Тея, изработена от щавените кожи на одрани живи бунтовници. Тази ужасна и отвратителна жена бе носила наметката си, когато слязла сред повалените си от чумна епидемия поданици, за да се помоли на Бог да отърве народа ѝ от мора, преди хиляда и четиристотин години.

— Страшно ми прилича на козя кожа — каза Веа, разглеждайки потъмнялата, обезформена от времето пелерина зад витрината. Вдигна очи към Шевик. — Добре ли си?

— Мисля, че искам да изляза от това място.

Вече навън лицето му не изглеждаше толкова преbledняло. Той хвърли дълъг, пълен с омраза поглед назад към стените на Двореца.

— Защо трябва толкова ревностно да пазите срамното си минало?

— Но това е просто част от историята. Такива неща не могат да се случат в днешно време!

Заведе го на дневно представление в театъра, на някаква комедия за двама младоженци и техните родители, изпълнена е шеги и закачливи намеци за секс, макар че самата дума „секс“ никъде не се споменаваше. Шевич следеше Веа и се смееше, когато и тя се засмееше. След това отидоха в един разкошен ресторант в центъра на града. Вечерята им струваше сто парични единици. Понеже бе обядвал, Шевич яде доста малко, но се остави да бъде убеден от Веа да изпие две или три чаши от виното, което се оказа много по-приятно от очакванията му и не оказа видим ефект на разсъдъка му. Той нямаше в себе си достатъчно пари да плати за вечерята, но Веа не направи никакъв опит да поделит с него разноските. Просто му предложи да напише чек, което той и направи. После наеха кола и отидоха в апартамента ѝ. Тя го остави да плати и на шофьора. Възможно ли бе, помисли си той, Веа всъщност да е проститутка? Една от онези загадъчни жени? Но проститутките, както ги бе описала Одо, бяха бедни жени, а Веа не беше. „Нейното“ парти, беше му казала тя, се приготвя от „нейния“ готвач, „нейната“ прислуга и „нейният“ иконом. Още повече, че мъжете в Университета говореха за проститутките с презрение като за нечисти същества, докато Веа, като оставим настрана женската ѝ привлекателност, проявяваше такава болезнена чувствителност по отношение на разговор, открито засягащ темата за секса, че Шевич много внимаваше какво говори пред нея, както би постъпил вкъщи при разговор със срамежливо десет годишно дете. В крайна сметка, не можеше да каже със сигурност, че познава истинската Веа.

Стаите в апартамента ѝ бяха просторни и луксозно обзаведени, с прекрасен изглед към нощните светлини на Нио. Всичко бе в бяло, дори подът. Шевич обаче бе вече доста обръгнал на лукс, пък и бе доста уморен. Гостите трябваше да пристигнат едва след час и, докато Веа се преобличаше, той задряма в едно удобно, бяло кресло във всекидневната. Прислужницата, която тракаше нещо по масата, го събуди точно навреме, за да види как Веа се връща в стаята. Облечена бе в официалния, Йотийски, вечерен женски тоалет — дълга плисирана пола, която оставяше целият и торс гол. В пъпа ѝ проблясваше мъничко скъпоценно камъче, точно както в рисунките,

които бяха разглеждали с Тирин и Бедап преди четвърт век в Нортсетингския Регионален Научен Институт... Съвсем същото... Полусънен и напълно възбуден той не сваляше поглед от нея.

Тя също не откъсваше очи от него, леко усмихната.

Седна на един нисък, тапициран стол до него и вдигна очи към лицето му. Приглади краищата на бялата пола около глезените си и рече:

— Кажи ми сега, какви са точно взаимоотношенията между мъжете и жените на Анарес?

Невероятно! И прислужницата и икономът бяха в стаята; тя много добре знаеше, че той има партньор, както и той знаеше, че тя също има; при това, досега и думичка не бяха обелили за секс. И въпреки това този тоалет, тези нейни движения, тонът й... какво бе всичко това, ако не най-явната покана?

— Между един мъж и една жена съществува това, което те искат да има помежду им — почти грубо отвърна той. — Което и двамата искат.

— Значи е вярно, че вие нямате никакво чувство за морал? — запита тя леко шокирана, но и като че ли очарована същевременно.

— Не разбирам какво искаш да кажеш. Да нараниш някого там е също толкова лошо колкото и да нараниш някого тук.

— Искаш да кажеш, че и вие съблюдавате същите стари правила. Виждаш ли, според мен нравствеността е просто още едно суеверие като религията. Трябва да се изхвърли и забрави.

— Но моето общество — отвърна той напълно озадачен — е точно опит да се достигне нравствеността. Ние сме съгласни, че трябва да се изхвърлят проповедите, правилата, законите, наказанията, но това се прави с единствената цел човек сам да разбере кое е добро и кое зло и сам да направи своя избор.

— Значи изхвърлихте всички забрани и заповеди, но, знаеш ли, аз мисля, че вие Одонианците сте пропуснали най-главното. Изхвърлили сте свещениците, съдиите, законите за развода и всичко това, но истинската беда, която се крие зад тях е останала. Вие просто сте я запазили, скрита дълбоко в съзнанието ви. И тя все още е там. Вие сте си все същите роби както винаги! Не сте истински свободни.

— Защо мислиш така?

— Четох една статия за Одонианците в някакво списание — отвърна тя. — Пък и нали бяхме заедно цял ден. Не те познавам много добре, но знам някои неща за теб със сигурност. Знаем, че носиш в себе си един... една кралица Тея... И тя е точно там, в тази твоя космата глава. Тя те командва по същия начин както старата деспотка е командвала робите си. Заповядва ти: Направи това! и ти го правиш, казва ти: Не прави това! и ти се подчиняваш.

— Да, точно там ѝ е мястото — усмихна се той. — В главата ми.

— Не. По-добре да е в палата си, тогава сигурно би могъл да въстанеш срещу нея. Ще ти се наложи да го направиш! Твоят пра-пра-пра-дядо го е направил, или поне е избягал на Луната, за да се отърве от нея. Но без да иска е взел кралица Тея със себе си, така че тя все още е в теб!

— Може би, но на Анарес тя се е научила, че ако ме накара да нараня друг човек, все едно наранявам себе си.

— Доброто старо лицемерие! Животът е борба, в която побеждава най-силният. Всичко, което се е научила да прави цивилизацията досега е да бърше кръвта и да прикрива омразата под красиви думи!

— Вашата цивилизация — може би. Нашата не крие нищо. Няма какво да крие. Всичко е открито и просто. У нас кралица Тея носи собствената си кожа... Ние спазваме само един закон, само един — законът на човешката еволюция.

— Точно според закона на еволюцията оцеляват само най-силните!

— Именно! А най-силните в който и да е обществен вид са точно тези, които имат най-развито социално мислене и поведение. В човешкото общество това са най-етичните, най-моралните, най-нравствените. Виждаш ли, на Анарес ние нямаме нито жертви, нито врагове. Имаме само самите себе си. Нищо няма да постигнем от това да се нараняваме един друг. Няма да станем по-силни. Можем само да станем по-слаби.

— Изобщо не ми пука кой кого наранява или не! Изобщо не ме е грижа за другите, както и другите не ги е грижа за мен или за някой друг. Преструват се, но не се интересуват от нищо друго освен от себе си. Аз не искам да се преструвам. Искам да бъда свободна!

— Но, Веа... — нежно започна той, трогнат от този толкова явен копнеж за свобода, но бе прекъснат от звънеца на входната врата. Веа се изправи, приглади полата си и, с усмивка на уста, отиде да посрещне гостите си.

През следващия един час дойдоха трийсет или четиридесет човека. Отначало Шевик бе в лошо настроение, потиснат и отегчен. Това бе просто още едно от ония партита, на които гостите се мотаеха насам-натам с чаши в ръка, усмихваха се един на друг и говореха на висок глас. Постепенно нещата се поосвежиха и взе да става по-забавно. Хората насядаха на групички, завързаха се дискусии и спорове, привеждаха се стройни аргументи; изобщо партито заприлича на подобните събирания на Анарес. Услужлив и неуморен сервитьор постоянно разнасяше сред гостите табли със сладкиши и сандвичи с риба и месо, друг доливаше чашите им. Шевик си взе едно питие. Вече месеци бе наблюдавал как Урасците се наливат с алкохол без някой от тях видимо да са повече от това. Питието имаше вкус на лекарство, но някой му обясни, че се състои предимно от газирана вода, която той обичаше. Понеже беше жаден гаврътна чашата си на един път.

Двама от гостите бяха твърдо решени да разискват с него проблемите на физиката. Единия от тях бе възпитан човек, с добри обноски, което позволи на Шевик лесно да му се изплъзне, понеже му бе доста трудно да обсъжда физичната теория с хора, които си нямат и понятие от физика. Другият обаче се оказа доста нахален и арогантен тип, от който не бе възможно да се откопчи. Шевик откри, че колкото повече се дразнеше от мъжа, толкова по-лесно му бе да говори с него. Онзи очевидно смяташе, че разбира от всичко, само защото има купища пари.

— Както аз виждам нещата — важно каза той на Шевик — вашата Теория за Едновременността просто отрича най-очевидния факт за времето, а именно фактът, че времето отминава.

— Вижте, за разлика от бизнеса, във физиката, а и изобщо в науката, човек трябва много да внимава кое точно определя като „факт“ и кое не — отвърна усмихнато и прекалено любезно Шевик. Нещо в тона му, обаче, накара Веа, която бърбеше с група гости в съседство, да се обърне към двамата. — В точно определените научни постановки на Теорията за Едновременността, последователността не

се разглежда като обективен физически феномен, а като субективен такъв.

— Хайде, стига сте плашили горкичкият Дери — намеси се Веа — Преведете ни какво означава това на бебешки.

Шевик се усмихна:

— Ами, ние си мислим, че времето „отминава“, протича край нас като река или каквото и да е там. Защо да не приемем, обаче, че не времето, а ние сме тези, които се движат напред? Движим се от миналото към бъдещето като постоянно откриваме новото. Нещо като да четеш книга, разбирате ли? Книгата си е там, цялата между кориците. Ако искаме, обаче, да прочетем историята и да я разберем, ние трябва да започнем от първата страница и да напредваме в една точно определена последователност. Тогава можем да приемем Вселената за една много голяма книга, а себе си — за едни много мънички читатели.

— Но си остава „фактът“, — каза Дери — че ние усещаме, или преживяваме вселената като една последователност, като поток или река. В такъв случай не виждам каква е ползата от теория, която ни обяснява как на едно по-високо равнище, или в огромен мащаб, всичко може би съществува едновременно, т.е. си остава винаги постоянно и неизменно. На вас тази теория може и да ви се струва забавна, но тя няма никакво практическо приложение, никаква връзка с реалния живот. Освен, разбира се, ако с нея можем да си построим машина на времето! — добави той с пресилена шеговитост.

— Но ние не „преживяваме“ вселената единствено като последователност — възпротиви се Шевик. — Вие никога ли не сънувате, мистър Дери? — Бе много горд от себе си, че поне веднъж се сети да нарече някого „мистър“.

— Какво общо има това?

— Само когато сме в съзнание, т.е. единствено в разума ни, ни се струва, че изобщо „преживяваме“ времето. За едно малко бебе времето не съществува. То не може да определи, да отличи себе си като функция от някакво минало, нито пък да свърже това минало с настоящето си, или да предвиди — още по-малко пък да планира — как настоящето може да повлияе на бъдещето му. То не знае, че времето протича, отминава. То не разбира смъртта. Съвсем същото е и с подсъзнанието на възрастния. В един сън времето не съществува,

последователността е объркана, а причината и следствието не могат да се различат една от друга. Не съществува време, също така, и в митовете и легендите. За кое точно минало време, според вас, става въпрос в приказките, които започват с „Имало едно време“? Именно затова, когато мистикът обединява в едно съзнанието и подсъзнанието си, той вижда всички развития като едно съществуване и разбира същността на вечния кръговрат.

— Да, да, мистиците! — разпалено се намеси по-скромния слушател. — в Осмото Хилядолетие, Теборес е написал:

„Подсъзнанието е всеобхватната Вселена“.

— Но, ние не сме бебета, — вметна Дери — а големи разумни мъже. Да не би тази ваша Теория за Едновременността да е нещо като мистичен регресивизъм?

Настъпи мълчание, Шевик си взе един сладкиш и го изяде, макар да не му се ядеше. Днес вече си бе изтървал нервите веднъж и се бе проявил като глупак. Един път дневно бе напълно достатъчно.

— Може би ще ви стане по-ясно, ако се опитате да я възприемете като счетоводен баланс. Виждате ли, Последователността прекрасно се вмести в представите ни за линеарност на времето. С нея си обясняваме и еволюцията, която включва сътворението, преходността и смъртта. И толкова. Тук тя спира. Тя наистина борава с всичко, което се изменя, но не може да обясни защо едновременно с промяната нещата си остават и непроменени. Тя говори само за „стрелата“, или „реката“ на времето, но никога за „кръгът“ на времето.

— Кръгът? — възкликна по-учтивия инквизитор с такова очевидно желание да разбере, че Шевик напълно забрави Дери и ентусиазирано се впусна да обяснява като непрестанно ръкомахаше, за да онагледи пред слушателя си всички онези „стрели“, „кръгове“ и „пулсации“, за които говореше.

— Освен в права линия, времето се движи и в кръг. Като въртенето на планета по нейната орбита, разбирате ли? Едно завъртане около слънцето, един цикъл е една година, нали? Две завъртания са две години и така до безкрай. За един страничен наблюдател въртенето е вечно. Вярно е, че това въртене е всъщност системата, по която ние измерваме времето; на този принцип е направен и часовникът. Но, къде е времето вътре в самата система, вътре в кръга? Къде е началото и къде — краят? Безкрайното повторение е атемпорален процес. Той

трябва да се сравни, т.е. да се отнесе към друг цикличен или нецикличен процес, за да може да се разглежда като темпорален. Е, ето, че стигнахме и до най-странното и интересно нещо. Атомите, както знаете, имат кръгово движение. Значи стабилните конструкции са съставени от взаимосвързани компоненти, които извършват регулярно, циклично движение, фактически, именно миниатюрните и незабележими, време-реверсивни, кръгови движения на атома придават на материята достатъчна устойчивост, че да направят еволюцията ѝ възможна. Мъничките частици „безвремие“ се натрупват, за да образуват времето. Да погледнем сега какво се получава от всичко това в по-едри мащаби, например Космоса. Е, добре, ние смятаме, че цялата Вселена е един цикличен процес, една постоянна пулсация, постоянно свиване и разпускане, в което изобщо няма място за понятия като „преди“ или „след“. Единствено и само вътре във всеки от гигантските кръговрати, в които живеем, съществува времето като линейност, т.е. промяната, еволюцията. Така, че терминът, понятието „времие“ има два аспекта. Единият е „стрелата“, „течащата река“, без която няма промяна, няма прогрес, посока или съзидание. А другият е „кръгът“, или „цикълът“, без който ще властва хаоса, безсмислената поредност от моменти, един свят без часовници, без сезони, без перспектива.

— Не можете едновременно да поддържате две абсолютно противоположни становища за едно и също нещо — спокойно каза Дери, с чувството на превъзходство. — С други думи, само един от тези ваши „аспекти“ е реален, другият просто е илюзорен.

— Много от физиците казват същото — съгласи се Шевик.

— А, вие? Вие какво мислите? — запита по-любознателният.

— Ами, смятам, че това е много удобен и лесен начин да се излезе от затруднението... Но питам ви, можем ли да отречем развитието или съществуването като обявим едното от двете за илюзорно? Развитието без самото съществуване е безсмислено. От своя страна, съществуването без развитието е скучно и отегчително... Щом човешкият разум е способен да възприеме времето по два различни начина, тогава истинската хронософия трябва да му осигури теория, която да обяснява отношението между двата аспекта или двата процеса на времето.

— Но каква е ползата от такива „обяснения“ — запита Дери — щом те нямат никакво практическо приложение? Не са ли те просто игра на думи?

— Вие задавате въпроси като истински собственик — каза му Шевик и никой от присъстващите не разбра, че той, всъщност обиди Дери, наричайки го с най-мръсната дума от речника си. Дори напротив, самият Дери леко кимна, приемайки със задоволство комплимента. Само Веа като че ли долови някакво напрежение и побърза да се намеси.

— Честно да си призная, не разбрах нито дума от това, което казахте, но ми се струва, че — доколкото схванах поне онази част за книгата, това, че всичко съществува в момента — то тогава трябва да е възможно да се предсказва бъдещето. Щом като така и така е тук, защо да не можем да го видим какво е?

— Не, не — вмъкна срамежливият по доста нескромнен начин. — Бъдещето не е тук като къща, например, или като легло. Времето не е пространство, не можем просто да се разхождаме из него!

Веа лъчезарно кимна, сякаш това, че я поставиха на мястото ѝ, ѝ достави огромно удоволствие. Сякаш окуражен от победата си над жената в сферите на висшата мисъл, срамежливият се обърна към Дери и рече:

— Струва ми се, че приложението на темпоралната физика е в етиката. Ще се съгласите ли с това, доктор Шевик?

— Етиката? Ами, не знам. Аз се занимавам предимно с математика, а не можем да съставяме уравнения на етичното поведение.

— А защо не? — запита Дери.

Шевик не му обърна внимание.

— Вярно е, че етиката и хронософията са свързани до известна степен. Представата ни за времето включва и способността ни да разграничаваме причина и следствие, средства и цел. Да вземем отново бебето, или животното, те не могат да направят разлика между това, което правят в момента и това, което ще се случи като следствие от действията им. Те не могат да направят нещо материално, да кажем една проста подемна макара, или пък нещо по-сложно и абстрактно, например, не могат да дадат обещание. Ние, обаче, можем. Правейки различие между „сега“ и „не-сега“, ние можем да направим връзката.

И ето тук се намесва моралът, етиката. Ние имаме чувство за ОТГОВОРНОСТ. Да твърдим, че възвишени цели могат да се преследват с низки средства е все едно да твърдим, че ако дръпнем въжето на една подемна макара ще вдигнем товарът, закачен на друга. Да нарушим даденото обещание е все едно да отречем реалността на миналото, а следователно, да отречем и надеждата за едно реално бъдеще. Щом времето и разумът са функции едно на друго, щом самите ние сме творения на времето, то тогава е най-добре да осъзнаем това и да се опитаме да извлечем максимална полза от него. Трябва винаги да пазим чувството си за отговорност.

— Но, вижте, — намеси се Дери с нескрито задоволство от собствената си компетентност — вие току-що казахте, че във вашата система на Едновременност няма нито минало, нито бъдеще, а само нещо като безкрайно настояще. Така, че как може човек да бъде отговорен за книгата, която вече е написана? Единственото, което може да направи е само да я прочете. Не му е оставен никакъв избор, никаква свобода на действията.

— Точно това е и дилемата на детерминизма. Вие сте много прав, че тя е присъща на мисленето на Симултанистите. Но мисленето на Секвентистите също си има своята дилема. Ще ви го илюстрирам с един прост пример. Да кажем, че вземете един камък и го хвърлите към едно дърво. Ако сте Симултанист камъкът вече е ударил дървото, а ако сте Секвентист, той никога няма да го удари. Е, кое от двете си избирате? Може би предпочитате да хвърляте камъни, без да мислите за зова, тогава вие нямате избор. Аз пък предпочитам да усложнявам нещата, затова избирам и двете.

— Но, как ги съчетавате двете? — направо запита скромният.

Шевик едва не се изсмя от отчаяние.

— Не знам. Толкова време вече работя върху това! В крайна сметка, камъкът все пак удря дървото. Нито простата Последователност, нито простата Едновременност могат да обяснят този факт сами по себе си. Ние, обаче не се нуждаем от опростеност, а от комплексност, от отношенията между причина и следствие, между средства и цел. Нашият модел на космоса трябва да бъде също толкова необятен, колкото и самият Космос. Една комплексност, която включва не само продължителността, но и постоянността, не само развитие, но

и съществуване, не само геометрия, но и етика. Ние не търсим отговора, а само правилната формулировка на въпроса...

— Хубаво, обаче индустрията се нуждае от отговори — каза Дери.

Шевик бавно се извърна, погледна надолу към него и нищо не каза.

Настъпи натегнато мълчание, което бе нарушено от Веа, която отново се върна към темата си за предсказването на бъдещето. Другите с удоволствие се впуснаха в разискването и взеха да разказват случки от собствения си опит с разни гадатели и гледачки.

Шевик реши дума да не обелва повече, независимо какво го питат. Беше по-жаден от всякога. Остави сервитьорът да му напълни повторно чашата и изпи приятното, газирано питие. Обходи с очи стаята в опит да уталожить гнева си и да се поуспокои, наблюдавайки другите. Но, те също се държаха прекадено емоционално за Йотийци — спореха разпалено, смееха се на висок глас и се прекъсваха един друг. В един от ъглите мъж и жена се бяха улинали в началния стадий на сексуална игра. Отвратен, Шевик извърна очи. Нима бяха такива егоисти дори в секса? Да се целуваш и съвкупляваш пред очите на хора, които са без партньорите си, бе също толкова вулгарно, колкото да ядеш пред очите на гладуващи. Отново насочи вниманието си към групата до него. Бяха приключили с гадателствата и вече обсъждаха политиката. Всички говореха за войната, за това какво ще направи Тува, какво ще направи А-Йо, какво ще направи ССП.

— Защо говорите само в абстракции? — внезапно пожела да узнае той и сам се учуди на въпроса си, понеже бе решил да не говори. — Тук не става въпрос за имена на разни държави; става въпрос за това, че хора, човешки същества се избиват едни други. Защо отиват на смърт войниците? Защо човек просто ей така отива и почва да избива непознати?

— Това им е работата на войниците — отвърна една нисичка женица с опал в пъпа. Няколко души започнаха в един глас да обясняват на Шевик принципите на държавния суверенитет.

— Оставете го да се изкаже — прекъсна ги Веа. — Как бихте разрешили вие проблема, Шевик?

— Решението е много просто и се намира пред очите ви.

— И какво е то?

— Анарес!

— Но това, което правите вие на луната, изобщо не решава нашите проблеми тук.

— Проблемът на човечеството е един-единствен, независимо от световите, които обитават хората. Това е проблема за оцеляването. Оцеляването на вида, на групата, на индивида.

— Но, националната отбрана... — извика някой.

Те спореха и той спореше. Той знаеше какво иска да каже и знаеше, че то ще убеди всички, защото е ясно, просто и правилно, но някак си все не можеше да намери подходящите думи и да го изрази. Всички се надвикваха. Нисичката женица потупа с длан широката странична облегалка на креслото, в което седеше и той приседна на нея. Малката ѝ, обръсната главица надзърна изпод ръката му.

— Здравсти, лунни човече! — игриво му се ухили тя.

Веа се бе присъединила към друга групичка за малко, но сега отново бе близо до него. Лицето ѝ бе зачервено, а очите ѝ изглеждаха разширени и влажни. За миг му се стори, че зърна Пе в другия край на стаята, но имаше толкова много хора, че лицата им започваха да се сливат. Сцената пред очите му се накъса на малки парчета калейдоскопична мозайка, на редуващи се проблясъци и затъмнения, сякаш стоеше скрит зад завесите и наблюдаваше гигантските процеси на Цикличния Космос, описан в хипотезата на старата Гвараб.

— Трябва да запазим принципите на държавното устройство и законност, защото в противен случай обществото ни просто ще западне до обикновена анархия! — избоботи един дебел, намръщен мъж.

— Да, да, ще западне! — каза Шевик. — Вече сто и петдесет години ние се наслаждаваме на същата тази анархия.

Сребърните сандалки на малката женица надзърнаха изпод гъсто обшитите с мъниста краища на полата ѝ.

— Разкажете ни за Анарес — чу се гласът на Веа. — Какъв всъщност е живота там? Наистина ли е толкова прекрасен?

Той седеше на страничната облегалка на стола, а Веа бе приседнала на възглавничка върху коленете му, възбудена, тръпнеща, нежните ѝ гърди бяха втренчени в него със слепите си очи, лицето ѝ бе зачервено, доволно, усмихнато.

Черна завеса се спусна пред очите на Шевик и затъмни всичко. Устата му бе пресъхнала. Той изля в гърлото си току-що напълнената от келнера чаша.

— Не знам — отвърна с надебелял език. — Не, Анарес не е прекрасен свят. Това е един грозен свят. Не като този тук. Цялата планета е само прах и изгорени хълмове. Всичко е изсъхнало, всичко е оскъдно. И хората там не са красиви. Те имат големи длани и стъпала като мен и като онзи сервитър там. Но нямат големи кореми. По цял ден тънат в мръсотия, а после се къпят заедно; тук никой не прави така. Градовете са малки, грозни и скучни. Няма палати. Животът е скучен, сив и минава в ежедневен къртовски труд. Не можеш винаги да имаш това, което искаш, дори и това, от което се нуждаеш, защото просто няма достатъчно за всички. Вие, Урасците си имате достатъчно от всичко. Имате достатъчно въздух, достатъчно дъжд, трева, океани, храна, музика, сгради, заводи, машини, книги, дрехи, история. Вие сте богати, вие притежавате всичко. Ние сме бедни и не притежаваме нищо. Вие имате, ние нямаме. Тук всичко е красиво. Само не и лицата. На Анарес нищо не е красиво; нищо освен лицата. Лицата на другите, на мъжете и жените. Ние не притежаваме нищо друго освен това, имаме себе си. Тук вие гледате бижутата, там ние гледаме очите. И в очите откриваме прекрасното, красотата на човешкия дух. Защото нашите мъже и жени са свободни. Те не притежават нищо и са свободни именно заради това. А вие, собствениците, всъщност сте просто собственост. Вие всички сте затворници. Всеки от вас е изгнаник, обречен на самота. Имате единствено камарата боклуци, която наричате своя собственост. Вие се раждате в затвор, живеете в затвор и умираете в затвор. Това е всичко, което мога да видя в очите ви — стената, стената!

Всички се бяха обърнали към него.

Последните му думи увиснаха в настъпилата гробовна тишина. Усецаше пулса в слепоочията си. Тъмната завеса отново се спусна пред очите му.

— Чувствам се замаян — рече той и се изправи.

Веа го улови под ръка.

— Ела, отгук — поведе го тя леко усмихната. Запромъкваха се сред гостите. Усети, че е преbledнял; още му се виеше свят. Надяваше се, че тя ще го отведе до банята, или до някой отворен прозорец, за да

се освежи на чист въздух. Стаята, в която влязоха обаче бе просторна и тънеше в приглушена, мека светлина. До едната страна имаше широко бяло легло, а почти половината от срещуположната стена бе заета от огромно огледало. От драпериите и завивките се излъчваше дискретния, сладникав аромат на парфюма, който използваше Веа.

— Беше направо страхотен — каза му тя, застава пред него и погледна нагоре към лицето му, все така леко усмихната. — Наистина страхотен. Беше невероятен, великолепен! — постави длани на раменете му тя. — Само като си спомня физиономиите им! Трябва да те целуна за това! — И тя се надигна на пръсти, предлагайки му устните си, бялата си шия и голите гърди.

Той я сграбчи и я целуна по устата, после шията и гърдите. Отначало тя се отпусна в ръцете му, после потръпна, засмя се и съвсем леко се опита да го отблъсне от себе си.

— О, не, не, дръж се прилично — каза му. — Хайде Стига, наистина трябва вече да се връщаме при гостите. Недей, Шевик, успокой се, не може сега! — Той не обърна никакво внимание на думите ѝ. Придърпа я след себе си към леглото и тя го последва, макар да продължаваше да говори. С една ръка успя някак си да се справи със сложните си одежди и разкопча панталона си; после се засуети с нейната дреха, здраво стегнатия колан на полата ѝ не искаше да се откопчае. — Стига, спри — възпротиви се тя. — Чуй ме, Шевик, престани. Няма да стане. Не сега. Не съм взела контрацептив. В хубава каша ще се забъркам, ако забременея. Мъжът ми се връща след две седмици! Стига, пусни ме! — Но, той не можеше да я пусне. Лицето му бе заровено, в нейната нежна, сладка, ухаеща плът. — Стига, за Бога! Ще ми измачкаш тоалета, всички ще разберат. Чакай... просто почакай, ще уредим нещата, можем да се срещнем някъде другаде; трябва да внимавам за репутацията си. Нямам доверие на прислужницата, просто изчакай... Не сега... Не сега! — Уплашена най-накрая от сляпата му непреклонност и упорството му, тя постави ръце на гърдите му и го отблъсна с всички сили. Той отстъпи крачка назад, объркан от острата нотка на страх в гласа ѝ. Но не можеше да спре, съпротивата ѝ само го възбуждаше още повече. Сграбчи я и спермата му се разля по бялата коприна на полата ѝ.

— Пусни ме! Пусни ме! — повтаряше тя със същия остър шепот. Той я пусна най-сетне. Остана за момент така замаян. После се засуети

с панталоните си, в опит да ги закопчае.

— Съжалявам... наистина... мислех, че ти искаш...

— Боже мой! — Веа погледна надолу към полата си. — О, сега ще трябва да сменям полата.

Шевик стоеше с отворена уста и дишаше тежко, отпуснал ръце край тялото си. После внезапно се обърна и изскочи от стаята. Обратно в шумната, осветена гостна, той си запробива път сред тълпата, препъна се в нечий крак, блъсна се в нечий гръб, озова се притиснат сред многолюдието от тела, дрехи, скъпоценности, гърди, очи, пламъци от свещи, мебели. Блъсна се в една маса. На нея имаше сребърен поднос с малки сандвичи с месо, сметана и подправки, наредени на концентрични кръгове като едно голямо, бледо цвете. Не му достигаше въздух; Шевик зяпна, опита се да преглътне, после се наведе и повърна право в подноса.

— Ще го откарам в тях — рече Пе.

— Така ще е най-добре — каза Веа. — Сигурно си се тревожил за него и си го търсил, Сайо?

— О, малко се притесних наистина. За щастие Демер ти се обади.

— Знаеш как да се справиш с него, нали.

— О, няма да ни създава никакви неприятности. Припадна в хола. Мога ли да използвам телефона ти, преди да тръгна?

— Предай обичта ми на Шефа — изчурулика тя.

Ой бе дошъл заедно е Пе в апартамента на сестра си и сега си тръгна с него. Пътуваха на средната седалка в огромната правителствена лимузина, която бе винаги на разположение на Пе. Същата, с която бяха посрещнали Шевик на аеродрума миналото лято. Шевик лежеше проснат на задната седалка така, както го бяха сложили и не даваше никакви признаци на живот.

— Целият ден ли е бил със сестра ти, Демер?

— От обяд, очевидно.

— Слава Богу!

— Защо се притесняваш толкова да не попадне в гетото?

Всички Одонианци и без друго са убедени, че ние сме тълпа потиснати роби. Какво толкова голямо значение има, ако види малко доказателства за това с очите си?

— Изобщо не ме е грижа какво ще види. Ние не искаме него да виждат. Чете ли жълтата преса? Или позивите, които се появиха миналата седмица в Стария Град, ония за „Предтечата“? Старата легенда още от преди едно хилядолетие: „Ще дойде странникът, един изгнаник, заточеник, който ще носи в празните си длани бъдното време“. Цитират го дословно. Простолюдието отново е в едно от проклетите си апокалиптични настроения. Търсят си месия, водач. Катализатор. Говорят за всеобща стачка. Никога няма да се научат! Непрекъснато трябва да им се повтаря урокът. Бунтовници! Проклет добитък! Единствената полза от тях е да ги пратим да се бият с Тува.

Остатъка от пътя пропътуваха в мълчание.

Нощният пазач в Главната факултетска Резиденция им помогна да отнесат Шевик горе в стаята му. Хвърлиха го на леглото и той моментално захърка.

Ой остана, за да свали обувките на Шевик и да му метне едно одеяло. Дъхът на пияния бе отвратителен. Ой отстъпи назад от леглото. Страхът за Шевик и обичта, която изпитваше към него тормозеха мислите му и го караха да се ядосва.

— Проклет глупак! — промърмори намръщено той.

Загаси осветлението и се върна в другата стая. Пе се бе надвесил над бюрото и преглеждаше записките на Шевик.

— Хайде зарежи тая работа — каза му Ой и чертите на лицето му се изкривиха от отвращение. — Хайде, два сутринта е. Уморен съм.

— Какво е правило досега копелето му с копеле? Тук все още няма нищо... абсолютно нищо. Дали не е просто един измамник, а Демер? Нима сме се оставили да ни води за носа един проклет, тъп селяндур от Утопия? Къде е проклетата му Теория? Къде са нашите мигновени космически полети? Къде е предимството ни пред Хейняните?

Десет месеца хрантутим това копеле за нищо!

Въпреки това, той не пропусна да напъха в джоба един от изписаните листи, преди да последва Ой навън.

ГЛАВА ОСМА

АНАРЕС

Шестимата се намираха на спортната площадка в Северния Парк на Абиней в топлата, прашна, златиста вечер. Чувстваха се доволно сити, целият следобед бе преминал в улични празненства и всенародни веселия с похапване край лагерни огньове. Беше най-големият празник в средата на лятото. Денят на Бунта, на който се честваше първото масово народно въстание в Нио Есая през 740-та година от Ураското летоброене, преди почти двеста години. Този ден се смяташе за празник на готвачите и останалия помощен персонал от трапезариите, защото именно профсъюзът на готвачите и сервитьорите бе започнал стачката, която доведе до първото въстание. На Анарес имаше доста такива празници и традиционни фестивали, някои от които бяха чествани още от Заселниците, а други, като Денят на Жътваря и Празника на Слънцестоенето, бяха възникнали впоследствие спонтанно от самия ритъм на живот на планетата и от необходимостта на тези, които работеха заедно да празнуват заедно.

Всички бърбеха за незначителни неща, просто за това-онова. Таквер бе танцувала е часове, бе изяла огромни количества препечен хляб и туршия и сега се чувстваше в превъзходно настроение.

— Защо Квигот получи назначение в рибарниците на Керанско море, където ще трябва да започва всичко отначало, докато Туриб поема изследователската му програма тук? — запита тя. Откакто нейния изследователски синдикат бе включен в проект, поставен под директното ръководство на КПР, тя бе станала върла идейна привърженичка на Бедап. — Да ви кажа ли защо? Защото Квигот е много добър биолог, който не е съгласен с глупавите, закостенели теории на Симс, а Туриб е едно голямо нищо, което търка гърба на Симс в банята. Ще видите кой ще оглави програмата след пенсионирането на Симс. Туриб ще я оглави. Обзалагам се, че ще сложат нея!

— Какво означава този израз? — запита някой, който не бе предразположен в момента към разговори, критикуващи обществения статус.

Бедап, който бе понатрупал излишни тлъстини, вземаше доста на сериозно физическите упражнения, правеше обиколка след обиколка на игрището. Останалите седяха на една прашна пейка под дърветата и се упражняваха единствено в говорене.

— Това е Йотийски израз — каза Шевик. — Игра с вероятности, която са играли Урасците. Този, който познае, печели собствеността на останалите. — Отдавна бе престанал да се съобразява със забраната на Сабул да споменава нещо за обучението си по Йотийски.

— И как е влязла една от техните думи в Правския?

— Чрез Заселниците — отвърна му друг. — Те е трябвало да учат правски като възрастни, така че сигурно доста дълго време са продължавали да мислят на стария си език. Четох някъде, че думата „проклятие“ я няма в Речника на Правския Език. Тя също е Йотийски. Когато е изобретявал езика Фаригв не е заложил в него нито една псувня, а дори и да го е направил, компютрите не са разбрали необходимостта от такива думи.

— Какво тогава е „Ад“ — попита Таквер. — Едно време си мислех, че това е фекалийното депо в градчето, където съм израсла. В Ада живеели само дяволи. Значи израза „Върви по дяволите“ означава да отидеш на най-лошото възможно място. В ада.

Дезар, математикът, който наскоро бе получил постоянно назначение в Института и който все още се движеше с Шевик, макар и рядко да говореше на Таквер, отвърна в характерния си телеграфен стил:

— Значи адът е на Урас.

— А, на Урас означава мястото, където отиваш, когато си прокълнат.

— Нещо като назначение в Югозападния Район през лятото — каза екологът Теръс, стар приятел на Таквер.

— В Йотийския мястото е свързано с религията.

— Знам, че трябва да четеш на Йотийски, Шев, но защо ти трябва да четеш и за религията?

— Някои от старите Ураски физици са разглеждали всичко от гледна точка на религията. В трудовете им често се споменават такива

неща. „Ад“ е мястото на абсолютното зло.

— Депото за тор в Раунд Вали — рече Таквер. — Така си и мислех.

Бедап се приближи към тях пуфтейки, потното му лице бе побеляло от прах. Той тежко се отпусна до Шевик и пое дълбоко дъх.

— Кажи ни нещо на Йотийски — помоли Рикат, една от студентките на Шевик. — Нека чуем как звучи.

— Нали знаете вече: Върви по дяволите! Проклет да си!

— Не, стига си ме псувал — изкиска се момичето. — Кажи ни смислено изречение.

Шевик великодушно им изрецитира едно дълго изречение на Йотийски.

— Всъщност не знам как е точното произношение — добави той. — Просто го налучквах.

— И какво означава това, което ни каза?

— „Ако ходът на времето е характеристика на човешкото съзнание, то миналото и бъдещето са просто функции на разума“. Написал го е Керемко, физик от Пред-Секвентистката школа.

— Колко странно! Като си представиш само как хората ти говорят нещо, а ти изобщо не можеш да ги разбереш!

— Та те дори един друг не се разбират. Тия побъркани архисти от Луната говорят поне стотина различни езици...

— Вода, вода — продума на пресекулки все още задъхания Бедап.

— Няма вода — отвърна Теръс. — Не е валяло от осемнайсет декади. От сто осемдесет и три дни, ако трябва да бъдем точни. Най-дългата суша в Абинея за последните четирийсет години.

— Ако продължава така, ще се наложи да рециклираме урина както през 20-та година. Ще му удариш ли една чашка пикня, Шев?

— Не се шегувайте с такива сериозни неща — рече Теръс. — И без друго в момента сме на ръба. Не знаем още дали ще има достатъчно дъждове. Тревните насаждения в Саутрайзинг вече са напълно унищожени. Там не е валяло вече трийсет декади.

Всички вдигнаха очи към сумрачното, златисто небе. По клоните на високите, екзотични, донесени от Стария Свят дървета, под които седяха, тъжно висяха изгорели от жегата, сгърчени от безводието, прашни листа.

— Голямата Суша никога няма да се повтори — рече Дезар. — Не и сега с новите модерни култури растения, които превръщат солената вода в питейна.

— Да, те може и да ни помогнат да я преживеем — рече Теръс.

Тази година зимата дойде рано в Северното полукълбо; студена и суха. Леденият вятър брулеше замръзналите, прашни, широки улици на Абинеи. В баните водата бе на режим; борбата с жаждата и гладът бе по-важна от нуждата от хигиена. Храната и облеклото за двайсетмилионното население на Анарес се набавяха изключително от растенията, от листата, зърното, ликото, корените. Наистина в складовете и депата имаше достатъчно количество плат, но никога не бе имало достатъчно запаси храна. Водата отиваше в земята, за да поддържа живота на растенията. Над града нямаше облаци, но небето не бе чисто, а с жълтеникав оттенък от праха, който вятърът навяваше откъм сухите, пустинни равнини на юг и запад. Понякога, когато духаше от север, откъм Не Теръс, жълтеникавият смог изчезваше и небето се избистряше и светеше в тъмно синьо, преливащо до виолетово при заниз.

Таквер бе бременна. През повечето време бе унесена и замечтана.

— Аз съм рибка — казваше тя. — Рибка във водата. Аз съм вътре в бебето, което е в мен. — Понякога обаче бе твърде изтощена от работата си, или оставаше гладна, заради леко намалените дажби в столовата. Бременните жени, както децата и старците имаха право на една допълнителна лека закуска към единайсет часа, но тя често я пропускаше, заради стриктния си работен график. Тя можеше и да пропусне едно хранене, но рибите в нейните лабораторни аквариуми не можеха. Приятели често ѝ носеха остатъци храна от столовата, или заделяха от собствените си дажби по някоя филия иди плод. Тя изяждаше всичко с благодарност, но непрестанно копнееше за нещо сладко, а сладкишите бяха съвсем оскъдни. Когато бе уморена тя ставаше напрегната и лесно се дразнеше, понякога се палеше само от една дума.

В края на лятото Шевик завърши ръкописа си „Принципи на Едновременността“. Даде го на Сабул да го одобри за печат. Сабул го задържа една декада, две декади, три декади без изобщо да каже нещо за него. Шевик отиде при него и го попита какво става с ръкописа.

Онзи му отговори, че още не е започнал да го чете, понеже е твърде зает. Шевик продължи да чака. Вече бе средата на зимата. Сухият вятър брулеше денонощно замръзналата земя. Всичко сякаш бе застинало, притаено в неспокойно очакване; в очакване на дъжда, в очакване на прераждането.

В стаята бе тъмно. Уличните лампи в града току-що бяха запалени, крехки, бледи светлилки под сивкавия мрачен небосвод. Таквер влезе в стаята, запали осветлението и седна до радиатора както си беше с палтото.

— Уф, колко е студено! Отвратително. Едва си усещам краката, сякаш съм ходила боса по снега. За малко да се разрева докато, се прибирах, толкова ме болят. Тия гадни собственически боти! Защо да не можем да направим приличен чифт обувки? Защо стоеше на тъмно?

— Не знам.

— Ходи ли в столовата? Аз хапнах малко в Добавките на връщане. Наложих ми се да остана по до късно. Кукуруто, точно сега хвърля хайвера си и трябваше да го извадим от аквариумите преди големите риби да го изядат. Ял ли си?

— Не.

— Защо си такъв мрачен? Моля те, недей да се цупиш, поне не тази вечер. Ако още нещо се обърка днес направо ще се разрева. Поболях се от този непрестанен рев. Проклетите тъпи хормони! Искан ми се да можех да имам бебета като рибите, хвърлям хайвера и отплувам и с това се свършва. Освен, ако не се върна обратно, за да го изям... Моля те, не стой така като статуя! Просто не мога да те понасям такъв.

Беше на ръба да се разплаче, както си седеше там сгушена до едва-едва греещия радиатор и се бореше да развърже ботите си с вкочанените си пръсти.

Шевик мълчеше.

— Какво има? Стига си мълчал!

— Сабул ме повика днес. Няма да препоръча „Принципите...“ за публикация, или износ.

Таквер спря да се мъчи с връзките и се втренчи през рамо към Шевик.

— И какво точно ти каза? — попита най-накрая.

— Критиката му е на масата.

Тя се изправи и се дотътри до масата само с един обут крак. Наведе се над масата с ръце в джобовете и се зачете в листа.

— „Това, че Секвентната физика е магистралата на хронософската мисъл в Одонианското Общество, винаги е било общоприет принцип, още от Заселването на Анарес. Разни егоистични опити за отклонения от този солидарен принцип водят единствено до безплодно лутане из несъстоятелни хипотези без практически приложение и в ущърб на органичното, социално единство, или до предъвкване на суеверни, религиозни спекулации от страна на безотговорни псевдоучени, поставили се в услуга на Собственическите Държави на Урас...“ Ах, мръсният му собственик! Скудоумното, завистливо, нищожно декламаторче! Смята ли да пусне това в пресата?

— Вече го е направил.

Тя коленичи, за да свали и другата си обувка. На няколко пъти поглеждаше нагоре към него, но не каза нищо. Не направи опит да отиде при него, да се опита да го докосне, да го успокои. Когато най-сетне заговори, гласът ѝ вече не бе напрегнат и висок като преди малко, а притежаваше старият, познат мек и приятен тембър.

— Какво ще правиш, Шев?

— Няма какво да се направи.

— Ще отпечатаме книгата. Ще създадем печатарски синдикат, ще се научим да набираме буквите на матрица и пак ще я издадем.

— Дажбите хартия са сведени до минимум. Не могат да се печатат несъществени неща. Само публикации на КПР. Поне докато премине опасността за плантацията от холумните дървета.

— Тогава защо не се опиташ да попромениш малко изложението? Завоалирай това, което всъщност искаш да кажеш. Маскирай го малко. Декорирай го тук-там със Секвентистки дрънкулки. Така ще го приеме.

— Човек не може да маскира черното на бяло.

Тя не го попита не може ли по някакъв начин да заобиколи Сабул, да го прескочи и да се отнесе до по-висша инстанция. На Анарес нямаше „по-висши инстанции“, всички бяха равни. Нямаше начини за „заобикаляне“. Ако някой не можеше да работи в разбирателство със своите синдици, просто работеше сам.

— Ами ако... — тя замълча. Изправи се и сложи ботите си пред радиатора, за да се изсушат. Свали палтото си, окачи го на закачалката

и се наметна с широк, ръчно изплетен шал. Бавно седна на леглото с леко изпъшкване. Погледна към Шевик, чийто профил се открояваше на фона на прозореца.

— Ами ако му предложиш да се пише за съавтор? Като в онзи, първия ти труд.

— Сабул не би поставил името си върху разни „суеверни, религиозни спекулации“.

— Сигурен ли си? Напълно ли си сигурен, че не иска точно това? Той много добре знае какво е това, какво е цената на труда ти. Ти винаги си казвал, че е много хитър. Той много добре знае, че книгата ти ще го прати във ваната за рециклиране заедно с цялата Секвентистка школа. Обаче, ако може да си подели с теб облагите и славата, не би се замислил. Той е просто един гаден егоист. Само ако би могъл да каже, че това е „Негова“ книга...

— По-скоро бих разделил с него теб, отколкото тази книга — горчиво каза Шевик.

— Защо гледаш само от тази страна на въпроса, Шев. Не друго, а именно книгата е важна, идеите. Чуй ме. Знаеш колко много искаме и двамата да отгледаме това дете и да го обичаме. Но, ако по някаква причина се окаже, че ако го задържим то ще умре и би могло да оцелее само ако го оставим в детската ясла и не трябва никога да го виждаме, дори името му да не знаем... Е, ако трябва да избираме между двете, кое ще изберем, според теб? Да си запазим, мъртвото, или да го дарим с живот?

— Не знам — отвърна той. Зарови лице в дланите си и започна да масажира слепоочията си, за да заглуши пулсиращата болка. — Да, да, ти си права, разбира се. Така е.

Но това... Аз...

— Скъпи, братко мой — склучи ръце в скута си Таквер. — Няма никакво значение какво име е написано върху корицата. Хората ще прочетат книгата. Истината е в книгата.

— Самият аз съм книгата — прошепна той, после затвори очи и остана безмълвен. Чак тогава Таквер отиде при него и нежно, почти срамежливо го докосна с пръсти, сякаш докосваше отворена рана.

Първото непълно, драстично редактирано издание на „Принципите на Едновременността“ бе отпечатано в Абинея в

началото на 164-та година с имената на Сабул и Шевик като съавтори. КПР печаташе само най-важните протоколи и директиви, но Сабул имаше доста голямо влияние в Пресата, както и в Информационния отдел на КПР и успя да ги убеди във високата пропагандна стойност, която книгата щеше да има навън. Урасците, каза им той, в момента злорадо потриват ръце заради сушата и заплахата от глад на Анарес; Последните издания на йотийските вестници изобилстваха от крещящи заглавия, предричащи неминуемия срив на Одонианската икономика. Какво по-голямо доказателство за обратното, каза Сабул, от публикуването на това огромно постижение на научната мисъл, „този грандиозен научен монумент“, както пишеше в новата му ревизирана критика към книгата, „който се извисява над материалните проблеми, за да докаже още веднъж, по безспорен начин, несекващата виталност на Одонианското Общество и неговия триумф над архисткия собственически материализъм във всяка сфера на човешкото познание“.

И така книгата бе отпечатана; петнайсет от общо тристате екземпляра заминаха за Урас на борда на Йотийския товарен кораб „Майндфул“. Шевик така и никога не разгърна екземпляр от готовата книга. В пакета за Урас, обаче, той сложи едно ръкописно копие на оригиналния пълен манускрипт. Върху плика написа бележка, с която молеше оригиналът, заедно с благопожеланията от автора, да бъде предаден на Доктор Атро от колежа по естествени науки към Университета Ю Уи. Бе повече от сигурно, че Сабул, който даваше окончателното одобрение за пакета, ще забележи добавката. Шевик не знаеше дали той ще извади манускрипта, или ще го остави в пакета. Можеше да го конфискува от чиста злоба, а можеше и да го остави, знаейки, че собствения му кастриран вариант изобщо няма да предизвика желанния ефект сред Ураските физици. Не каза абсолютно нищо на Шевик за манускрипта, а и самия Шевик не го попита.

Шевик изобщо говореше твърде малко с когото и да било през тази пролет. Поиска доброволно назначение на строежа на един от новите заводи за рециклиране на вода в южния край на Абиней. Целите му дни минаваха или в работа на строежа, или в изнасяне на лекции. Върна се към изучаването на елементарните частици и често прекарваше вечерите в лабораториите на Института сред другите

специалисти по въпроса, или пред акселератора. С Таквер и нейните приятели се държеше учтиво и хладно, стана затворен и мрачен.

Коремът на Таквер вече бе станал доста голям и тя ходеше тромаво като някой, носещ огромен кош за пране. Тя продължи да ходи на работа в рибните лаборатории, докато не намери и обучи подходящ свой заместник, едва тогава вече можеше да си остане вкъщи. Бяха минали повече от десет дни от определената според изчисленията дата за раждане. Шевич взе да се прибира следобедите.

— Май ще трябва да отидеш за акушерката. — каза му един ден Таквер, когато тъкмо се бе прибрал. — Кажи й, че контракциите са на четири-пет минути, но не са много силни така, че няма нужда да се трепеш от бързане.

Той незабавно хукна навън. Обзе го паника, когато откри, че акушерката е излязла. Нямахше я и медсестрата на блока; нямахше и никаква бележка на вратата къде да бъдат открити, каквато беше обичайната практика. Сърцето на Шевич започна лудо да блъска в гърдите му и изведнъж прозря всичко с ужасяваща, кристална яснота. Тази липсата на помощ бе злокобно предзнаменование. От зимата насам, от решението за книгата той се бе отдръпнал от Таквер. С всеки ден тя бе започнала да става все по-мълчалива, затворена, пасивна. Сега той разбра тази нейна пасивност: тя се подготвяше за собствената си смърт. Именно тя се бе отдръпнала от него, а той не направи нищо, за да я приласкае. Дотолкова бе погълнат от горчивината в сърцето си, че изобщо не забелязваше нейните тревоги и страхове. Бе я оставил сама, защото той самият искаше да бъде оставен сам. И така тя се бе отдалечила от него, твърде много се бе отдалечила и нямахше връщане назад. Той щеше да бъде самотен завинаги.

Пристигна в кварталната клиника толкова задъхан и изтощен от бягането, че там си помислиха, че е получил сърдечен удар. Каза им. Те изпратиха да повикат друга акушерка и му казаха да се прибере вкъщи, партньорът му щял да има нужда от компания. Той си тръгна и с всяка крачка паниката му нарастваше, обзе го ужас от предчувствието за неминуема загуба.

Но, когато се прибра не можа да коленичи пред Таквер и да измоли прошка, макар че много искаше да направи точно това. Таквер, обаче, нямахше никакво време за емоционални сцени, беше заета. Бе застлала леглото с чист чаршаф и клечеше в него, готова за раждането.

Все още не усещаше болки, затова не викаше и не крещеше, но при всяка контракция цялата се изопваше, напрягаше и затаяваше дъх, който изпускаше с едно шумно ууууф, когато спазъмът отминеше. Приличаше на човек, който се мъчи да повдигне огромна тежест. Шевик никога преди не бе виждал работа, която да изисква такова физическо натоварване на цялото тяло.

Не можеше просто да седи и да гледа, без да се опита да помогне с нещо. Можеше да ѝ послужи като опора, да се улови за него, за да запази баланса си. Откриха най-удобната поза бързо, само след няколко опита и останаха така и след пристигането на акушерката. Таквер роди така, клекнала, притиснала лице в бедрото на Шевик, вкопчена в ръката му.

— Готово — тихо рече акушерката, иззад пуфтящата, задъхана Таквер и пое мъничкото човешко същество, което се появи. Последва поток от кръв и някаква аморфна маса, в която нямаше нищо човешко, нищо живо. Ужасът, който бе напуснал Шевик сега отново го завладя с двойна сила. В стаята витаеше смъртта. Таквер бе пуснала ръката му и се бе свлякла в краката му, една безжизнена купчина. Скован от ужас и мъка, той се надвеси над нея.

— Свърши се — рече акушерката. — Помогни ѝ да се премести, за да мога да почистя тук.

— Искам да се измия — отпаднало продума Таквер.

— Хайде, помогни ѝ да се измие. Ето вземи тези дрехи, стерилни са.

— Уааа уааа уааа — извреця нечие друго тъничко гласче. Стаята изглеждаше претъпкана с хора.

— Тъй, сега я сложи да легне, за да спре кръвотечението — рече акушерката. — После ѝ занеси бебето. Постави го на гърдите ѝ. Аз ще отида да занеса тази плацента във фризера в клиниката. Ще се върна след десет минути.

— Къде е... Тъъ... Къде е...

— В яслата! — отвърна му тя и излезе. Шевик откри мъничкото креватче, което стоеше в един от ъглите, готово още отпреди четири декади. Въпреки суматохата, акушерката бе намерила време да измие невръстното и дори да го повие така, че то вече не приличаше на хлъзгавото, подобно на рибче мъничко същество, което бе видял в началото. Навън се бе стъмнило неусетно. Шевик запали осветлението

и взе бебето, за да го занесе на Таквер. Лилицето му бе невероятно мъничко с широки, извънредно крехки на вид, затворени клепачи.

— Дай го тук — каза Таквер. — О, побързай, моля те, дай ми го.

Той го занесе до леглото и изключително бавно и внимателно го постави върху корема ѝ.

— Ах! — тихо въздъхна тя; едно радостно възклицание на триумф.

— Какво е? — попита след малко тя в просъница. Шевик бе приседнал до нея на крайчеца на леглото.

Внимателно разгърна повивките, озадачен от контраста между дългата пелена и изключително мъничките краченца.

— Момиче.

Акушерката се върна и се зае да дооправя стаята. — Свършихте първокласна работа — отбеляза тя, гледайки и двамата. — Ще се отбия пак утре сутринта.

Бебето и Таквер вече бяха заспали. Шевик положи глава близо до нейната. Бе свикнал с приятният, нежен аромат на кожата ѝ. Сега той се бе променил. Бе станал тежък, упойващ като парфюм. Много нежно той положи ръка върху рамото ѝ. Тя лежеше на една страна, притиснала бебето до гърдите си. Потъна в сън в натежалата от живот стая.

Одонианците приемаха моногамията също толкова на сериозно колкото приемаха съвместната инициатива, балета или фабриката за сапун. Партньорството бе доброволно изградена федерация, както всяка друга. Докато вършеше работа, значи всичко бе наред. В момента, в който преставаше да върши работа, то просто преставаше и да съществува. Така, че партньорството не бе институция, а най-обикновена функция. За него не се изискваше одобрение, или разрешение, всичко зависеше от индивидуалното желание и съзнание на всеки от двойката.

Това бе напълно в съгласие с Одонианската теория за обществото. Необходимостта от спазване дори и на най-неангажиращото обещание бе дълбоко заложен в мисленето на Одонианците. Макар, че теорията на Одо за свободата на избора сякаш обезсмисляше самата идея за каквито и да е обещания или клетви, всъщност именно свободата на избора правеше всяко обещание

смислено и го изпълваше със съдържание. Всяко обещание бе поемане в определена посока, избор, чрез който индивидът се самоограничаваше. Ако не се избере посока, както самата Одо отбелязваше, ако не се тръгне наникъде, няма да се извърши и никаква промяна, или развитие. Свободата на индивида да избира и да променя би останала неизползвана. И тогава човек попадеше в капана, който сам си бе построил, оказваше се в затвор, в лабиринт, в който всички пътища са еднакво измамни и безсмислени. Така, че Одо разглеждаше проблема за обещанието, за клетвата, идеята за верността като съществена, съставна част от сложната материя на свободното човешко общество.

Много от хората, обаче, смятаха, че идеята за верността съвсем погрешно е приложена към сексуалния живот. Според тях това, че самата Одо е била жена е причина тя да се откаже от истинската сексуална свобода. Ако не другаде в трудовете си, то именно тук, по въпроса за верността в секса, Одо е писала като истинска жена, т.е. от женска гледна точка, без да се съобрази с другия пол. Противно на очакванията, обаче, не само мъже критикуваха Одо по този въпрос, но и не по-малък брой жени. Което пък идваше да покаже, че не мъжката психика е това, което не е успяла да разбере Одо, а цяла група или част от човешкия род: хора, за които непрестанният експеримент бе самата същност на сексуалното удоволствие.

И макар че Одо може би не бе успяла да ги разбере и вероятно ги е сметнала за отклонения от нормата, тя все пак се е погрижила повече именно за безразборните в сексуално отношение, отколкото за тези, които се опитваха да създават дълготрайно партньорство. Нямахме закони, нито ограничения, нямаше неодобрения или наказания за сексуалната практика от какъвто и да било вид, с изключение на изнасилването на дете или жена, при които случаи обикновено съседите на изнасилвана прилагаха незабавно, групово отмъщение, ако той откажеше да се остави в нежните грижи на терапевтичния център. Но подобни случаи на насилие бяха изключително редки в това общество, в което всички задоволяваха сексуалните потребности и желания още от пубертета, в което единственото обществено ограничение наложено над половото общуване бе самоналожилото се желание за усамотяване при извършването му — някакъв вид срамежливост, обясним с комуналния начин на живот.

От друга страна, тези, които поемаха риска да създадат и продължат едно партньорство — независимо дали хомосексуално, или хетеросексуално — се сблъскваха с проблеми, непознати за тези, които задоволяваха сексуалните си желания където намереха. Освен, че трябваше да се справят с ревността и собственическото мислене, както и с други болести на страстта, за които моногамията бе твърде благоприятна почва за развитие, те бяха подложени и на обществен натиск отвън. Двойка, която поемеше риска да създаде партньорство, го правеше с ясното съзнание, че по всяко време може да бъде разделена от — капризите на работното назначение.

„Трудовата заетост“, администрацията, която се грижеше за разпределението на работните места правеше всичко възможно да не разделя двойките, доколкото бе възможно, или поне да ги събира отново, но това не можеше да се прави винаги, особено при екстремните обстоятелства, нито пък някой очакваше от администрацията да променя цялата си готова схема и да препрограмира компютрите си в опит да го направи. Всеки Анаресец знаеше много добре, че за да оцелее, изобщо да просъществува, той трябва винаги да бъде готов да отиде там, където имаха нужда от него и да свърши работата, която трябваше да се свърши. Хората на Анарес израстваха с ясното съзнание, че работните назначения са най-важния фактор в живота им: една постоянна, социална необходимост; докато партньорството си бе тяхна лична работа, избор, който можеха да правят само и единствено вътре в рамките на по-големия избор.

Но, когато посоката е доброволно избрана и се следва всеотдайно, сякаш всяка допълнителна пречка само влива нови сили в човека. Така, че непрестанната вероятност от разделяне, както самото откъсване един от друг само засилваше привързаността на партньорите. Да се запази верността между двама души в общество, в което нямаше никакви легални или морални санкции за изневярата, и да се поддържа тя през време на доброволно приетите разделения, които понякога траеха с години, бе истинско предизвикателство. Но човекът обича предизвикателствата и вярата му укрепва в несгодите.

През 164-та много хора изпитаха това на гърба си и преминаха през изпитанията и опасностите с чувство на удовлетворение от себе си. Сушата, започнала още през лятото на 163-та не свърши през зимата. Година по-късно, вече през лятото на 164-та положението

стана изключително тежко и се появи реалната опасност от пълна катастрофа, ако сушата продължеше.

Дажбите бяха намалени; борбата за отглеждане на достатъчно храна и за разпределението ѝ стана отчаяна. И все пак самите хора изобщо не бяха отчаяни. Одо бе писала: „Едно дете, освободено от чувството на вина, породено от собствеността, както и от товара на икономическата конкуренция ще израсне с вродено у себе си желание да върши работата, която трябва да се свърши и със способността да изпита удоволствие от вършенето на тази работа. Само безсмислената работа може да направи сърцето нещастно. Удоволствието от труда, което изпитват кърмещата майка, ученият, добрият ловец, умелият готвач, сръчният работник и всеки един, който върши полезна работа и при това я върши добре — ето това несекващото удоволствие е може би истинския извор на човешкото щастие и на общественото като цяло.“ В този смисъл, може да се каже, че през това лято в Абинеј цареше атмосфера на щастие и удовлетвореност. Всички се трудеха с леко сърце и колкото по-трудна бе работата, с толкова по-голямо желание и настървение се залавяха за нея. Бе се възродило старото понятие за „солидарност“. Имаше нещо радостно и вълнуващо в това да откриеш, че връзката с партньора ти в крайна сметка е по-здрава от всичко онова, което се опитва да я разруши.

В началото на лятото КПП разлепи съобщения, с които се приканваха трудещите се да намалят работния си ден с един час, понеже запасите от протеин столовите бяха вече недостатъчни, за да поддържат нормален пълен разход на енергия. Трескавата активност по улиците на града бе намаляла. Приключващи по-рано работа, хората се разхождаха по площадите, играеха с топки из парковете, или просто присядаха пред вратите на работилниците и завързваха разговори с минувачите. Населението на града видимо намаля, няколкостотин хиляди души бяха новоназначени или заминали доброволно да работят спешната и неотложна полска работа. Взаимното доверие, обаче, побеждаваше тъгата и потиснатостта от раздялата: „Ще се видим скоро“, съвсем искрено си обещаваха те. Инстинктът за оцеляване се превръщаше в желание за братска взаимопомощ. Когато кладенците в северните предградия пресъхнаха, от други райони бе прокарана временна канализация. Деца и възрастни, квалифицирани и неквалифицирани работници, всички се втурнаха доброволно да

помагат в свободното си време и строежът бе завършен за по-малко от трийсет часа.

В края на лятото Шевик бе изпратен по спешност в една ферма в комуната Ред Спрингс в Саутрайзинг. Малко дъжд бе паднал там по време на екваториалните бури и сега се опитваха да засеят плантация с холумни дървета, която да даде реколта преди отново да се засуши.

Той бе очаквал това назначение, понеже работата по строежа бе вече завършена и той се бе записал като свободен в списъците на „Трудовата заетост“. Цялото лято той не бе правил нищо друго, освен да изнася лекции, да чете, да се включва като доброволец във възникналите належащи акции из града и да си стои вкъщи при бебето и Таквер. Пет декади след раждането Таквер се бе върнала на работа в лабораториите си. Ходеше там само сутрин. Като на кърмещата майка ѝ се полагаха малки извънредни дажби протеин и въглехидрати при всяко хранене и тя винаги се възползваше от тях. Приятелите им вече не можеха да ѝ носят, заделената от самите тях храна, защото просто нямаше достатъчно, за да се заделя. Тя бе слабовата, но в добро здраве, а и бебето бе добре.

Шевик изпитваше огромно удоволствие да си играе с бебето. Когато оставаше насаме с него сутрин (даваха я в яслата само докато ходеше да изнася лекции или работеше някъде като доброволец) той винаги изпитваше онова странно вълнуващо усещане, че е полезен. Това бе едновременно и товара и наградата на родителството. Любопитното и игриво бебче бе за него идеалната аудитория, пред която можеше да излее на воля потиснатите си словесни фантазии, които Таквер наричаше „налудничаво бръщолевене“. Той слагаше бебето на коленете си и започваше да му изнася разюздани, космологични лекции. Обясняваше му как времето всъщност е обърнато наопаки пространство, следователно хроносът е огледалната вътрешност на квантума, а разстоянията са само случайно проявяващи се качества на светлината. Наричаше я с какви ли не причудливи галени имена и ѝ пееше още по-странни рими като например: Времето е лично, Много тиранично, Супермеханично, Суперорганично — БУМ! и при „бум“ вдигаше бебето във въздуха, докато то пишеше от щастие и размахваше пухкавите си юмручета. И двамата бяха много щастливи от тези упражнения. Затова, когато получи съобщението за назначението си това му подежда като леден душ. Бе се надявал да го

пратят някъде близо до Абиней, не чак в Саутрайзинг. Но заедно с неприятната необходимост да напусне Таквер и бебето, той получи уверението, че ще може да се върне при тях след шейсет дни. Докато имаше това обещание нямаше от какво да се оплаква.

Вечерта преди да замине, Бедап дойде да вечеря в столовата на Института заедно с тях. После се качиха в стаята им. Седяха на тъмно край отворените прозорци и си приказваха. Бедап, който се хранеше в една малка столова, където специалните поръчки не бяха проблем за готвачите, бе спестявал дажбите си от напитки в продължение на една декада и сега ги бе взел наведнъж под формата на литрова бутилка плодов сок.

— Нещо специално за прощалното парти — с горда усмивка я извади той.

Подаваха си я един на друг и жадно поглъщаха вкуснотията, примлясквайки с език.

— Помниш ли — запита Таквер — голямото плюскане вечерта преди да напуснеш Нортсетинг? Тогава изядох девет от ония пържените понички!

— Тогава ти беше с къса коса — отвърна Шевик, леко учуден, понеже никога преди не беше свързвал този си спомен с Таквер. Тогава още не бяха партньори. — Значи това си била ти?

— А ти кого си мислеше, че беше?

— Проклятие, та ти беше още дете!

— Ти също. Оттогава минаха десет години. Бях си подстригала косата много късо, за да бъде различна, да бъде интересна. Е, това много ми помогна, няма що! — Засмя се жизнерадостно и от сърце, но после бързо снижи глас, за да не събуди спящото в креватчето си бебе. Нищо, обаче, не бе в състояние да разбуди малката, веднъж щом е потънала в сън. — Тогава страшно исках да бъде различна. Сега сама се чудя защо?

— Когато си около двайсетте настъпва такъв период — каза Бедап — в който трябва да избираш дали да бъдеш като всички останали до края на живота си, или да превърнеш собствените си странности в добродетел.

— Или поне да ги приемеш със смирение — вметна Шевик.

— Шев е на примиренческа вълна — каза Таквер. — Трябва да е от напредването на възрастта. Сигурно е ужасно да станеш на трийсет.

— Няма за какво да се тревожиш — потупа я леко по гърба Бедап. — Ти няма да се примириш дори и на деветдесет. Още не си се примирила и с името на детето, нали?

Пет— или шестбуквените имена, които се даваха от централния компютърен регистратор и, които бяха строго индивидуални, заместваха гражданските номера, които иначе това използващо компютри общество би трябвало да дава на членовете си. Анаресците не се нуждаеха от друга идентификация, освен собственото си име. Следователно името бе много важна част от самата личност на човека, макар, че всеки можеше да избира името си толкова, колкото би могъл да избира формата на носа си, или телосложението си. Таквер не харесваше името, което бе получило бебето — Садик.

— Звучи ми като дрънчене на кофа с чакъл — каза тя. — Изобщо не и подхожда.

— На мен пък ми харесва — рече Шевик. — Звучи ми като високо, стройно момиче с дълга черна коса.

— Ей, но това тук е едно съвсем нисичко, тантуресто момиче, с едва забележими наченки на коса — отбеляза Бедап.

— Дай й време, братко! Слушайте. Ще държа реч.

— Искаме реч! Искаме реч!

— Шшшт...

— Защо шшшт, това бебе би проспало и световен потоп.

— Тишина! Чувствам се разнежен — вдигна чашата със сока си Шевик. — Искам да ви кажа... Това, което искам да ви кажа, е следното: Щастлив съм, че Садик се роди точно сега. В една тежка година, в трудно за всички ни време, когато още повече се нуждаем от братска подкрепа. Щастлив съм, че тя се роди сега и то — точно тук. Щастлив съм, че тя е един от нас, истински Одонианец, наша дъщеря и наша сестра. Щастлив съм, че тя е сестра на Бедап. Дори на Сабул! Че е сестра дори на Сабул! Вярвам в това и пия за това, че докато е жива Садик ще обича своите сестри и братя така силно, както аз ги обичам тази нощ. И за това, че скоро ще завали най-сетне...

КПР с пощенския, радио— и телеграфния си отдел координираше средствата за далекосъобщения и комуникации, също както и средствата за пътнически и товарен превоз. Понеже на Анарес нямаше „бизнес“ в истинския смисъл на думата, т.е. нямаше промоции,

реклами, инвестиции, борси и други подобни, то пощата се състоеше предимно от кореспонденция между индустриалните и професионални синдикати, техните директиви и новинарски бюлетини, плюс тези на КПР, както и от неголямо количество лични писма. Живеейки в общество, в което всеки можеше да се премести където и когато си пожелаеше, Анаресците се стремяха да търсят приятели там, където се намираха в момента, а не там, където са били преди това. Телефоните рядко се използваха за връзка вътре в самите комуни, защото самите те изобщо не бяха големи. Дори в разделеният на райони Абинеи, съседните полуавтономни комунални „блокове“ бяха толкова близко един до друг, че съвсем спокойно всеки можеше да намери това или този, от когото се нуждае в момента проста като повърви пеша. Затова и телефонните разговори бяха предимно междуселищни, на големи разстояния и се осъществяваха чрез КПР. За личните телефонни разговори трябваше да се даде предварителна писмена заявка, или просто да бъдат сведени до съобщения, оставени в централата на КПР. Писмата не се запечатваха не защото това бе забранено със закон, разбира се, но по общо неписано правило. Личните комуникации на дълги разстояния бяха скъпа и трудоемка работа и, тъй като частният и общественият сектор в икономиката всъщност се сливаха, т.е. първият изобщо липсваше, имаше всеобщо настроение против излишното писане на писма и провеждане на телефонни разговори. Те се смятаха за прекалени прояви на егоизъм, ненужни на обществото като цяло. Вероятно точно затова и писмата не се запечатваха — никой нямаше право да кара хората да пренасят съобщения, които самите те не можеха да прочетат. Ако пишещия имаше късмет, писмото му пътуваше с пощенския дирижабъл на КПР, ако ли не — с товарния влак. В крайна сметка писмото пристигаше в пощенското депо на града, написан на адреса и понеже липсваха пощаджии, си оставаше там, докато някой случайно не споменеше на получателя, че е пристигнало писмо за него и той не отидеше лично да си го вземе оттам.

Индивидът, обаче, решаваше какво е и какво не е необходимо. Шевик и Таквер си пишеха редовно, горе-долу по веднъж на декада. Той й писа:

„Пътуването мина добре, три дни в пътнически камион. Тук комуната е доста голяма, около три хиляди души. Пораженията от сушата са много по-големи. Храна не липсва засега. Дажбите в столовата са същите като в Абиней, само дето ядем едни и същи варени гара-грийни по два пъти дневно, понеже тук имат доста голям запас от тях. Климатът обаче е много лош. Заради Праха. Въздухът е сух, а вятърът духа непрекъснато. Има кратки превалявания, но час след като спре дъжда и земята отново изпръхва и вятърът вдига праха. Тази година валежите в района са двойно по-малко от средните за сезона. Всички в Програмата са с напукани устни, кръвотечение от носа, сърбежи в очите и тежка кашлица. Особено трудно е на бебетата, очите им са постоянно възпалени, а кожата — обрината. Чудя се, дали изобщо бих обърнал внимание на това реди половин година. Като стане баща, човек почва да се грижи за тия работи. Работата е като всяка друга, всички са приятелски настроени, но сухия вятър много изтощава. Снощи се сетих за Не Теръс, шумът на вятъра отвън бе същият като шумът на поточето тогава. Не съжалявам за раздялата. Тя ми отвори очите за това, че бях започнал да давам по-малко от себе си, сякаш бях започнал да те притежавам, а ти — мене. Всъщност, истината няма нищо общо с каквото и да е «притежание». Това, което правим, е, доказателство за целостта и единството на Времето. Пиши ми какво прави Садик. В свободното си време вода занимания с някои хора, които ме помолиха. Има едно момиче, което е направо родена математичка. Ще я препоръчам на Института. Твой брат, Шевик“.

Таквер му отговори:

„Разтревожена съм от нещо много странно. Лекторите за третия Срок бяха назначени преди три дни и аз отидох в Института, за да разбера каква програма са ти

сложили, но не можах да открия нито стая, нито курс лекции на твое име. Помислих, че са те пропуснали по грешка и отидох в Личен Състав. Там ми казаха, че да, разбира се те искали ти да водиш курса по Геометрия. Върнах се в Института и отидох право в отдел Координиране, при онази старица с големия нос, нали се сещаш. Тя ми каза, че не знае нищо, не, не знае и да съм отишла в Разпределителната Централа. Казах ѝ, че това са пълни глупости и отидох при Сабул. Него, обаче, го нямаше в катедрата по физика и още го няма, макар, че два пъти се връщах там оттогава. Взех с мен и Садик, много е сладка с новата си бяла шапчица, която Теръс ѝ оплете. Оказах се да издирвам Сабул в общежитията или където и там да живее. Може пък да е отишъл да помага някъде като доброволец, ха! ха! Мисля, че трябва да телефонираш в Института и да се разбереш с тях да поправят грешката си. Всъщност аз ходих в Разпределителната Централа на «Трудовата Заетост», но там те нямаше в списъците с новоназначените. Там бяха много любезни с мен, но онази старица с големия нос изобщо не си мръдна пръста. Бедап е прав, че сме позволили на бюрокрацията да ни превземе. Моля те, върни се (дори и с онова девойче, математическия гений, ако е необходимо), разбирам, че раздялата ни учи на много неща, но твоето присъствие е единственото образование, от което се нуждая. Получавам по половин литър плодов сок извън калкулирания порцион дневно, защото млякото ми е недостатъчно и С. плаче много. Добричките доктори! Това е, винаги, Т.“

Шевик така и не получи това писмо. Той бе напуснал Саутрайзинг преди то да пристигне в пощенското депо в Ред Спрингс.

От Ред Спрингс до Абинеи имаше около две хиляди и петстотин километра. За сам човек бе най-лесно да се придвижи на автостоп, понеже всички товарни транспортни средства можеха да се използват и за превоз на хора, но тъй като четиристотин и петдесет човека трябваше да бъдат върнати обратно на редовните си назначения в

Северозапад, за тях пуснаха специален влак. Той бе композиран от пътнически вагони, или поне от вагони, които в момента се използват като такива. Най-непопулярния от всички бе един затворен товарен вагон, в който наскоро бяха пренасяли товар пушена риба.

След цяла година суша нормалните транспортни връзки бяха недостатъчни, независимо от огромните усилия, които полагаха транспортните работници, за да посрещнат обществените нужди. Те бяха най-голямата федерация в Одонианското общество: самоорганизирани в регионални синдикати, които се координираха от представители, които се срещаха и работеха с местните поделения и централата на КПР. Транспортната мрежа, управлявана от тяхната федерация беше доста ефективна при нормални условия; бе гъвкава и се приспособяваше към обстоятелствата, а Синдиците от Транспорта изпитваха професионална гордост от добрия си тим. Те кръщаваха локомотивите и дирижаблите си с имена като „Волен“, „Упорство“, „Ветрогон“. Кичеха ги с лозунги — „Винаги стигаме там!“, „Няма невъзможни разстояния!“ и други такива. Но сега, когато цели райони от планетата бяха застрашени от глад, ако от други части не им се транспортират товари с храна и, когато огромни извънредни групи от доброволци трябваше постоянно да се прехвърлят от едно място на друго, задачата пред транспортните работници бяха изключително тежки, направо непосилни. Нямаше достатъчно возила; нямаше и достатъчно хора, които да ги управляват. Всяко транспортно средство, което федерацията имаше, независимо дали на крила или колела бе вкарано в употреба. Освен основния персонал и пенсионираните работници, доброволци и извънредни групи помагаша да се управляват и обслужват камионите, влаковете, корабите, пристанищата и летищата.

Влакът, с който пътуваше Шевич се движеше на кратки преходи и дълги престои, защото трябваше да дава път на влаковете композиции с провизии. После напълно спря за повече от двайсет часа. Един преуморен от работа или недобре подготвен диспечер бе направил грешка и по линията бе станала катастрофа.

Малкото градче, на чиято гара спря влака нямаше излишни запаси от храна в столовите си. Това не бе селскостопанска комуна, а малко заводско градче, в което се добиваше варовик и се произвеждаше бетон. Бе възникнало единствено поради щастливото

съчетание между варовикови находища и плавателна река. Изхранването на градчето зависеше изцяло от транспорта. Ако четиристотин и петдесетте души във влака получеха храна, сто и шестдесетте местни хора щяха да останат гладни. Идеалният вариант бе да разделят храната между всички и да гладуват заедно. Ако във влака имаше петдесет, или дори сто човека, комуната вероятно щеше да раздели с тях поне порцията от хляб. Но четиристотин и петдесет? Ако дадяха дори и минимална дажба на всеки от пътниците, щяха да свършат продоволствията си за дни напред. А, щеше ли да дойде следващия влак с провизии за това време? А и колко ли провизии щеше да има в него? Така, че не им дадоха нищо.

Пътуващите, които не бяха и закусвали в деня на тръгването, се принудиха да постят шестдесет часа. Не получиха никаква храна, докато линията не бе разчистена и влакът им не измина сто и петдесет километра до една гара със столова, специално заредена с храна за пътуващи.

За Шевик това бе първото съприкосновение с глада. Вярно, че понякога той бе постил, понеже не искаше да се разсейва с ядене докато работи, но все пак, ако пожелаеше можеше да има своите две яденета на ден: неизменни като изгрева и залеза. Никога не се бе замислял дори как би се чувствал, ако му се наложеше да преживява без тях. На никой в неговото общество, изобщо на никой на света не му се бе налагало да го прави.

Докато седеше във влака и огладняваше все повече и повече, предъвкваше мрачните си мисли за истинския ужас от глада и за възможната неспособност на неговото общество да преживее глада, без да загуби солидарността между членовете си, която всъщност бе основната му сила. Лесно бе да делиш с другите, когато имаше достатъчно. Достатъчно дори само колкото да се преживее. Но когато нямаше достатъчно? Тогава се намесваше едно друго правило; правото на по-силния; грубата сила и насилието — нейния най-предан съюзник.

Недоволството на пътниците към градските жители нарастваше все повече, но не бе толкова явно, колкото поведението на самите местни — начинът, по който се криеха зад „техните си“ стени, заедно с „тяхната си“ собственост и напълно игнорираха влака, дори не поглеждаха към него. Шевик не бе единственият пасажер, потънал в

мрачни мисли. Останалите пътници, които или седяха във вагоните, или слизаха да се поразтъпчат край тях, непрекъснато говореха, спореха и се съгласяваха и разговорите им се въртяха единствено около темата на собствените му мисли. Някой сериозно предложи да нападнат столовата и предложението му дори започна да се обсъжда, а нищо чудно и да бъдеше прието, ако след малко не бе прозвучала свирката на локомотива — тъй дълго чакания сигнал за тръгване.

Когато най-после пристигнаха на дългоочакваната гара и получиха храна — половин филийка [препечен хляб и купичка супа — мрачното им настроение отстъпи място на възторг. Супичката наистина бе доста редичка, но никой не обърна внимание на това. Всички се съгласиха единодушно, че първата глътка е била нещо наистина прекрасно и вълнуващо. Върнаха се във влака в отлично настроение като не преставаха да се смеят и шегуват.

В Икуатор Хил пътниците за Абиней се прехвърлиха в друг товарен влак, с който изминаха последните петстотин километра. Пристигнаха в града късно през една ветровита нощ в края на есента. Наближаваше полунощ, вятърът метеше пустите, прашни улици. Високо над мъждукащите улични лампи, трепкаха ярките звездици. Понесен от сухия полъх на есента и от крилете на въодушевлението си, Шевик подтичваше сред самотата на нощните улици. Бързо измина трите километра до северния квартал. Взе на един път трите стъпала пред вратата, втурна се по коридора и отвори вратата със замах. Стаята бе тъмна. Звезди пламтяха в нощните прозорци.

— Таквер! — извика той. Отговори му тишината. Още преди да включи осветлението, там сред тъмната, притихнала стая, той изведнъж разбра какво значи раздяла.

Всичко си бе на мястото. Нямаше ги само Таквер и Садик.

На масата имаше две писма. Едното бе от Таквер. Бе кратко: бе получила ново назначение по спешност в експерименталните лаборатории за ядивни водорасли в Североизток за неопределен период от време. Пишеше му: „Не можех да откажа. Говорих лично с хората от «Трудова Заетост», четох и доклада им за проекта, изпратен в отдел Екология на КПР. Вярно е, че аз наистина съм необходима там, защото съм много добър специалист по водораслите. Помолих ги само да те назначат и теб в Ролни, но те, разбира се, не биха го направили, ако и ти не им кажеш, че искаш и то само при положение, че това няма

да навреди на работата в Института. В края на краищата, ако проекта много се проточи, ще им кажа да си намерят друг генетик и ще се върна! Садик е много добре и вече може да казва «вето» за «светло». Няма да е за дълго. Цяла, за цял живот, твоя сестра, Таквер. О, моля те, ако можеш ела“.

Другото съобщение бе надраскано върху малко парче хартия: „Шевик, ела кат. физ. Сабул.“

Шевик се залута из стаята. Порива, бурното въодушевление, което го бе пренесло през безлюдните улици, все още бушуваше в него. Сега то се бе сблъскало със стената. Той не можеше да продължи напред и все пак трябваше да направи нещо. Погледна в гардероба. Вътре нямаше нищо, освен зимното му палто и една риза, която Таквер бе избродирала; малкото нейни дрехи бяха изчезнали. Параванът бе прибран, зад него се виждаше празното креватче. Голямото легло бе прилежно оправено, застлано с оранжевото одеяло. Шевик отново се върна при масата и прочете писмото на Таквер. Очите му се наляха със сълзи на безпомощен гняв. Обзе го дива ярост.

Никой не можеше да бъде винен за това. И това бе най-лошото от всичко. Имаха нужда от Таквер, за да се преборят с глада — нейния глад, неговия глад, гладът на Садик. Обществото не бе срещу тях. То бе на тяхна страна; бе с тях; те бяха обществото.

Той вече бе дал на обществото книгата си, любовта си, а сега и детето си. Докога трябваше да дава човек?

— По дяволите! — изкрещя той. Правския език не става за псуване. Трудно е да псуваш, когато сексът не е нещо мръсно, а богохулството просто не съществува. — О, по дяволите! — повтори той. Смачка яростно бележката от Сабул и стовари свитите си юмруци върху масата. После още веднъж и още веднъж. Не усети болка. Нямаше нищо. Нищо не бе останало. Нямаше къде да отиде, нито какво да направи. Най-сетне се отпусна на леглото и се унесе в неспокоен сън, изпълнен с кошмарни съновидения.

Първото нещо, което се случи на сутринта бе почукване на вратата. Стана да отвори. Беше Бунуб. Той не се отмести от рамката, за да я пусне вътре. Тя бе съседката им от другия край на коридора. Работеше като механик в завода за въздухоплавателни двигатели. Таквер винаги я намираще за забавна, но Шевик постоянно се дразнеше от нея. И имаше защо. Тя искаше стаята им. Казваше, че си я

била заплюла още когато се освободила първия път, но не могла да я получи, защото регистраторът от жилищното настаняване я бил мразил. В нейната стая нямаше ъглов прозорец и това за нея бе достатъчна причина да им завижда. Все пак стаята ѝ беше двуместна, а тя живееше сама в нея, което бе много егоистично от нейна страна при постоянната жилищна оскъдица. Шевик, обаче, никога не би си губил времето да я одумва, ако тя самата непрестанно не му даваше поводи. Все идваше да се оправдава и да обяснява. Имала била партньор, „за цял живот“, също като вас двамата, милички. Само че къде беше тоя неин партньор? Все говореше за него в минало време. Междувременно двойната стая се използваше по предназначение от непрестанната върволица мъже, които всяка вечер я посещаваха и се изнизваха на сутринта. Всяка вечер нов мъж. Сякаш бе ненаситна на мъже, седемнайсет годишна девойка, възхищаваше ѝ се често Таквер. А Бунуб идваше всеки ден при нея и ѝ разказваше всичко за мъжете и все се оплакваше и оплакваше. Това, че не можеше да живее в ъгловата стая бе само едно от многото ѝ злочестини. Бе хитра и лукава и навсякъде откриваше само нередности. Заводът, в който работеше бе отровна клоака от некадърност, шуробаджанация и саботьорство. Събранията на синдиката ѝ бяха налудничави сборища, където непрестанно я клеветяха и хулеха и при това напълно несправедливо. Целият обществен организъм бе напълно посветен на едничката си цел — да преследва Бунуб.

Всичко това, понякога размиваше Таквер.

— О, Бунуб, толкова си забавна! — усмихваше се тя срещу ѝ. В такива случаи възрастната, посивяла жена изобщо не се обиждаше, само се ухилваше леко и продължаваше ужасните си словесни тиради. Шевик разбираше, че Таквер е права да се смее на Бунуб, но той самият не можеше да го прави.

— Това е ужасно — промъкна се тя край него и се запъти право към масата, за да прочете писмото на Таквер. Тъкмо го вдигна и Шевик го изтръгна от ръката ѝ с бързина, която я свари неподготвена. — Направо отвратително. Дори не ѝ пратиха десетдневно предизвестие. Ей тъй. Тръгвай! На момента! А, казват, че сме свободни хора. Ха, майтап! Да разбият такова щастливо партньорство и то по такъв начин! Направили са го само затова, да знаеш! Те са против партньорствата. Непрекъснато нарочно разделят партньорите и ги

пращат на различни назначения. Точно тъй стана и с мене и Лабекс, точно същото. Вече никога няма да се съберем пак. Не и докато цялата „Трудова заетост“ е против нас. О, само виж креватчето! Бедничкото то! Тя не престана да плаче през всичките тия четири декади. Очите ѝ изтекоха. По цяла нощ ме държеше будна. Заради намалените дажби, разбира се. Таквер нямаше достатъчно мляко. Да изпратят майка, която кърми на стотици километри просто ей така! Представи си само! Не мисля, че ще ти разрешат да отидеш при нея. Къде са я пратили?

— Североизток. Трябва да ходя на закуска, Бунуб. Гладен съм.

— Видя ли колко са хитри? Направиха го докато те нямаше.

— Какво са направили?

— Ами изпратиха я на майната си! Развалиха ви партньорството.

— Тя тъкмо четеше бележката от Сабул, която внимателно бе изгладила. — Знаят те кога да прецакат човек! Сега ще напуснеш стаята, нали? Няма да те оставят да задържиш двойна стая. Таквер говореше за скорошно връщане, разбира се, но то бе просто колкото да се самозалъже. И това ми било свободни хора! Ха! Майтап! Размотават те насам-натам...

— О, по дяволите, Бунуб. Ако Таквер не е искала назначението, е можела да им откаже. Нали знаеш, че в момента сме изправени пред заплахата от глад.

— Абе, чудя се, дали сама не е искала да си тръгне. Често става така, след като се роди бебето. Знаех си аз, че отдавна трябваше да го дадете в яслата. Толкова много ревеше. Като се появи бебето и партньорите се отчуждават. Няма време. Съвсем естествено е, както казваш, тя сама да е търсила възможност за промяна и да се е уловила за първата, която ѝ попадне.

— Не съм казал нищо подобно! Отивам на закуска.

Излезе навън. Думите на жената бяха засегнали най-болните места в душата му. Сякаш тя бе изказала собствените му страхове и опасения. Тя остана в стаята вероятно, за да огледа как най-добре да се настани в нея.

Бе се успал и стигна в столовата точно преди да затворят. Зверски изгладнял от пътуването той си взе двойна дажба и от кашата и от хляба. Момчето зад шублера го изгледа намръщено. Никой в днешната обстановка не си вземаше двойна дажба. Шевик му върна намръщения поглед, но не каза нищо. За последните осемдесет часа бе

изял само две мижави купички супа и кило хляб, така че имаше пълното право да си навакса пропуснатото, но проклет да бе, ако тръгнеше да се обяснява. Необходимостта да оцелее бе единственото оправдание, нуждата му даваше право. Той бе Одонианец. Нека гадните собственици се измъчват от чувството за вина.

Бе седнал сам на маса, но Дезар веднага се присъедини към него, смутено усмихнат, не смееше да погледне Шевик в очите.

— Нямаше те напоследък — заговори.

— В една плантация, по спешност. Шест декади. Тук как вървят нещата?

— Зле.

— Ще станат и по-зле — каза Шевик, но самият той не бе вътрешно убеден в това, защото в момента ядеше и кашата бе наистина много вкусна.

— Виждал ли си Сабул?

— Не. Прибрах се късно снощи. — Хвърли поглед към Дезар и рече с престорена небрежност: — Таквер е получила извънредно назначение. Заминала е преди четири дни.

Дезар кимна с безразличие.

— Да, чух. Чу ли, за реорганизацията в Института?

— Не. Какво става?

Математикът простря дългите си ръце върху масата и заби поглед в тях. Той винаги си беше вързан в езика, говореше в телеграфен стил. Почти заекваше, но Шевик така и не можеше да реши дали това заекване бе продукт на повреда в гласовия апарат или на повреда в душевния морал. Макар, че винаги бе харесвал Дезар, без самият да знае защо, имаше и моменти, в които започваше силно да го ненавижда, също без да разбира защо. Това бе един от тези моменти. Имаше нещо прикрито в изражението на Дезар, в присвитите му устни, в сведените очи — също като очите на Бунуб.

— Чистка. Съкращават излишните преподаватели. Изхвърлиха Шипег. — Шипег бе прословут с некадърността си математик, който успяваше да се задържи като непрекъснато ухажваше и коткаше студентите и така си уреждаше по един курс лекции, който уж те сами искаха, всеки семестър. — Пратиха го в някакъв регионален институт.

— Ще причини по-малко вреди, ако го пратят да копае плантацията с холум-дървета — каза Шевик. Сега (вече сит) му се

стори, че в крайна сметка от сушата може и да има някаква полза за обществото. Отново се виждаха ясно наболелите проблеми. Слабите места трябваше да бъдат подсилени, болните органи — заменени със здрави, излишъкът — да бъде изстъргал от тялото.

— Казах една-две думи за теб на общото събрание на Института — промърмори Дезар и вдигна поглед, но не успя да срещна очите на Шевик. Макар и да не разбра какво точно означават думите му, още докато ги произнасяше, Шевик разбра, че Дезар го лъже. Бе убеден в това. Дезар не бе казал една-две думи за него, той ги бе наговорил против него.

Едва сега му стана ясна причината за всички онези моменти, в които инстинктивно бе ненавиждал Дезар. Дезар таеше злоба в душата си. Това, че Дезар също го харесва и се опитва да се сприятели с него също получи своето обяснение, макар то да бе също толкова противно. Изкривените пътища на собственическото мислене, лабиринтите от любов и омраза не значеха нищо за него. Арогантен и груб той крачеше право през стените им. Без да продума повече на математика, той завърши закуската си и излезе навън в ялната есенна утрин. Пресече площада и се упъти към Института.

Влезе в помещенията, които всички наричаха „кабинета на Сабул“; стаята, в която се бяха видели за първи път и в която Сабул му бе дал граматиката и речникът на Йотийски език. Сабул вдиган притеснено поглед, после отново заби очи в книжата на бюрото си — трудолюбивият, разсеян учен — чак тогава позволи на претрупания си мозък да отбележи факта, че Шевик е в стаята. Изглеждаше остарял и съсухрен. Бе видимо по-прегърбен от преди, но и в изражението му имаше нещо изкуствено и показно.

— Лоши времена, а? — промърмори той. — Лоши времена!

— Ще станат и по-лоши — усмихнато отвърна Шевик. — Как вървят нещата тук?

— Лошо, лошо — поклати Сабул посивялата си глава. — Тежки времена настанаха за науката, за интелектуалците.

— Нима за тях някога има добри?

Сабул нададе неестествен кикот.

— Получили се нещо за нас с летните доставки от Урас? — запита Шевик и си разчисти място за сядане на една пейка. Седна и кръстоса крака. Бялата му кожа бе хванала приятен тен, който се бе

превърнал в бронзов загар, докато работеше на открито в полетата на Саутрайзинг. В сравнение със Сабул изглеждаше в цветущо здраве, млад и свеж. И двамата напълно съзнаваха контраста.

— Нищо интересно.

— Някакви отзиви за „Принципите...“?

— Не — кисело отвърна Сабул, което много подхождаше на нацупения му вид.

— Никакви писма?

— Никакви.

— Странно.

— Какво странно има? Ти какво очакваше? Лекторско място в Университета Ю Ун? Наградата Сео Оен?

— Очаквах някакви отзиви и коментари.

— Едва ли са имали достатъчно време за рецензии.

— Напротив, имаха достатъчно време.

Замълчаха за момент.

— Разбери най-сетне, Шевик, че вътрешното ти убеждение в собствената ти непогрешимост не е достатъчно. Знам, че хвърли много сили над книгата. И аз доста се потрудох, докато я издам, докато разясня на всички, че тя не е просто една безотговорна нападка над Теорията за Последователността, а има и положителни аспекти. Но, след като останалите физици не виждат нищо ценно в работата ти, тогава ти трябва да се опиташ да преразгледаш собствените си ценности и да откриеш къде се получава разминаването. Щом тя не означава нищо за другите, каква е ползата от нея тогава? Каква е нейната функция?

— Аз съм физик, а не — функционален аналитик — меко отвърна Шевик.

— Всеки Одонианец трябва да бъде функционален аналитик. Ти си на трийсет, нали? На твоята възраст, човек трябва вече да знае не само функциите на тялото си като сбор от клетки, но и собствената си функция в организма на обществото, т.е. каква е неговата най-ползна функция в този организъм. На теб вероятно не ти се е налагало да мислиш често по този въпрос, както на повечето хора...

— Не, не ми се е налагало. Още, когато бях на десет-дванайсет години знаех с какво трябва да се занимавам.

— Това, което едно момче си мисли, че ще му е приятно да се занимава, не винаги е това, което неговото общество изисква от него.

— Аз съм трийсет годишен, както и сам забелязахте. Не съм ли прекалено стар за момче.

— Ти си достигнал до тази възраст в необичайно защитена, предпазена среда. Първо в Нортсетингския Регионален Институт...

— После проекта със залесяването, после няколко селскостопански проекта, после практическите обучения, блоковите комитети, и всичките доброволни отряди, в които съм участвал, откакто настана сушата. Изобщо, обичайната камара необходими занимания. Всъщност, на мен ми харесва да върша и тази работа, но това, с което се занимавам, е физиката. Какво се опитвате да ми кажете?

Сабул не отговори, само го изгледа изпод тежките си, рунтави вежди.

— Най-добре е да говорите направо — добави Шевик — без да се опитвате повече да се позовавате на обществената ми съвест.

— Смяташ ли работата, която си свършил тук за функционална? За полезна?

— Да. „Колкото по-организирани са частите, толкова по-централизиран е целият организъм, като под «централизираност» се разбира способността за оптимално функциониране“. Томар, „Дефиниции“. Тъй като темпоралната физика прави опит да организира познанията на човешкия разум в стройна система, то тогава, по дефиниция, тя е оптимално функционална дейност.

— Да, но не може да нахрани гладните.

— Току-що прекарах шест декади, помагайки да се направи това. Когато ме повикат отново, пак ще отида. Междувременно, обаче, ще си върша моята си работа. Щом трябва да се работи в сферата на физиката, смятам, че е мое право и задължение да се занимавам точно с това.

— Ще трябва да разбереш най-сетне, че точно в момента никой не се нуждае от физика. Поне не и от тази, с която се занимаваш ти. Сега трябва да работим с практична насоченост.

Сабул се размърда неспокойно в стола си. Изглеждаше унил и някак гузен.

— Трябваше да освободим пет човека за ново назначение. Съжалявам, че трябва да ти го кажа, но ти си един от тях. Е, това е.

— Така си и мислех — каза Шевик, макар че до този момент все още не бе разбран, че Сабул го е изхвърлил от Института. Когато го чу от устата му, обаче, разбра, че го е знаел през цялото време и това. А и не би доставил на Сабул удоволствието да го види изненадан и сломен.

— Прекалено много обстоятелства се струпаха срещу тебе. Първо, естеството на научната област, в която работиш от няколко години и, не твърде задоволителните резултати от разработките ти. Имам предвид непрактичната, оплетена теория, която описа в труда си. Като прибавим към това и едно особено мнение, не непременно оправдано разбира се, но което все пак съществува сред много от студентите и преподавателите в Института, че и преподаването ти, както и самото ти държане не предизвикват особен възторг, дори напротив, в тях има нещо егоистично, антиалтруистично, ако щеш. Тези неща бяха обсъдени на общото събрание. Аз те защитих, разбира се. Но кой съм аз, в края на краищата? Просто само един синдик сред многото.

— Откога алтруизмът се смята за Одонианска добродетел? — попита Шевик. — Всъщност, няма значение. Разбирам. — Изправи се. Не го свърташе вече на едно място, но иначе напълно се владееше и говореше съвсем спокойно и естествено. — Предполагам, че не сте ме препоръчали за преподавателско място някъде другаде.

— Едва ли би имало полза от това — рече Сабул почти патетично в старанието си да си измие ръцете. — Сега никъде не искат нови учители. Преподавателите и студентите, рамо до рамо, се борят с надвисналата угроза от глада, работейки из всички краища на планетата. Разбира се, тази криза няма да е вечна. Само след година ние ще сме забравили за нея и, ако се обръщаме назад към трудностите, то ще е само, за да си припомним с гордост за саможертвите и къртовския труд, който сме положили заедно. Но сега моментът е такъв, че...

Шевик стоеше прав, спокоен, загледан през малкия прозорец в чистото небе навън. Изпитваше огромното желание да каже най-после на Сабул да върви по дяволите, но един различен, по-дълбок импулс намери други думи.

— Всъщност, — рече той — може и да сте прав. — Кимна на Сабул и излезе.

Хвана омнибус до центъра на града. Все още бързаше, тласкан от същия онзи вътрешен импулс. Преследваше някаква своя, вътрешна, неясна цел и искаше най-после да стигне до нея и да се успокои, да си почине. Отиде в централната кантора на „Трудова заетост“ да иска ново назначение в комуната, където бяха пратили Таквер.

„Трудова заетост“ с всичките си компютри и огромна мрежа от координатори, заемаше една доста голяма, направо импозантна според Анареските стандарти постройка с изчистени, прави линии. Отвътре централата бе с висок таван, приличаше на огромен хангар, кипеше многолюдно оживление и трескава дейност. Стените бяха покрити със списъци с назначения и табелки, указващи посоките към различните бюра или отдели, към които се отиваше по тази или онази работа. Шевик се нареди на една от опашките и се заслуша в разговора на хората пред него. Едно момче на шестнайсет и старец, минал шестдесетте. Момчето искаше да се запише като доброволец в някой от новооткритите работни комуни за борба с глада. Бе изпълнено с благородни намерения, преливаше от братска обич, авантюристичен дух и непоколебима вяра и надежда. Бе очаровано от възможността да стане най-после самостоятелен човек и да остави детството зад гърба си. Бъбреше непрестанно като дете, а и гласът му не бе напълно мутирал. Свобода, свобода! бе едва ли не всяка трета дума от въодушевените му словоизлияния. Старият успяваше да вмъкне по някоя дрезгава дума в несекващия речев поток, в гласа му имаше лека ирония, но не и заплаха, имаше добродушна насмешка, но не и предупреждение. Свободата бе възможността да отидеш някъде и да правиш нещо. Свободата бе това, което старият най-много ценеше и харесваше у младия, дори и когато му се присмиваше за детинското самоизтъкване. Шевик ги слушаше с удоволствие. Те бяха нарушили гротескната монотонност на цялата сутрин.

Още докато обясни къде иска да отиде и изражението на чиновникът стана угрижено. Тя стана и донесе един атлас, който разгърна на бюрото помежду им.

— Вижте сега — каза му. Беше грозновата малка женица с едри зъби, дланите ѝ върху цветната карта на атласа бяха меки и изнежени. — Ето това е Ролни, виждате ли? Ей тоя полуостров, дето се връзва в

Северно Теменско море. Това е просто една огромна пясъчна коса. На нея няма абсолютно нищо, освен морските лаборатории ей чак тук, на върха, виждате ли? Цялото крайбрежие е в блата и мочурища чак до района на Хармъни — това са близо хиляда километра. А пък на Запад от него е Крайбрежната Пустош. Най-близкото до Ролни място, до което можете да се доберете, е някое градче в планините, но там не искат помощни новоназначения. Добре се оправят и сами. Разбира се, можете да опитате да отидете там просто така — добави тя с леко променен тон.

— Прекалено е далеч от Ролни — каза той, като намери на картата малкото, съвсем изолирано градче Раунд Вали, където бе израсла Таквер, което се намираще високо в планините на Североизток. — Няма ли нужда от помощник в морските лаборатории? От статистик, може би? Или от някой, който да храни рибата?

— Ще проверя.

Човеко-компютърната мрежа от досието в „Трудова заетост“ бе много добре организирана, с ефикасност достойна за възхищение. На жената ѝ отне по-малко то пет минути да изрови търсената информация от огромния, несекващ поток от входящи и изходящи данни, касаещи всяка извършвана работа, всяко желано назначение, всеки необходим специалист, и най-важните приоритети във всеки отрасъл от икономиката на обществото, разпростряло се върху цяла планета.

— Току-що са изпратили екип по спешност — това е партньорът ви, нали? Намерили са всички, от които са се нуждаели: четирима техници и един специалист по рибните развъдници. Целият екип е запълнен.

Шевик се облакът на бюрото и увеси глава — жест на отчаяние и пълно объркване, маскиран като размисъл.

— Е — каза най-сетне той — да си призная, просто не знам какво да правя.

— Виж, братко, за какъв срок е назначението на партньора?

— Безсрочно.

— Но това е временно назначение по спешност, за борбата с глада, нали така? Няма да трае вечно. Просто не може! Нали така? Тази зима трябва да завали най-сетне.

Вгледа се в изпълнените ѝ със съчувствие, угрижени очи. Не можеше да остави този опит да му бъде вдъхната вяра невъзнаграден, затова ѝ се усмихна.

— Пак ще се съберете. А, дотогава...

— Дааа. Дотогава какво?

Тя изчакваше решението му.

Той трябваше сам да реши. Имаше хиляди възможности. Можеше да остане в Абиней и да организира курс лекции по физика, ако намери достатъчно желаещи студенти. Можеше да отиде в Ролни и да живее при Таквер и без да е включен в екипа на лабораториите. Можеше да живее където си иска и да не върши нищо, просто да се събужда два пъти дневно и да ходи в най-близката столова, за да го нахранят. Можеше да постъпи както си иска.

Идентичността на думите „работя“ и „играя“ в Правския език имаше, разбира се, важно морално значение. Одо бе разбрала опасността от сухо морализаторстване, която се крие в думата „работя“ и затова я бе избягвала в системата на аналозиите си. Там нямаше неща като: клетките трябва да работят заедно, оптимална работа на организма, работата свършена от всеки елемент и т.н. Основните термини в „Аналогията“ бяха „коопериране“ и „функциониране“, но и под двата всъщност се имаше предвид „работа“. Та какво по-голямо доказателство може да има за ефикасността на един експеримент от самата „работа“, която извършват тези, върху които се прилага той? Независимо дали става въпрос за двайсет епруветки в една лаборатория, или за двайсет милиона души на Луната. Одо бе прозряла моралния капан, който се крие зад това. „Един светец никога не е прекалено зает“, бе казала тя, вероятно с тъжна ирония.

Но изборът, който правеше всеки социален индивид никога не зависеше само от него.

— Е — каза Шевик — току-що се връщам от назначение по спешност за борба с глада. Има ли някаква подобна работа в момента?

Чиновничката го погледна с лек укор като по-голяма сестра, но в очите ѝ все пак се четеше разбиране и прошка.

— Има около седемстотин спешни заявки само в тази стая. Какво предпочитате?

— Има ли нещо свързано с математика?

— Предимно селскостопанска работа квалифицирана помощ. Имате ли някакъв инженерен опит?

— Неголям.

— Тук има едно място за работен координатор. За него със сигурност се изисква смятане. Какво ще кажете?

— Съгласен.

— Обаче е долу на Югозапад, в Праха.

— И преди съм бил в Праха. Освен това, както и сама казахте, все някой ден ще завали...

Тя се усмихна, кимна и напечата върху личния му картон:

„ОТ Абиней, СЗ, Цент. Науч. Инс. В Елбоу, ЮЗ, раб. коор. фосфатен завод — I:НОВНАЗН ПО СПЕШ: 5-1-3-165-безсрочно.“

ГЛАВА ДЕВЕТА

УРАС

Шевик бе събуден от камбаните на църковната камбанария, които натрапчиво повтаряха основната тоналност, възвестяваща началото на сутрешната религиозна служба. Усещаше всеки звън като удар с чук по главата си. Бе толкова отпаднал и се чувстваше толкова зле, че не можеше да стои изправен в продължение на няколко минути. Най-накрая успя някак си да се дотътри до банята и да си вземе продължителен, хладен душ, който донякъде облекчи болката в главата му. Странно, обаче, продължи да усеща тялото си мръсно и някак чуждо. Постепенно възвърна способността си да мисли и в съзнанието му изплуваха отделни, накъсани фрагменти от снощното парти у Веа. Опитва се да не мисли за снощните сцени, но не му се удаде. Всичко му се струваше обратно и отблъскващо. Седна зад бюрото си и в продължение на половин час стоя така, неподвижен и отнесен.

Достатъчно често бе попадал в конфузни ситуации и се бе чувствал като глупак. Като младеж бе измъчван от усещането, че другите го взимат за странен, за по-различен от тях. По-късно бе изпитват на гърба си гнева и презрението на много от братята си на Анарес. Понякога дори нарочно ги бе предизвиквал. Но никога не бе приемал тяхната оценка за себе си. Никога не се бе срамувал.

Нямаше как да знае, че това унижително състояние на духа е просто химическа реакция в следствие преливането, също както и главоболието. Дори и да го знаеше от това нямаше да му стане по-леко. Срамът — усещането за нечистоплътност и отвращението от самия себе си — бе истинско Откровение. Сега той прозря всичко с ужасна, с убийствена яснота. Бе предаден и то не само от горката Веа. Това, което се бе опитал да повърне не бе само алкохол, а всичкия хляб, който бе ял на Урас.

Облакъти се на бюрото и зарови лице в дланите си. Разтри болезнено пулсиращите си слепоочия. Зае се да разгледа положението си в момента в светлината на дълбокия срам, който изпитваше.

На Анарес той доброволно бе избрал да свърши това, което чувстваше като свое, лично призвание, въпреки че то бе в разрез с това, което обществото очакваше от него. Да го извърши означаваше да се разбунтува, т.е. да рискува себе си като личност в името на обществото.

Тук на Урас един бунт би бил просто проява на излишен лукс, едно задоволяване на собствените капризи. Да бъдеш физик тук, на А-Йо означаваше да служиш не на обществото, не на човечеството, не на истината, а на Държавата.

Още през първата си вечер в същата тази стая той ги бе попитал открито и леко предизвикателно „Какво смятате да правите е мен?“. Сега вече знаеше какво бяха направили с него. Чифойлиск му бе казал простата истина. Те го притежаваха. А той, наивникът-анархист си бе помислил, че може да се пазари с тях. Индивидът не може да се пазари с Държавата. Държавата не познаваше друга разменна монета освен силата и властта, а и сама си сечеше монетите.

Сега вече всичко се подреждаше на мястото си. Той бе направил грешка като дойде на Урас. Това бе първата му огромна грешка и по всяка вероятност щеше да носи последствията ѝ до края на живота си. Веднъж вече разбрал това и дал си сметка за всичките случки и събития, които доказваха тази истина, но които той се бе опитвал да отрича или не забелязва в продължение на толкова месеци, чак до последната отворотелна и ужасна сцена с Веа, споменът за която отново накара лицето му да пламне, той осъзна, че всичко е свършено. Но, дори и в този момент на махмурлийско самосъжаление, той не чувстваше вина. Нямахме смисъл да миели вече за това. Това бе минало. Това, за което трябваше да мисли сега е какво да прави оттук нататък? След като сам се бе напъхал в затвора как можеше да действа като свободен човек?

Нямаше да постави познанията си като физик в услуга на политиците. Това поне бе напълно ясно.

Ако откажеше да работи повече, щяха ли да го пуснат да се прибере вкъщи?

Пое дълбоко дъх, вдигна глава и впери невиждащи очи в огряната от слънце зеленина зад прозореца. За първи път мислеше за перспективата да се завърне вкъщи като за най-добрата възможност. Мисълта за това заплашваше да разбие вратите и да го залее с

носталгичния поток на спомените и копнежите. Отново да говори Правски, да побъбри с приятели, да види Таквер, Пилун, Садик, да докосне праха на Анарес...

Те нямаше да, го пуснат да си отиде. Не бе платил своята част от сделката. Но не можеше и да го направи, да се предаде, за да го пуснат да избяга.

Както си седеше така, зад бюрото, огрян от ярката слънчева светлина, изведнъж сви ръце в юмруци и рязко удари ръба на плота. Веднъж, два пъти, три пъти. Лицето му изобщо не промени спокойното си, замислено изражение.

— Къде да отида? — гласно изрече той.

На вратата се почука. Влезе Ефор с подноса със закуската и сутрешните вестници.

— Идвах в шест, както обикновено, но вие спяхте — отбеляза той, подреждайки закуската с обичайната си достойна за възхищение грациозност.

— Снощи се напих — каза Шевик.

— Хубаво нещо, ама не и на сутринта — рече Ефор. — Това ли е всичко, сър? Много добре — извърна се той и се оттегли със същата грациозност, междувременно покланяйки се на Пе, който тъкмо влизате през вратата.

— О, съжалявам, не исках да ти преча на закуската! Просто реших да намина на връщане от църковната служба.

— Сядай. Сипи си шоколад.

Шевик не можеше да започне, докато Пе най-накрая не се съгласи да му прави компания със закуската. Взе си една палачинка с мед и взе разсеяно да я ръчка с вилицата. Шевик все още се чувстваше леко замаян, но усещаше и силен глад, затова без повече колебания лакомо се нахвърли на храната. На Пе като че ли му бе някак необичайно неловко да завърже разговор.

— Още ли четеш тия боклуци? — най-сетне се пристраши той, като побутна купчината вестници, доставени от Ефор на масата.

— Ефор ми ги носи.

— Така ли?

— Аз му казах да го прави, разбира се, — отвърна Шевик, хвърляйки бегъл, крадлив поглед към Пе. — Обогатяват познанията ми за страната ви. Особено са ми интересни така наречените „безимотни

класи“. Повечето от първите Заселници на Анарес са произлезли именно от тях.

— Да, разбирам — кимна по-младият мъж. Забоде хапка от палачинката. — Май ще пийна малко от шоколада в крайна сметка — каза той и натисна удари звънеца върху подноса. Ефор се появи на вратата. — Още една чаша — заповяда му Пе, без да се обръща. — С нетърпение чакахме възможност отново да ви разведем из страната, още повече сега, когато времето се оправи. Дори обсъждахме варианта да ви заведем и в чужбина, може би. Но за жалост тая проклета война сложи край на всичките ни планове.

Шевик хвърли поглед към водещото заглавие в най-горния вестник: СБЛЪСЪК МЕЖДУ ЙО И ТУВА БЛИЗО ДО СТОЛИЦАТА НА БЕНБИЛИ.

— По телефакса дойдоха и още по-пресни новини — каза Пе. — Освободили сме столицата. Генерал Хавеверт ще бъде върнат на поста му.

— Войната свърши, така ли?

— Не и докато Тува все още държи двете източни провинции.

— Разбирам. Значи вашата армия и Тувската армия ще себият на територията на Бенбили? Но, не и тук?

— О, не, не. Ще бъде абсолютно безумие да ни нападнат или пък ние — тях. Отдавна отминаха варварските дни, когато войните се водеха в сърцето на цивилизацията! Балансът на силите се поддържа с такъв род полицейски акции. И все пак, официално сме във война. Така че, пак ще се върнат скучните, стари ограничения.

— Ограничения?

— Ами например, ще почнат да квалифицират и подреждат по важност научните разработки в Колежа по Естествени науки. Нищо сериозно, разбира се, просто обичайните бюрократични глупости. Понякога обаче това може доведе до отлагане на публикуването на някой научен труд, само защото големите клечки могат да го сметнат за опасен. И не за друго, а просто защото нямат достатъчно акъл, за да го разберат!... Ограничават и пътуванията, особено за чужденци, пребиваващи в страната като вас. Опасявам се, докато не свърши войната няма да можете да напускате кампуса на университета без специално разрешение на Ректора. Но това изобщо не трябва да ви

притеснява. Мога до ви измъкна оттук, когато пожелаете, без да се налага да спазваме всички тия бюрократични глупости.

— Значи държите ключовете — усмихна се Шевик с разбиране.

— О, специалист съм в тази област. Умирам си да заобикалям правилата и да надхитрям властите. Може пък да съм роден за анархист, а? Къде, по дяволите, се мотае дъртият глупак? Изпратих го само за една чаша!

— Трябва да слезе до кухнята, за да я вземе.

— Едва ли му е необходим половин ден за това. Е, както и да е, няма да чакам. И без това ви загубих достатъчно време. Между другото, видяхте ли последния бюлетин на фондацията за Космически Изследвания? Отпечатали са плановете на Рюмер за ансибъла.

— Какво е ансибъл?

— Така нарича той съоръжението си за мигновена връзка. Казва, че ако темпоралните физици — това сте вие, разбира се — решат уравненията за темпоралната инертност, то инженерите — това пък е той — ще могат да построят проклетото съоръжение, да го тестват и така веднага да докажат валидността на теорията, за по-малко от месец или няколко седмици.

— Инженерите сами по себе си са живо доказателство за съществуването на взаимнообратимост между причина и следствие — усмихна се Шевик. — Сам виждате, че Рюмер вече е построил „следствието“ преди аз още да съм му доставил „причината“.

Когато Пе затвори вратата след себе си, Шевик рязко се изправи.

— Ах, ти гаден лъжец такъв! — изръмжа той на Правски, побелял от гняв, стиснал здраво ръце, да не би да посегне да вдигне нещо и да го запрати след Пе.

В стаята влезе Ефор с чашка и чинийка върху подноса. Спря до вратата и погледна към Шевик очаквателно.

— Всичко е наред, Ефор. Той... Той не искаше вече чашата. Можеш да я изпиеш, ако искаш.

— Много добре, сър.

— Слушай, не искам никакви посетители за момента. Ще можеш ли да ги отпращаш?

— Съвсем лесно, сър. Някой специално или всички?

— Него специално... А и всички останали. Казвай им, че работя.

— Той ще е щастлив да го чуе, сър — каза Ефор и очите му се присвиха злобно за част от секундата; после добави с почитителна фамилиарност: — Няма да пусна никой, когото не искате. Накрая завърши съвсем формално: — Благодаря, сър, и приятен ден.

Храната и покачването на адреналина бяха разпръснали умората и главоболието му. Закрачи нервно напред-назад из стаята. Изпитваше силно желание да действа. Цяла година не бе правил нищо друго, освен да се прави на глупак. Време беше да направи нещо.

Е, за какво всъщност бе дошъл тук?

Да се занимава с физика. Да се бори, чрез дарбите си, за правата на всеки един отделен гражданин на всяко едно общество: правото на труд, правото да получава това, което му е необходимо, докато се труди и правото да споделя това, което е произвел с всички, които го желяеха. Правата на всеки Одонианец и на всяко човешко същество.

Великодушните му домакини наистина го оставиха да работи и да получава това, което иска, докато се труди. Това бе така. Проблемът възникваше с третото условие. Но той самият още не бе достигнал до там. Не бе си свършил работата. Не можеше да сподели с другите нещо, което още не бе направил.

Върна се до бюрото, седна и извади две смачкани, гъсто изписани, листчета хартия от най-забутания си и най-неизползваем джоб на модните си панталони. Приглади листчетата с длан и се загледа в тях. Хрумна му, че започва да се държи точно като Сабул. Съкращава думите и пише със съвсем ситен почерк върху мънички парчета хартия. Сега разбираше защо Сабул го е правил: просто е бил потаен, страхувал се е да не му откраднат собствеността. Това, което на Анарес се смяташе за лудост, на Урас бе напълно рационално поведение.

Отново застина в същата поза, наведен над бюрото, втренчил поглед в двете късчета хартия, върху които бе нахвърлил някои от основните моменти на Общата Теория на Темпоралността, поне докъдето бе стигнал.

Следващите три дни прекара все така седнал зад бюрото и втренчен в записките си.

От време на време ставаше да се разтъпче из стаята, или си записваше нещо, или работеше с компютъра, или искаше от Ефор да

му донесе нещо за ядене, или просто лежеше и дремеше в леглото. После отиваше и отново сядаше зад бюрото.

Вечерта на третия ден за разнообразие бе поседнал на мраморната пейка пред камината. Бе седял на нея още през нощта, когато за пръв път влезе в тази стая — в тази луксозна затворническа килия — и обикновено седеше там, когато имаше посетители. В момента нямаше такива, но мислеше за Сайо Пе.

Като всички други хора, които се стремяха към властта и силата, Пе притежаваше изумителното качество да не вижда по-далеч от носа си. Имаше нещо дребнаво у него, нещо безплодно в разсъжденията му. В тях липсваше задълбоченост, липсваше въображение. Бяха на доста примитивно ниво. И все пак, макар и деформирани, мисловните му процеси съдържаха огромен потенциал. Пе бе един много талантлив физик. Или, по-скоро, притежаваше таланта много добре да разбира физиката. Той не бе сътворил нищо оригинално, но опортюнизмът му, непогрешимият му инстинкт да надушва важното, същественото, неизменно го насочваше към най-благогатните сфери. И той като Шевик имаше страхотен нюх откъде трябва да се подхване работата, а Шевик много уважаваше това качество, защото, според него, то бе най-важното за един учен. Точно Пе бе този, който даде на Шевик преведената от Терански книга: докладите от симпозиума по Теорията на Относителността, върху която все повече и повече мислеше напоследък. Възможно ли бе, в края на краищата, да бе дошъл на Урас единствено за да се срещне със Сайо Пе, със своя враг? Възможно ли бе да е дошъл да търси именно него, знаейки, че точно от врага си може да получи това, което не може да получи от братята си, от приятелите си. Това, което нито един Анаресец не можете да му даде: познание за непознатото, за чуждоземното, за новото...

Напълно забрави за Пе. Замисли се за книгата. Не можеше да каже със сигурност какво точно намираще за толкова важно в нея. В крайна сметка, повечето от физичните разработки в нея бяха доста остарели. Методите на боравене с материята бяха доста тромави и на места не съвсем убедителни. Дори не можеше да се съгласи с по-голямата част от постановките. Теранците се проявяваха като интелектуални империалисти, ревностно издигайки високи стени, за да защитят собствеността си. Дори Айнщайн, създателят на теорията, е чувствал необходимостта да предупреди, че физичните му разработки

не касаят нищо друго освен чистата физика и не бива да се възприемат като приложими в метафизиката, философията или етиката. Което разбира се бе вярно, но само привидно, защото той бе използвал „числа“, бе използвал мостът, свързващ рационалното и възприетото, свързващ душата с материята — „Извечното, неоспоримо число“, както го бяха нарекли древните основатели на естествените науки. В този смисъл, да се борави с математическата материя, означаваше да се борави с изначалното, основното, неоспоримото, от което произхождаше всичко останало. Айнщайн е знаел това много добре. С деликатна предпазливост, той все пак бе признал, че според собственото му мнение неговата физична теория наистина описва самата реалност.

Във всеки момент от стройната логическа мисъл на Теранците Шевик откриваше по нещо едновременно и близко и непознато. Това бе доста интригуващо за него и той чувстваше Айнщайн много близък до себе си. Също като него Теранският учен се бе опитал да създаде една обща, унифицирана теория за полето. Обяснявайки силата на гравитацията като геометрична функция върху координатната система време/пространство, той се бе опитал да разшири синтеза като включи и електромагнитните сили. Не бе успял. Дори още по негово време, а и дълго след смъртта му, другите физици от неговия собствен свят се бяха отрекли от проваления му опит и се бяха втурнали да преследват привлекателната квантова теория с нейните многообещаващи технологични приложения и, в крайна сметка, се бяха посветили изцяло именно на технологичните изобретения и бяха докарали теорията до задънена улица. Това бе резултат от катастрофалната липса на въображение. И все пак, донякъде бяха оправдани, защото в отправната точка, от която бяха тръгнали, технологичният прогрес е лежал още далеч напред в неопределеното бъдеще, нещо, което старият Айнщайн упорито е отказвал да приеме. Този му отказ също се е оказал правилен, в крайна сметка. Само дето той не е имал нужните доказателства — променливите величини на Саеба и теориите за неограничената скорост и комплексната причина. Неговата обща теория за полето наистина съществуваше, но съществуваше в Сетианската физика и то в постановки, които той може би би отказал да приеме, защото скоростта на светлината като стабилен компонент и ограничителен фактор бе твърде съществена за великите му теории. И

двете му Теории за Относителността бяха колкото красиви, толкова и валидни. Бяха голям принос в науката, от полза всички следващи поколения. И все пак и двете зависеха от една хипотеза, истинността на която не можеше да се докаже и, която, при определени обстоятелства, дори се оказваше невярна.

Но нима една теория, на която всички елементи са доказуеми, не бе просто повторение на вече съществуващото? Единствено в сферата на недоказуемото, дори на невярното, се криеше шансът за пробив в затворения кръг и продължаване напред.

В такъв случай, какво значение имаше, че хипотезата за реално съществуващата едновременност бе недоказуема? Ето над този проблем си блъскаше главата Шевик през последните три дни. Всъщност през последните десет години.

Той всячески се бе домогвал до сигурното, до доказуемото. Опитвал се бе да го сграбчи сякаш е нещо, което можеше да притежава. Бе се опитвал да си осигури доказателства и гаранции за нещо, което не можеше да приеме на готово, защото, ако бе възможно да го приеме за дадено, то щеше да се превърне в затвор за него. А така, просто като приемаше за валидна реално съществуващата едновременност той свободно можеше да използва прекрасната геометрия на относителността. Това щеше да му даде възможност да продължи напред. Следващата стъпка му бе пределно ясна. Поредността можеше да се раздоби на едновременно съществуващи променливи величини, чрез трансформационните уравнения на Саеба. Чрез този подход щеше да се заличи антитезата между поредност и моментност на съществуването. Оттук вече всичко ставаше много лесно: Последователността и Едновременността се обединяваха в едно фундаментално единство. Двата аспекта на Вселената — динамичен и статичен — щяха да се свържат чрез концепцията за интервала. Как е могъл цели десет години да не види простото обяснение, което е било под носа му? Вече нямаше, никаква пречка да се продължи напред. Всъщност, той вече бе продължил напред. Бе успял. Провалът в миналото се бе превърнал в бъдещ успех. В този първи миг на прозрение, той вече знаеше, че е успял. Стената се бе срутила. Това, което виждаше, бе толкова просто, най-простото нещо на света. Бе самата простота, която съдържаше в себе си цялата комплексност. Това бе Откровение. Бе ясният път напред, пътя към дома, светлината...

Въодушевлението му бе като на малко дете, тичащо през огряна от слънчевите лъчи поляна. Вече нямаше край, нямаше спиране...

И все пак, в този момента на пълно щастие и успокоение, той бе спокоен от страхове; ръцете му затрепериха, а очите му се напълниха със сълзи, сякаш бе гледал право в слънцето. В крайна сметка плътта е тленна. Усещането бе странно, невероятно, усещането да знаеш, че животът ти има смисъл, че си изпълнил предназначението му.

Той продължаваше да се взира, да се взира и да се взира в това слънце със същата онази детинска радост, докато най-сетне не можеше повече. Когато се върна на земята и се огледа наоколо, през плувалите си в сълзи очи, видя, че стаята е тъмна, прозорците са пълни със звезди.

Моментът бе отлетял; той го видя как отлита. Не се опита да го задържи. Знаеше, че не може. Моментът не бе част от него, а обратното — той бе част от момента.

След малко се изправи несигурно и запали осветлението. Известно време просто се разхожда из стаята. Докосваше различни неща, корицата на книга, сянката на лампата, щастлив, че се е върнал обратно сред познатите предмети, обратно в собствения си свят. Защото в този момент разликата между тази или онази планета, между Урас и Анарес, бе толкова голяма, колкото може да бъде разликата между две песъчинки пясък от крайбрежната ивица. Вече нямаше бездни, нямаше стени. Нямаше заточеници. Той бе зърнал за миг основите на Вселената и те бяха здрави.

Бавно и с леко несигурна крачка се запъти към спалнята. Отпусна се на леглото, без да се съблича. Лежеше така, с ръце зад тила, нахвърляше и планираше детайл след детайл от работата, която трябваше да свърши; обзет от тихо, щастливо чувство на благодарност, което постепенно се уталожил в кротък унес и той заспа.

Спа цели десет часа. Събуди се с мисълта за уравненията, с които щеше да се изрази концепцията за интервала. Седна зад бюрото и се зае да ги състави. Следобед имаше лекция и отиде да я изнесе. После вечеря в столовата за преподаватели, където си побъбри с колегите си за времето, за войната, или за каквото го заговореха. Дори и те да забелязаха някаква промяна в него, той не разбра, защото мислите му бяха заети с друго. Върна се в стаята си и продължи да работи.

На Урас денонощието се състоеше от дваайсет часа. В продължение на осем дни той прекарваше от дванайсет до шестнайсет часа дневно зад бюрото си, или просто крачейки нагоре-надолу из стаята, често отпразил поглед към прозорците, зад които грейше топлото пролетно слънце, или трепкаха звездите заедно с мъничката, плаха Луна.

Когато влезе с подноса за закуската, Ефор завари Шевик в леглото, наполовина облечен, със затворени очи и дърдорещ на някакъв чужд език. Помогна му да се надигне. Шевик се стресна и се събуди, изправи се и с клатушкане се запъти към другата стая. По бюрото му нямаше абсолютно нищо. Той се втренчи с празен поглед в компютъра, от който също всичко бе изтрито. После просто остана така, втренчен в празното като халосан по главата. Ефор успя да го накара да легне отново.

— Тресе ви, сър. Да повикам ли лекар?

— Не!

— Сигурен ли сте, сър?

— Да! Не пускай никого. Казвай им, че съм болен.

— Ако кажа така, те със сигурност ще се домъкнат заедно с лекаря тук. Не мога ли да им казвам, че още работите, сър? Това много им харесва.

— Заклучи вратата, когато излезеш — рече Шевик. Тленното му тяло му бе изневерило. Бе слаб и изтощен до изнемога. Оттам идваха и притесненията и страховете му. Страхуваше се от Пе, от Ой, от полицейски обиск. Всичко, което бе чул, прочел и недоразбрал за Ураската полиция, тайната им полиция изплува с ужасна яснота в съзнанието му, също както един тежко болен си припомня всяка дума, която е чул или прочел за рака.

Впи трескав поглед в Ефор.

— Можете да ми вярвате — каза му слугата с присъщия си бърз, суховат говор. Той донесе на Шевик чаша вода, после го остави като не пропусна да заключи вратата след себе си.

Следващите два дни той се грижи за Шевик с желание и такт, които едва ли бе усвоил при обучението се като прислужник.

— Трябвало е да станеш лекар, Ефор — каза му Шевик. Вече бе по-добре, чувстваше се отпаднал физически, но треската бе отминала.

— Тъй казва и мойта дъртофелница. Когато не е добре, не дава на никой друг да я доближи, освен на мен. Все ми казва, че му разбирам. Предполагам, че е така.

— Грижил ли си се някога за болни? Работил ли си в болница?

— Не, сър. Не ща да имам нищо общо с болниците. Туй ще е най-черния ми ден, когато ще трябва да пукна в някой от тия чумави дупки.

— Болниците? Какво не им е наред на болниците?

— Нищо им няма, сър. Поне на тези, в които ще закарат вас, ако се разболеете — отвърна Ефор с усмивка.

— Тогава за кои болници говориш?

— За нашите. За мизерните. Мръсни като лайняна дупка — отвърна Ефор незлобливо, просто описателно. — Съборетини. Детето умря в една такава. Целите подове са на дупки, големи дупки, чак светлината се вижда през тях. Питам ги аз как тъй, викам стана? Пък през дупките влизат плъхове и хоп! — право в леглата на болните. Стара е сградата, викат, от шестстотин години е болница. „Дом на Светата Благодат“, тъй й викат. Болница за бедните. Лайняна дупка, това си е.

— Твоето дете е умряло в такава болница?

— Да, сър. Дъщеричката, Лая.

— От какво умря?

— Нещо с клапата на сърцето. Тъй казаха. Не можа да порасне много. На две години беше като умря.

— Имаш ли други деца?

— Имах още две. И те умряха. На старата й беше много тежко отначало. Ама сега вика, е, кво да съ прай, квото било — било! Има ли нещо друго, което бих могъл да направя за вас, сър? — Рязкото преминаване към нормален синтаксис разтърси Шевик.

— Да! Продължавай да разказваш — нетърпеливо рече той.

Дали защото го изрече съвсем спонтанно, или защото бе все още недобре и се нуждаеше от грижи, този път Ефор не се стегна, а продължи да говори спокойно.

— На времето мислех да ставам бацил. Тъй викаме на военните лекари. Ама на! Не сварих да се запиша и ме придърпаха в редовната армия. Рекоха ординарец, та ординарец. И ма направиха свръзка. Нямахте кво да правя. И понеже тъй и тъй ма изучиха за ординарец,

като се уволних и кво да правя, хоп! — ставам прислужник на разни господа.

— Значи си могъл да се изучиш за лекар в армията, така ли?

Разговорът продължи. На Шевик му бе трудно да следи едновременно езика и разказа. Разказваха му неща, за които той си нямаше никаква представа. Все непознати неща. Той никога не бе виждал плъх, или войнишка барака, или лудница, или бедняшка съборетина, или заложна къща, или екзекуция, или крадец, или квартира под наем, или хазяин, или безработен човек, който не може да си намери работа. Или мъртво бебе в канавка. Всички тия неща изплуваха в спомените на Ефор като съвсем естествени и общоприети, като една ужасяваща реалност. Шевик трябваше да впрегне въображението си и да събере всяко откъслечно парченце знание за Урас, за да ги разбере изобщо. И все пак, всички тия неща му бяха странно познати, по начин, по който, всичко останало, което бе видял с очите си не беше. Затова ги разбираше.

Това бе този Урас, за когото бе учил в училище на Анарес. Това бе светът, от който бяха избягали неговите предци. Те бяха предпочели гладът, пустинята и безкрайното заточение пред един такъв свят. Точно това бе светът, който бе оформил идеите на Одо и я беше хвърлял осем пъти в затвора за това, че ги изразяваше гласно. Това беше човешкото страдание, в което се кореняха идеалите на неговото общество; почвата, от която те се родиха.

Това не бе „истинският Урас“. Разкоша и красотата на стаята, в която в момента седяха двамата с Ефор бяха също толкова реални и истински, колкото и мизерията и нищетата, които Ефор толкова добре познаваше. За него задачата на един мислещ човек бе не да отрича една от двете реалности за сметка на другата, а да се опита да ги свърже, да ги събере. Задачата не бе никак лесна.

— Изглеждате ми уморен, сър — каза Ефор. — Май по-добре да си починете.

— Не. Изобщо не съм уморен.

Ефор го погледна за момент. Когато изпълняваше ролята си на слуга, неговото приятно, гладко избръснато лице винаги бе напълно безизразно. През последния час, обаче, Шевик бе видял как то претърпя странни промени. Сменяха се изражения на замисленост,

веселие, цинизъм, болка. В момента то изразяваше съчувствие и привързаност.

— Съвсем различно от мястото, от което идвате — рече Ефор.

— Наистина много различно.

— Там никой не остава без работа.

В гласа му се долови съвсем лека иронично-въпросителна нотка.

— Никой.

— И никой не гладува?

— Никой не гладува, ако друг яде.

— Аха.

— Но и ние сме гладувала. Умирали сме от глад. Преди осем години имаше страхотен недостиг на храна. Знам една жена, която уби бебето си, защото нямаше мляко, за да го кърми, а нямаше абсолютно нищо друго, с което да го нахрани. Не всичко е... по мед и масло на Анарес, Ефор.

— Не се съмнявам в това, сър — рече Ефор с един от странните си превключвания на учтив, образован начин на изразяване. После изведнъж устните му се извиха в озъбена гримаса. — Все тая. Там поне няма нито един от тях!

— Кои тях?

— Знаете кои, мистър Шевик. Казахте го веднъж. От тях, от собствениците.

На следващата вечер се отби Атро. Пе сигурно бе дебнал наблизко, защото само няколко минути, след като Ефор пусна стареца, той изникна от някъде и със съчувствено изражение, пожела да се осведоми за здравословното състояние на Шевик.

— Работите прекалено много през последните две седмици, сър — каза той. — Не трябва да се преуморявате толкова. — Не пожела да седни и си тръгна съвсем скоро, самата учтивост.

Атро продължаваше да говори за войната в Бенбили, която се превръщаше, както той се изрази, в „широко мащабна операция“:

— Хората в тази страна одобряват ли войната? — попита Шевик, прекъсвайки една лекция по военна стратегия. Бе озадачен от липсата на каквато и да е морална оценка по въпроса, от страна на жълтата преса. Бяха зарязали гръмките, бомбастични фрази; материалите им понякога напълно съвпадаха по съдържание с официалните правителствени бюлетини по телефакса.

— Да одобряват ли? Надявам се, не си мислиш, че ще легнем покорно и ще оставим проклетите Тувийци да ни тъпчат? Статуквото ни на световна сила е заложено на карта!

— Аз имах предвид народа, не правителството. Обикновените хора, тези, които... които трябва да се бият.

— Че на тях какво им е? Те са свикнали с мобилизацията. На тях това им е най-важната задача, скъпи ми приятелю! Да се бият за отечеството си. И трябва да знаеш, че няма по-добър войник на земята от Йотийския войник. В мирно време той може да се лигави със сантиментални глупости от рода на пацифизма, но суровата закалка си е винаги у него, скрита отвътре. Редовият солдат винаги е бил най-голямото ни национално богатство. Затова сме и стигнали до положението си на световна водеща сила, каквато сме в момента.

— Като се катерите по камари от детски трупове — промърмори Шевик, но ядът, или може би нежеланието да нарани чувствата на стареца заглушиха думите му и Атро не го чу.

— Не, — продължаваше разпалено Атро — когато над страната надвисне заплаха, решимостта на хората става твърда като стомана. Има в Нио и най-вече в някои от малките заводски градчета няколко празнодумци, дето все си търсят белята, и които вдигат доста шум, докато сме в мир, но всички дребни дрязги и различия се забравят, когато е застрашен националният флаг. Знаем, че не щеш да ми повярваш. Трябва да знаеш, скъпи ми приятелю, че Одонианството има един голям недостатък — прекалено е женствено. В него просто липсва мъжкия светоглед. „Стомана и кръв, на битката яркия блясък...“, както е казал поетът. Одонианството не разбира какво е това самоотверженост, неустрашимост, любов към знамето.

Шевик замълча за момент, после меко каза:

— Това може би е вярно донякъде. Дори и само защото ние нямаме знамена.

Когато Атро си тръгна, Ефор влезе, за да изнесе подноса с остатъците от вечерята. Шевик го спря.

— Извинявай, Ефор — каза той и остави една малка бележка върху подноса. На нея бе написано: „Има ли скрит микрофон в стаята?“

Слугата бавно сведе глава и прочете написаното, вдигна поглед към Шевик и замислен го изгледа. После посочи с очи комина над

камината.

— Спалнята? — запита Шевик със същите средства.

Ефор поклати глава, постави обратно подноса на масата и последва Шевик в спалнята. Затвори вратата след тях съвсем безшумно като добър и прилежен слуга.

— Открих го още първия ден, докато бършех праха — каза той с усмивка.

— Тук няма ли?

Ефор сви рамене.

— Досега не съм открил. Можете да пуснете водата да тече там вътре, сър. Като в шпионските романи.

Влязоха разкошния, изцяло издържан в злато и слонова кост, храм на тоалетната. Ефор пусна водата да тече и огледа стените.

— Не — каза — не мисля, че има. Щях да го откроя, ако имаше. Научих се да го правя, когато работех за един господин в Нио. Детска работа е да ги откриеш, стига да знаеш как.

Шевик извади едно друго листче от джоба си и го показва на Ефор.

— Знаеш ли как е дошло това?

Беше бележката, която бе намерил в палтото си: „Присъедини се към нас, твоите братя.“

След известна пауза — Ефор четеше бавно, мърдайки устните си — той каза:

— Не знам как е дошло тук.

Шевик бе разочарован. Бе му хрумнало, че единствено Ефор има прекрасната възможност да пъхне каквото и да било в джобовете на „господаря си“.

— Знам, обаче, кой го е написал.

— Кой? Как мога да се срещна с него?

Настана мълчание.

— Това е много опасно работа, мистър Шевик. — Извърна се и усили струята вода от кранчето.

— Не искам да те замесвам и теб. Само ми кажи... кажи ми къде да отида. Какво да търся. За кого да питам. Просто само едно име.

Последва още по-дълго мълчание. Лицето на Ефор изглеждаше изпито и набръчкано.

— Не зн... — понечи да каже той, но млъкна. После бързо продължи да говори с нисък, тих глас. — Вижте, мистър Шевик, Бог ми е свидетел, че те искат да се срещнат с вас. Ние имаме нужда от вас, но, разберете, вие изобщо не знаете в какво се забърквате. Как ще се скриете? Човек като вас? Вярно, че тук сте като в капан, но навсякъде ще бъде все същото. Може и да успеете да избягате, но не можете да се скриете. Просто не знам какво да ви кажа. Да, мога да ви дам имена. Който и от Найотите да попитате, ще ви помогне. Вече ни е дошло до гуша. Трябва ни глътка въздух. Но как ще се чувствам аз, ако ви хванат и ви застрелят? Вече осем месеца работя за вас и започнах да ви харесвам. Да ви се възхищавам. Те през цялото време ме натискат, на аз им казвам: Не. Оставете го на мира. Той е добър човек и не трябва да го забъркваме в нашите проблеми. Нека се върне, откъдето е дошъл. Оттам, където хората са свободни. Нека някой най-после да се измъкне от проклетия затвор, в който сме наблъскани!

— Но аз не мога да се върна. Не още. Искам да се срещна с тези хора.

Ефор мълчеше. Може би именно навика му да се подчинява — нещо, което бе правил цял живот — го накара най-сетне да кимне и да прошепне:

— Туйо Маеда, това е човекът, когото търсите. На Джоукинг Лейн, в Стария Град. Ще намерите бакалията.

— Пе каза, че ми е забранено да напускам кампуса. Ще ме спрат, ако ме видят да се качвам на влака.

— Може би с такси — каза Ефор. — Ще ви извикам едно. Ще ви чака долу до стълбите. Ще се обадя на Кай Оймън, трябва да е на смяна. Той е добър приятел. Но... не знам, все пак... дали трябва.

— Всичко е наред. Нали преди малко Пе беше тук и ме видя. Той ще си мисли, че не излизам от стаята, понеже съм болен. Колко е сега часът?

— Седем и половина.

— Ако тръгна веднага ще имам цялата нощ на разположение, за да го открия. Извикай таксито.

— Ще ви приготвя чантата, сър...

— Каква чанта?

— Ще ви трябват дрехи...

— Вече съм облечен! Хайде, върви.

— Не можете просто да тръгнете ей така, без нищо — възпротиви се Ефор. Това го накара се почувства доста по-неспокоен и притеснен, отколкото преди. — Имате ли пари?

— О, вярно! Трябва да взема.

Шевик вече изгаряше от желание да действа. Ефор се почеса по главата, изглеждаше някак тъжен и унил. Излезе в салона, за да извика таксито. Върна се и откри Шевик да го чака до входната врата, с наметнато палто.

— Слезте по стълбите — дрезгаво рече той. — Кай ще бъде до задната врата след пет минути. Кажете му да излезе през улица Гроув, там няма охрана като при главния портал. Изобщо не се приближавайте до портала, там със сигурност ще ви спрат.

— Няма ли да си имаш неприятности, заради мен, Ефор? И двамата говореха шепнешком.

— Няма да знам, че сте излезли. На сутринта ще им кажа, че още не сте станали. Спите. Така ще ги забавя малко.

Шевик го прегърна и стисна ръката му.

— Благодаря ти, Ефор!

— Късмет — отвърна мъжът, когато успя да се отърси от учудването си. Шевик вече беше заминал.

Разточителния ден, прекаран с Веа бе стопил повечето от парите му в брой, а сега и пътуването с такси до Нио му струва още десет парични единици. Слезе на една от главните спирки на метрото. С помощта на картата успя да се ориентира и да стигне с метрото до Стария Град, предградие, в което никога не бе стъпвал преди. Джоукинг Лейн не бе обозначена на картата, затова той слезе на централната за Стария Град спирка. Когато се изкачи по стълбите и излезе от просторната мраморна сграда на улица, спря напълно объркан. Това изобщо не приличаше на Нио Еся.

Ситен като мъгла дъждец се стелеше над тъмните улици. Немаше улично осветление. Улични лампи имаше, но или не бяха пуснати, или просто бяха изпочупени. Тук-там през процепите на залостените прозорци, струеше мъждива, жълтеникава светлина. Надолу по улицата, ярък поток светлина струеше от една отворена врата, пред която се мотаеха група мъже, които говореха на висок глас. Мокрият от дъжда тротоар бе осеян с парчета от вестници и всякакви други

отпадъци, фасадите на магазините, доколкото можеше да ги различи, бяха ниски, и целите покрити с дебели метални решетки, освен една, разрушена от пожар, която зееше черна и сляпа, с назъбени парчета стъкло все още проблясващи по рамките на строшената витрина. Хората мълчаливо го отминаваха, тихи, забързани сенки.

Една старица бавно се изкачваше по стълбите зад гърба му и той се обърна и я попита за пътя. В светлината на жълтия електрически глобус над входа на метрото, той видя лицето ѝ: бледо и сбръчкано, с враждебните, оцъклени очи на смъртната умора. Огромни, стъквени обици се блъскаха в изпитите ѝ страни. Тя с мъка се изкачи до последното стъпало, прегърбена от умората или от артритата, или от някаква деформация на гръбначния стълб. Но съвсем не бе стара, както си бе помислил в началото. Нямаше дори и трийсет.

— Бихте ли ми казали къде е Джоукинг Лейн? — попита я той като заекна от учудване. Тя го изгледа с безразличие, ускори крачка и го подмина, без да пророни и дума.

Той тръгна напосоки надолу по улицата. Вълнението от внезапното решение да избяга от Ю Уи сега се бе уталожило. Отново разсъждаваше трезво за нещата. Имаше чувството, че е преследван, че го гонят. Заобиколи групата мъже край осветената врата, инстинктът му подсказа, че самотен непознат не бива да се приближава до такава група. Видя един мъж, който вървеше сам малко по-напред от него. Настигна го и повтори въпроса си.

— Не знам — отвърна мъжът и продължи, без да спира.

Нямаше какво друго да направи, освен да продължи напред. Стигна до едно по-осветено кръстовище. Пресечката бе доста по-осветена и, далеч додето поглед стигаше, под ситния дъждец просветваха ярките светлини на най-различни надписи и реклами. По цялата улица се редяха кръчми и зложни къщи, някои от които още отворени. Тук имаше сравнително доста хора, които се мотаеха напред-назад и влизаха и излизаха от кръчмите. В канавката лежеше някакъв мъж. Палтото му бе забележително над главата, лежеше си ей така под дъжда, заспал, болен или мъртъв. Шевик го гледаше с ужасени очи. Гледаше и другите, които го подминаваха с безразличие.

Както си стоеше там и го гледаше, вцепенен от ужас, някой се спря до него и навря лице в неговото. Беше нисък, брадясал мъж на около шейсет, със сбръчкан врат, кръвясали очи и беззъба, ухилена

уста. Седеше и се хилеше беззвучно, сочейки с пръст едрия, скован от ужас мъж пред себе си.

— Отде я зе синката тая коса, бе, а? А, толкоз коса, от де я зе? — ломотеше той.

— Мо-можете ли да ми кажете как да стигна до Джоукинг Лейн?

— Да, бе, шегичка. Майтап! Без шегички, без парички, ха, ха, ха. Ей, нямаш ли малко мънгизи за една пиячка в студената нощ? Тря да имаш малко мънгизи.

Пристъпи към него. Шевик се отдръпна назад, загледан неразбиращо в протегнатата му длан.

— Айде бе, гус'ине, малко майтап. Дай малко мангиз — ломотеше мъжът механично, без следа от заплаха или молба в гласа с все същата идиотска усмивка и протегната напред длан.

Шевик най-сетне разбра. Затършува из джобовете си, откри последните пари, които имаше и ги набута в ръката на просяка. После отмести мъжът, който продължаваше да ломоти и се опитваше да го улови за палтото, и, подгонен от някакъв страх, но не страх за самия себе си, се затича и хлътна в първата изпречила се насреща му, отворена врата. Над вратата имаше табела: „Стоки втора употреба на изгодни цени“. Вътре се спря задъхан и се опита да се овладее сред камарите от рафтове с износени палта, обувки, шалове, инструменти, счупени, лампи, стари чинии, лъжици, мъниста и всякакви други парчетии и боклуци с прилежно закачени върху им етикети.

— Търсите ли нещо специално?

Още един път повтори въпроса си.

Магазинерът, мургав мъж, висок колкото Шевик, но прегърбен и доста го кльоцав, го изгледа от глава до пети.

— И защо искаш да стигнеш там?

— Търся един човек, който живее там.

— Откъде си?

— Трябва да стигна до тази улица, до Джоукинг Лейн. Далеч ли е оттук?

— Откъде си, мистър?

— От Анарес — избухна ядно Шевик. — От Луната! Трябва да отида на Джоукинг Лейн сега, веднага!

— Ама, ти си оня? Ученият? Какво, по дяволите, правиш тук?

— Бягам от полицията! Искаш ли да им кажеш къде съм, или ще ми помогнеш?

— Проклет да съм — промърмори мъжът. — Дявол да го вземе. Виж... — Поколеба се, понечи да каже нещо, после размисли. — Върви си по пътя... — каза, и още недоизрекъл думите сякаш промени решението си и продължи: — Е, добре де! Да става каквото ще! Чакай. Затварям. Ще те заведе. По дяволите!

Шмугна се отзад, порови нещо, върна се, изключи осветлението, излезе навън при Шевик, спусна металната решетка и заключи входната врата.

— Хайде! — рязко изрече и забърза напред.

Изминаха двайсетина пресечки, навлизайки все по-навътре в лабиринта от криви улички и алеи в сърцето на Стария Град. Ситният дъждец продължаваше да ръми в полумрака, отвсякъде миришеше на гнило, на мокър камък и метал. Свиха в една съвсем тъмна и глуха пресечка, от двете страни на която се издигаха стари няколко етажни постройки, чиито приземни етажи бяха предимно магазини. Водачът на Шевик спря пред спуснатите кепенци на един от тях. „В Маеда, Бакалия“ пишеше над вратата. Почакаха доста преди тя да се отвори. Мъжът поговори известно време с някой от вътрешната страна, след което махна с ръка на Шевик и двамата влязоха вътре. Момичето, което ги бе пугнало залости вратата след тях.

— Туйо е отзад, елате — каза то, загледано изпитателно в лицето на Шевик. — Това вие ли сте? — Гласът ѝ бе тих и настойчив, усмивката — странна. — Наистина ли сте вие?

Туйо Маеда беше мургав мъж на около четирийсет. Благородните, изопнати черти на лицето му имаха интелигентно изражение. Затвори някаква книга, в която тъкмо записваше нещо, когато влязоха и се изправи на крака. Поздрави магазинера по име, без да сваля очи от Шевик.

— Дойде в магазина ми и попита как да стигне при теб, Туйо. Казва, че е онзи де, човекът от Анарес.

— Да, това сте вие без съмнение — бавно изрече Туйо. — Шевик. Какво търсите тук? — Не откъсваше пронизителния си, предпазлив поглед от лицето му.

— Търся помощ.

— Кой ви изпрати при мен?

— Първият, когото попитах. Не знам кой сте вие. Попитах го къде мога да отида и той каза да дойда при вас.

— Някой друг знае ли, че сте тук?

— Не знаят, че съм излязъл. Утре, обаче, ще разберат.

— Иди се обади на Римейви — обърна се Маеда към момичето.
— Седнете, мистър Шевик. Най-добре ми кажете какво става.

Шевик седна на един дървен стол, но не разкопча палтото си. Бе толкова уморен, че потръпваше.

— Избягах — каза той. — От университета, от затвора. Не знам къде да отида. Може би тук навсякъде са само затвори. Дойдох тук, защото те ми разправяха за безимотната класа, за работническата класа и си помислих, че това прилича твърде много на собствения ми народ. Помислих си, че можем да си помогнем едни на други.

— Какъв вид помощ търсите?

Шевик направи усилие да се стегне. Огледа малката, осветена стая, после спря очи на Маеда.

— Имам нещо, което те искат — каза. — Една идея. Една научна теория. Дойдох тук от Анарес, защото си мислех, че именно тук ще мога да завърша труда си и да го публикувам. Нямах ни най-малка представа, че тук една идея трябва да бъде собственост на Държавата. Аз не работя за никоя Държава. Не мога да взема парите и нещата, които ми дават. Искам да се махна, но не мога да си отида вкъщи. Затова дойдох тук. Вие не искате моя научен труд и, вероятно, също не харесвате своето правителство.

Маеда се усмихна:

— Така е. Не го харесвам. Но и правителството, не ме обича особено. Не сте избрали най-безопасното място, където да дойдете. Нито за себе си, нито за нас... Не се притеснявайте. Имаме време. Ще обмислим и ще решим какво да правим.

Шевик извади бележката, която бе намерил в джоба на палтото си и я подаде на Маеда.

— Това ме доведе при вас. Някой, когото познавате ли я е писал?

— „Присъедини се към нас, твоите братя...“ Хм, не знам. Възможно е.

— Вие Одонианци ли сте?

— Донякъде. Синдикалисти, либертарианци. Работим заедно с Тувийците, Съюза на Социалистическите Работници. Само, че ние сме

антицентралисти. Знаете ли, идвате в твърде неподходящ момент. Положението е напечено.

— Заради войната ли?

Маеда кимна:

— Обявена е демонстрация за след три дни. Против общата мобилизация, против военните такси и против покачването цените на хранителните стоки. В Нио Есая има четиристотин хиляди безработни, а ония пак вдигат цените и данъците. — Досега неотклонно и внимателно бе следил Шевик, докато говореха; сега вече, сякаш проучването му бе завършило, той отмести поглед встрани и се облегна назад в стола си. — Градът вече ври и кипи. Моментът е назрял за действие. Трябва ни една стачка, една всеобща стачка и масови, многолюдни демонстрации. Като девет месечната стачка, предвождана от Одо — добави той със суха, напрегната усмивка. — И сега би ни свършила работа една Одо, но този път, ония нямат Луна, за да ни подкупят с нея. Справедливостта трябва да възтържествува тук, или никъде... Погледна отново към Шевик и продължи по-меко. — Знаете ли какво означаваше за нас тук вашето общество, за последните сто и петдесет години? Знаете ли, че когато хората тук искат да пожелаят някому късмет, те казват: „И дано се преродиш на Анарес!“? Ех, да знаете колко много означава за нас това, че този мираж, тази мечта, този идеал съществува! Съществува общество без правителство, без полиция, без икономическо експлоатиране и потисничество и ония не могат да го отрекат, защото то наистина съществува! Чудя се дали изобщо разбирате, защо ви криеха толкова ревностно в Ю Уи, доктор Шевик. Защо никога не ви позволиха да се появите пред обикновените хора, на открито. Защо в момента, в който разберат, че сте избягали, ще се втурнат по петите ви като хрътки след заек. Просто защото вие самият сте една идея. Много опасна идея, при това. Вие представлявате идеята за анархизма облечена в плът и кръв. И се разхождате сред нас.

— Значи все пак имаш своята Одо — намеси се момичето с тихия си, настойчив глас. Бе се върнала, докато Маеда говореше. — В края на краищата, Одо бе само една идея. А доктор Шевик е живото доказателство.

Маеда замълча за момент.

— Да, неопровержимото доказателство — рече той — което обаче, не можем да им покажем, за съжаление.

— Защо?

— Ако хората разберат, че е тук, полицията също ще разбере.

— Нека само дойдат и се опитат да, го вземат — усмихна се момичето.

— Демонстрацията ще бъде абсолютно мирна — отсече Маеда с внезапна ярост. — Дори ССР се съгласи на това!

— Аз обаче не съм се съгласила, Туйо. Няма да се оставя на черните якета да ми смачкат физиономията или да ми пръснат черепа. Ако посегнат, ще им отвърна.

— Присъедини се към тях, щом ти харесват методите им. Справедливостта не може да се постигне със сила!

— А властта не може да се завземе с пасивно бездействие.

— Ние не се борим за власт. Ние се борим за края на всяка власт! Как го казвахте вие? — обърна се Маеда към Шевик. — „Нашата цел са средствата“, Одо е повтаряла това през целия си живот. Само с мирни средства се постига мир, само със справедливи действия се постига справедливост! Не можем да имаме разногласия по това точно сега, когато ни предстои да действаме!

Шевик го погледна, после момичето, после магазинера, който все още стоеше прав до вратата и слушаше внимателно. Проговори съвсем тихо и уморено:

— Ако мога да ви бъда от някаква полза, използвайте ме. Например, мога да публикувам становището си по въпроса в някой от вашите вестници. Не съм дошъл на Урас, за да се крия. Ако всички хора научат, че съм тук, може би правителството няма да посмее да ме арестува открито? Не знам.

— Така е, разбира се — отвърна Маеда и черните му очи проблеснаха възбудено. — Къде, по дяволите, е Римейви? Иди се обади на сестра му, Сиро, кажи да го открие където и да е и да го доведе веднага тук... Напишете защо сте дошли тук, напишете за Анарес, напишете, защо няма да се продадете на правителството, напишете каквото искате, каквото ми хрумне — ние ще го отпечатаме. Сиро! Извикай и Мейсти... Да, ще ви скрием, но Бога ми, ще накараме всеки човек на А-Йо да разбере, че сте тук, че сте с нас! — Думите просто струяха от устните му, жестикулираше възбудено, крачеше

неспокойно напред-назад из стаята. — А после, след демонстрацията, след стачката,... тогава ще видим. Може би нещата ще са други тогава! Може би тогава вече няма да е нужно да се криете!

— Може би вратите на всички затвори ще се отворят широко — рече Шевич. — Е, дайте ми някакъв лист хартия.

Имам доста да пиша.

Момичето, Сиро, се приближи към него. Спря пред него усмихната, леко се наведе над него сякаш му се покланяше и бавно и срамежливо го целуна по бузата. После се обърна и излезе от стаята. Устните ѝ бяха хладни и Шевич дълго после усещаше докосването им.

Прекара един ден в таванското помещение на една къща на Джоукинг Лейн. После още две нощи и един ден в мазето под един стар склад за мебели, странно сумрачно помещение, пълно с рамки за огледала и счупени табли за легла. Пишеше. Само няколко часа след като свърши му донесоха това, което бе написал, отпечатано. Първо във вестник „Съвременник“, а после, след като печатницата на вестника бе затворена, а редакторите му арестувани, на обикновени листовки, отпечатани нелегално, заедно с позивите за демонстрацията и всеобщата стачка. Той не пожела да прочете отново това, което вече бе написал. Слушаше с половин ухо Маеда и останалите, които въодушевено му описваха ентузиазма, с който вестниците бяха разграбени и изчетени, всеобщото одобрение за плана на стачката, както и огромният ефект, който неговото присъствие на демонстрацията ще има върху цялата планета. Когато го оставяха сам, той вадеше понякога малкия си бележник от джоба на ризата си и преглеждаше кодираните записки и уравнения за Общата Теория на Темпоралността. Гледаше ги и не можеше да ги разчете. Не можеше да ги разбере. Тогава отново прибираше бележника си и просто оставаше да седи така, с лице заровено в шепите.

Анарес нямаше собствено знаме, но сред плакатите, приветстващи всеобщата стачка и сред синьо-белите флагчета на Синдиката и на ССР, тук-там се мяркаха саморъчно изработени знаменца с нарисуван на тях зеленият Кръг на Живота — символът на Одонианското Движение отпреди двеста години. Всички плакати и знамена се вееха смело и гордо под слънчевите лъчи.

Хубаво бе да е най-после навън, след времето прекарано по разни скривалища, тавани и мазета със залостени врати. Хубаво бе да върви по улицата и да вдишва свежия дъх на пролетното утро. Да бъде сред всичките тези хора, сред тази многолюдна тълпа, сред хилядите, крачещи рамо до рамо и изпълващи не само главната улица, но и страничните пресечки, докдето поглед стига. Бе едновременно и страшничко и вълнуващо. Когато запяха и вълнението и страхът се сляха и се претопиха в мощен екстаз. Очите му се наляха със сълзи. Хилядите гласове се сливаха в един дълбок, мощен и завладяващ хор, който кънтеше над улиците и цепеше простора. Пеенето от най-предните редици на манифестацията, далеч напред по улицата и това от най-задните колони на тълпите, които прииждаха все повече и повече, се сливаха, заради разстоянието, което трябваше да измине звукът. Така че мелодията сякаш непрекъснато се преливаше и догонваше самата себе си като при канон.

Той не знаеше песните им, затова само слушаше, прехласнат от хилядите гласове. Изведнъж от началото на колоната като мощна вълна надолу по реката от хора се разнесе мелодия, която му бе позната. Той изправи глава и запя с тях, запя на своя си език, както я бе учил. Това бе Химнът на Революцията. Той бе път на същите тези улици преди двеста години от същите тези хора, от неговия народ.

*Изгрей зора на свободата!
Заспалите до днес буди,
За да разпръснат те тъмата,
В борба за светли бъднини!*

Хората около него замълчаха, за да го чуят, а той запя още по-силно, щастлив и усмихнат, вперил поглед напред.

На площад Капитол имаше може би сто хиляди човека, ако не и двойно повече. Индивидите, също както и елементарните частици в атомната физика, не можеха да бъдат преброени, нито можеше да се установи мястото им с точност, нито пък да се предвиди поведението им. И все пак, като маса, тази огромна маса от хора правеше точно това, което очакваха от нея организаторите на стачката. Събра се,

премина под строй и с песен на уста по улиците, изпълни площад Капитол и всички околни пресечки и остана така, вълнуваща се, неспокойна, но все пак търпелива, заслушана в ораторите, чиито самотни гласове, усиленни от микрофоните, се извисяваха и кънтяха по огрените от слънцето фасади на Сената и Директората, спускаха се и ромоляха по несекващия, глух ропот на самата тълпа.

Тук на площада има повече хора, отколкото изобщо живеят в Абиней, помисли си Шевик, но самото съждение бе безсмислено. Знаеше, че не може така да сравнява нещата. Стоеше заедно с Маеда и останалите на стъпалата пред Директората, точно пред колоните и високия бронзов портал. Гледаше ширналото се пред него бушуващо море от лица и слушаше речите на ораторите, заедно с всички. Не слушаше и не разбираше по начина, по който рационалният човешки мозък възприема и разбира, а по-скоро, по начин, по който индивида се вслушва в собствените си мисли. Когато заговори, това се оказа по-различно от слушането. Не някакво съзнателно желание го водеше, думите сами извираха от устата му. Многобройните отражения на собствения му глас от далечните високоговорители и ехото от каменните фасади на огромните постройки, все пак, го объркваха донякъде и го караха да се колебае на моменти и да говори съвсем бавно. Но и той не се колебаеше, защото търси нужните думи. Не. Говореше на множеството с техния език, изразяваше техните мисли и едновременно с това, просто разкриваше това, което винаги бе мислил и знаел, самия себе си.

— Страданието е това, което ни сплотява. Не любовта. Любовта не се подчинява на разума и може да се превърне в омраза, ако я насилят. Ние не избираме сами това, което ни свързва. Ние сме братя. Братя сме, защото споделяме всичко по братски. Споделяме болката, която всеки от нас трябва да изстрада сам, споделяме глада и нищетата. Споделяме надеждата. Затова и се научихме да бъдем братя. Научихме се, че никой друг няма да ни помогне, ако не си помогнем един на друг. Няма да срещнем протегната за помощ ръка, ако първи не протегнем своята. А ръката, която вие протягате, е празна, също като моята. Вие нямате нищо. Не притежавате нищо. Затова и сте свободни. Всичко, което имате, е това, което сте и това, което давате.

— Аз съм тук, защото вие виждате в мен обещанието. Обещанието, което направихме преди двеста години в същия този

град. Обещанието, което ние спазихме на Анарес. Там ние нямаме нищо, освен свободата си. Ние нямаме какво друго да ви дадем, освен вашата свобода. Ние нямаме закони. Ние спазваме само простото правило на взаимопомощ между индивидите. Ние нямаме правителство, а простото правило на доброволно съжителство. Нямаме държави, нямаме нации, нямаме президенти. Нямаме премиери, нито началници, нито генерали. Нямаме командири, нямаме банкери, нямаме господари. Нямаме заплати, нямаме благотворителност, нямаме полиция, нито войници, нито пък войни. Нямаме още много други неща. Ние не сме собственици. Не сме имотни. Никой от нас не е богат. Никой не е властен. Ако Анарес е това, което искате, ако това е бъдещето, за което мечтаете, тогава где ви кажа, че трябва да влезете в него с празни ръце. Трябва да дойдете сами, голи така, както новороденото идва на този свят направо в своето бъдеще, без минало, без собственост, напълно зависимо от другите, които му дават живот. Не можете да вземете това, което не са ви дали. Трябва сами да давате. Не можете да си купите Революцията. Не можете да направите Революцията. Можете единствено да бъдете Революцията. Тя или е в душите ви, или никъде.

Последните, заключителни думи от речта му бяха заглушени от усилващия се грохот на приближаващи полицейски хеликоптери.

Той отстъпи от микрофоните и вдигна очи към небето, примижавайки от силното слънце. Хората от тълпата започнаха също да вдигат глави, сякаш полъх на вятъра браздеше огряно от слънцето житно поле.

Грохотът на въртящите се витла над каменния кладенец, който представляваше площад Капитол, бе нетърпим като дрезгавото боботене на чудовищен робот. Той заглушаваше трясъкът на картечните откоси, сипеци се от хеликоптерите. Дори, когато ропотът на тълпата се извиси неистов кански рев, грохотът от хеликоптерите продължаваше да се чува през него — безумния писък на оръжието, безсмислената реч на метала.

Хеликоптерите насочиха огъня си към хората, които стояха на, или около, стълбите на Директората. Издаденият свод на колоната предлагаше моментно укритие и само за броени секунди под него гъмжеше от хора. Ревът на тълпата, която панически се блъскаше към изходите на осемте улици, които извеждаха от площада, се извиси до

ураганен вой. Хеликоптерите висяха съвсем ниско над тълпата, но не можеше да се разбере дали бяха прекратили огъня; мъртвите и ранените из тълпата бяха плътно притиснати и не можеха да се свлекат.

Обкования в бронз портал на Директората поддаде с трясък, който никой не чу. Хората се блъскаха и тъпчеха да се доберат до него и да се скрият от стоманения дъжд. Нахълтаха със стотици в просторните мраморни зали. Някои се втурваха да се крият в първото попаднало им убежище, други се провираха напред, за да намерят някакъв изход в задната страна на сградата, трети оставаха и се стремяха да потрошат каквото могат преди идването на войниците.

Когато войниците дойдоха, марширувайки в черните си якета нагоре по стълбите, през трупове и тела на умиращи мъже и жени, видяха на високата, сива, мраморна стена на централното фоайе една дума, изписана на височината на човешки бой, с големи, разкрасени, кървави букви: ДОЛУ.

Веднага простреляха вече мъртвото тяло на мъжа, който лежеше до стената. По-късно, когато разчистваха пораженията в Директората, думата бе изтрита от стената с парцали, вода и сапун. Но тя все пак остана. Вече бе произнесена. Вече не можеха да я унищожат.

Разбра, че не може да продължи по-нататък със спътника си, който отслабваше все повече и повече и едва се влачеше. Нямаше къде другаде да отидат, освен да се стремят да се отдалечат колкото се може повече от площад Капитол. Нямаше и къде да отседнат. По тълпата на два пъти се бе организираща в опита си да даде отпор на полицията, но след кордона от полицаи настъпваха военни бронетранспортъори, които изтласкваха тълпата все по-назад към Стария Град. Черните якета не бяха стреляли и в двата случая, макар, че откъм другите улици долиташе тракането на картечници. Хеликоптерите шетаха нагоре-надолу по улиците и никой не можеше да се скрие от тях.

Спътникът му дишаше на пресекулки, поемаше си дъх с мъка и едва се тътреше напред. Вече от няколко пресечки насам Шевик почти го носеше. Бяха изостанали много от основната част на тълпата. Нямаше смисъл де се опитват да я настигнат.

— Ето, поседни тук — каза той на мъжа и му помогна да седне на най-горното стъпало на входа към някакво мазе. На приземния етаж очевидно имаше магазин. Върху затворените капаци на прозорците, с

бял тебешир бе изписано с едри букви: СТАЧКА! Спусна се по стъпалата и се опита да отвори вратата на мазето. Оказа се заключена. Всички врати бяха заключени. Личната собственост бе неприкосновена. В ъгъла на долното стъпало едно от паветата бе разхлабено. Той го вдигна и разби с него ключалката, заедно с бравата на вратата. Направи го без злоба, съвсем естествено, със спокойствието на човек, който отключва собствената си входна врата. Надзърна вътре. Мазето бе пълно с щайги. Не се виждаше жива душа. Помогна на спътника си да слезе по стъпалата, вкара го вътре и затвори вратата зад тях.

— Седни тук — каза ми. — Даже си полегни, ако искаш. Аз ще ида да потърся вода.

Мястото очевидно бе склад на магазин за домашни погребени. Имаше цяла редица порцеланови умивалници и радиатори за парно. Когато се върна, спътникът му беше изпаднат в несвяст. Той използва възможността да измие дланта на мъжа с водата, намерена в една туба и да прегледа раната му. Бе много по-зле, от колкото си бе мислил. Вероятно повече от един куршум бе попаднал в дланта. Два от пръстите бяха откъснати, а остатъкът от дланта, до китката, представляваше безформена, окървавена маса. Натрошени костици стърчаха от нея като клечки за зъби. Мъжът бе стоял близо до Шевик и Маеда, когато хеликоптерите откриха огън и при раняването бе залитнал към Шевик и се бе вкопчил в него, за да се задържи. Шевик го бе уловил през кръста и му бе помогнал да се измъкне от първоначалната дивашка блъсканица при вратите на Директората. После почти го бе пренесъл дотук.

Направи каквото можа да спре кръвотечението и се опита да превърже, или поне да покрие обезобразената ръка. После накара мъжа да пие малко вода. Не знаеше името му, но по бялата лента на ръкава разбра, че е от Социалистическите Работници. На години изглеждаше колкото него, четирийсет или малко отгоре.

В заводите на Югозапад Шевик бе виждал хора, много по-тежко пострадали при различни нещастни случаи и бе разбрал, че човек може да понесе и преживее невероятно тежки ранявания и силна болка. Но там за тях се бяха грижили. Там имаше хирурзи, които да ампутират крайниците, плазма, която да компенсира загубата на кръв, легло, на което да легнат.

Седна на пода край мъжа, който бе изпаднал в шоково, полусънно състояние, и се огледа наоколо. Видя високите камари от подредени щайги, тъмните просеки между тях, бледите лъчи дневна светлина, просмукваща се през процепите на дървените капаци, белите нетна от селитра по тавана, отпечатъците от стъпките на работниците и дирите от ръчна количка по прашния циментов под. В един момент — стотици хиляди, пеещи под открито небе, а и следващия — двама самотници, криещи се в едно мазе.

— Вие сте достойни за презрение — обърна се Шевик към спътника си на Правски. — Не можете да останете вратите отпорени. Никога няма да бъдете свободни. — Нежно докосна челото на мъжа. Бе хладно и потно. Разхлаби за момент превръзката, после стана, пресече сумрачното помещение и излезе навън. Огледа улицата. Бронетранспортърите бяха отминали. Тук-там се мяркаше някой от демонстрантите, забързани, с наведени глави: бяха на вражеска територия. Шевик на два пъти се опита да заговори някого. Най-сетне третия се спря.

— Трябва ми лекар, долу има един ранен. Можете ли да пратите лекар тук?

— По-добре го измъкни от там.

— Помогни ми да го пренеса.

Мъжът се обърна и отмина.

— Идват насам — извика през рамо. — Претърсват района. Най-добре се махай оттук.

Повече никой не се мярна наоколо. Шевик видя далеч надолу по улицата, настъпващия кордон от черни якета. Върна се обратно долу и затвори вратата.

— По дяволите! — рече и седна на мръсния под край ранения.

След малко извади малкия си бележник от джоба на ризата и се зае да го преглежда.

След доста време се осмели да надникне навън. Видя един бронетранспортър, спрян отсреща на тротоара и други два, напреко на улицата, точно на кръстовището. Това обясняваше виковете, които непрестанно се чуваха от преди известно време. Сигурно бяха войниците, които си подвикваха заповеди.

Атро му бе обяснил веднъж как става това, как сержантите дават заповеди на войниците, а пък лейтенантите заповядват и на

сержантите и на войниците, после пък капитаните... и т.н., и т.н., докато се стигнеше до генералите, които можеха да заповядват на всички останали, а на тях не можеше да им заповядва никой, освен Главнокомандуващия, разбира се. Шевик го бе изслушал с невероятно отвращение.

— И вие наричате това организация? — бе попитал той. — Дори го наричате дисциплина? Та то няма нищо общо и с двете. Това е невероятно неефективен, допотопен механизъм! Нещо като парния двигател от седмото хилядолетие! Та какво ли може да се направи с такава груба и тромава структура?

Това бе дало повод на Атро да му изнесе лекция за войната като закалка за мъжество и безстрашие и унищожител на слабостите и непригодността. Но в самия поток на аргументите си, бе принуден да вмъкне и да признае ефикасността на малките партизански отряди, които се самоорганизираха отдолу нагоре и притежаваха изключително висока степен на самодисциплина.

— Но този механизъм дава резултати само когато хората вярват, че се бият за нещо свое, нещо близко като дом, родина и други такива — бе казал старецът.

Шевик се бе отказал да спори с него. Сега, седнал в тъмното мазе, сред камарите от щайги, той мислено продължи спора. Обясни на Атро, че вече е разбрал, защо на армията ѝ е нужен точно такъв механизъм. Той наистина ѝ бе крайно необходим. Никоя друга, разумна форма на организация не би могла да послужи за тази цел. Той просто досега не бе разбирал целта. А, тя бе: да се даде възможност на мъже с картечници съвсем лесно да избиват невъоръжени мъже и жени в големи количества, когато им се заповяда. Само дете не можеше да проумее какво общо имаха тук мъжеството и безстрашието.

От време на време Шевик говореше и на спътника си. Навън бе започнало да се стъмва. Мъжът лежеше с широко отворени очи. На два пъти простена. Шевик се нажали и изпълни със съчувствие при звука на тези тихи, някак детински стенания. Той бе направил всичко възможно да не бъде в тежест. Още в блъсканицата при Директората, а и после по пътя насам, бе притискал ранената си ръка под палтото и, стиснал зъби, бе крачил напред, стараейки се да се опира колкото се може по-малко на Шевик. Когато простена втория път, Шевик взе здравата му длан в своите и прошепна:

— Недей. Недей. Тихо, братко. — Направи го просто, защото не можеше да издържа да стои там и да гледа страданието на мъжа, знаейки, че не може да му помогне с нищо. Мъжът вероятно помисли, че му казва да не вдига шум, за да не ги открият войниците, затова леко кимна и здраво стисна устни.

Така прекараха три ноци. През цялото време отвън, откъм близките околности се чуваше спорадична стрелба, а военната блокада на кръстовището си оставаше. По тяхната улица, обаче, не се водеха престрелки и тя буквално гъмжеше от войници. Така че двамата нямаха никакъв шанс да излязат от скривалището си, без да бъдат заловени веднага. Веднъж, докато спътникът му бе буден, Шевик го запита:

— Ако излезем и се предадем на полицията, какво ще ни направят?

Мъжът се усмихна:

— Ще ни застрелят — прошепна отпаднало.

От спорадичната автоматична стрелба наоколо, която продължаваше вече толкова време, както и от случайните експлозии и непрестанно боботещите хеликоптери, можеше да се заключи, че мъжът има право. Това, обаче, не обясняваше защо се бе усмихнал.

Мъжът умря от загуба на кръв през същата нощ. Лежаха на постелката, която Шевик бе измайсторил от сламата за уплътняване на щайгите, притиснати един към друг, за да се стоплят. Вече бе съвсем изстинало, когато Шевик се събуди, изправи се седнал и се заслуша в тъмнината. Наоколо бе тихо. Вън на улицата също. Над целия град тегнеше мъртвешка тишина.

ГЛАВА ДЕСЕТА

АНАРЕС

В по-голямата си част железопътните линии в Югозапад бяха качени върху метални конструкции на около метър, метър и половина височина. Така вятърът не можеше да навя на прекалено много прах върху релсите, а и пътуващите имаха по-широка гледка върху пустошта.

Югозападът бе единственият от осемте основни райони на Анарес, в който липсваше голям, природен воден басейн. През лятното топене на полярните ледове далеч на юг се образуваха мочурливи блата, но близо до екватора имаше единствено неголеми по размер и доста плитки алкални езерца и обширни солници. Нямаше планини, през около стотина километри или повече можеше да се види по някоя верига ниски хълмове — голи, напукани, ерозирали до отделни скални късове или канари. Бяха тъмно виолетови, до червени, а отвесните им склонове бяха обрасли със скален мъх. Това упорито, сивозеленикаво растение, което вирееше при всякакви температури и издържаше на вятър и суша, чертаеше невероятни мозайки по жилките на пясъчника. Целият ландшафт ос издържан и сивокафеникави тонове, които избледняваха до мръсно бяло на отделни места, където вятърът бе напръскал пясък върху солните полета. Редки облаци се мяркаха над равнините, ослепително бели наред пурпурното небе. Те не носеха дъжд, само хвърляха шарени сенки. И пред локомотива и зад него, бляскавите релси се губеха далеч зад хоризонта, до където поглед стига.

— Нищо друго не може да се прави в Югозапада — рече шофьора — освен да го прекосиш.

Спътникът му не отговори, унесен в дрямка. Главата му се тръскаше от вибрациите на мотора. Загрубелите му, почернели от премръзвания длани лежаха отпуснати върху бедрата му. Спокойните черти на лицето му изглеждаха някак тъжни. Бе се качил на автостоп в Медните Планини и понеже нямаше други пътници, шофьорът го бе

помолил да се качи в кабината при него за компания. Мъжът бе заспал веднага. Шофьорът му хвърляше от време на време по някой, разочарован, но изпълнен със съчувствие поглед. Бе виждал толкова много изтощени и грохнали от умора хора през последните няколко години, че вече го приемаше за него съвсем естествено.

Късно следобед мъжът се събули. Известно време гледа ширналата се пустош навън, после попита:

— Винаги ли изминаваш целия този път сам?

— Да, пътувам сам от три, четири години насам.

— Случвало ли ти се е да закъсаш тук в пустошта?

— Два-три пъти. Отзад винаги имам достатъчно храна и вода. Като стана дума за това, не си ли гладен?

— Не още.

— Ако не пристигна навреме, от Лоунсъм изпращат аварийната група. Най-късно до ден-два ме намират.

— Това следващото селище ли е?

— Да. От Седен Мапнс до Лоунсъм са хиляда и седемстотин километра. Това е най-дългото трасе между два града на Анарес. Вече единайсет години пътувам по него.

— И не ти омръзна?

— Никак. Обичам сам да си върна работата.

Пътникът кимна.

— Ас тази съм свикнал. Обичам я. Петнайсет дни на път, петнайсет почивам с партньора в Ню Хоуп. И тъй година след година. И в суша, и в глад, и каквото и да дойде. Нищо не се променя. Тук и без друго винаги е суша. Дааа, харесва ми този преход. Би ли извадил водата? Охладителят е ей тук отзад, точно под шкафа.

И двамата отпиха по една дълга глътка от бутилката. Водата имаше малко странен, алкален вкус, но бе приятно хладка.

— Ох, дойде ми много добре! — каза пътникът с благодарност. Прибра бутилката обратно и, докато се връщаше в предната част на кабината се протегна, подпрял длани в тавана.

— Значи си имаш партньор — съвсем не принудено рече той.

— От осемнайсет години — отвърна шофьора.

— Съвсем начинаещи, а?

— Ей, Бога ми, така си е, ха, ха! Ей туй е нещо, дето някои не могат да го разберат. Според мене, ако си се съвкуплявал наляво и

надясно, преди да станеш на два̀йсет, просто вече ти омръзва да хойкаш, а пък и разбираш, че то си е все едно и също, да го вземат дяволите. И много гот, разбира се! И все пак, самото съв̀купляване си е едно и също. Хората са важното! Те са различни. И наистина, като се замислиш, то осемнайсет години са си само едно начало, ако искаш да си изясниш точно тази разлика. Или поне, ако този, дето искаш да го разбереш, е жена. Щото за една жена, мъжът не е нещо загад̀чно, или поне жените се преструват, че е така... Както и да е, точно в това е и цялото удоволствие. Загадките, преструвките и всичко останало. Това е то разнообразието. А това разнообразие не можеш го намери като се местиш непрестанно. Като млад съм обиколил целия Анарес. Карал съм товари в абсолютно всички Райони. Трябва да съм имал над сто момичета в най-различни градове. Накрая ми писна. Върнах се тука и сега на всеки три декади правя едно и също в продължение на единайсет години. Пресичам тая пустиня, дето не можеш да различиш единия от другия хълм в нея и, дето си е все една и съща цели триста хиляди километра, независимо в коя посока ще я погледнеш, а после се връщам вк̀щи при същия партньор. И досега нито веднъж не ми е било скучно. Нито един път. Та казвам ти, не постоянното местене от място на място ти поддър̀жа живеца, а нещо съвсем друго. Трябва да накараш времето да работи за тебе. Трябва да работиш с него, а не против него.

— Така си е — съгласи се пътникът.

— Къде е партньорът ти?

— В Североизток. Вече четири години.

— Това е много дълго — рече шофьора. — Трябвало е да ви назначат заедно.

— Не и там, където бях.

— Къде е това?

— Първо в Елбоу, после в Гранд Вали.

— Чух за Гранд Вали — бавно изрече шофьорът й погледна пътника със страхопочитанието, дължимо на човек, избавил се от сигурна смърт. Видя изс̀хналата, сякаш обгорена до кокал кожа на лицето му. Бе виждал подобни лица на хора, едва отървали се от ужаса на гладната смърт далеч долу в Праха.

— Изобщо не трябваше да се опитваме да поддър̀жаме ония заводи работещи.

— Трябваше ни фосфата.

— Казват, че по времето, когато спрели влака с провизиите в Портал, заводите продължавали да работят. Хората умирали от глад направо на работното си място, до включените машини. Само се дотърjali малко настри, колкото да не пречат, после лягали и издъхвали на място. Толкова зле ли беше наистина?

Мъжът мълчаливо кимна. Шофьорът не продължи да го разпитва и също замълча.

— Чудя се, — продължи след малко той — какво ли бих направил аз самия, ако някога ми нападнат влака и го спрат.

— Досега не са ли?

— Не. Аз не возя хранителни провизии, най-много по един вагон за Анър Седен. Целият товар е само руда. Но, какво ли бих направил, ако бях на продоволствен влак и ме нападнеха? Да ги прегазя и да откарам храната до местоназначението? По дяволите, та може да се наложи да газиш дена и старци? Те правят зло, но нима трябва да ги избивам заради това? Просто не знам!

Опнатите, лъскави релси чезнеха под колелетата. На запад облаците трепкаха над пустошта като гигантски миражи, като сенки от сънища на пресъхнали преди десет милиона години езера.

— Има един синдик, отдавана се знаем с него, та той направил точно това на север оттук в '66. Опитали се да откачат един вагон с жито от композицията. Той дал на заден, премазал двама-трима, преди да разчистят линията. Каза, че били плъзнали като червеите по вмирисана риба. (Осемстотин души чакаха този това жито, каза той, колко ли от тях могат да умрат, ако не го получат? Не само двама-трима, много повече. Изглежда, е бил нрав. Но, дявол да го вземе! Аз не мога просто така да ги пресмятам! Не знам дали е редно да броиш хора така, все едно смяташ цифри. От друга страна пък, какво може да се направи? И в двата случая някой умира. Кой да е той?)

— Втората година в Елбоу работех като счетоводител. Заводският синдикат намали дажбите. Тези, които работеха по шест часа в завода получаваха пълна дажба, която едва им бе достатъчна да преживяват при тая тежка работа. Тези, които работеха по три часа — половин смяна — получаваха по три четвърти дажба. А болните и прекалено изтощените, за да работят получаваха по половин дажба. С половин дажба един болен не може да оздравее. Така не можеше и да

се върне на работа. Все пак би могъл да оцелее. Аз трябваше да правя оставям списъците и да слагам болните на половин дажба. Работех пътна смяна, осем, понякога десет часа и затова получавах пътна дажба, макар че работата ми бе чиновническа. Заслужено си изкарвах дажбата. Изкарвах я като правех списъци на тези, които трябваше да гладуват. — Светлите очи на мъжа се заряха напред в пустошта. — Та както ти каза, трябваше да броя хората. Да ги пресмятам.

— И си напуснал?

— Да, напуснах. Отидох в Гранд Вали. Някой друг обаче е заел моето място в Елбоу. Винаги се намира по някой, дето много обича да нрави списъци.

— Това е наистина много лошо — рече шофьорът и се намръщи. Имаше смугло лице и бе напълно плешив. Никъде по главата си нямаше нито едно косъмче, макар да бе една на четирийсет. Беше открито, волево и честно лице. — Това е направо отвратително. Трябвало е да затворят заводите. Не можем да караме хората да правят такива неща. Нима не сме Одонианци? Човек може да си изтърве нервите, това го разбирам. Също като тия дето нападат влаковете. Правят го, защото са гладни. Цената са гладни, възрастните са гладни, прекалено дълго време са гладували и изнемогват и, ето най-сетне идва някаква храна, вярно, че не е за тях, но те изгубват контрол над себе си и нападат влака. Същото важи и за онзи приятел, нападат влака, който е поверен на него, той си изтърва нервите и дава на заден. Причерняло му и не вижда какво прави. Не е седнал да брой убитите. По-късно може и да ги е броил, но само защото му е било отвратително от самия него, заради това, което е направил. Обаче това, дето са те карали да го вършиш теб! Да казваш този ще живее, а този ще умре... неее, това е работа, която никой няма право да върши, или да кара други да я вършат.

— Тежки времена бяха, братко — меко каза пътникът, загледан в пламтящата равнина, където облаците-сенки се разливаха и изтичаха във вятъра.

Старият товарен дирижабъл се спусна над планината и кацна на аеропорта в Кидни Маунтин. Трима пътници слязоха тук. Точно когато последният от тях стъпваше на земята, тя се изгърби и разтресе.

— Земетресение — отбеляза пътникът, който беше местен човек и тъкмо се прибираше вкъщи. — По дяволите, вижте само този прах! Някой ден ще се върна пате така и ще открия, че от планините не е останала и следа.

Двама от пътниците предпочетоха да изчакат, докато натоварят камионите и да тръгнат с тях. Шевик предпочете да повърви пеша, местният му бе казал, че Чакар е само на около шест километра надолу по билото.

Пътят се спускаше на серии от дълги завои, които завършваха на билото на леки възвишения. Издаващите се склонове отляво на пътя, както и спускащите се от дясната му страна бяха гъсто обрасли с холумни храсти. Имаше и редици с по-високи холумни дървета, сякаш нарочно засадени, по протежение на тънки вадички вода, които се спускаха надолу по склона. На хребета на едно от възвишенията Шевик да се полюбува на искрящото разтопено злато на залеза, разлято над многобройните, тънещи в мрачина хълмове. Наоколо нямаше друга следа от човешко присъствие, освен самият път, който се губеше надолу сред сенките. Пое надолу и в същия миг въздухът леко затрепери; бе доста странно усещане, нямаше грохот или тътен, просто леко разместване, сякаш нещата престанаха да бъдат точно такива, каквито бяха до момента. Той постави вдигнатия си крак, за да завърши крачката, която бе наченал и земята си беше там, на място, за да посрещне стъпалото му. Продължи надолу; пътят също. Не бе застрашен от непосредствена опасност, но вътре в себе си имаше чувството, че никога досега от всичките опасности, в които е бил, не е бил толкова близо до смъртта. Смъртта витаеше във въздуха, бе навсякъде около него, дори под краката му. Земята бе несигурна, ненадеждна; не можеше да ѝ се довери. Доверието и надеждността бяха обещания, които само човешкият разум можеше да направи. Не и природата. Шевик почувства студения, свеж въздух в устата си, пое го с дробовете си. Заслуша се. Някъде далеч долу в сенките сякаш отекна планински гръм.

Когато пристигна в Чакар вече съвсем притъмняваше. Небето над черните хребети на хълмовете бе наситено тъмновиолетово. Уличните лампи светеха, ярки и самотни, фасадите на къщите изглеждаха гротескни под изкуствената светлина, на фона на дивата природна тъма. Имаше много самотни къщи, сред празни, оголени

терени. Градът бе стар, изолиран и разпръснат, град на границата между човека и дивата пустош. Една минаваща по улицата жена го упъти към Общежитие Осем.

— Оттук, братко, покрай болницата, в дъното на улицата. Самата улица тънеше в мрачните сенки на планинския склон и свършваше пред вратата на ниска постройка. Влезе във фойето и обстановката го върна в детските му години, когато двамата с баща му бяха живели в подобни малки общежития в затънтени градчета из Либърти, Дръм Маунтинс и Широките Равнини. Приглушено осветление, позакърпени матраци; на таблото за съобщения се мъдреха една обява за местен тренировъчен курс за механици, съобщение за синдикално събрание и покана за театрална постановка отпреди три декади; над дивана в общата всекидневна висеше окачена в рамка аматьорска рисунка на Одо в затвора; в ъгъла имаше един саморъчно направен хармониум; до вратата бе окачен списък на живущите, както и таблица с часовете, през които се пуска топла вода в градските бани.

Шерут, Таквер, №3

Почука, загледан в отражението на светлината от фойето върху тъмната матова врата, която бе леко изместена от пантите.

— Влез! — чу се отвътре женски глас. Той отвори вратата. Източникът на силното осветление в стаята се намираще точно зад гърба на жената и за момент той не можа да различи лицето ѝ, за да бъде сигурен, че това е Таквер. Тя се изправи и се приближи към него. Протегна ръце сякаш да го отблъсне или да го вземе в прегръдките си, един доста неуверен, незавършен жест. Той взе ръката ѝ в своята, после се прегърнаха и останаха така прегърнати на прага, върху несигурната земя.

— Влизай — рече Таквер — о, влизай, влизай.

Шевик отпори очи. В далечния край на все така ярко осветената стая видя сериозното, наблюдателно изражение върху лицето на едно малко дете.

— Садик, това е Шевик.

Детето се приближи до Таквер, притисна се в крака ѝ и избухна в сълзи.

— Недей, защо плачеш, душичката ми?

— Ами ти защо плачеш? — прошепна детето.

— От щастие! Защото съм много щастлива. Ела седни в скула ми. О, Шевик. Шевик! Едва вчера получих писмото ти, щях да отида да чакам на телефона, след като сложа Садик да спи. Ти пишеш, че ще се обадиш довечера, а не че ще дойдеш! О, недей да плачеш. Садики, виж аз вече на плача, нали?

— Мъжът също плаче.

— Разбира се, малката ми.

Садик го изглежда е недоверчиво любопитство. Беше четири годишна. Имаше овално личице, цялата бе закръгленичка, смугла, нежна.

В стаята нямаше други мебели освен двете легла. Таквер бе седнала на едното със Садик в скута. Шевик седна на другото и протегна крака. Избърса очи с опакото на дланта си, после протегна ръце, за да ги покаже на Садик.

— Виждаш ли — попита — мокри са. И носът ми протече. Ползваш ли носна кърпичка?

— Да. А ти нямаш ли си?

— Имах, но се изгуби в една обществена пералня.

— Можеш да използваш тази, която ползвам и аз — рече Садик след известна пауза.

— Той не знае къде е — каза Таквер.

Садик скочи от скута на майка си и донесе една носна кърпа от едно чекмедже в стенния гардероб. Даде я на Таквер, която от своя страна я подаде на Шевик.

— Чиста е — усмихна се с привичната си широка усмивка Таквер. Садик с любопитство наблюдаваше Шевик, докато той си избърса носа.

— Нямаше ли земетресение преди малко? — попита той.

— Тресе през цялото време. Дотолкова свикнахме, че престанахме да ги забелязваме — отвърна Таквер.

Очарована от възможността да съобщи нещо важно, Садик се намеси с детинския си, леко шептящ гласен:

— Да, имаше едно много силно преди вечеря. Когато има земетресение и прозорците дрънчат, а пък земята се гърчи на вълни и трябва да се застане в рамката на вратата или да се излезе навън.

Шевик и Таквер се спогледаха. Тя бе остаряла доста за тези четири години. Никога не бе имала много хубави зъби, а сега два от тях липсваха и празните места се показваха, когато се усмихваше. Кожата ѝ бе изгубила нежната, копринена еластичност на младостта, а опънатата ѝ назад коса бе посивяла.

Шевик ясно видя, че Таквер е изгубила младежката си грациозност и сега изглеждаше една обикновена, жена, която приближава средата на житейския си път. Видя това по-ясно, отколкото всеки друг, защото гледаше на всичко свързано с Таквер по начин, по който никой друг не можеше да го направи: от гледната точка на изминалите години на интимност и копнеж. Видя я такава, каквато беше.

Очите им се срещнаха.

— Как... как вървят нещата тук? — внезапно се изчерви той, очевидно казвайки първото нещо, което му е хрумнало. Тя почувства почти осезаемата вълна на желанието му, също се изчерви и се усмихна.

— А, постарому. Нищо не се е променило, откакто говорихме по телефона.

— Но това беше преди шест декади!

— Тук почти нищо не се променя. Всичко си е все същото.

— Много е красиво... с тези хълмове. — В очите на Таквер съзря сенчестата тъма на планинските долини. Сексуалното му желание рязко се засили така, че за момента се почувства замаян, после преодоля временно кризата и се опита да заповяда на ерекцията си да спадне. — Мислиш ли, че... че ще искаш да останеш тук? — попита.

— Безразлично ми е — отвърна тя със странния си, нисък, дрезгав глас.

— Носът ти още тече — вметна Садик угрижено.

— Радвай се — отвърна Шевик.

— Мълчи, Садик — намеси се Таквер. — Не бъди егоистка! И двамата възрастни се засмяха. Садик продължи да изучава Шевик.

— Градът наистина ми харесва, Шев. Хората са добри — големи скици са всички. Работата обаче не е много. Просто лабораторна работа в болницата. Недостигът на техници вече приключва. Мога да си тръгна оттук съвсем скоро. Бих искала да се върна обратно в Абинея, ако това имаш предвид. Получи ли ново назначение?

— Не съм питал за нова работа, а и не съм проверявал дали не са ме записали някъде. От една декада съм на път.

— И какво правиш на този път?

— Пътувам по него, Садик.

— Той е пропътувал половината свят. Тръгнал е далеч долу от юг и е прекосил пустинята, за да дойде при нас — рече Таквер. Детето се усмихна, намести се по-удобно в скута ѝ и се прозя.

— Ял ли си, Шев? Изморен ли си? Трябва да заведе детето да си ляга. Тъкмо щяхме да тръгваме, когато ти почука.

— Нима вече спи в пансиона?

— От началото на сезона.

— Бях вече на четири — важно рече Садик.

— Вече съм на четири, а не вече бях на четири — поправи я Таквер и я пусна да стъпи на пода, за да вземе палтото ѝ.

Детето застана с профил към Шевич и всъщност заговори на него, макар да не го гледаше.

— Но аз тогава бях на четири, а сега вече съм на повече от четири години.

— Истинска темпоралистка, също като баща си!

— Не може да бъдеш едновременно на четири и на повече от четири, нали? — обърна се детето директно към Шевич, очаквайки потвърждение.

— О, напротив, можеш, при това съвсем лесно. Можеш също така да бъдеш едновременно на четири и почти на пет.

— Седнал на ниското легло, лицето му бе на една височина с това на детето така, че не ѝ се налагаше да гледа нагоре, за да го види.

— Но аз бях забравил, че ти приближаваш да станеш на пет. Когато те видях за последен път ти беше много, много мъничка.

— Наистина ли? — в гласа ѝ определено се доловиха нотки на флирт.

— Да. Беше горе-долу ей толкова голяма — постави длани той близо една до друга.

— Можеш ли вече да говоря?

— Казваше уаа и няколко други нещица.

— Будех ли всички в общежитието като бебето на Чебен? — поиска да узнае тя с широка подкупваща усмивка.

— Разбира се.

— Кога се научих да говоря истински?

— На около година и половина — отговори ѝ Таквер. — И от тогава не си млъкнала нито за миг. Къде ти е шапката, Садикики?

— В училище. Мразя тази шапка — довери тя на Шевик. Изпроводи я детето през ветровитите улици до пансиона на училищния център и я въведоха във фоайето. То бе също така малко и схлупено, но бе много по-приветливо, заради детските рисунки, окачени по стените, няколкото лъскави моделчета на камиони и влакове и пръснатите тук-там къщички-игралки с изрисувани човечета от дърво. Садик целуна майка си за лека нощ, после се обърна към Шевик и протегна ръце. Той се наведе към нея и тя го целуна по бузата, формално наистина, но някак по детски искрено.

— Лека нощ! — рече им, прозя се и тръгна с нощния помощник. Завиха в страничния коридор, откъдето продължаваха да долитат детското ѝ гласче и тихите шъткания на помощника.

— Тя е много красива, Таквер. Красива, интелигентна и жизнерадостна.

— Страхувам се, че е доста разглезена.

— Не, не. Ти си се справила блестящо, фантастично добре, като се има предвид в какви времена...

— Тук нещата не бяха чак толкова зле, поне не такива като долу на юг — каза тя, докато излизаха навън. — Тук децата бяха хранени добре. Не, кой знае колко добре, но все пак достатъчно. Комуната сама може да отглежда храна. Ако не друго, то поне винаги могат да се събират шушулките на дивите холумни храсти и да се приготви нещо. Тук никой не е умираше от глад. Аз обаче разгледах Садик. Задържах я при себе си, докато стана на три години. И защо не като нямаше подходяща ясла, в която да я оставя? В Ролни, в опитната лаборатория не одобряваха това. Искаха да я оставям там в денонощната бавачница. Казаха, че съм се държала като собственик по отношение на детето и по този начин не допринасям достатъчно към усилията на обществото да превъзмогне тежката криза. Бяха прави, разбира се. Всъщност, бяха прекалено праволинейни. Никой от тях не разбираше какво значи да си самотен. Те всичките бяха групари, хора на колектива, никой от тях не блестеше с особен интелект. И точно жените ми натякваха постоянно, че трябва да дам детето в забавачницата. Долни плътособственички. Задържах се там единствено, защото храната бе добра — докато

опитвах водораслите и планктона дали са достигнали нужната степен на хранителност, понякога изяждах доста повече над обичайните дажби, ако и да имаха вкуса на лепило. Накрая ме замениха с по-подходящ за тях човек. Оттам отидох за около десет декади във Фреш Старт. Беше през зимата преди две години. Там пощите не бяха никак редовни, заради тежкото положение и изобщо не получавах писмата си. Във Фреш Старт видях обява за това място и дойдох тук. Садик остана с мен в общежитието до тази есен. Все още ми липсва. Стаята е толкова тиха и тъжна без нея.

— Нямах ли съквартирант?

— Имам. Шерут, тя е много добра, но работи нощна смяна в болницата и почти не се засичаме. Беше време да пратя Садик да живее с другите деца. За нейно добро. Бе започнала да става срамежлива. Стоически понесе раздялата. Малките деца са големи стоици. Могат да се разплачат за някоя синина или цицина, но приемат с твърдост големите неща, без да хленчат като от някои възрастни.

Вървяха бавно, един до друг. Есенните звезди бяха изгрели в небето, многобройни и бляскави, трепкащи сякаш премигнаха от пращинките вдигнати от вятъра и земните трусове. Целият небосвод сякаш леко потрепкваше, проблясващите светлинки в диаманта, играта на слънчевите лъчи по тъмната повърхност на морето. Под това неспокойно великолепие хълмовете изглеждаха грамадни и мрачни, покривите на къщите рязко очертани в меката светлина на уличните лампи.

— Четири години оттогава — рече Шевик. — Минаха четири години, откакто се върнах в Абинея от онова място в Саутрайзинг, как му беше името — Ред Спрингс. Нощта беше също като тази, вятърът, звездите. Тичах, тичах през целия път от улица Плейнс до общежитието. А ти не беше там, бе заминала. Цели четири години!

— Още в момента, в който напуснах Абинея, знаех, че постъпвам ужасно глупаво. Независимо от заплахата от глада и сушата, независимо от всички обстоятелства. Трябваше да откажа назначението.

— Това нямаше да промени нещата. Сабул ме чакаше, за да ми съобщи, че съм изхвърлен от Института.

— Но ако аз бях останала, ти нямаше да заминеш долу в Праха.

— Може би не, но все едно, пак нямаше да можем да останем заедно или да си издействаме назначение заедно. За известно време изглеждаше като, че ли всичко се разпада, нали? В градовете на Югозапад не бяха останали никакви деца. И все още няма. Изпратиха ги на север, в регионите, които сами произвеждат храна. А големите останаха, за да поддържат работния процес в мините и заводите. Истинско чудо е, че оцеляхме след всичко това. Всички ние!... Но, дявол да го вземе, от сега нататък за известно време ще се занимавам със собствената си работа!

Тя улови ръката му. Той замръзна на място, сякаш докосването ѝ го бе парализирало. Тя го потупа по ръката, усмихна се.

— Не си ял нищо, нали?

— Не. О, Таквер, поболях се по теб, поболях се!

Внезапно се хвърлиха един към друг с ожесточение. Притискаха се и се целуваха там, на тъмната улица, под бледата светлина на уличните лампи, под мъждукащите звездици. Откъснаха се един от друг също така внезапно. Шевик се облегна на най-близката стена.

— По-добре да хапна нещо — рече той.

— Да, иначе ще се строполиш още тук на място. Хайде, ела!

Изминаха една пресечка до столовата, най-голямата сграда в Чакар. Времето за вечеря бе минало, но готвачите се хранеха в момента и с готовност сипаха на Шевик пълна купичка топла супа и му дадоха хляб, колкото иска. Всички седяха на най-близката до кухнята маса. Останалите маси вече бяха почистени и подредени за закуската на другата сутрин. Помещението бе голямо и просторно, високият таван се губеше в сенките, далечния край на залата тънеше в сумрак, в който само тук-там върху някоя от масите проблясваше лъч светлинка, отразен в метална купичка или чаша. Готвачите и обслужващия персонал бяха доста мълчалива групичка. Уморени от целодневната работа те се хранеха бързо, почти не говореха и не обръщаха внимание на Таквер и непознатия с нея. Един след друг те приключваха с храненето, ставаха и отнасяха чиниите си отзад в миялното.

Една възрастна жена се изправи с чиния в ръце и се обърна към двамата:

— Няма нужда да бързате, другари, отзад имат още цял час да мият. — Жената имаше изпито, тъжно лице, което не изразяваше нито

майчинска загриженост, нито великодушна щедрост. Думите ѝ обаче бяха произнесени с добродушния, състрадателен глас на човек, който иска да помогне. Тя не можеше да направи нищо повече за тях, освен да им каже да не бързат и да ги погледна за момент с братска обич в очите.

Те също не можеха да направят повече за нея от това да ѝ върнат топлия поглед. За себе си обаче можеха да направят малко повече.

Върнаха се в Общежитие Осем, Стая № 3, и тук най-после се изпълни това, за което бяха копнели толкова години. Дори не включиха осветлението, и двамата обичаха да се любят на тъмно. Първият път и двамата свършиха още, когато Шевик влезе в нея. Вторият път се гърчеха и извиваха в яростните тръпки на щастието, опитвайки се да удължат времето до оргазма, сякаш отлагаха момента на смъртта. Третият път, вече полуунесени, бавно се въртяха около центъра на безкрайното блаженство като планети, които се въртяха по тихите си, слънчеви орбити около общия си гравитационен център, плавно, леко, безкрайно...

Таквер се събуди призори. Надигна се на лакти и се загледа над Шевик, в дрезгавата синева на прозорчето, после сведе очи към него. Той лежеше по гръб, дишаше толкова леко, че гърдите му едва се надигаха, главата му бе леко отметната назад, чертите на лицето му — кротки и далечни под оскъдната светлина. И двамата изминахме огромно разстояние, за да се съберем, помисли си Таквер. Винаги сме го правили. Изминавали сме огромни разстояния, дълги години, бездни от обстоятелства. И точно защото той идва от толкова далеч, вече нищо не може да ни раздели. Нищо, нито най-далечното разстояние, нито изминалите години могат да бъдат по-големи от разстоянието между нас самите. Разликата в нашите полове, в нашите същества, в нашите мисли. Именно над тази пропаст, над тази бездна ние хвърляме мост само с една дума, с един поглед, с едно докосване. Само колко далеч е сега, заспал. Винаги е бил далеч, далеч. Но винаги се е връщал, винаги се връща и винаги ще се връща...

Таквер направи заявление в болницата, че иска да напусне Чакар, но остана да работи, докато ѝ намерят заместник в лабораторията. През деня работеше осем часовата си смяна. В края на 168-ма много хора продължаваха да работят по удължените смени, заради

назначенията по спешност, защото макар, че сушата бе престанала още през зимата на 167-ма, икономиката още не бе възстановена напълно. За квалифицираните работници продължаваше да важи правилото: „Дълги назначения, кратки почивки“, но поне храната вече беше достатъчна за целодневната работа, което не можеше да се каже за положението отпреди година или две.

За известно време Шевик не се занимава с нищо определено. Не, че се мислеше за болен; след четирите тежки и гладни години всичко дотолкова бяха свикнали с лишенията и недохранването, че ги смятаха за нещо съвсем естествено. Не го притесняваше и „прашната кашлица“, широко разпространено заболяване в южните, пустинни райони — хронично възпаление на бронхите подобно на силикоза и някои други професионални миньорски заболявания. Така, че това също бе нещо, което човек възприема като даденост за района, в който живее. Той просто се наслаждаваше на това, че ако не изпитваше желание да върши нищо конкретно, то просто нямаше нищо конкретно за вършене.

Няколко дни делеяха през деня стаята с Шерут, и двамата просто спяха до късно следобед. После Шерут, приятна жена на около четирийсет, се премести при една друга жена, която също работеше нощна смяна и така стаята остана изцяло за Шевик и Таквер за последните четири декади, които прекараха в Чакар. Докато Таквер ходеше на работа, той спеше или се разхождаше из поляните и сухите голи хълмове в околностите на градчето. Следобедите ходеше до училищния център и наблюдаваше Садик и останалите деца, които си играеха на площадката, или си измисляха разни детски игри — както впрочем и възрастните често правеха — като отрядът на лудите седемгодишни дърводелци или двойката мрачни дванайсет годишни земемери, които явно имаха проблеми с триангулацията. После влизаше със Садик в стаите. Двамата посрещаха Таквер от работа и отиваха заедно на баня и в столовата. Час или два след вечеря той и Таквер завеждаха детето обратно в пансиона и се прибираха в стаята си. Дните минаваха тихи и кротки, сред есенните лъчи на слънцето и смълчаните хълмове. За Шевик това бе време извън времето, на брега на реката на времето; нереално, омайно и блажено. Понякога двамата с Таквер разговаряха до късно през нощта. Друг път, си лягаха почти

веднага след мръкнало и спяха по единайсет-дванайсет часа в дълбоката, кристална тишина на планинската нощ.

Той бе пристигнал с багаж: очукана, неголяма кутия от пластмаса, върху която с големи, черни мастилени букви бе изписано името му. Всички на Анарес ползваха подобни кутии от яркооранжева пластмаса, доста поизтъркани и зацапани. В тях носеха вестници, тоалетни принадлежности и по някой резервен чифт обувки. В неговата имаше една нова риза, която бе взел, минавайки през Абинея, две книги, разни други книжа и един доста странен предмет, който бе изработен от сплетени жички тел и няколко стъклени мъниста. Още на втората вечер, той го показва на Садик със загадъчна усмивка.

— Огърлица! — прошепна детето със страхопочитание. Хората в малките градчета обичаха да носят повечко бижута. Жителите на образования Абинея усещаха несъответствието между основния принцип на не-притежанието и вътрешния импулс да се понакичиш с разни дрънкулки. Там добрият тон изискваше да се носи най-много по някой пръстен или игла за риза. Но навсякъде другаде хората изобщо не се тревожеха за силната връзка между естетичното и алчността и с чиста съвест се гиздеха колкото им душа иска. В повечето райони дори имаше професионални бижутери, които работеха само за славата и от любов към професията. Имаше също и работилници, в които човек можеше да нагоди вкусовете си към новите модерни материали, които се предлагаха — мед, сребро, мъниста, кристали и жълтеникавите диаманти, които се добиваха в Саутрайзинг. Садик не бе виждала много лъскави бижута, но знаеше какво е огърлица и затова оприличи причудливия предмет на нея.

— Не. Гледай тук — отвърна баща ѝ и, с подчертана тържественост в движението, хвана края на телената жичка и вдигна нещото нагоре. Увиснало от ръката му, то сякаш оживя. Жичките и окачените по тях мъниста затрептяха и се завъртяха в кръг, отразявайки светлината на лампата.

— О, колко красиво! — възкликна детето. — Какво е то?

— Окачва се на тавана. Има ли пирон тук? И закачалката за палта ще свърши, работа, докато взема пирон от работилницата. Знаеш ли кой го е направил, Садик?

— Не. Ти ли?

— Тя. Майката, Тя го направи. — Обърна се към Таквер. — Това ми е най-любимото, дете висеше над бюрото. Другите ги дадох на Бедап. Не исках да ги оставям на дъртата вещица от дъното на коридора. Как и беше името — Мама Завист.

— О, Бунуб! — разсмя се Таквер от сърце. — Не съм се сещала за нея от години! — Загледа се в предмета сякаш се страхуваше от него. Садик продължаваше да наблюдава бавното му нестабилно въртене в търсене на равновесие.

— Бих искала — внимателно заговори тя най-сетне — да мога да го занеса някоя вечер в пансиона и да го закача над леглото, в което спя, за да мога да го споделя с другите деца.

— Ще ти направя едно, миличка. За всяка вечер.

— Наистина ли можеш да ги правиш, Таквер?

— Е, на времето можех. Мисля, че ще мога да ти направя едно и сега. — Сълзи проблеснаха в очите на Таквер. Шевик я прегърна. И двамата се умълчаха, потънали в спомени. Садик ги изгледа за момент, спокойно и изучаващо, после отново се обърна и впи очи в бляскавата дрънкулка.

Когато оставаха сами вечер, често говореха за Садик. Таквер бе някак прекалено отдадена на детето, иначе здравият ѝ разум сега бе забулен от майчински притеснения и амбиции за чедото. Това не ѝ бе присъщо. Конкурирането и покровителстването изобщо не бяха сред водещите житейски мотивации на Анарес. Тя бе щастлива, че може да изкаже опасенията си, да ги сподели с Шевик и така да се отърве от тях. През първите ноци говореше предимно тя, а той само слушаше така, както би слушал музика, или ромолящо поточе — без да се опитва да отговаря. През последните четири години не му се бе налагало да говори много, бе отвикнал да разговаря. Сега тя му помогна да се освободи от мълчаливостта си, както бе правила и преди. По-късно вече той беше този, който говори повече.

— Помниш ли Тирин? — попита той една вечер. Бе студено. Вече беше зима и въпреки, че парното бе усилено до край, в стаята бе доста хладно. Бяха смъкнали завивките от другото легло и се бяха омотали като какавиди, сгушени на по-близкото до радиатора легло. Шевик си бе легнал с една много стара, протъркана от пране риза, за да топли гърдите си, понеже обичаше да се надига и да сяда в леглото. Напълно голата Таквер се бе сгушила под завивките от глава до пети.

— Какво стана с онова оранжево одеяло? — попита тя.

— Ах, ти собственичка такава! — усмихна се той. — Оставих го.

— На Мама Завист? Колко жалко. Не съм собственичка. Просто съм сантиментална. Това беше одеялото, под което легнахме за първи път заедно.

— Не, не може да е било това. Трябва да сме използвали някакво одеяло онази нощ горе в Не Терас.

— И така да е, аз не си го спомням — засмя се тя. — За кого ме попита преди малко?

— За Тирин.

— Не го помня.

— В Нортсетингския Регионален Институт. Смугло момче с чии нос...

— О, да, Тирин! Помня го, разбира се. Мислех, че говориш за Абиней.

— Видях го долу на Югозапад.

— Видял си Тирин? Как я кара той?

Шевик замълча за момент и замислено прокара длан по края на одеялото.

— Помниш ли какво ни бе разказал Бедап за него?

— Че постоянно се записвал за тежки новоназначения и все обикалял и обикалял, докато най-накрая отишъл на остров Сегвина, напи така беше? После Дап му изгубил дирите.

— Ти гледа ли пиесата, която поставил? Онази дето му донесла куп неприятности?

— На летния фестивал? Да, спомням си. Беше малко, след като ти замина. Все пак беше толкова отдавна, че ни си я спомням много добре. Мисля, че всъщност беше доста глупава. Вярно, че бе смешна, духовита, та нали самият Тирин бе много духовит. И все пак бе глупава. Беше за някакъв Урасец, да, точно така, сега си спомням. Та този Урасец се скрива в един от товарните космически кораби на Луняните. Скрива се в хидропонен контейнер, диша през една сламка и яде корените на растенията. Нали ти казах, че бе доста глупава! И така незабелязано се промъква на Анарес. После търчи насам-натам и се опитва да купува разни неща от депата и да продава разни неща на хората и да трупа златни слитъци и накрая натрупва толкова много, че го затискат и не може да се движи. Така че трябва да остане на едно

място, установява се и си построява палат, започва да нарича себе си Господарят на Анарес. Имаше една страхотно забавна сцена как той и жената искат да се съвкупляват и тя е вече готова, а той не може да го направи, преди да ѝ е дал злато, за да ѝ плати, а пък тя не иска златото. Наистина беше много смешно, тя се проснала по гръб и вирнала крака, а пък той ту се хвърли отгоре ѝ, после обаче рязко скача назад като ухапан и почва да ломоти: „Не бива! Това е неморално! Това не е почтен бизнес!“ Бедничкият Тирин! Толкова беше смешен, толкова жизнен.

— Той е играл Урасеца, така ли?

— Да. Беше великолепен.

— Той ми показва пиесата. Даже няколко пъти.

— Къде се видяхте? В Гранд Вали?

— Не, преди това, в Елбоу. Беше общ работник във фабриката.

— Той ли си бе избрал това назначение?

— Не мисля, че тогава вече той изобщо имал право да избира...

Бедап винаги твърдеше, че не е отишъл по собствено желание на остров Сегвина, а са го принудили. Накарали са го да поиска терапията. Не знам. Когато го видях тогава, няколко години след лечението, той вече беше един разбит човек.

— Мислиш, че са му направили нещо на Сегвина...?

— Не знам. Мисля, че в лудницата се опитват да предложат подслон, нещо като скривалище. Поне що се съди от публикациите на синдиката им, те са истински алтруисти. Съмнявам се, дали те са извадили Тир от релси.

— Но какво тогава го е пречупило? Това, че не си е намерил назначение по вкуса ли?

— Не, пиесата го е сломила.

— Пиесата ли? Шумът, дето ония дърти лайнари вдигнаха за нея? О, не! За да откачиш заради купчина морализаторски глупости, трябва и без друго да си си луд. Всичко, което е трябвало да направи е да не обръща внимание на критиците!

— Тир вече се бе побъркал. Подлудиха го самите стандарти на нашето общество.

— Как така?

— Виж, аз мисля, че Тир е артист по рождение. Той не е занаятчия, а творец. Едновременно съзидател и унищожител, от този

тип творци, които непременно трябва да обърнат всичко с главата на долу и отвътре навън. Сатирик, човек, който възхвалява чрез яростно отричане.

— Чак толкова добра ли беше пиесата? — искрено се учуди Таквер и се подаде сантиметър-два над ръба на завивката, за да погледне профила на Шевик.

— Не, не мисля. Сигурно е била смешна там на сцената. В края на краищата, той бе само на двайсет, когато я написа. И досега продължава да я преправя и пише наново. Никога не е писал нищо друго.

— Продължава да пише същата пиеса?

— Да, продължава да пише все тая пиеса.

— Хм, — рече Таквер едновременно със състрадание и неприязън.

— На всеки две декади идваше при мен и ми я показваше. Аз я прочитях, или поне се правех, че я чета, а после се опитвах да говоря с него за нея. Той отчаяно искаше да поговори с някого за нея, но не можеше. Беше прекалено уплашен.

— От какво? Не разбирам.

— От мен. От всички. От обществения организъм, от човешката раса, от братството, което го отритна. Когато някой се чувства съвсем самотен, а всички останали са срещу него, то има пълното основание да се плаши дори от сянката си.

— Искаш да кажеш, че само защото някои хора нарекоха пиесата му неморална и казаха, че той не трябва да получава преподавателско назначение, той е решил, че всички са против него? Не ти ли се струва малко глупаво?

— Но кой застана зад него? Никой.

— Как така никой? Дап беше с него, както и всичките му приятели.

— Да, но той ги загуби. Назначиха го на забутано място.

— Защо тогава не е отказал назначението?

— Чуй ме, Таквер. И аз си помислих точно същото. Винаги все това казваме. Нали и ти сама го каза — не трябваше да заминаваш за Ролни. И аз го казах още в момента, в който вече бях пристигнал в Елбоу. Казах си: Аз съм свободен човек, не са ме принуждавали да

идвам тук!...Ние винаги си го мислим, винаги го казваме, но никога не го правим.

Скътали сме собствената си инициативност на сигурно място в някъде в мозъка като стая, в която можем да влезем и да кажем: „Не могат да ме принудят да правя това, което не искам, аз сам правя своя избор, аз съм свободен“. После обаче излизаме от стаичката и отиваме там, където ни прати КПП и оставаме там, докато не ни пратят на друго място.

— О, Шев, това не е вярно. Така е само откакто започна сушата. Преди нея нямаше даже и на половина толкова много новоназначения. Хората си работеха там, където искат, включваха се в който си искат синдикат или си създаваха собствен, а после само се регистрираха в „Трудова заетост“. От „Трудова заетост“ назначаваха предимно хора, които предпочитат да останат в постоянния списък на общите работници. Сега пак ще се върне старото положение.

— Не знам. Трябва да си права, разбира се. Но дори и преди сушата и глада нещата се развиваха в тази насока. Бедап беше прав, че след всяко бедствено положение, след всяка извънредна мобилизация на работна ръка в „Трудовата заетост“ оставаше излишък от бюрократичен апарат, който все повече закостеняваше. Така беше, така е сега и така ще бъде, защото администрацията не може да работи по друг начин... В нея имаше достатъчно голямо бюрократично затлачване и преди сушата. Последните пет години на строг контрол вероятно са затвърдили този модел като постоянен. Не бъди толкова скептично настроена към думите ми! Слушай, я ми кажи, ти лично колко души познаваш, които са отказали назначение? Дори преди сушата?

Таквер се замисли.

— Като изключим нучнибите?

— Не, не. Нучнибите също влизат в сметката.

— Ами, няколко от приятелите на Дап, като например онзи добър композитор, Салас, а също и някои от ония мърлячи. Спомням си, че когато бях дете, през Раунд Вали минаваха истински нучниби. Винаги съм си мислила, че само те лъжат. Разказваха тави сладки лъжливи истории и предсказваха бъдещето. Всички им се радваха и ги посрещаха и хранеха, докато останеха в града. Те обаче никога не се заседаваха дълго... После, има някои, които просто си събират багажа

и се махат, предимно младите, които мразеха полската работа. Просто напускаха. Но хората правеха това навсякъде и през цялото време. Местеха се, за да търсят нещо по-добро. Не можеш да смяташ това за отказ от назначение!

— И защо не?

— Какво се опитваш да ми кажеш? — изръмжа Таквер и се мушна още по-навътре под завивката.

— Ами, ето какво. Ние просто се срамуваме да кажем, че сме отказали назначение. Общественото съзнание напълно доминира над съзнанието на индивида, вместо двете да бъдат в някакво равновесие. Ние не сътрудничим, ние се подчиняваме. Страхуваме се да не ни отритнат, да не ни сметнат за мързеливи, нефункционални, или егоисти. Съобразяваме се повече с мнението на съседа, отколкото със собственото си право на свободен избор. Виждам, че не искаш да ми повярваш, Так, но, моля те, просто опитай. Просто опитай да пристъпиш линията, дори и само мислено и ще разбереш какво наистина чувстваш. Тогава ще разбереш защо Тирин се е превърнал в развалина, в изгубена душа. Та обществото го смята за криминален престъпник! Нашето общество, ние самите извършихме престъпление, също както собствениците. Ние тласнахме този човек отвъд границата на собственото си одобрение, а после обвинихме него самия за това. Ние създадохме закони! Законите на общоприетия начин на поведение. Оградихме се отвсякъде с високи стени и не можем да ги видим, защото те са вътре в мислите ни, в нашето съзнание. Точно с това не можа да се примири Тир. Познавам го още откакто бяхме десетгодишни. Той никога не го е правил, никога не е могъл да се огражда със стени. Той бе роден бунтар. Бе роден Одонианец, при това истински Одонианец! Беше истински свободен човек, а ние останалите, неговите братя, го накарахме да полудее като осъдихме, наказаме и отрекохме първата му свободна волеизява.

— Не мисля — глухо, сякаш в опит да се защити, продума Таквер — че Тир беше особено силен като характер.

— Не, дори напротив. Той бе изключително нараним и уязвим.

Настана дълго мълчание.

— Нищо чудно, че мисълта за него не ти дава мира — рече тя най-накрая. — Между вас има нещо общо. Неговата пиеса и твоята книга.

— Но аз имах късмет. Един учен винаги може да каже, че собствения му труд не е негова лична позиция, не е самият той. Може да каже, че това е просто обективната Истина. Докато един артист, един човек на изкуството не може да се крие зад Истината. Той не може да се скрие никъде.

Известно време Таквер мълчаливо го наблюдава с крайчеца на окото си, после се изправи и седна в леглото като плътно обви завивката около раменете си.

— Бррр! Какъв студ!... Не бях права за книгата, нали? Не бях права да те карам да оставиш Сабул да я ореже и да си тури името отгоре. Тогава ми се струваше най-правилното решение. Струваше ми се морално и доблестно. Поставяш труда над твореца, гордостта над суетата, обществото над егото, и други такива. Обаче изобщо не беше така всъщност, нали? Беше си чиста капитулация. Коленичене пред авторитаризма на Сабул.

— Не знам. Нали все пак така успях да отпечатам книгата?

— Целта оправдава средствата! В Ролни доста мислих за това, Шев. Ще ти кажа кое обърка нещата. Това, че бях бременна. Бременните жени нямат морал. Само най-примитивния импулс за саможертва. Да вървят по дяволите и книгата и партньорството и истината, щом застрашават скъпоценния зародиш! Така разсъждавах тогава... Това е импулса за продължаване на рода. Той не може да се използва срещу обществото. По своята същност е биологичен, а не социален. Един мъж може само да бъде благодарен, че никога няма да попадне в лапите му. Но трябва навреме да осъзнае, че една жена може и да внимава. Мисля, че именно затова древните архисти са използвали жените като обикновена собственост. А знаеш ли защо жените са им позволявали това? Защото са били бременни през цялото време. Защото вече са били притежавани, заробени!

— Добре, може и така да е, но нашето общество тук е истинска комуна, превъплътила в себе си идеите на Одо. Именно жена е направила Обещанието! А ти сега какво правиш? Натрапваш си чувство на вина? Въргаляш се като прасе в калта?

Тъй като на Анарес нямаше никакви животни — още по-малко пък прасета — изразът, който Шевик употреби бе една сложносъставна дума, която буквално означаваше: „Покривам се с дебел равномерен слой екскременти“. Поради своята опростена и гъвкава структура на

езика, Правският създаваше неограничени възможности за образуване на подобни доста красноречиви метафори, които собствените му създатели дори и не бяха сънували.

— Е, не> Всъщност беше прекрасно да имам Садик! Но не бях права за книгата.

— И двамата сгрехихме. Винаги заедно правим грешки. Нали не мислиш наистина, че си виновна за всичките ми грешки?

— Поне за тази.

— Не е така. Всъщност никой от нас не е решавал сам за себе си. Никой не могъл да избира. Оставихме Сабул да направи избора вместо нас. Нашия си, вътрешен Сабул — общоприетото, моралното, страха от обществената неприязън, страхът от това да бъдем различни, страхът от това да бъдем свободни! Е, това няма да се повтори никога вече. Може да се уча бавно, но се уча. И не повтарям грешките си.

— И какво ще правиш сега? — попита Таквер със загриженост и вълнение в гласа.

— Ще се върна в Абинея заедно с теб и ще създам синдикат, печатарски синдикат. Ще публикувам оригиналния, неорязан вариант на „Принципите...“. Ще издадем и всичко друго, което ни харесва. Като например „Свободното образование и науката“ от Бедап, което КНР не пожела да публикува. Също и пиесата на Тирин. Дължа му го. Той ме накара да разбера какво са затворите и кой ги строи. От него разбрах, че тези, които строят стени се превръщат в затворници в собствените си затвори. Ще изпълня истинската си функция в обществения организъм. Ще разрушавам стените.

— Ще стане много ветровито — усмихна се Таквер и се сгуши в него.

— Да, ще стане — отвърна той и обгърна с ръка раменете ѝ.

Дълго след като Таквер заспа, той стоя буден, е ръце под главата, загледан в тъмнината, заслушан в тишината на нощта. Мислеше за дългото си пътуване от Праха до тук. Спомни си за миражите в безбрежната пустош и за шофьора на локомотива, плешивият мъж с честните очи, който бе казал, че човек трябва да работи заедно с времето, а не против него.

През тези последни четири години. Шевик бе научил нещо за собствената си воля. Бе опознал силата ѝ в трудностите. Никакви

обществени или морални норми не можеха да бъдат по-силни от нея. Дори гладът не можеше да я сломи. Колкото по-малко получаваше, толкова по-силно ставаше желанието му да бъде, да съществува.

Осъзна това желание като своя „функция на клетката“ — спорен Одонианската терминология — като аналог на индивидуалността си. Това бе работата, която той можеше да върши най-добре. Следователно именно чрез нея той щеше да бъде най-полезен на обществото. Едно истински справедливо и хуманно общество би го оставило свободно да се изяви там, където чувства своето призвание, защото именно чрез координация на всички свободни волеизяви, които в пълна степен разкриват най-доброто в индивида, същото това общество укрепваше и ставаше силно и приспособимо.

Точно това бе централната философска идея в „Аналогиите...“ на Одо. А това, че Одонианското общество на Анарес не оправдаваше именно този идеал на Одо, не можеше да бъде причина за Шевик да избяга от отговорността си пред същото това общество. Точно обратното. С отстраняването на мита за Държавата, истинската взаимовръзка и взаимозависимост между обществото и индивиди ставаше напълно ясна. Обществото можеше да иска от индивида да се жертва, но не и да прави компромиси. Защото, въпреки че единствено обществото бе способно да осигури стабилност и закрила на индивида, то единствено индивида, личността, притежаваше силата на моралния избор; силата да променя, която е най-съществената функция на живота му. Одонианското общество бе зачената като една перманентна революция, а революцията започва именно в мислещия разум, в съзнанието на личността.

Като истински Одонианец Шевик разсъждаваше за нещата от гледна точка на Одонианската философия.

И затова вече бе убеден, че страстното му желание за съзидание, за радикална промяна е точно неговото обществено призвание, според Одонианските представи. Съзнанието му за първостепенната важност и отговорност на работата му, съвсем не го противопоставяше на близките му, на цялото общество, както бе мислил по-рано. Напротив, то го обвързваше още по-здраво с тях.

Съзнаваше още, че щом един човек има такова високо чувство за отговорност към определено нещо, то той е длъжен да се отнася със същата отговорност към всичко останало, което го заобикаля. Беше

грешка да се отдава изцяло само на най-значимото и да изоставя другите си задължения, да жертва всичко останало в името на отговорното си призвание.

Точно това имаше предвид Таквер, когато говореше, че по време на бременността е чувствала, че жертва всичко друго в интерес на плода, който носи в себе си. Бе говорила за това с неприкрит ужас от собственото си поведение, отвращение от самата себе си, защото тя също бе истинска Одонианка и за нея разделението между средства и цел бе изключително голямо зло. За нея, както и за него самия, не съществуваше крайна цел. Съществуваше единствено процес. Процеса на непрестанното продължаване напред. Човек можеше да тръгне в обещаваща посока или да сбърка и да тръгне надругаде, но никога не тръгваше със съзнанието, че ще спре на определено място. Разглеждана единствено по този начин цялата всеотдайност и отговорност придобиваха смисъл, придобиваха плът.

Точно това бе станало с тях двамата, с него и Таквер. Дотолкова бяха отдадени един на друг, че връзката им оцеля по време на дългата и трудна четиригодишна раздяла. И двамата бяха страдали, бяха страдали много, но на никой от двамата дори и през ум не му мина да избяга от страданието като се отрече от другия, като престане да бъде отдаден на другия.

Защото, в крайна сметка, мислеше си той, притиснат до топлото тяло на спящата Таквер, те и двамата търсеха щастието, завършеността на съществуването. Човек, който бяга от страданието, бяга и от щастието. Може и да получиш някакво дребно удоволствие, но никога няма да се почувстваш напълно щастлив, удовлетворен от себе си. Няма да знаеш какво с това да се прибереш вкъщи.

Таквер тихичко въздъхна в съня си, сякаш се съгласи с него, и се обърна на другата страна.

Вътрешното удовлетворение, разсъждаваше Шевик, е функция от времето. Простото пресне на удоволствия е кръговрат, нещо затворено, повтарящо се, атемпорално. Алчният за разнообразие, търсачът на силни усещания, жадният за безразборен секс, винаги стига до едно и също място. До там, откъдето е тръгнал. Той има крайна цел. Постига я и трябва да започна отначало. Неговото не е пътуване и връщане, а въртене в затворен кръг, в заключена стая, в затворническа килия.

А зад стените на заключената стая се простира необятното поле на времето, в което човешкият дух, с достатъчно кураж и късмет, е способен да прокара и сътвори крехките, уязвими невероятни пътища и фалове на верността: пространството населено с истински човешки същества.

Единствено действието, което се извършва едновременно и в полето на миналото и това на бъдещето, може да се смята за човешко действие. Верността, която представлява последователен преход от миналото към бъдещето и която обединява времето в едно, е първоизточникът на човешката сила. Без нея не може да се сътвори никакво добро.

И тъй, припомняйки си последните четири години, Шевик ги видя не като пропилены и изгубени, а като част от огромното здание, в което двамата с Таквер съзиждаха собствения си живот. Да работиш заедно с времето, а не против него, реши той, просто означава, че няма изгубено и пропиляно време. Дори годините на страдание се броят.

ГЛАВА ЕДИНАДЕСЕТА

УРАС

Родаред, старата столица на провинция Аван бе много красив град, разположен сред гъста борова гора. Над върховете на боровете се извисяваха островърхи кули. Уличките бяха тесни и сенчести, често мъгливи. Единствено ако застанеше на открито върху някой от седемте моста над реката, човек можеше да зърне върховете на кулите. Някои от тях бяха по трийсет-четирийсет метра високи, други — съвсем ниски, не по-високи от къщурка, просто точици сред зеленината, някои бяха от камък, други от порцелан, мозайка, цветни стъкла, медни плочи или тънки листи от метал, злато и сребро, с фини орнаменти, проблясващи под слънчевите лъчи. Сред тези очарователни, забулени във вълшебство улици, се намираше седалището на Съвета на Световните Правителства от самото си създаване преди триста години. Тук, сред това чудно кътче, само на час път от Нио Есая, се намираха и много от посолствата и консулствата на чужди страни и планети в А-Йо. Теранското посолство към ССП се помещаваше в Крайречния Замък — невисока кула с плосък покрив, сгушена в ъгъла, където магистралата за Нио пресичаше реката. Стените ѝ бяха удържали на разрухата на времето и атаките на оръжията в продължение на хиляда и четиристотин години. Замъкът се намираше сред неголяма гора от високи дървена и бе опасан с ров, пълен с вода. Подвижният мост бе спуснат и портата бе широко отворена. Ровът, реката, зелената трева, потъмнелите стени, знамето на върха на кулата — всичко проблесна за миг, обляно от слънчевите лъчи, които разкъсаха тайнственото було на мъглата. В същия този миг камбаните на всички кули в Родаред забиха в протяжна, нестройна хармония, отбелязвайки седем часа.

Служителят зад прекалено модерното бюро в приемната на замъка бе зает с неимоверното усилие да сподави прозявката си.

— Не приемаме преди осем часа — кухо рече той.

— Искам да говоря с посланика.

— Посланикът закусва в момента. Ще трябва да си уговорите час, в който да ви приеме. — Служителят изтри с опакото на ръката си насълзените си очи и се загледа в посетителя. Огледа го от глава до пети, раздвижи челюсти и попита:

— Кой сте вие? От къ... Какво искате?

— Искам да говоря с посланика.

— Почакайте — отвърна онзи на безупречен Йотийски и, без да сваля очи от Шевик, посегна към телефона.

В този момент един автомобил мина през подвижния мост и спря пред входа на посолството. От него заизлизаха мъже с лъскави черни якета. В същото време във фойето разговорайки влязоха други двама мъже. Бяха странно облечени. Шевик заобиколи бюрото на рецепцията и се втурна към тях.

— Помогнете ми!

Те се сепнаха. Единият се отдръпна назад намръщено. Другият погледна към групата униформени, които тъкмо влизаха през входа на посолството.

— Насам — спокойно рече той и, с елегантността на балетист, улови Шевик под ръка, направи две крачки вляво и го въведе в един малък, страничен офис.

— Какво има? От Нио Есая ли идваш?

— Искам да говоря с посланика.

— Да не си от лидерите на стачката?

— Шевик. Казвам се Шевик. От Анарес.

В очите на чужденеца проблясва пламъче, интелигентно, разбиращо. Чертите на черното му като катран лице се изкривиха от изумление.

— Май-год! — прошепна Теранецът под носа си, после бързо продължи на Йотийски: — Искате политическо убежище?

— Не знам. Аз...

— Елате с мен. Доктор Шевик. Ще ви заведе някъде да поседнете.

Имаше зали, коридори, стълби, и ръката на черния мъж, който го подкрепяше.

Хора се опитаха да му свалят палтото. Той се бореше с тях, страхувайки се, че искат да му вземат бележника. Някой започна да дава нареждания на странен, непознат език. Друг се обърна към него:

— Всичко с наред. Той просто се опитва да разбере дали не сте ранен. Цялото ви палто е в кръв.

— На друг човек — пророни Шевик. — Кръвта е на друг.

Успя да се изправи седнал, макар че му се виеше свят. Намираше се върху някакъв диван, в просторна, слънчева стая. Очевидно бе припаднал. Двама мъже и една жена се бяха надвесили над него. Той ги изгледа с празен поглед.

— Вие се намирате в посолството на Тера, Доктор Шевик. Тук сте на Теранска земя. В пълна безопасност. Можете да останете тук колкото пожелаете.

Кожата на жената бе жълтеникаво-кафява. Нямаше друго окосмяване по лицето освен косата. Не бе избръсната, просто липсваше окосмяване. Чертите ѝ бяха странни, почти детински — малка уста, леко сплескан нос, дръпнати очи и съвсем овално лице. Цялата ѝ фигура ос някак закръглена, крехка, детинска.

— Тук сте и безопасност — повтори тя.

Той се опита да проговори, но не можа. Един от мъжете го постави длан на гърдите му и го побутна съвсем нежно назад.

— Легнете си, легнете...

Отпусна се и легна назад.

— Искам да говоря с посланика — прошепна отпаднало.

— Аз съм посланикът. Казвам се Кенг. Радваме се, че дойдохте при нас. Тук сте в пълна безопасност. А сега си почивайте, Доктор Шевик, моля ви. Ще поговорим по-късно. Няма защо да бързаме.

Гласът ѝ бе странно мелодичен, приспивен, но — дрезгав, също както на Таквер.

— Таквер — промърмори той на собствения си език — не знам какво да правя.

— Спете — каза тя и той заспа.

След две денонощия сън, пълна почивка и обилно хранене, на третия ден Шевик бе въведен в кабинета на посланика, на третия стаж. Носеше стария си Йотийски сив костюм, който грижливите домакини бяха изпращали и огладили.

Посланикът нито му се поклони, нито стисна ръката му. Тя просто стисна длани пред гърдите си и се усмихна.

— Радвам се, че вече сте по-добре, Доктор Шевик. Всъщност, трябва да ви наричам просто Шевик, нали? Седнете, моля ви. Съжалявам, че трябва да ви говоря на Йотийски — език еднакво чужд и на двамата ни — но не зная вашия. Знам, че той с крайно интересен език, създаден, за да служи на един велик народ.

Почувства се тежък, тромав, огромен и космат пред тази мъничка, деликатна и прекалено любезна чужденка. Настани се в едно от дълбоките, меки кресла. Кенг също седна, но с измъчена гримаса.

— Изкриви ми се гърба — обясни тя — от седене в тия комфортни кресла!

Шевик осъзна, че тя не е никак млада. Не беше на около трийсет, а поне на шейсет. Детинската ѝ фигура и гладката кожа го бяха подвели.

— У дома, в моята страна — продължи тя — седим предимно на възглавници, поставени направо върху пода. Тук обаче не мога да постъпвам така, защото ще трябва да си изкълча врата от взирание нагоре. Вие Сетианците сте толкова високи!... Възникна един малък проблем. Не за нас, а за правителството на А-Йо. Вашите хора от Анарес, тези, които поддържат радиовръзка с Урас, сещате се напи? Та те на няколко пъти настойчиво са поискали да говорят с вас. Така, че Йотийското правителство е доста озадачено. — Усмихна се. Широка, лъчезарна усмивка, просто наслада за окото. — Не знаят какво да им отговорят.

Бе съвършено спокойна. Спокойна като заоблен, речен камък, който успокоява просто като го съзерцаваш. Шевик се облегна назад в креслото и доста време обмисля отговора си.

— Йотийското правителство знае ли, че съм тук?

— Е, не официално. Ние не сме им казали нищо и ле не са ни питали нищо. Но при нас в посолството работят няколко Йотийски служители и секретари така, че те със сигурност знаят.

— Моето пребиваване тук заплашва ли ви по някакъв начин?

— О, не. Посолството ни е към Съвета на Световните правителства, а не към държавата А-Йо, вие имате пълното право да идвате тук. Останалите членки на Съвета много лесно могат да принудят А-Йо да признае това. Освен това, както ви казах и преди, този замък е Теранска територия. — Тя отново се усмихна. Върху мъничкото ѝ лице се появи хиляди малки бръчици, после

изчезнаха. — Изумителните, неограничени възможности на дипломацията! Този замък, който е отдалечен на единайсет светлинни години от собствения ми свят, заедно със стаята и която се намираме в момента, тук в Родаред, в А-Йо, на планетата Урас от слънчевата система на Тау Сети, е Теранска територия.

— Значи спокойно можете да им кажете, че съм тук.

— Добре. Това улеснява нещата. Беше ми нужно вашето съгласие.

— Няма ли... някакво съобщение за мен от Анарес?

— Не знам. Не съм питала. Не съм се замисляла върху това от нашата гледна точка. Ако се тревожите за нещо, можем да се свържем с Анарес. Ние, разбира се, знаем радио честотата, която използват вашите хора, но не сме я използвали, защото никой не се е опитал да ни потърси. Смятахме, че е най-добре да не се намесваме. Но, ако искате можем да ви уредим разговор с тях съвсем лесно.

— Имате предавател?

— Ще осъществим връзката чрез нашия космически кораб — Хейнянски кораб. Той е на орбита около Урас. Хейн и Тера работят заедно, в тясно сътрудничество. Хейнянският посланик знае, че сте при нас. Всъщност той е единственият човек, който официално известихме за вашето пристигане. Така, че предавателят е на наше разположение.

Той й благодари с непринудеността на човек, който приема даденото предложение, без да търси скритите мотиви, които стоят зад него. Тя се втренчи в него за момент, с пронизващи, кротки очи.

— Чух речта ви — рече.

Той я изгледа сякаш от много, много далеч.

— Моята реч?

— Тази, която изнесохте на голямата демонстрация на площад Капитол. Преди седмица... Редовно слушаме предаванията на нелегалните радиостанции, тези на Социалистическите Работници и на Либертарианците. Те, разбира се, предаваха директно от демонстрацията. Чух речта ни. Дълбоко ме развълнува. После се появи този ужасен шум, невъобразим трясък, който се сливаше с крясъците на тълпата. Никой нищо не обясни. Чувах се само писъците сред грохота. Изведнъж предаването прекъсна. Ужасно беше. Като си помисля, че сте били там... Как успяхте да се измъкнете от там? Как се

измъкнахте от града? Старият град все още е блокиран от три полка от войската на Нио. Всеки ден арестуват със стотици стачници и дори тези, които само им се струват малко подозрителни. Как се промъкнахте до тук?

— С такси — леко се усмихна той.

— През всичките патрули по пътищата? И в това напоено е кръв палто? При това всички много добре знаят как изглеждате.

— Бях скрит под задната седалка. Таксито беше „командирано“, тази ли е точната дума? Беше доста рисковано, наистина, но се намериха хора, които да поемат този риск заради мен.

Сведе поглед към склучените си в скута ръце. Седеше съвършено неподвижно и говореше тихо, но някакво вътрешно напрежение се забелязваше в очите му и в крайчеца на устните му. Замисли се за момент и продължи:

— Първо имах късмет. Имах голям късмет, че не ме арестуваха още веднага щом излязох от убежището си. Добрах се до Стария Град, Там вече ми помогна не само късмета. Други хора измислиха къде да ме скрият и къде да отида после. Те планираха и как да стигна до тук. Те поеха рисковете.

Изрече една дума на собствения си език, после я преведе:

— Солидарност...

— Странно — продума посланикът на Тера. — Не знам почти нищо за вашия свят, Шевик. Вашите хора не ни пускат при себе си така, че малкото, което знаем за вас, сме научили от Урасците. Знаем, разбира се, че планетата ви е гола и неплодородна. Знаем как е била основана колонията. Знаем, че е експеримент да се създаде антиавторитарно, комунистическо общество. Знаем и това, че е оцеляла в продължение на сто и седемдесет години. Чела съм малко от писанията на Одо. Досега смятах, че всичко, което става там няма никакво отношение към Урас и просто не е важно. Но сега разбирам, че съм грешала. Точно обратното. Това, което стана там е много важно. Вероятно Анарес е ключът към Урас... Революционерите от Нио следват същата традиция. Те не стачкуваха просто за по-високи заплати, или против войната в Бенбили. Те не са само социалисти, но и анархисти. Те стачкуваха против властта. Виждате ли, огромните размери на демонстрацията, мощната вълна от протестни чувства на тълпата, паническата реакция на правителството, всичко това ми се

струваше много трудно обяснимо. Защо бе целият този гръм и трясък? Тукашното правителство е демократично, а не деспотично. Богатите наистина са много богати, но бедните не са чак толкова бедни. Те нито са заробени, нито гладуват. От какво не са доволни? Имат и хляб и зрелища? Защо са толкова свръхчувствителни?...Едва сега започнах да разбирам защо. Но това, което все още не мога да си обясня защо правителството на А-Йо, след като много добре знае, че либертарианската традиция с все още жива и знае масовите недоволства в индустриалните градове, ви доведе именно тук. Все едно да поднесеш запалена клечка в барутен погреб.

— Всъщност не мислех да ме пускат в барутния погреб. Трябваше да ме държат на страна от кварталите. Да се движа само сред учени и богаташи. Не трябваше да се срещам с бедните. Не трябваше да виждам нищо грозно, лошо и несправедливо. Трябваше да ме увият в памук, да ме сложат в кутия, да увият кутията в луксозна опаковка и да я завържат с лъскава панделка. Това беше идеята им. Така аз трябваше да се чувствам щастлив и спокоен, за да мога да свърша работата си, която не можех да свърша на Анарес. И когато приключех, трябваше да им я предоставя, за да могат да ви заплашват с нея.

— Да ни заплашват? Искате да кажете да заплашват Тера. Хейн и останалите галактически сили? С какво да ни заплашват?

Замълча за момент.

— В това ли се състои работата ви? — попита тя с приятния си нежен глас.

— Не. Не и това се състои работата ми! На първо място, аз не съм изобретател, не съм инженер. Аз съм теоретик. Това, което искат от мен е теорията ми. Теорията за Общото Поле в темпоралната физика. Знаете ли какво означава това?

— Вашата Сетианска физика, Шевик, нашите естествени науки са ми напълно непознати. Не съм се занимавала нито с математика, нито с физика, нито с философия, а ми се струва, че тя се състои именно от това, както и вероятно от космология и какво ли не още. Но когато говорите за Теория на Едновременността, аз разбирам какво искате да кажете по начина, но който разбирам какво се има предвид под Теория на Относителността. Искам да кажа, че много добре знам, че Теорията за Относителността доведе до разработването на някои

доста модерни технологии, т.е. имаше големи практически резултата. И до колкото разбирам, с вашата теория е същото.

Той кимна.

— Това, което искат — рече — е мигновеното транспортиране на материя през пространството. Телепортиране. Това е пътуване през космоса, без преместване нито в пространството, нито във времето. Те все пак могат да го постигнат, дори и без моите уравнения. Но ако получат уравненията ми, те ще могат да направят ансибъла. Човек не може да прескача необятните бездни, но идеите могат.

— Какво е това ансибъл, Шевик?

— Една идея — усмихна се той тъжно. — Това ще бъде апарат, с помощта на който може да се осъществява комуникация между две произволни точки във вселената, без какъвто и да е интервал от време. Той няма да може да предава съобщения, разбира се; едновременността е идентичност. Но за нашите възприятия тази едновременност ще функционира като трансмисия, като предаване и приемане. Така, че ще можем да го използваме за междупланетни разговори, без да е необходимо да изчакаме дългото време необходимо на електромагнитните импулси да изминат разстоянието. Всъщност това е едно съвсем простичко устройство. Нещо като телефона.

Кенг се изсмя.

— На вас физиците всичко ни се струва по детски просто! Значи аз мога да вдигна слушалката на... ансибъла?...и да си разговарям с моя син в Делхи? Мога да поговоря с внучката си, която бе само на пет, когато, преди единадесет години тръгнах от Тера към Урас, при това с космически кораб, който почти достигаше скоростта на светлината... И ще мога да разбере какво става у дома сега, в момента, не какво е ставало преди единадесет години. По този начин могат да се взимат своевременни решения, да се постигат споразумения, да се обменя информация. Мога да разговарям с дипломатите от Чифуор, вие можете да си побъбрите с физиците на Хейн. Вече няма да са нужни цели поколения време, за да могат идеите да стигнат от един свят в друг... Знаете ли, Шевик, мисля, че това ваше „съвсем простичко устройство“ ще промени коренно живота на всичките милиарди и милиарди хора в деветте Познати Свята.

Той кимна.

— Ще направи възможно създаването на световна лига. Световна федерация. Досега винаги сме били разделяни от времето, от годините, необходими да тръгне и да се пристигне, от годините време, изминаващи между въпросите и техните отговори. Вие все едно сте изобретили човешката реч! Най-после можем да говорим! Вече можем да говорим заедно!

— И какво ще си кажем?

Горчивината в гласа му озадачи Кенг. Тя го погледна, но не каза нищо.

Той се наведе напред и разтърка с пръсти болезнено пулсиращите си слепоочия.

— Вижте — каза й — трябва да ви обясня защо дойдох при вас и защо изобщо дойдох на Урас. Дойдох заради идеята. В името на идеята. Разбирате ли, на Анарес ние сме се затворили в себе си, изолирали сме се от външния свят. Не говорим с другите хора, с останалата част от човечеството. Не можех да завърша труда си там. А дори и да бях го завършил, какво от това? Анаресците не го искаха, не виждаха полза от него. Затова и дойдох тук. Тук бе това, от което се нуждаех: свободните разговори по въпроса, споделянето на мисли, експериментите, които можех да провеждам в Светлинната Лаборатория, в която, между другото, се извършваха опити, които доказаха нещо, което съвсем не беше планирано за доказване, а именно Теорията на Относителността, една чужда теория, от непознат свят. Така, че тук имах всичко, от което се нуждаех, всякакви стимули. И тъй, аз завърших работата си. Вярно, че още не е записана на хартия, но вече имам готовите уравнения, както и доказателствата. Но идеите в главата ми, не са единствено важни за мен. Моето общество също е една идея. Аз съм продукт на това общество, на тази идея. А тя е наистина много важна идея. Това е идеята за свобода, за промяна, за човешката солидарност. И макар да бях доста глупав, най-сетне прозрях, че като преследвам осъществяването на едната си идея, на физичната теория, аз всъщност предавам другата. Оставих се на собствениците да купят истината от мен.

— Но какво друго сте могли да сторите?

— Нима покупко-продажбата няма алтернатива? Не съществува ли такова нещо като подарък?

— Да...

— Не разбирате ли, че аз искам да дам теорията си като подарък на вас, на Хейн, на останалите светове и на всички държави от Урас? На всички вас заедно! Едновременно на всички ви! Така, че никой от вас да не може да я използва, за да придобие надмощие над останалите, да обогати себе си, или да спечели повече войни. Така, че вие да не можете да използвате истината за свое лично благодетелстване, а само за общото благополучие.

— В края на краищата, истината винаги сама се поставя в услуга единствено на общото благополучие — рече Кенг.

— В края на краищата, да. Но аз нямам желание да чакам този край. Имам само един живот и няма да го изживея в алчно трупане на богатства и лъжи. Няма да робувам никому.

Сега спокойствието на Кенг не бе така непринудено както в началото на разговора им. Явно ѝ костваше доста усилия да запази кроткото си изражение. Силата на личността на Шевик, обаянието на себеотрицателното му изявление, бе направо невероятно. Тя бе дълбоко развълнувана от този човек и го гледаше с нескрито възхищение и страхопочитание.

— Как ли изглежда — проговори тя — какво ли е това общество, което ви е създало? Чух ви като говорехте за Анарес, там на площада, и се просълзих от думите ви, но всъщност не ви повярвах. Мъжете винаги говорят така за дома си, говорят с носталгична тъга по далечното отечество... Но вие не сте като другите мъже. Вие сте различен.

— Не аз, идеята е различна — отвърна той. — Именно заради тази идея дойдох тук. Заради Анарес. Тъй като моят народ отказа да погледне навън към другите, аз реших, че мога да накарам другите да погледнат към нас. Мислех, че ще е по-добре да не се крием зад стената, а да се отворим. Да станем общество сред другите общества, свят сред световите. Да даваме и да приемаме. Точно тук беше и грешката му, аз не бях прав.

— Но защо? Със сигурност...

— Защото на Урас няма нищо, абсолютно нищо, от което ние Анаресците се нуждаем! Тръгнахме си оттук преди сто и седемдесет години с празни ръце и сме били абсолютно нарави. Не взехме нищо. Защото тук няма нищо, освен държавите с техните армии, богатите с техните лъжи и бедните с тяхната мизерия. Тук не можеше да бъдеш

откровен и добър едновременно. На Урас всяка човешка дейност е свързана или с мисълта за печалба, страхът от загуба и стремежа към господство. Не можеш да поздравиш някого с добро утро, без ясно да му покажеш кой от двамата ви е по-високостоящ в йерархията на властта. Не можеш да се отнасяш с /фугите хора като с братя. Трябва непрекъснато да ги манипулираш, да ги командваш, или да им се подчиняваш и да гледаш да ги преметнеш. Не можеш да докоснеш друг човек и в същото време никога не те оставят сам. Тук няма свобода. Урас е една кутия, една луксозна бонбонiera с лъскава опаковка от синьо небе, тучни ливади, прекрасни гори и величествени фалове. А като отворите кутията какво намирате вътре? Черно прашно мазе и трупът на мъж в него. Мъж, на когото отсякоха ръката, защото я беше протегнал към другите. Най-последно видях какво е Ад. Бях в Ата. Дезар беше прав: Адът е самия Урас.

Въпреки вълнението си говореше спокойно, с тиха тъга. Посланикът на Тера отново впи в него учуден, изпълнен със съчувствие поглед, сякаш не знаеше как да приеме странното му спокойствие.

— И двамата с вас сме чужденци тук, Шевик — рече тя най-накрая. — Аз идвам от много по-далечна планета и много по-различно време. И все пак започвам да мисля, че не съм толкова чужда на Урас, колкото вас... Нека ви кажа как изглежда този свят в моите очи. За мен, а и за моя Терански народ Урас е най-добрия, най-красивия и най-хуманния от всички познати светове. Той е светът, който се доближава най-близо от всички до идеята за Рая.

Изглежда го продължително, но той замълча.

— Знам, че е и тук има злини, човешки неправди, алчност, престъпления и пороци. Но в същото време тук е пълно и с доброта, красота, жизненост. Така трябва да изглежда идеалният свят! Той е жив, разбирате ли,... невероятно жив и изпълнен с надежда, въпреки всичкото зло в себе си. Не е ли вярно?

Той кимна.

— А сега, вие, човекът дошъл от свят, който дори не мога да си представя, човекът, за който моят Рай е Ад, няма ли да ме попитате какъв ли трябва да изглежда моя собствен свят?

Той продължаваше да мълчи, без да откъсва от нея светлите си очи.

— Моят свят, моята Земя, е една развалина. Една планета унищожена от човешкия род. Ние се размножавахме и крещяхме и воювахме докато най-накрая не ни остана нищо друго, освен да измрем. Нямахме задръжки нито в апетитите си нито в насилието. Не можахме да се приспособим. Унищожихме самите себе си. Но първо унищожихме нашият собствен свят. На моята родина, Земята, вече няма гори. Въздухът е сив, небето е сиво, всичко е сиво и горещо. Планетата все още е обитаема, но не като тази тук. Този свят е жив, хармоничен. Моят — мъртъв, дисхармоничен. Вие Одонианците сте избрали една пустиня за свой дом; ние Теранците превърнахме дома си в пустиня... И ние оцеляхме като вас. Човекът е твърд, несломим! Останали сме почти половин милиард население. Някога бяхме девет милиарда. Навсякъде можеш да видиш старите градове. Костите и тухлите отдавна са се превърнали в прах, но малките парчета пластмаса — не; те също не могат да се приспособят. Ние се провалихме като вид, като човешки род, като общество. И сега сме тук и общуваме като равни с другите светове единствено заради милосърдието на Хейняните. Те ни построиха космически кораби, с които да напуснем разрушената си, мъртва планета. Отнасят се с нас с внимание и нежна загриженост, както здравият човек се отнася към болния. Хейняните са много странен народ, по-древни са от всички останали, и безгранично щедри и великодушни. Те са алтруисти. Водени са от някакво чувство за вина, което ние дори не можем да разберем, въпреки всичките грозни престъпления, които сме извършили и познаваме. Във всичко, което правят, се ръководят от миналото си, поне аз така смятам, от безкрайното си минало. Е, ние спасихме това, което можеше още да се спаси и започнахме наново живота си сред руините на Тера по единствения възможен начин: с тотална централизация. Пълен контрол над използването на всеки акър земя, всяко парче метал, всяка унция гориво. Преминахме на стриктни дажби, контрол над раждаемостта, евтаназия, всеобща трудова повинност. Абсолютното обезличаване на отделния индивид в името на великата цел: оцеляването на расата. Бяхме успели да стигнем до тук, когато дойдоха Хейняните. Те ни донесоха... малко повече надежда. Не много. Но достатъчно. Така оцеляхме. И сега можем единствено да гледаме отстрани този прекрасен свят, това жизнено

общество, тази чудна планета Урас, този Рай и да му се възхищаваме. Може би дори да му завиждаме мъничко. Не много.

— Какво тогава означава за вас Анарес, Кенг?

— Нищо. Абсолютно нищо, Шевик. Ние пропиляхме шанса си за Анарес още преди векове, преди още да го бяхме получили дори.

Шевик се изправи и се приближи до един от дългите, хоризонтални прозорци. До стената под прозореца имаше издадена ниша, в която можеше да се качи стрелецът, да погледне надолу и да се прицели в нападателите пред портата. Ако не се покачеше в нишата, човек не виждаше нищо друго освен огряното от слънце, леко мъгливо небе. Шевик стоеше под прозореца, вдигнал нагоре очи към светлината.

— Вие не разбирате какво нещо е времето — рече той. — Казвате, че миналото е безвъзвратно отминало, че бъдещето не е реално, че няма промяна, няма надежда. Мислите, че Анарес е бъдещо, което не може да се достигне, както не може да се промени собственото ви минало. Така, че за вас не съществува нищо друго освен настоящето, Урас, богатото, стабилно, реално настояще, сегашният момент. И си мислите, че това е нещо, което може да се притежава! Мъничко му завиждате. Мислите, че е нещо, което бихте искали да имате. Но, знаете ли, то не е реално. Не е стабилно, не е солидно. Нищо не е вечно. Нещата се променят, и променят. Не можете да имате нищо... А най-малко от всичко можете да притежавате настоящето, освен ако не приемете заедно с него и миналото и бъдещето. Не само миналото, но и бъдещето. Не само бъдещето, но и миналото! Защото те са реални и само тяхната реалност може да направи реално и настоящето. Няма да можете да достигнете, нито дори да разберете Урас, ако не приемете реалността, суровата реалност на Анарес. Вие сте права: именно ние сме ключът към Урас. Само че, когато го казахте вие всъщност не си вярвахте. Виене вярвате в Анарес. Вие не вярвате и в мен, въпреки че аз съм в момента тук в тази стая пред вас. Моят народ беше прав, а аз сгреших. Ние не можем да дойдем при вас, защото вие няма да ни пуснете при себе си. Вие не вярвате в промяната, в еволюцията. Вие по-скоро ще ни унищожите, отколкото да признаете, че съществуваме; отколкото да признаете, че има надежда! Ние не можем да дойдем при вас. Можем само да чакаме вие да дойдете при нас.

Кенг седеше със замислено, объркано и учудено изражение.

— Не разбирам... Не мога да разбера — [прошепна тя. — Вие сте като хората от собственото ни минало, като старите идеалисти, пророците на свободата. И все пак не мога да ви разбера. Сякаш се опитвате да ми говорите за неща, които ще станат в бъдеще и все пак, както сам казахте, вие сте тук в момента, сега!... — Не бе изгубила проницателността си. След малко попита: — Тогава защо дойдохте при мен, Шевик?

— О, за да ви дам идеята. Теорията си. Да я спася от угрозата да стане собственост на Йотийците и да се превърне в доходоносна инвестиция или смъртоносно оръжие. Ако имате добрата воля да ми помогнете, най-простото нещо, което трябва да направите е да излъчите по предавателя уравненията. Да ги пратите на всички физици по всички страни в целия този свят, както и на Хейняните и на всички останали познати светове. При това колкото е възможно най-бързо. Ще го направите ли?

— Разбира се! С огромно желание.

— Това са само няколко странички. Доказателствата и някои допълнителни разработки ще ми отнемат още малко време, но това може да се направи и по-късно. А и /фугите физици могат да работят върху тях, ако аз не успея.

— Но какво ще правите вие? Имате ли намерение да се върнете в Нио? Положението там сега е спокойно, бунтът е потушен, поне временно, но се опасявам, че Йотийското правителство ще се отнесе към вас като към един от подстрекателите на бунта. Разбира се винаги можете да отидете в Тува...

— Не. Не искам да оставам повече тук. Аз не съм алтруист! Искам да се върна у дома и вие можете да ми помогнете. Може би дори Йотийците ще искат да ме пратят вкъщи. Мисля, че за тях ще бъде доста удобно да изчезна, просто да престана да съществувам. Разбира се, могат да сметнат, че ще постигнат същото и като ме убият или като ме хвърлят в затвора доживот. А аз не искам да умирам още. Камо ли пък да умирам точно тук, в Ада. Къде ли отива душата ти, ако умреш в Ада?

Засмя се. Бе възвърнал спокойния си изискан маниер на говорене.

— Но смятам, че ще бъдат доволни, ако можете да ме изпратите вкъщи. Мъртвите анархисти се превръщат в мъченици, нали знаете, и остават живи още векове наред. Но отсъстващите лесно могат да бъдат забравени.

— А аз си мислех, че знам какво е „реализъм“ — усмихна се Кенг, но не съвсем спокойно.

— Как бихте могла да знаете какво е „реализъм“, след като не знаете какво е надежда!

— Не ни съдете прекалено строго, Шевик.

— Аз изобщо не ви съдя. Просто моля за вашата помощ, в замяна на която нямам нищо, което да ви предложа.

— Нищо? Вие наричате своята теория нищо?

Той се обърна и я погледна.

— Поставете я на едната страна на везните, а на другата сложете свободният дух дори само на един-единствен човек. Кое ще натежи повече според вас? Можете ли да кажете? Аз не.

ГЛАВА ДВАНАДЕСЕТА

АНАРЕС

— Искам да ви представя един проект — започна Бедап — от името на Инициативния Синдикат. Всички знаете, че през последните двайсетина декади поддържахме радио контакти с Урас...

— В пълно противоречие с препоръките на този съвет, както и на федерацията по Защитата, а и на болшинството от гласувалите по списъка!

— Да, така е — спокойно отвърна Бедап, оглеждайки говорещия отгоре до долу. Събранията на КПР не се провеждаха по установени парламентарни правила и процедури. Прекъсванията бяха понякога повече от самите изказвания. Да сравняваме това събрание с една умело ръководена конференция бе все едно да сравняваме мрежа от оголени нерви с електрическа инсталация. Системата от нервни окончания, обаче, функционира много по-добре от една електрическа инсталация, ако е поставена на точното си място — вътре в един жив организъм.

Бедап познаваше много добре всичките си стари в момента обаче беше нов, млад мъж, вероятно съвсем от скоро и случайно членуващ в КПР. Бедап великодушно го изгледа и продължи:

— Хайде да не предъвкваме пак старите спорове, а? Предлагам ви една нова тема за кавги. Получихме едно твърде интересно съобщение от някаква групичка от Урас. Бе излъчено на честотите, които използват Йотийците за връзка с нас, но не дойде в определеното за емисията време, а и сигналът бе доста слаб. Изглежда, е изпратено от една страна, която се нарича Бенбили, не от А-Йо. Групичката нарича себе си „Одонианска Общност“. Изглежда, че става въпрос за Одонианци от пост-Заселническия период, които са успели да оцелеят по някакъв начин сред примките и клопките от закони и управленски структури на Урас. Съобщението им бе адресирано към „Нашите братя на Анарес“. Можете да го прочетете в синдикалния бюлетин, интересно е. Питат дали ще им позволим да изпатят свои хора тук.

— Да пратят хора тук? Да пуснем Урасци на Анарес? Като шпиони?

— Не, като заселници.

— Искат второ Заселничество, това ли е, Бедап?

— Казват, че са преследвани от правителството и се надяват...

— Повторно Заселничество! Да пуснем тук всеки гаден собственик, който нарича себе си Одонианец?

Сега говореше опонентът, от който Бедап се страхуваше най-много — студена, интелигентна жена на име Рулаг. Тя бе най-умният му противник в съвета, вече от цяла година. Хвърли поглед към Шевик, който за пръв път присъстваше на заседание на съвета, за да му привлече вниманието върху нея. Някой бе казал на Бедап, че жената е инженер и той наистина бе открил в приказките ѝ характерният за инженерите прагматизъм и опростеност на изразяването, съчетани е омразата, която всички занимаващи се с машини изпитваха към сложните и нестандартни неща.

Тя опонираше на всяко предложение на Инициативния Синдикат, включително и на правото му да съществува изобщо. Говореше точно и аргументирано и Бедап я уважаваше за това. Понякога, когато говореше за силата на Урас и за опасността, която се криеше за Анарес, ако почне да преговаря с нея от позицията на слабия, Бедап ѝ вярваше.

Имаше дори моменти, в които самият Бедап се питаше дали не бяха изтървали събитията от контрол, когато се събраха с Шевик през зимата на 168-ма и се заеха да измислят начин, но който физикът да се свърже с колегите си от Урас. Когато най-сетне успяха да установят радиовръзката, се оказа, че Урасците са много по-нетърпеливи да говорят и да обменят информация, отколкото те самите. Когато отпечатаха доклади за размяната на информация с Урас, на Анарес срещу тях се вдигна такава мощна вълна от опозиция, която изобщо не бяха очаквали. Хората и от двата свята им обръщаха много повече внимание, отколкото им бе необходимо, за да се чувстват спокойни. Когато врагът те прегръща ентузиазирано, а собствените ти братя жестоко те заклеймяват, не е никак трудно да почнеш да се съмняваш дали пък, в крайна сметка, не си се превърнал в предател.

— Предполагам, че ще дойдат с някой от товарните кораби — отговори Бедап. — Като добри Одонианци ще пристигнат на стоп. Разбира се, ако правителството им, или Съвета на Световните

Правителства изобщо ги пуснат. А ще ги пуснат ли те наистина? Ще направят ли архистите услуга на анархистите? Това е, което ми се ще да разбере. Ако поканим само една малка група, шест-седем човека — какво може да ни навреди това?

— О, свещено любопитство! — намеси се Рулаг. — Бихме знаели каква точно е опасността, ако бяхме по-добре запознати с Урас. Сега за нас, обаче, най-голямата опасност е в самия ни опит да открием къде е скрита опасността. — Тя се изправи, за да подсказе, че има намерение да говори още. Бедап потръпна и хвърли поглед към Шевик, който се намираше до него.

— Триона много да внимаваш с тази — прошепна му. Шевик не отговори, но той по принцип се държеше резервирано и мълчеше на събранията, освен ако нещо не го развълнуваше силно. В такива случаи той се проявяваше като изненадващо добър оратор. Седеше свел поглед към ръцете си. Когато Рулаг заговори, Бедап забеляза, че макар да се обръщаше към него тя всъщност гледаше към Шевик.

— Вашият Инициативен Синдикат — натърти на притежателното местоимение тя — построи предавател, започна да си разменя съобщения с Урас и после да публикува тези съобщения тук. Вие извършихте всичко това, пренебрегвайки съвета на болшинството от КПР, както и нарастващите протести на цялото братство. Досега не са взети никакви репресивни мерки срещу вашето оборудване или срещу вас самите, предимно защото, в което съм твърдо убедена, ние Одонианците напълно сме отвикнали дори от самата идея, че някой може да извършва дела, застрашаващи другите, дори и след като е бил посъветван да не го прави и сам вижда протестите на обществото. Това е един изключително рядък случай. Всъщност, вие сте първите от нас, които започват да се държат по начин, който архистките критици на Одонианството предрекоха, че е нормален за общество без закони: с пълна безотговорност към общественото благополучие. Няма да се спирам отново на вредата, която вече сте нанесли като сте предали ценна научна информация в ръцете на един могъщ враг и по този начин сте изложили на опасност собственото си общество. Но сега, когато вече сме се примирили с първото, ние ни предлагате да извършим едно много по-тежко престъпление. Какво е разликата, ще попитате, между това да говорим с Урасците по радиото и това да поговорим с някои от тях тук на Анарес? Каква е разликата ли? Каква е

разликата между една затворена врата и една отворена? Да отворим вратата! това искате вие от Нас. Да отворим вратата и да приветстваме Урасците с добре дошли! Шест или седем псевдо-Одоианци с първия товарен полет. А със следващия — хоп! Шест-седем Йотийски собственици, които хубавичко да ни огледат, за да преценят как най-добре да ни поделят като собственост между държавите на Урас. А после няма да идват с товарни кораби. После ще пристигнат шест или седемстотин бойни кораби с въоръжени до зъби войници. И това ще бъде краят на Анарес, краят на Обещанието. Нашата надежда от сто и седемдесет години насам лежи именно в условията на Заселничеството: Никакви Урасци въвн от кораба, освен самите Заселници, тогава, и сега и вовеки веков. Никакъв контакт с тях. Да захвърлим този принцип сега означава да кажем на тираните, които победихме някога: Експериментът се провали! Елате и ни поробете отново!

— Нищо подобно — веднага реагира Бедап. — Изявлението ни е точно обратното: Експериментът успя! Вече сме достатъчно силни, за да се изправим срещу вас като равни.

Дискусията продължи в същия дух на прекъсвания и надвикване. Скоро приключи. Както обикновено нещата не бяха подложени на гласуване. Почти всички присъстващи настояваха за строго придържане към условията на Заселничеството.

— Е добре — рече Бедап, веднага след като това стана ясно. — Приемам това за решено. Никой няма да дойде на борда на „Кю форт“ или „Майндфул“. По въпроса дали да пуснем Урасци на Анарес, синдикатът строго ще се придържа към общественото мнение. Поискахме съвета ви и го получихме. Ще постъпим както искате. Има обаче един друг аспект на същия въпрос. Шевик?

— Ами, защо да не обсъдим въпроса — каза Шевик — за изпращането на Анаресец в Урас.

Изявлението му бе посрещнато с бурен взрив от викове. Без да повишава тон Шевик твърдо продължи.

— Така няма да бъде заплашен живота на хората в Анарес, както и ще се избегне всякаква заплаха за цялото ни общество. Това е въпрос на правата на индивида, на свободата на личността. Условията на Заселничеството не го забраняват. Да го забраним сега би било проява на авторитарно отношение от страна на КПР, погазване свободата на

Одонианската личност и правото ѝ по своя инициатива да предприема действия, които не застрашават останалите членове на обществото.

Рулаг се изправи отново, леко усмихната.

— Всеки може да си тръгне от Анарес — рече тя. Светлите ѝ очи се стрелкаха от Бедап към Шевик и обратно. — Може да отиде където си иска, ако корабите на собствениците го приемат на борда си. Но не може да се върне обратно.

— Кой казва, че не може — настоя Бедап.

— Заключениените положения в условията на Заселничеството. „Никой от космическите кораби не се допуска зад границите на аеродрума на Анарес“.

— Е, добре, ама това със сигурност е било писано за Урасците, а не за Анаресците — намеси се един от старите опоненти на Бедап, който се казваше Фердас. Бърборкото много обичаше да си натиска веслото, независимо, че то можеше да отклони лодката от желанието от него курс.

— Всеки, който идва от Урас е Урасец — отсече Рулаг.

— Стига сте формализирали! За какво е цялото това заяждане? — попита спокойно една едра жена, Трепил.

— Заяждане ли? — извика новият член на съвета; младежът имаше дълбок, плътен глас и говореше с Нортрайзингски акцент. — Щом не обичате заяждането, чувайте тогава това. Ако тук има хора, които не обичат Анарес — да си вървят! Аз ще им помогна. На ръце ще ги отнеса до космодрума. Дори ще ги сритам отзад, за да им дам начална скорост! Но ако се опитат да се промъкнат обратно, ние ще ги чакаме! Добре ще ги посрещнем още там, на пистата! Ние, истинските Одонианци. И няма да ни видят да им се усмихваме и да ги поздравяваме с добре дошли братя. Ще има да си събират зъбите и съдраните задници! Разбрахте ли? Ясно ли се изразих?

— Не, не се изрази ясно — рече Бедап. — Изрази се само просташки. Все едно си пръднал. Ясното изразяване е функция на мисловния процес. Би трябвало да прочетеш малко по-задълбочено Одо, преди да решиш да се изказваш тук.

— Ти не си достоен да произнесяш името на Одо! — изкрещя младежът. — Вие сте предатели, ти и целият ви синдикат! Навсякъде из Анарес има хора, които ви наблюдават. Мислите, че не знаем, че Шевик е бил поканен да отиде в Урас и да продаде Анареската наука

на собствениците? Мислите, че не знаем, че всички вие гадни сополанковци горите от желание да отидете в Урас, да се заровите в пари и да се оставите на собствениците да ви потупват по превитите гърбове? Можете да си вървите! Тъкмо ще се отървем от вас. Но ако се опитате да се върнете тук, ще бъдете посрещнати от Справедливостта!

Бе скочил на крака и надвесен през масата крещеше право в лицето на Бедап. Бедап вдигна очи към него и спокойно запита:

— Нямах предвид всъщност справедливост, напи? Имаш предвид наказание. Мислиш ли, че двете са едно и също нещо?

— Той има предвид насилие — каза Рулаг. — И ако наистина има насилие, то вие ще сте тези, които са го предизвикали. Вие и вашият синдикат. И ще сте си го заслужили.

Намеси се един дребен мъж на средна възраст, който седеше до Трепил. Отначало заговори толкова тихо, с охриптял от „прашната кашлица“ глас, че само някои от тях можеха да го чуят. Той бе делегат-наблюдател от някакъв миньорски синдикат в Югозапад и от него не се очакваше да взима отношение по въпроса.

— ... което човек заслужава — казваше той. — Защото всеки от нас заслужава всичко, всичият лукс, който някога е бил трупан в гробниците на древните Крале, и същевременно, всеки от нас не заслужава нищо, дори коричка хляб да утоли глада си. Не сме ли яли, докато други са умирали от глад? Нима ще ни накажете за това? Или ще ни възнаградите за добродетелта, че сме умирали от глад, докато други са яли? Никой не заслужава наказание, на никого не се полага възнаграждение. Освободете ума си от идеята за това какво ви се полага, от идеята за това какво сте заслужили и едва тогава ще придобиете способността да мислите.

Това разбира се бяха думи на Одо, от „Писма от Затвора“, но произнесени от този слаб, хрипкав глас произвеждаха такъв огромен ефект, сякаш човекът ги съчиняваше в момента и те се изливаха направо от сърцето му дума по дума, бавно, мъчително, както водата в пустинята бавно и мъчително се надига от пясъка.

Рулаг слушаше с изправена глава и каменно изражение като човек, който се опитва да потисне силна болка. От другата страна на масата, точно срещу нея Шевик седеше с наведена глава. Човекът замълча и над стаята надвисна тежка тишина. Шевик вдигна глава и заговори:

— Вижте — започна той — трябва да припомним на самите себе си, че не сме дошли на Анарес, за да търсим сигурност, а да търсим свобода. Ако трябва всички да сме съгласни, всички да сме на едно мнение, всички да работим заедно, то тогава ние не сме нищо повече от една машина. Щом една личност не може да работи в солидарност със своите другари, негово задължение е да работи сам. Негово задължение и негово право. Досега ние отричахме на хората това тяхно право. Повтаряхме си все по-често и по-често, че трябва да работим заедно с другите, и да приемаме мнението наложено ни от мнозинството. Но всяко наложено мнение е чиста тирания. Задължение и право на индивида е да не допуска да му налагат мнения, с които не е съгласен. Да бъде инициатор на собствените си постъпки. Да бъде отговорен. Само ако всеки от нас постъпва така, обществото ще живее, ще се променя, ще се адаптира и ще оцелее. Ние не сме поданици на Държава, крепяща се на закони, а членове на общество, създадено и крепящо се на революцията. Революцията е нашето задължение, нашата надежда за развитие. „Революцията е в самия човешки дух, или никъде другаде. Тя е за всички, или е нищо. Ако се гледа на нея като на нещо, което има край, то тогава тя никога няма да започне“. Ние не можем да спрем тук, сега. Трябва да продължим. Трябва да поемем риска.

Рулаг му отговори със също така тих, но леден глас:

— Нямах право да замесваш всички ни в риска, който си готов да поемеш поради личните си подбуди.

— Никой, който няма намерение да стигне толкова далеч, колкото мен самия, няма право да ме спира — отвърна Шевик. За секунда погледите им се срещнаха. После и двамата сведоха очи.

— Рискът от отиването на Урас се поема единствено то този, който ще отиде и от никой друг — рече Бедап. — Това отиване няма да промени нищо от условията на Заселничеството и нищо в отношенията ни с Урас, освен, може би, че ще ни даде морално превъзходство над тях. Но аз не мисля, че в момента който и да е от нас е готов с решението на въпроса. Затова, за момента го оттеглям от разискванията, ако не възразявате.

Никой не възрази и двамата с Шевик напуснаха събранието.

— Трябва да се отбия в Института — каза Шевик, когато излязоха от сградата на КПР. — Сабул ми е изпратил една от

нечетливите си бележчици, първата от години насам. Чудя се какво ли си е наумил?

— Аз пък се чудя какво си е наумила онази женска Рулаг! Тя има лично отношение към теб. Завижда ти предполагам. Няма да ви слагаме двамата един срещу друг на масата вече, ако искаме изобщо да стигнем до някъде. Макар, че и онзи, младичкият от Нортсетинг ще ни създаде доста главоболия. Болшинството управлява! Правото е на силата! Хм, смяташ ли, че ще проумеят какво всъщност им предлагаме, Шев? Или само насъскваме още повече опозицията срещу себе си?

— Може да се наложи наистина да изпратим някой на Урас и да докажем правотата си с действия щом думите не помагат.

— Може би. Стига само да не съм аз! Мога да посинея от викане и да си скъсам гласните струни да обяснявам правото ни да напуснем Анарес, но ако трябва да го направя... По дяволите, предпочитам да си прережа гърлото...

Шевик се засмя:

— Трябва да вървя. Ще си бъда вкъщи след около час. Ела да вечеряш с нас.

— Ще се срещнем в стаята.

Шевик се отправи надолу по улицата с широката си крачка, а Бедап остана в нерешителност пред входа на КПР. Беше слънчев, хладен, ветровит пролетен следобед. Улиците на Абинея бяха светли, препълнени с хора и жизненост. Бедап се чувстваше едновременно и въодушевен и унил. Всичко бе обещаващо и все пак незадоволително. Запъти се към общежитието на улица Пекиш, в което живееха сега Шевик и Таквер. Както и очакваше завари Таквер вкъщи с бебето.

Таквер бе направила два спонтанни аборта, преди да добие Пилун, която се роди малко късничко, когато вече не я очакваха, но бе посрещната с възторг. Бе се родила съвсем мъничка и дори сега, когато приближаваше две години, все още бе така слабичка, с тънички ръчички и краченца. Когато я вземеше в себе си Бедап винаги се страхуваше да не повреди това фино, крехко създание. Той много обичаше Пилун, бе очарован от тъмносивите ѝ очи и напълно завладян от безкрайната ѝ доверчивост. Но всеки път, когато я докоснеше, осъзнаваше, нещо, за което изобщо не бе мислил преди: магнетичното привличане на жестокостта; разбираше защо силният измъчва слабия.

И затова — макар че не би могъл да каже защо точно „затова“ — той разбра още нещо, за което никога не бе мислил и което никога не го бе вълнувало дотогава: какво е да се почувстваш родител. Изпитваше невероятно удоволствие всеки път, когато малката Пилун го наричаше „тада“.

Седна на леглото под прозореца. Стаята бе сравнително голяма, с две легла. Подът бе покрит с килим, но нямаше никакви мебели освен леглата. Нито столове, нито маса или бюро, само един подвижен параван, който служеше за очертаване разрешеното за игра пространство на Пилун. Таквер бе издърпала широкото чекмедже под другото легло и сортираше разни книжа в него.

— Моля те, подръж за малко Пилун, скъпи Дап! — усмихна му се широко тя. — Всеки път щом ги подредя и най-късно до десет минути тя ги разпилява наново. Ще свърша след минутка.

— Не се притеснявай. Спокойно си върши работата. Не ми се говори. Просто искам да поседя малко. Ела при мен, Пилун. Върви, миличка, върви. Браво, добро момиче! Ела при тада Дап. Ха така, хванах те.

Пилун се намести доволно на коленете му и се зае да разглежда дланта му. Бедап се срамуваше заради ноктите си, които отдавна вече не гризеше, но от дългото гризане бяха останали деформирани. Отначало сви дланта си, за да ги скрие, после се почувства засрамен за това, че се срамува и отново разтвори длан. Пилун заудря с юмруче по нея.

— Стаята е много хубава — рече той. — С хубаво изложение. Тиха и спокойна.

— Да. Мълчи за момент, моля те. Броя тези неща.

След малко тя остави книжата и затвори чекмеджето.

— Готово! Съжалявам, че стана така, но бях обещава на Шевич да подредя страниците на статията му. Искаш ли едно питие?

Много от основните хранителни продукти все още се раздаваха на даджи, макар и доста по-големи, отколкото през последните пет години. Овощните градини в Нортрайзинг не бяха пострадали много от сушата, а и добивът от тях по-бързо възстанови нормалните си размери, отколкото този в районите със зърнени култури така, че още миналата година сушените плодове и плодовите сокове бяха махнати от списъка на продуктите, които се раздаваха само на строго

ограничени дажби. Таквер държеше една бутилка сок върху перваза на прозореца. Наля в две доста безформени глинени чаши, които Садик бе направата в училище. Седна срещу Бедап и го погледна усмихнато.

— Е, как вървят нещата в КПР?

— Както обикновено. А как е рибната лаборатория?

Таквер сведе поглед към чашата си, загледана в отразеният в повърхността на течността слънчев лъч.

— Не знам. Мисля да напускам.

— Защо, Таквер?

— По-добре да напусна сама, отколкото да ме принудят... Проблемът е, че обичам работата си и я върша много добре. А това е единствената подобна работа в Абинея. Не мога обаче да бъде член от изследователски екип, който е решил, че не съм част от колектива.

— Притискат те, така ли?

— През цялото време — отвърна тя и хвърли бърз, крадлив поглед към вратата, сякаш за да се увери, че Шевик не е там и не я чува. — Някои от тях са направо непоносими. Е, нали знаеш как е. Няма смисъл да задълбаваме.

— Да, знам. Затова и се радвам, че те заварих сама. Виж, аз. Шев, Скован и Гезах, и останалите от нас, които прекарват по-голямата част от времето си в печатницата или в радиопредавателната кула, нямаме назначения така, че не се виждаме много с хора извън Инициативния Синдикат. Аз прекарвам доста време и в КПР, но това е друг въпрос. Аз очаквах да се натъкна на опозиция там, поради простата причина, че сам я създадох. А какъв е твой проблем? Ти на какво се натъкна?

— На омраза — отвърна Таквер с плътния си, нежен глас. — Истинска омраза. Директорът на проекта изобщо не желае да разговаря повече с мен. Е, това не е голяма загуба. Той и бездруго си е дървеняк. Но някои от другите ме казаха какво мислят... Има една жена, не в лабораторията, тук в общежитието. Нали съм в кварталния комитет по хигиената и отидох да говоря за нещо с нея. Тя изобщо не ме изслуша. Направо се нахвърли отгоре ми. „Да не си посмяла да стъпиш в тази стая. Знаем ви аз вас, мръсни предатели, гадни интелектуалци, егоисти...“ и тъй нататък, все в същия дух.

После ми тресна вратата под носа. Доста комична ситуация.

Таквер се засмя, но в очите ѝ нямаше смях. Пилун, свита в ръцете на Бедап, я видя и също се усмихна. После се прозя.

— Да, комично беше, но, знаеш, малко се изплаших. Аз съм страхливка, Дап. Не обичам насилието. Не обичам дори неодобрението!

— Да, разбирам. Единствената сигурност, която имаме, е одобрението на съседа ни. Един архист може да наруши закона и да се надява, че ще се измъкне безнаказано, но ние не можем да „нарушим“ обичая. Той е в основата на съвместния ни живот с другите... Ние едва сега започваме да разбираме какво означава да си революционер, както се изрази Шев на събранието днес. Усещането не е много приятно.

— Някои ни разбират — каза Таквер оптимистично. — Вчера например срещнах една жена в omnibusа. Не помня вече откъде се познаваме, може би в някой от работните десетъци. Тя рече: „Сигурно е прекрасно да живееш с такъв велик учен, трябва да е страшно интересно!“ Да, така е, отвърнах аз. Ако не друго поне винаги има за какво да си поговорим... Пилун, не заспивай, бибчо! Шевик скоро ще си дойде и ще отидем в столовата. Подрусай я малко, Дап. Та, исках да ти кажа, че тя знаеше кой е Шев, но не ме укоряваше, нито ме мразеше. Просто се отнесе много мило и любезно с мен.

— Хората наистина го познават — рече Бедап. — Това е доста странно като се има предвид, че едва ли могат да разберат книгата му. Аз самия не мога да разбера всичко. Няколкостотин човека обаче я разбират напълно, така мисли той. Тия, студентите от областните институти, които се искали да им изнесе лекции за Едновременността. Аз самия мисля, че няколко дузини е по-близо до истината. И все пак хората го познават, усещат, че той е нещо, с което могат да се гордеят. Ако не друго, поне това ще остане като нещо полезно, направено от Синдиката. Това, че отпечатахме книгата на Шев. Това може да се окаже единственото умно нещо, което сме направили.

— О, стига! Трябва да сте имали тежък ден в КПР днес.

— Така беше наистина. Ще ми се да ти кажа нещо ободрително, Таквер, но не мога. Синдикатът се приближи опасно близо до един от основните предразсъдъци на това общество: страхът от чужденеца. Имаше един младеж днес, който открито ни заплаши с насилствена саморазправа. Е, вероятността за това е твърде нищожна, но ще се намерят и други да го подкрепят. А и тази Рулаг! Тая жена е дяволски опасен опонент!

— Знаеш ли коя е тя, Дап?

— Не. Коя е?

— Шев не ти ли е казал? Е да, той никога не говори за нея. Тя е майката.

— Майката на Шев?

Таквер кимна.

— Заминала си, когато бил на две години. Останал при баща си. Това не е нещо необикновено, разби се. Но Шев не мисли така. Според него тава наранило чувствата му. Лишило и него и баща му от нещо твърде съществено. Той, разбира се, не нрави генерални заключения, че родителите трябва да стоят при децата си. Но мисля, че точно оттогава е останала у него натрапчивата идея за голямото значение на верността между хората.

— Това, което е странното — оживено заговори Бедап, съвсем забравил за Пилун, която вече дълбоко спеше в скута му — е нейното отношение към него! Днес просто си личеше, че точно него е чакала да дойде на събранието. Тя много добре знае, че той е душата на групата ни и ни мрази, заради него. Но защо? Чувство на вина? Нима Одонианското общество е паднало толкова низка, че да почнем да се ръководим от чувството си за вина?... Знаеш ли, сега като ми каза това, си мисля, че те двамата си приличат външно. Само дето у нея всичко е някак застинало, вкаменено, мъртво.

Вратата се отвори и Шевик и Садик влязоха в стаята.

Садик бе на десет години, висока и слаба, със стройни крачета и крехко, нежно тяло. След нея влезе Шевик и, в новата любопитна светлина на роднинската му връзка с Рулаг, Бедап го огледа така, както човек гледа един стар приятел, който не е виждал много отдавна. Приятното му, загоряло от слънцето лице, пълно с живот, но с отпечатъка на всичките тежки и трудни години върху себе си. Имаше известна прилика с чертите на Рулаг, но в същото време приличаше и на лицата на много други Анаресци, на хората озарени от свободния дух и превърнали в свой дом този пуст, самотен свят.

А междувреме в стаята цареше оживление и атмосфера на дружеско веселие. Размениха се поздравя, разнесе се смях, нацупената Пилун бе предавана от ръка на ръка, за да ѝ се порадват, бутилката също обиколи компанията, задаваха се въпроси, завърза се разговор. Първо Садик бе център на вниманието, защото тя бе членът на

семейството, който всички виждаха най-малко. После дойде ред и на Шевик.

— Какво искаше дъртата Мазна Брада?

— В Института ли си ходил? — попита Таквер.

— Току-що идвам оттам. Сабул ми беше оставил бележка тази сутрин в Синдиката. — Шевик пресуши чашата със сока си и я остави на пода. За момент остана безмълвен, напълно безизразен. — Каза ми, че федерацията на физиците има една свободна бройка за постоянно назначение.

— Искаш да кажеш за теб? Там? В Института?

Той кимна.

— И Сабул ти го каза лично?

— Ще се опита да ти помогне — рече Бедап.

— Да, и аз така мисля. Ако не можеш да го изкорениш, култивирай го, така казвахме навремето в Нортсетинг за плевелите. — Шевик изведнъж спонтанно избухна в смях. — Не е ли смешно?

— Не е — отвърна Таквер. — Никак не е смешно. Отвратително е. Как си могъл дори да говориш с него? След всичките клевети, които разнесе по твой адрес, и след гнусните лъжи, че си откраднал „Принципите...“ от него, и след като скри от теб, че Урасците са ти присъдили онази награда? Забрави ли миналата година, когато изхвърли онези студенти, които настояваха да им водиш лекции, понеже си оказвал върху тях вредно „криптоавторитарно влияние“? Ти, авторитарен! Това бе гнусно и отвратително. Не можеш да му простиш такова нещо. Как можеш да се държиш любезно с човек като него?

— Е, Сабул не въплъщава в себе си цялото зло. Той му е просто говорителят.

— Знам, но той много харесва тази си роля на говорител. Този противен гадняр! Какво му каза?

— Увъртах, както би се изразила ти — отговори Шевик и отново се засмя. Таквер отново хвърли поглед към него, усети, че въпреки самообладанието му, вътре в себе си е силно напрегнат и развълнуван.

— Значи не си му отказал категорично?

— Казах му, че преди няколко години съм взел решение да не приемам постоянно назначение, докато мога да работя върху теоретичните си разработки. Тогава той ми отговори, че тъй като назначението е за напълно автономна и самостоятелна работа, ще имам

достатъчно, за да се занимавам паралелно и с теоретичните си изследвания. Каза още, че целта на назначаването ми на това място била — цитирам дословно — „да се подпомогне достъпът ти до експерименталното оборудване в лабораториите на Института, както и до стандартните канали за публикуване на научни трудове“. Имаше предвид отдела по печата и радиоразпръскването в КПР.

— Но това значи, че ти победи — радостно го изгледа Таквер. — Ти победи. Те ще отпечатат всичко, което напишеш. Нали точно това искаше преди пет години, когато се върнахме тук. Стените са съборени.

— Зад стените обаче има други стени — отбеляза Бедап.

— Да, ако приема назначението това може да се приеме за успех, от една страна. Сабул всъщност ми предлага... да ме легализира. Да ме направи официален. За да може да ме отдели от Инициативния Синдикат. Не ти ли се струва, че точно това се крие зад предложението му, Дап?

— Разбира се — отвърна Бедап с мрачно изражение. — Разделяй и владей!

— Но нали, ако върнат Шевик в Института и публикуват това, което напише в КПР, това е все едно, че дават мълчаливото си одобрение на Синдиката?

— На много хора може, и им изглежда така — рече Шевик.

— Не — каза Бедап. — На всички ще бъде разяснено, че великият физик е бил подведен от тази омразна група. Интелектуалците лесно се забъркват в такива каши, защото главите им са пълни с несвързани неща като време, пространство, материя, все неща, които нямат нищо общо с реалността и по този начин лесно биват подвеждани от злонамерени елементи на обществото. Но здравите сили, добрите Одонианци в Института мъдро са му показали собствените му грешки и той се е завърнал в правия път. И така той напуска Инициативния Синдикат и се покаява за грешките си, което моментално се разтръбява из всички краища на Анарес и Урас.

— Аз няма да напусна синдиката, Бедап.

Бедап вдигна глава и го изгледа замислено.

— Знам, че няма да го направиш, Шев.

— Е, добре. Хайде на вечеря. Стомахът ми стърже от глад. Чуй го как стърже, Пилун, чуй само. Рръърр, рръърр! Чуваш ли?

— Ап! — изписка Пилун със заповеден тон и протегна ръце към него. Шевик се наведе, взе я и я качи на конче, върху раменете си.

Отидоха в столовата на улица Пекиш. Изчакаха отвън да се открие свободно място за Бедап, за да може и той да влезе да се нахрани тук. Регистрирането му тук автоматично изтриваше регистрацията му в столовата, където се хранеше обикновено. Системата се контролираше от компютър и хващаше столовата мрежа в целия град. Това бе един от високо механизираниите „хомеостатични процеси“, с които много се гордеели ранните заселници, но който сега се използваше единствено в Абиней. Както и по-простите системи, използвани другаде и тази не бе напълно безупречна. Понякога се получаваше разминаване, някоя порция се намаляваше, друга се увеличаваше, но грешките не бяха нито големи, нито съществени. Много рядко някой се отписваше от столовата на Пекиш, защото тя бе всеизвестна като най-добрата в цял Абиней, с традиционно добри готвачи. Най-после се освободи едно място и те влязоха. Двама млади хора, които Бедап бегло познаваше като съседни на Шевик и Таквер в общежитието, седнаха да се хранят на тяхната маса. Хапнаха добре и добре си побъбриха, но от време на време Бедап изпитваше усещането, че са отделени от другите, че са обгърнати от кръг на мълчание.

— Не знам какво ли още ще им хрумне на Урасците — рече Бедап и макар, че говореше съвсем спокойно, с раздражение откри, че е понижил гласа си. — Поискаха да дойдат тук, после поискаха Шев да отиде там. Какво ли ще измислят пък сега?

— Не знаех, че са поискали Шев да отиде там — повдигна въпросително вежди Таквер.

— Как да не знаеш — рече Шевик. — Не помниш ли, че още когато ми казаха, че са ми дали наградата Сео Оен, попитаха мога ли да отида? За да си получа парите, които вървят с нея! — Усмихна се. Дори и да имаше кръг на мълчание около тях, това изобщо не го притесняваше. Той бе свикнал със самотата.

— Това го знам, но просто не съм мислила за това като за нещо осъществимо. Ти от доста време говориш, че ще предложиш на КПП да изпратим човек на Урас, просто за да ги шокираш.

— Точно това и направихме този следобед. Дап ме накара да го предложа.

— Е, шокирани ли бяха?

— Косите им щръкнаха, а очите изскочиха...

Таквер се засмя. Пилун седеше на висок стол до Шевик, дъвчеше парче хляб и бръцолевеше по детински някаква мелодия.

— О матари батари — изпя тя.

— ... абъри бабъри бабъри даб! — бързо изрече Шевик, влизайки в тон с нея. Разговорът на възрастните продължи съвсем непринудени и с чести прекъсвания от страна на детето. Бедап нямаше нищо против, той отдавна бе разбрал, че трябва да приеме Шевик такъв какъвто е, с всичките му странности. Най-мълчалива от всички беше Садик.

Бедап остана с тях още час след вечерята в уютната им стаичка в общежитието. Когато стана да си върви, предложи да изпрати Садик до пансиона, който и без друго беше в неговата посока. Тук се случи едно от тези неща, или по-скоро сигнали, които оставаха неразбираеми за външни на семейството хора. Всичко, което успя да разбере бе само това, че без много шум или каквото и да е обсъждане на въпроса, Шевик също тръгна с тях. Таквер трябваше да отиде да нахрани Пилун, която ревеше все по-силно и по-силно. Тя целуна Бедап и той заедно с Шевик и Садик тръгнаха. Улисани в разговор двамата възрастни подминаха пансиона. Когато се обърнаха видяха, че Садик безмълвно и неподвижно стои пред вратата. Лицето ѝ бе напълно безизразно под светлината на уличната лампа. Шевик се върна при нея.

— Какво има, Садик?

— Шевик, мога ли да остана в стаята тази нощ? — попита детето.

— Разбира се. Но какво има?

Деликатното, издължено лице на Садик потрепна за миг, готово да се разпадне.

— В пансиона никой не ме обича — каза тя, гласът и бе леко напрегнат, но все така дълбок и нежен.

— Не те обичат? Какво искаш да кажеш?

Още не се бяха докоснали. Тя събра кураж и отчаяно заговори:

— Защото не харесват... не харесват Синдиката, и Бедап, и... и теб. Те казват... По-голямата сестра в стаята... тя казва, че ти... че ний всички сме пр... казва, че сме предатели. — Изрекло думата, детето потръпна сякаш простреляно. Шевик я притисна до себе си. Тя се бе вкопчила в него с всички сили и се раздираше от ридания. Бе твърде пораснала, твърде висока, за да я вземе на ръце. Остана така,

притискайки я към себе си и нежна я погали по главата. Вдигна поглед над косата ѝ към Бедап. Собствените му очи бяха пълни със сълзи.

— Всичко е наред, Дап — рече той. — Ти върви.

Бедап нямаше какво друго да стори, освен да ги остави там. Мъжът и детето, прегърнати в единствената интимност, която той не можеше да сподели с тях — дълбоката, тежка интимност на болката. Тръгна си без чувство на облекчение или успокоение, почувства се по-скоро излишен. „Вече съм на трийсет и девет“, мислеше си той, докато вървеше към общежитието си, където живееше в пълна независимост. „Не след дълго ще стана на четирийсет. И какво съм направил? Какво изобщо правих досега? Нищо. Натрапвах се. Натрапвах се в живота на другите, защото нямам свой собствен. Така и не намерих време. А сега времето ще ме връхлети ненадейно някой ден и никога няма да мога да имам... това“. Той погледна назад, надолу по дългата, тиха улица, където лампата на пресечката хвърляше малка локвичка светлина във ветровитата нощ, но или се бе отдалечил много, за да може да види бащата и дъщерята, или пък те си бяха заминали. Не можеше да изрази с думи това, което бе имал предвид под „това“ и, все пак, чувстваше, че много добре го разбира. Чувстваше, че всичката останала му надежда е именно в това прозрение и, че трябва да промени начина си на живот, ако иска да оцелее.

Когато Садик се успокои достатъчно, че да я откъсне от себе си, той я сложи да седне на стъпалата пред пансиона и влезе вътре да предупреди нощният възпитател, че детето ще остане при родителите си тази нощ. Възпитателят се държа доста хладно с него. Възрастните, които работеха в детските пансиони проявяваха естествена склонност на неодобрение към такъв род преспивания на децата при родителите си, понеже ги намираха за невъзпитателни. Шевич си каза, че вероятно греши, но имаше чувството, че в отношението на възпитателя към него имаше нещо повече от гореспоменатото неодобрение. Залите в училищния център бяха ярко осветени, кънтящи от детски гласове, упражнения по музика, тропот на бягащи крачета. Всичките звуци, аромати, сенки, спомени от детството в момента нахлуха в съзнанието на Шевич. С тях се върнаха и страховете. Човек винаги забравя за страховете от детството си.

Излезе навън, прегърна Садик и двамата се запътиха към къщи. Садик остана мълчалива през цялото време. Едва когато стигнаха пред

входа на общежитието се обърна към Шевик.

— Знам, че двамата с Таквер не искате да оставам през нощта в стаята ви.

— Откъде ти хрумна такова нещо?

— Защото вие искате да сте сами. Възрастните двойки винаги искат да са сами.

— Нали и Пилун е там — отбеляза той.

— Пилун не се брои.

— Ти също.

Тя подсмръкна в опит да се усмихне.

Влязоха в осветената стая и Таквер видя бледото ѝ, подпухнало от плача лице.

— Какво е станало?

В същото време Пилун, прекъсната тъкмо когато сучеше, рязко изтръгната от блаженството, започна да плаче. Като я чу, Садик също се разрида и за момент в стаята настъпи пълно объркване, в което всички плачеха или се опитваха да се утешават взаимно. Всичко свърши бързо и най-сетне настана мир и спокойствие. Пилун се кротна в скута на майка си, а Садик в скута на баща си.

Когато бебето най-последно беше сложено да спи. Таквер се обърна към Садик с мекия си нежен глас.

— Каж ми сега, какво има?

Самата Садик почти бе задрямала с глава върху рамото на Шевик. Той усети как тя се размърда и се накани да отговори. Погали я по косата, за да накара да замълчи и отговори вместо нея.

— Някои хора от училищния център не ни одобряват.

— Какво право имат да ни се бъркат в работата, дявол да го вземе? Кой им дава право изобщо да ни съдят?

— Шшшт. Всъщност не одобряват Синдиката.

— О, — възкликна Таквер, кратък, гърлен звук. После в опита си да закопчее копчето на туниката си го откъсна от мястото му. То остана в шепата ѝ. Тя погледна надолу към него, после вдигна очи към Шевик и Садик.

— От колко време продължава това?

— Отдавна — отвърна Садик, без да вдига глава.

— С дни, с месеци, от началото на сезона?

— О, още по-отдавна. Но сега... Сега се отнасят много лошо с мен. Особено нощем. Терзол не ги спира. — Садик говореше като на сън, тихо и спокойно, сякаш това вече изобщо не я засягаше.

— И какво правят? — настоя Таквер, въпреки предупредителния поглед на Шевик.

— Ами, те... просто се държат гадно. Не ме пускат да играя с тях и такива неща. Тип, нали я знаеш, дето ми беше приятелка, тя идваше преди да си говорим, когато загасят лампите. Сега вече не идва. Сега Терзол е голямата сестра и пансиона, и тя... тя казва, „Шевик... Шевике...“

Той усети бурното напрежение в крехкото ѝ телце. Намеси се:

— Тя казва, че Шевик е предател, а Садик е егоист... Нали знаеш какво казва тя, Таквер! — Очите му горяха. Таквер се приближи до тях и нежно погали дъщеря си по бузата.

— Да, знам — тихо рече, върна се обратно на другото легло и седна с лице към тях.

Бебето, завито в малкото си креватче в ъгъла, леко изхърка. Съседите от другата стая се върнаха от столовата, затвори се врата, някой отдолу от площада пожела някому лека нощ, някой от съседните прозорци му отговори. Голямото общежитие, с повече от двеста стаи, продължаваше собствения си живот. Както тяхното съществуване бе част от неговото, така ѝ неговото съществуване бе част от тяхното, като част от едно цяло. Садик слезе от коленете на баща и седна на леглото близо до него. Черната ѝ коса бе разрошена, немирни кичурчета висяха пред лицето ѝ.

— Не исках да ви казвам, защото... — Гласът и звучеше тихичко, крехко. — Но става все по-лошо. Те един друг се насъскват и стават все по-груби.

— Тогава няма да се връщаш там — рече Шевик. Той сложи ръка върху рамото ѝ, за да я притегли към себе си, но тя остана изправена.

— Ако отида и поговоря с тях... — започна Таквер.

— Няма никакъв смисъл. Не можеш да ги промениш.

— Но защо? Какво сме им сторили? — простена Таквер. Шевик не отговори. Той продължи да обгръща с ръка крехките ѝ рамене и най-сетне тя се притисна към него и оброни тежко глава на рамото му.

— Има и други училищни центрове — рече той неуверено.

Таквер се изправи, очевидно не я свърташе на едно място, искаше да направи нещо. Но нямаше какво.

— Дай да ти сплета косата, Садик — рече тя тихо.

Среса и сплете косата на детето на плитки. Сложиха Садик да легне при бебето и придърпаха паравана. Садик почти щеше да се разплаче отново, когато ги целуна за лека нощ, но след половин час по равномерното ѝ дишане разбраха, че е заспала.

Шевик седна на тяхното легло с бележника си и линейката за смятане в ръка.

— Подредих страниците на ръкописа ти днес — рече Таквер.

— Колко излязоха?

— Четиридесет и една. С приложението.

Той кимна. Таквер се изпрани, хвърли над паравана поглед към спящите деца, после върна и седна до него на ръба на леглото.

— Усецах, че нещо става. Но тя никога не спомена нищо. Все мълчи, същински стоик. Не мислех, че ще е чак толкова лошо. Мислех, че проблемите са само за нас, изобщо не подозирах, че могат да намесят и децата. — Говореше тихо, с горчивина. — Неприязънта към нас нараства все повече и повече... Мислиш ли, че ако смени училището това ще промени нещата?

— Не знам. Ако прекарва много време при нас, вероятно не.

— Не искаш да кажеш, че...

— Не, не. Просто ти съобщавам фактите. Ако продължим да даряваме детето си с родителските си грижи и любов, не можем да ѝ спестим и това, което върви заедно с тях. Рискът от болката. Болката, която ние ще ѝ причиним. Болката, която тя ще изпитва заради нас.

— Не е справедливо да торМОЗЯТ нея за това, което правим ние. Тя е толкова добра, толкова сърдечна, чиста като изворна вода... — Таквер замълча, за да овладее внезапния порив на мъка. Изтри очите си и здраво стисна устни.

— Не заради това, което правим ние, а за това, което правя аз. — Той остави бележника си настрана. — Ти също страдаш, заради мен.

— Изобщо не ме интересува какво мислят другите.

— Ами на работата ти?

— Мога да се преместя.

— Но не и в този град. Или поне не в твоята специалност.

— Е, няма искаш да отида някъде другаде? В рибните лаборатории в Мир и Благоденствие винаги ще ме вземат. Но ти какво ще правиш? — Тя ядно го изгледа. — Ще останеш тук, така ли?

— Мога да дойда с теб. Скован и останалите вече доста сносно се оправят с Йотийския, ще могат да се справят с радиовръзките, а това в момента е единственото нещо, което правя в Синдиката. С физика мога да се занимавам също ролкова добре и в Мир и Благоденствие, както и тук. Но това няма да реши проблема, освен ако не напусна Синдиката, нали? Аз съм проблема. Аз съм този, който причинява нещастията.

— Мислиш ли, че в едно забутано градче като Мир и Благоденствие ще ги интересува с какво се занимаваш?

— Страхувам се, че да.

— Шев, с колко ли омраза си се сблъскал досега? И ти ли си мълчиш като Садик?

— И като теб също. Е, понякога. Миналото лято в Конкорд нещата бяха малко по-зле, отколкото ти разказах. Имаше хвърлени камъни и дори един доста сериозен сблъсък. Студентите, които ме помолиха да отида и да им изнеса лекциите, трябваше да се бият за мен. И те бяха готови да го направят, но аз се отказах и се върнах. Излагах ги на опасност. Е, студентите винаги са склонни да поемат рискове и опасности. В края на краищата, ние сами търсихме сблъсък, ние умишлено разбунихме хората. Много от тях са на наша страна. Но сега... сега започвам да се питам дали не излагам на опасност теб и децата. Така. Като оставам с вас.

— Разбира се, че ти самият не си застрашен — каза Таквер.

— Аз си го търсех. Но изобщо не ми мина през ума, че те ще пренесат племенната си неприязън и върху теб. Мога да приема опасността за себе си, но не мога да приема да се забъркваш и ти.

— Какъв алтруист!

— Може и така да е. Но не мога да се променя. Чувствам се отговорен за теб. Така. Без мен ти би могла да отидеш където си поискаш, да останеш и тук. Ти помагаш на Синдиката, но истинската причина за омразата им към теб е твоята преданост и лоялност към мен. Аз съм символът. Така че за мен... Аз съм този, който няма къде да отиде.

— Замини за Урас — рече Таквер. Гласът ѝ бе толкова рязък и остър, че Шевик се дръпна назад сякаш го бе зашлевила през лицето.

Не го погледна в очите, но повтори вече по-меко:

— Замини, за Урас... Защо не? Там те искат. А тук — не. Може би, когато заминеш, те ще започнат да разбират какво са изгубили... А и ти искаш да отидеш. Разбрах това тази вечер. Никога преди не бях мислила за това, но тази вечер в столовата, когато говорехме за наградата ти, го разбрах. Разбрах го по начина, по който се смееше.

— Нямам нужда от награди и отплати!

— Така е, но имаш нужда от правилно оценяване на труда ти. Имаш нужда свободно и открито да говориш за това, което искаш. Имаш нужда от студенти, сред които да няма доносници на Сабул. Виж, ти и Дал все говорите за това как ще стреснете КПР с предложението си някой да замине за Урас и настоявате за изконното право на индивида за избор и себеизява. Но ако само си приказвате за това, а никой не замине, вие само ще налеее вода в тяхната воденица. Ще затвърдите позициите им. Ще докажете, че традицията е ненарушима. Сега, когато вече сте го заявили открито пред КПР, някой ще трябва да замине. Това трябва да бъдеш ти. Те са те поканили, имаш основателна причина да заминеш. Иди и си вземи наградата... и парите, които са приготвили за теб — довърши тя с внезапен искрен смях.

— Таквер, аз не искам да ходя на Урас!

— Напротив, искаш. И го знаеш много добре. Макар че не съм сигурна, че знам защо.

— Е, разбира се, бих искал да се срещна с някои от техните физици... И да видя лабораториите в Ю Ун, където извършват опити със светлината. — Изведнъж придоби някак засрамено изражение.

— Имащ пълното право да го направиш — с яростна решимост отсече Таквер. — Щом това е част от твоята работи, ти си длъжен да го направиш.

— Това ще помогне да продължим Революцията — и от двете страни — нали така? — рече той. — Толкова шантава идея!

Като в пиесата на Тирин, само че наопаки. Аз ще отида, за да покваря архистите. Е, така поне ще им докажем, че Анарес съществува. Те говорят с нас по радиото, но не мисля, че наистина ни вярват. Не мисля, че вярват какви сме наистина.

— Ако повярват, може и да се изплашат. Ако ги убедиш, че съществуваме такива, каквито сме, те могат да дойдат и да вдигнат цялата ни планета във въздуха.

— Не мисля така. Мога да успея да направя малка революция в представите им за физиката, но не и в общественото им мнение. Тук, именно тук, мога да повлияя на обществото, макар че никой не обръща внимание на физичните ми теории. Ти си напълно права. Щом веднъж сме казали, че ще го направим, просто сме длъжни да го направим. — Замълча за момент. — Чудя се с каква ли физика се занимават другите раси.

— Кои други раси?

— Чужденците. Хората от Хейн и останалите слънчеви системи. На Урас има две посолства на чужди светове. На Хейн и Тера. Хейняните са изобретили междузвездните космически кораби, които Урасците използват сега. Предполагам, че ще ги дадат и на нас, стига само да поискаме. Това една крайно интересна възможност... — Не довърши.

След още една продължителна пауза той се обърна към нея и ѝ каза със съвсем променен, саркастичен тон:

— А какво ще правиш ти, докато аз съм на гости на собствениците?

— Ще отида на крайбрежието на Соруба, заедно с децата и там ще заживея мирно и тихо като техник в рибните лаборатории. Докато се върнеш.

— Докато се върна? Кой знае дали ще мога да се върна? Тя впи поглед право в очите му.

— Какво би ти попречило да се върнеш?

— Може би самите Урасци. Те могат да ме задържат. Никой там не е свободен да идва и да си тръгва, когато си поиска. А може собствения ми народ да го направи. Може да не ми позволят да кацна обратно на Анарес. Днес някои от тях и КПР намекнаха точно за такава възможност. Едната беше Рулаг.

— Да, напълно в неин стил. Тя само това знае — вечно да бъде против. Против възможността за връщане вкъщи.

— Това е съвсем вярно. Тя си е такава — рече той и се облегна назад, загледан в Таквер с любов. — Но, за съжаление, Рулаг не е

единствената. Твърде много хора смятат, че който отиде на Урас и се опита да се върне с просто предател и шпионин.

— И какво биха могли да направят наистина?

— Ами, ако успеят да убедят Отбраната, че съществува реална опасност, могат и да свалят кораба с ракета.

— Нима в Отбраната са толкова наивни?

— Не мисля. Но дори и Отбраната да не се намеси, всеки друг би могъл да направи саморъчен експлозив и да взриви кораба на земята. Или, най-вероятно, да ме нападнат веднага щом изляза от кораба. Смятам, че това е твърде възможно. Трябва да включа тази възможност като вероятен край на програмата ми за туристическа обиколка из забележителните местности на Урас.

— Струва ли си тогава да... да поемеш този риск?

За момент замълча, зареял поглед в празното пространство.

— Да — отвърна — донякъде. Ако мога да завърши Теорията си там и да я дам на тях, и на нас, а и на всички останали светове, нали разбираш? Е тогава си струва, за мен. Тук съм затворен зад стените. Притиснат съм отвсякъде. Трудно е да работиш, без да можеш да правиш опити, без нужната експериментална лаборатория, без колеги, без приятели, без студенти. А дори и когато свърша работата, те не я искат. Или пък, ако я искат, като Сабул, искат и да си мълча и да кротувам в замяна на тяхното одобрение... Ще използват трудовете ми едва след като умра. Винаги става така. Но защо трябва да давам труда на живота си на някакъв си Сабул, на всичките Сабуловпи, на цялата дребнава, подла и егоистична малка планета? Искам да дам труда си на всички. Това, върху което работя, е прекалено голямо. То трябва да се даде на всички. Няма да се изчерпи!

— Добре тогава — рече Таквер — значи си заслужава.

— Заслужава какво?

— Заслужава си риска. Рискът, че може да не се върнеш обратно.

— Може да не се върна обратно — повтори той. Вдигна очи и погледна Таквер със странен, напрегнат и все пак празен поглед.

— Мисля, че има много повече хора на наша страна, на страната на Синдиката, отколкото си даваме сметка. Просто не сме постигнали нещо съществено досега, не сме направили много. Не сме направили нещо, което да ги обедини, да ги сплоти. Не сме поели никакъв риск.

Ако ти поемеш риска, мисля, че те открито ще застанат зад теб. Ако им отвориш вратата, те ще вдъхнат свежия въздух, ще вдъхнат свободата.

— И ще се втурнат един през друг да затръшнат същата тази врата...

— Ако го направят, толкова по-зле за тях самите. Синдикатът ще може да те защити, когато кацнеш с кораба. А после, ако те все още са така враждебни и пълни с омраза, ще ги пратим да вървят по дяволите. Каква е ползата от анархистично общество, което се страхува от анархисти? Ще отидем да живеем в Лоунсъм, или в Апър Седеп, или в Атърмоуст, ще заживеем сами високо горе в планините, ако трябва. Там има достатъчно място. Ще има хора, които ще ни последват. Ще създадем нова комуна. Ако нашето общество се е превърнало в политизирано и жадно за власт общество, тогава ние ще се махнем, ще отидем и ще създадем един нов Анарес от руините на стария Анарес, едно ново начало. Как ти се струва това?

— Прекрасно — отвърна той. — Прекрасно, скъпа. Но да знаеш, че няма да замина за Урас.

— О, напротив! — рече Таквер. — Ще заминеш и ще се върнеш. — Очите ѝ се бяха смекчили, бяха станали нежни и тъмни. Много тъмни, като гора през нощта. — Трябва само да се решиш. Ти винаги стигаш там, за където си тръгнал. И винаги се връщаш.

— Не ставай глупава, Таквер, аз няма да замина за Урас.

— Уморена съм — протегна се Таквер и се наведе, да положи глава върху рамото му. — Хайде да си лягаме.

ГЛАВА ТРИНАДЕСЕТА

УРАС — АНАРЕС

Преди да излязат от орбитата през илюминаторите се виждаше тюркоазната облачна обвивка на Урас, красива и величествена. Но корабът се извърна и сега, на нейно място се появиха звездите, сред които самотно се открояваше яркото зарево на Анарес, бавно въртяща се, сякаш захвърлена от гигантска ръка, по затворения кръг на безвремието, от което се ражда времето.

Разведоха Шевик навсякъде из кораба. „Девънънт“ бе свръх модерен, междузвезден космически лайнер, коренно различен от очуканото корито на товарния превозвач „Майндфул“. Отвън изглеждаше странен и крехък като скулптура от стъкло и алуминия. Изобщо не приличаше на космически кораб, не приличаше на нищо, което се движи, нямаше предна и задна част, защото никога не му се налагаше да пресича атмосфера, а единствено междупланетният вакуум. Отвътре бе просторен и солиден като къща. Стаите бяха големи, стените облицовани с дървена ламперия или тапицирани с плат, таваните бяха високи. Само дето приличаше на къща със спуснати кепенци на прозорците, защото в много малко от стаите имаше илюминатори и вътре бе изключително тихо. Дори и в командната зала и в машинното отделение цареше същата кротка тишина, а оборудването и инструментите имаха съвсем простичък дизайн, като такелаж на платноход. Имаше специална градина за разтоварване и отмора, в която осветлението имитираше естествена слънчева светлина, а въздухът тежеше от аромата на зеленина и пръст. През нощите на кораба, осветлението в градината се изгасваше и илюминаторите се пълнеха със звезди.

Макар че междузвездните пътувания отнемаха не повече от броени часове или дни на този кораб, който се движеше почти със скоростта на светлината, можеха да минат цели месеци, докато се изследва дадена слънчева система, или цели години да стои на орбита около планетата, на която екипажът му е слязъл. Затова той бе

направен така просторен, комфортен и приятен, за тези, които трябваше да живеят на борда му. Тук липсваше разкоша на Урас, както и строгата оскъдност на Анарес, всичко бе в умерено равновесие, явно пригодно, според стандартите на дългия опит. Какво ли бе да се води такъв живот, пълен с ограничения, без да може човек да се възпротиви срещу тях, а да приема нещата спокойно, съзерцателно, самовглъбено. Те си бяха такива, Хейнянците сред екипажа, учтиви, самовглъбени, прекалено сериозни, затворени в себе си. Липсваше им непринуденост. И най-младите от тях изглеждаха доста по-възрастни от който и да е Теранец. Но Шевик рядко ги забелязваше, почти не обръщаше внимание нито на Теранците нито на Хейняните. Самият той бе затворен в себе си през тези три дни, за които, задвижван от обикновени реактивни двигатели, за да се движи с нормална скорост, „Девънънт“ измина разстоянието от Урас до Анарес. Вярно, че отговаряше, когато го питаха, но самият той почти не задаваше въпроси. Дори когато заговореше, правеше го сякаш воден от вътрешното си мълчание. Хората на кораба, особено по-младите от тях, бяха силно привлечени от него сякаш той притежаваше нещо, което те нямаха, или той самият бе нещо, което те биха искали да бъдат. Доста го обсъждаха помежду, си, но с него се държаха някак стеснително. Той не забеляза това. Той едва-едва ги забелязваше. Мислеше единствено за Анарес и това, което му предстои. Мислеше за излъганите надежди и спазеното обещание; мислеше за провала; мислеше и за странните чувства, които най-последно изпълниха свободно гърдите му, чувството на радост, на щастие. Той бе затворник, когото са пуснали от килията и сега се връща вкъщи при семейството си. Каквото и да види такъв човек по време на пътуването си, той го вижда само като отражения на светлината.

През втория ден на пътуването, той влезе в кабината за радиовръзка и се свърза с Анарес. Първо с КПР, а после и с Инициативния Синдикат. Седеше приведен напред, заслушан. Задаваше въпроси и отговаряше на родния си език, понякога жестикулираше с незаетата си ръка сякаш другият можеше да го види, от време на време се засмиваше. Първият от екипажа на „Девънънт“, с когото се бе сблизил, Хейнянин на име Кето, в момента контролираше радиовръзката и замислено го наблюдаваше. Предната вечер бяха прекарвали един час след вечерята, заедно с Кето, с командира и още

някои други от екипажа. С тихия си спокоен глас Хейнянецът му бе задал твърде много въпроси за Анарес.

Шевик най-после се обърна към него.

— Готово. Свърших. Останалото може да почака докато се прибера вкъщи. Утре ще се свържат с вас, за да уредите процедурите по кацането.

Кето кимна:

— Значи получи добри новини?

— Да, донякъде. Поне малко — как им казвахте вие? — живи новини. — Трябваше да се разбират на Йотийски. Шевик говореше по-добре езика от Кето, който го говореше малко сковано, но за сметка на това граматически правилно. — Приземяването ще бъде вълнуващо преживяване — продължи Шевик. — Ще ме посрещнат много врагове, но и много приятели. Добрите новини са, че приятелите като че ли са много повече, отколкото, когато тръгнах.

— А тази опасност от нападение, когато кацнем? — запита Кето. — Служителите на аеродрума сигурни ли са, че ще могат да удържат нещата под контрол? Нали няма умишлено да те накарат да слезеш долу само за да бъдеш убит?

— Е, надявам се, че ще ме защитят. Аз самият поех този риск. Виждаш ли, като Одонианец, поемането на този риск е привилегия за мен. — Усмихна се на Кето. Хейнянецът не се усмихна в отговор. Лицето му остана напълно сериозно. Беше приятен мъж на около тридесет, висок и с бледа кожа като Сетианците, но почти без коса като Теранец, с мъжествени, волеви черти на лицето.

— Щастлив съм, че ще мога да те придружа — рече той. — Ще те откарам долу с капсулата за приземяване.

— Много добре — отвърна Шевик. — Не всеки би се съгласил да приеме нашите привилегии!

— Може би повече хора от колкото си мислите биха ги приели. — рече Кето. — Стига само да им разрешите.

Шевик, чийто мисли бяха заети със съвсем други неща, тъкмо се готвеше да си тръгне, но последните думи на Кето го спряха. Погледна Хейнянина и директно го попита:

— Искаш да кажеш, че би желал да кацнеш заедно с мен?

Кето му отвърна със същата прямота:

— Да, бих искал.

— Командирът ще ти разреши ли?

— Да. Като офицер на този кораб, всъщност е мое задължение да изследвам всеки нов, непознат свят, когато ми се удаде възможност. Обсъдихме тази възможност с командира. Говорихме също и с посланика преди да тръгнем. И двамата смятат, че не трябва да се отправя официална молба, защото вашите хора по принцип забраняват на чужденците да кацат на Анарес.

— Хм — неопределено измърмори Шевик. Отиде до стената и за момент остана загледан в картината, която висете на нея. Представляваше Хейнянски пейзаж, тъмна река, течаща между тръстиките под надвиснали оловни облаци.

— Заключение условията на Заселничеството на Анарес — рече той — не позволяват на Урасците да се приземяват, освен единствено в границите на аеродрума. Тези условия все още са общоприети. Но ти не си Урасец.

— Когато Анарес е била заселвана, още не са били познати другите раси. В условието явно важи за всички чужденци.

— Така решиха и нашите водачи, преди шейсет години, когато твоите хора за първи път дойдоха в нашата слънчева система и се опитаха да разговарят с нас. Те просто издигнаха още по-високи стени. — Извърна се и погледна другия. — Защо искаш да кацнеш с мен, Кето?

— Искам да видя Анарес — отвърна Хейнянинът. — Преди още ти да дойдеш на Урас, аз бях много любопитен за всичко на Анарес. Всичко започна, когато прочетох книгите на Одо. Те силно ме заинтригуваха. После... — Замълча за момент, сякаш се колебаеше дали трябва да го каже или не, но после продължи с обичайния си тих, спокоен глас. — После научих малко Правски. Не много, разбира се.

— Значи, това е твое лично желание? Твоя собствена инициатива?

— Изцяло.

— И добре разбираш, че това може да се окаже опасно? — Да.

— Нещата са... нещата са малко извън контрол на Анарес. Точно това ми казаха приятелите ми по радиото. Това беше и нашата цел, на синдиката, чрез моето пътуване до Урас да пораздрусаме нещата, да поразбудим духовете, да нарушим някои навици, да накараме хората да си зададат някои въпроси. Да се държим като анархисти! Целият този

процес е продължавал, докато ме нямаше. Така, че, нали разбираш, никой не знае със сигурност какво може да се случи отгук нататък. Ако слезеш долу с мен, нещата още повече ще се усложнят. Не мога да ги насилвам чак толкова. Не мога да те представя като официален представител на някакво чуждо правителство. Това няма да се приеме добре на Анарес.

— Много добре разбирам това.

— Веднъж щом стъпиш там, веднъж щом преминеш отвъд стената заедно с мен, ти вече ставаш един от нас. Ние сме отговорни за теб и ти си отговорен за нас. Ставаш Анаресец и имаш равни права на всички останали. Но не мисля, че тези права могат да гарантират сигурността на когото и да било. Свободата никога не гарантира пълна сигурност. — Обходи с поглед спокойната, подредена стая, с нейната семпла мебелировка и уютно излъчване. После върна погледа си отново на Кето. — Ще откриеш, че там човек може да се чувства много, много самотен.

— Моят народ е много древен — рече Кето. — Цивилизацията ни е много стара. Отпреди хиляди хилядолетия. Имаме исторически данни за стотици от тези хилядолетия. Минали сме през всичко, опитали сме от всичко. Анархизмът също, както и всичко останало. Но аз за себе си не съм. Казват, че под никое слънце няма нищо ново. Но ако животът на всеки от нас, животът не всеки един не е нещо ново, тогава защо изобщо се раждаме?

— Ние сме деца на времето — изрече Шевик на Правски. Помладият го погледна за момент после бавно повтори думите на Йотийски:

— Ние сме деца на времето.

— Много добре — засмя се Шевик. — Много добре, братко! Свържи се тогава с Анарес по радиото... Първо със Синдиката... Казах на Кенг, на посланика, че нямам какво да предложа в замяна на това, което нейните хора и вие направихте за мен. Е, може би все пак мога да дам нещо в замяна. Една идея, едно обещание, един риск...

— Ще говоря с командира — отвърна Кето. Гласът му бе спокоен и мрачен както винаги, но този път в него се долавяше нотка на леко възмущение, или надежда.

Късно същата вечер, Шевик седеше в градината на кораба. Осветлението беше загасено и помещението бе огряно единствено от

блещукащите звезди. Въздухът бе доста студен. Цвете от далечен, незнаен свят бе разцъфнало сред тъмните листа и пръскаше аромата си с кротка, морна сладост, сякаш за да привлече незнайна нощна пеперуда от загадъчна планета, отдалечена на милиони светлинни години, обикаляща в орбита около чуждо слънце. Слънчевата светлина е различна на различните светове, но тъмнината е една и съща навсякъде. Шевик стоеше изправен пред илюминатора, загледан в тъмната половина на Анарес, в черния полумесец, закриващ половината от звездите в небосклона. Чудеше се дали Таквер ще бъде там долу, на аеродрума. При последния им разговор с Бедап, тя още не беше пристигнала в Абиней от Мир и Благоденствие, така че той остави на Бедап да обмисли и да реши дали ще е разумно за нея да идва с посрещачите.

— Нали не си мислиш, че бих могъл да я спра, ако сметна, че не трябва да идва? — бе го попитал Бедап.

Чудеше се също и с какво ли е тръгнала да пътува от крайбрежието на Соруба. Надяваше се да е тръгнала с дирижабъла, ако е взела и момичетата. Пътуването с влак бе доста тежко за деца. Все още помнеше неприятното дълго пътуване с влак от Чакар до Абиней през 168-ма, когато Садик цели три дни лежа болна.

Вратата към градината се отвори и нахлулата отвън светлина леко разпръсна тъмнината. Командирът на „Девънънт“ надникна вътре и извика името му. Той се обади в отговор. Командирът влезе вътре следван от Кето.

— От наземната контролна кула ни изпратиха разрешението за кацане — оповести командирът. Беше нисък, набит Теранец, хладен и делови. — Ако сте готов, можем да започнем операцията по спускането ви.

— Да, готов съм.

Командирът кимна с глава и излезе. Кето се приближи и застана до Шевик пред илюминатора.

— Наистина ли си убеден, че искаш да ме последваш отвъд стената? За мен е по-лесно. Каквото и да се случи аз поне се връщам къщи. А ти напускаш дома си. „Истинското пътуване е завръщането...“

— Аз се надявам да се върна — тихо рече Кето. — След време.

— Кога трябва да се качим на капсулата за приземяване?

— След около двадесет минути.

— Готов съм. Нямам багаж за приготвяне — засмя се Шевик. Смехът на чистото и непринудено щастие. Мъжът до него го погледна сериозно, сякаш не беше сигурен какво точно е това „щастие“ и едва сега го разпознава, или си спомня за него. По изражението му си личеше, че иска да попита нещо Шевик, но не го направи.

— На аеродрума в Анарес ще бъде ранно утро — рече вместо това той и излезе.

Останал сам Шевик отново се обърна, към илюминатора, точно навреме, за да съзре ослепителната ивица на изгрева, проблясваща над Теме.

„Довечера ще си легна и ще заспя на Анарес“, помисли си той. „Ще си легна до Таквер. Искан ми се да бях взел онази картичка с малкото агънце, за да я дам на Пилун“.

Но той не бе взел със себе си нищо. Ръцете му бяха празни, както винаги.

Издание:

Урсула Легуин. Освобожденият

Корица: Ваньо Янков

Художествено оформление: Ганка Коева

Издателство „Галатея“, 1995

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.